

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Міщенко Рафаель Олександрович

УДК 336.02(477)

ДИСЕРТАЦІЯ
БЮДЖЕТНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Р. О. Міщенко

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Гордей Оксана Дмитрівна

Ірпінь – 2023

АНОТАЦІЯ

Міщенко Р. О. Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Державний податковий університет, Ірпінь, 2023.

Обґрунтовано, що бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності – це інструмент державної підтримки розвитку діяльності, ухвалення та реалізації рішень щодо формування та максимального використання сукупного економічного потенціалу, що дозволяє прискорити розвиток соціально-економічної системи за рахунок накопичених та ефективно інвестованих в інноваційний процес ресурсів.

Аналіз сутності державної фінансової політики активізації стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, здійснений на основі процесно-цільового підходу, виявив її природу, цільову спрямованість, внутрішню структуру, макроекономічний вплив, зв'язок з національними інститутами та науковими дослідженнями. Виходячи з цього, визначення сутності поняття «бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності» можна розуміти як діяльність держави, що включає: визначення концепції, розробку національної стратегії, регулювання нормативно-правової бази у сфері нагромадження капіталів як активу з метою стимулювання його ефективного залучення до економічної діяльності країни; реалізацію державної політики та оцінку її ефективності у стимулюванні інноваційно-інвестиційної діяльності через фінансові інструменти.

Здійснено класифікацію бюджетно-грошової політики держави за ознаками «етапи реалізації», «відношення до повноважень держави», «вплив на інноваційно-інвестиційну діяльність», «технологія бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності».

Трансформація національної податкової системи від зосередження виключно на фіскальній функції до синергетичної взаємодії трьох фіскальних

та регуляційних функцій є однією з визначених тенденцій, що є результатом еволюції державної грошово-фінансової політики та стимулювання інвестицій в Україні. Бюджетна та фінансова політика держави мають значний вплив на рівень стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в країні. Крім того, послідовно посилюється наукове та нормативно-правове забезпечення державної бюджетної політики стимулювання інвестицій та інноваційної діяльності, а також трансформується політика у цій сфері.

Було визначено ключові аспекти закордонного досвіду у формуванні та впровадженні державної бюджетної політики, спрямованої на стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. Серед сучасних країн активно сприяють інноваційно-інвестиційній діяльності, навіть у періоди кризових ситуацій задля запобігання або їхнього усунення; держава активно бере участь у стимулюванні інвестиційної діяльності; державна політика бюджетного стимулювання може мати як пришвидшувальний, так і ефект, що стримує інвестиційну діяльність; наукове обґрунтування та законодавче регулювання державної політики, спрямованої на стимулювання інновацій та інвестицій, посилюється; така політика реалізується за умов чіткої формалізації національних-стратегічних орієнтирів; основними інструментами цього напрямку виступають податкові пільги (такі як інвестиційний податковий кредит, неоподатковувані резервні фонди для інвестицій, податкова знижка для інвестицій, податкова амортизація), позички за мінімальними ставками та державне інвестування; проводиться суворий контроль за ефективним використанням податкових пільг.

Було проведено оцінку ефективності бюджетної політики України для стимулювання інноваційно-інвестиційної активності. В результаті було виявлено два ключові напрями вдосконалення: 1) створення та впровадження стратегічних засад політики; 2) стратегічне обґрунтування, регулювання та законодавче закріплення практичного застосування інструментів політики.

Побудована модель причинно-наслідкових зв'язків між інструментами політики та ключовими показниками економічного розвитку

країни. Аналіз цих взаємозв'язків проводився за допомогою кореляційно-регресійного аналізу.

У дослідженні здійснено оцінку ефективності фінансової політики держави, спрямованої на стимулювання інвестицій в Україні. Розроблено концепцію відновлення державного бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в сучасних умовах геополітичної турбулентності. Ця концепція об'єднує такі елементи, як місія, теоретично-методичний блок, принципи, організаційний блок та самі методи державного стимулювання. У результаті було виявлено два ключові напрями вдосконалення: 1) Фінансування інновацій шляхом державних цільових програм; 2) Зниження податкового навантаження шляхом установлення граничної межі оподаткування.

Побудовано модель причинно-наслідкових зв'язків між інструментами політики та ключовими показниками економічного розвитку країни. Аналіз цих взаємозв'язків проводився за допомогою кореляційно-регресійного аналізу.

Ключові слова: бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, державна бюджетна політика, фіскальна політика, інноваційно-інвестиційна діяльність, бюджетне стимулювання, інновації, інвестиції.

SUMMARY

Mishchenko R.O. Budgetary stimulation of innovation and investment activity in Ukraine.

Dissertation for the degree of Candidate of Economic Sciences, specialty 072 «Finance, Banking, Insurance and Stock Market». – State Tax University, Irpin, 2023.

It is substantiated that budgetary incentives for innovation and investment activities are an instrument of state support for the development of activities, making and implementing decisions on the formation and maximum use of the aggregate economic potential, which allows accelerating the development of the socio-economic system through the accumulated and effectively invested resources in the innovation process.

The analysis of the essence of the State financial policy of intensification of stimulation of innovation and investment activity, carried out based on the process-target approach, revealed its nature, target orientation, internal structure, macroeconomic impact, and connection with national institutions and scientific research. On this basis, the definition of the essence of the concept of «budgetary incentives for innovation and investment activity» can be understood as the States activity, which includes: defining the concept, developing a national strategy, regulating the legal framework in the field of capital accumulation as an asset with a view to stimulating its effective involvement in the country's economic activity; implementation of the State policy and evaluation of its effectiveness in stimulating innovation and investment activity through financial instruments.

The author classifies the State's fiscal and monetary policy by the following features: «stages of implementation», «relation to the State's powers», «impact on innovation and investment activity», «technology of budgetary stimulation of innovation and investment activity».

The transformation of the national tax system from focusing exclusively on the fiscal function to the synergistic interaction of three fiscal and regulatory functions is one of the identified trends resulting from the evolution of the state monetary and financial policy and investment incentives in Ukraine. The budget and financial policies of the state have a significant impact on the level of stimulation of innovation and investment activities in the country. In addition, the scientific and regulatory support of the state budget policy to stimulate investment and innovation is being consistently strengthened, and the policy in this area is being transformed.

The author identifies the key aspects of foreign experience in the formation and implementation of the State budget policy aimed at stimulating innovation and investment activities. Among the modern countries, innovation and investment activities are actively promoted, even in times of crisis, in order to prevent or eliminate them; the state is actively involved in stimulating investment activities; the state policy of budgetary incentives can have both an accelerating and a deterrent effect on investment activities; scientific substantiation and legislative regulation of the state policy aimed at stimulating innovation and investment is being strengthened;

such a policy is implemented under conditions of clear formalization of national strategies.

An assessment of the effectiveness of Ukraine's budgetary policy to stimulate innovation and investment activity was conducted. As a result, two key areas for improvement were identified: 1) creation and implementation of strategic policy frameworks; 2) strategic justification, regulation and legislative consolidation of the practical application of policy instruments.

A model of causal relationships between policy instruments and key indicators of economic development of the country is built. These relationships were analyzed using correlation and regression analysis.

The study assesses the effectiveness of the state's financial policy aimed at stimulating investment in Ukraine. The concept of restoration of the state budgetary stimulation of innovation and investment activity in the current conditions of geopolitical turbulence is developed. This concept combines such elements as the mission, theoretical and methodological block, principles, organizational block and the methods of state incentives. The author has identified two key areas of improvement: 1) Financing innovations through state targeted programs; 2) Reducing the tax burden by setting a tax threshold.

A model of cause-and-effect relationships between policy instruments and key indicators of the country's economic development has been built. These relationships were analyzed using correlation and regression analysis.

Key words: budgetary incentives for innovation and investment activities, state budget policy, fiscal policy, innovation and investment activities, budgetary incentives, innovations, investments.

**Список публікацій здобувача за темою дисертації:
у наукових фахових виданнях:**

1. Міщенко Р. О. Інвестиційний потенціал України в умовах економічної нестабільності. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. № 1. 2023, с. 135-160. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2022.135-160> (1,08 друк. арк.).

2. Міщенко Р. О., Гордей О. Д. Теоретико-організаційні аспекти бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий погляд: економіка та управління*. № 1 71. 2021, с. 50-54. URL: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-71-9> (0,21 друк. арк.). *Особистий внесок (0,11 друк. арк.)*

3. Hordei O., Patsai B., Hurochkina V., Ovdiienko O., Mishchenko R. Optimization of the investment portfolio in the environment of table processor MS Excel. *Estudios de Economia Aplicada*. 2021. Vol. 39. No. 5, p. 1-15. DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.4983> (Scopus). (0,62 друк. арк.). *Особистий внесок (0,12 друк. арк.)*

4. Міщенко Р. О. Застосування управлінських інформаційних систем для ефективного використання основних засобів на підприємстві. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. № 2. 2019, с. 83-91. (0,38 друк. арк.)

в інших виданнях:

5. Міщенко Р. О. Інтенсифікація кредитної діяльності для стимулювання інноваційно-інвестиційного середовища країни після воєнного стану. *Молодий вчений*. № 5 (117). 2023, с. 154-159. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-5-117-30> (0,25 друк. арк.)

6. Міщенко Р. О. Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні в умовах сучасної глобалізації. *Трансформації особистості, суспільства та ринку праці: виклики майбутнього та вплив на освіту. Міжнародна науково-практичної конференція: матеріали наук.-практич. конф.: м. Харків, 2023, с. 343. (0,04 друк.*

7. Міщенко Р. О., Гордей О. Д. Сучасні міжнародні підходи та інструменти гендерно-орієнтованого бюджетування в Україні. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України. IV Міжнародна науково-практична конференція: матеріали наук.-практич. конф.: м. Ірпінь, 2021, с. 246-248. (0,13 друк. арк.). Особистий внесок (0,06 друк. арк.)*

8. Міщенко Р. О. Податкове регулювання в Україні в період економічної нестабільності *Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки, сільських територій та країн V-4: матеріали наук.-практич. конф.: м. Дубляни, 2022, с. 42-44. (0,13 друк. арк.)*

9. Міщенко Р. О. Сутність інноваційно-інвестиційної діяльності як об'єкта бюджетного стимулювання. *III Міжнародна науково-практичної конференція «Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України» Фінансові інновації в модернізації Реального сектору економіки: матеріали наук.-практич. конф.: м. Ірпінь, 2020, с. 211-212. (0,08 друк. арк.)*

10. Міщенко Р. О., Овдієнко О. В. Фінансовий контроль бюджету. *України. Облік та оподаткування підприємницької діяльності. Податковий конгрес «Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки»: матеріали наук.-практич. конф.: м. Ірпінь, 2019, с. 377. (0,04 друк. арк.)*

11. Міщенко Р. О., Євтушенко Г. І. Деякі аспекти управління робочим часом працівників на підприємстві. *Міжнародна науково-практична конференція актуальні проблеми менеджменту та фінансів в сучасних глобалізаційних процесах: матеріали наук. - практич. конф.: м. Ірпінь-Білосток, 2018, с. 71-73. (0,13 друк. арк.)*

12. Міщенко Р. О., Христокін Г. В. Особливості інноваційно-інвестиційної політики України. *Серія «податкова та митна справа в Україні»: матеріали наук.-практич. конф.: м. Ірпінь. 2020, с. 247. (0,04 друк. арк.)*

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	12
1.1. Сутність інноваційно-інвестиційної діяльності як об'єкта бюджетного стимулювання	12
1.2. Теоретико-організаційні засади бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності	36
1.3. Генезис бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності.....	56
Висновки до розділу 1.....	77
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА БЮДЖЕТНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	79
2.1. Фактичний стан та проблеми бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні.....	79
2.2. Оцінка ефективності формування та реалізації пільгового потенціалу бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні	91
2.3 Аналіз бюджетного фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні.....	112
Висновки до розділу 2.....	135
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	140
3.1 Концепція підвищення ефективності бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні.....	140
3.2. Резерви оптимізації бюджетного стимулювання інноваційно- інвестиційної діяльності в Україні.....	163
3.3. Моделювання впливу бюджетного стимулювання на активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні.....	189
Висновки до розділу 3.....	212
ВИСНОВКИ.....	215
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	224
ДОДАТКИ.....	246

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВВП – валовий внутрішній продукт

ТНК – Транснаціональна корпорація

НБУ – Національний банк України

МСП – Малі та середні підприємства

ВЕФ – Всесвітній економічний форум

ІП – Інноваційно-інвестиційний потенціал

ВСТУП

Актуальність теми. Значні виклики, з якими нещодавно зіткнулася українська економіка, підкреслюють важливість зосередження уваги суспільства, бізнесу та уряду на бюджетному стимулюванні інноваційно-інвестиційного потенціалу. Ефективне використання обмежених фінансових ресурсів є першочерговим значенням для економічного розвитку України, насамперед під час війни та подальшого періоду післявоєнної відбудови.

В умовах загострення конкуренції за ринки збуту та обмеженого доступу до фінансових ресурсів країни, які можуть створити надзвичайно ефективну економіку, що спирається на постійне вдосконалення виробничих процесів, новаторські продукти, раціональні системи управління та сильну культуру інновацій, швидше за все, матимуть найкращі можливості для скорочення втрат і швидкого відновлення економічної активності.

Сучасний план відновлення інноваційно-інвестиційного потенціалу вітчизняної економіки створить необхідні передумови для нарощування виробництва конкурентоспроможних товарів і стимулювання національного економічного зростання. Своєю чергою це, вимагає відповідної організаційної структури для розвитку та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу.

На державу покладається важлива функція структурування фінансової політики та створення виваженої схеми управління інвестиційними операціями з урахуванням специфіки національної економіки. Наразі важливим є забезпечення ефективного бюджетного стимулювання та регулювання. У цьому контексті, ключовим стратегічним завданням є дослідження питань, пов'язаних з удосконаленням та визначенням шляхів підвищення ефективності механізму державного стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності, що в кінцевому підсумку призведе до їх активізації та підвищить економічну привабливість вітчизняної економіки для зовнішнього капіталу.

Проблематика реалізації та формування бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні є предметом наукових інтересів багатьох вчених, серед яких виділяються напрацювання М. Джонк, І. Бланк, І. Луніної, Ю. Мискіна, С. Онишко, В. Опаріна, Т. Пасентко, В. Федосова, С. Юрія та ін. Серед закордонних вчених слід зазначити С. Брю, Р. Дорнбуша, Л. Йохансена, К. Макконнелла, Р. Масгрейва, П. Самуельсона, Р. Солоу, С. Фішера, Е. Хансена, Р. Шмалензі. Різні аспекти впливу державної фінансової політики на інвестиційну діяльність досліджували Я. Белінська, В. Дем'янишин, Ю. Коваленко, Т. Майорова, Д. Серебрянський, Л. Тарангул та ін. У сучасній закордонній літературі питання стимулювання інновацій та інвестицій в економічних системах досліджують такі вчені, як М. Портер, С. Соете, Д. Стігліц, К. Фрімен та У. Шарп. Зокрема, в деяких дослідженнях бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційна система розглядається не як вирішальний механізм, а як кінцева мета відповідної національної політики. Наразі не існує чітких рекомендацій щодо підвищення ефективності створення та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу для економічного зростання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Окремі результати дисертаційної роботи Міщенко Р. О. «Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні» є частиною наукових досліджень факультету фінансів та цифрових технологій Державного податкового університету «Державні запозичення в системі публічних фінансів» (номер державної реєстрації 0121U109588), що підтверджує актуальність та цінність наукових напрацювань у частині наданих пропозицій щодо усунення негативних чинників впливу, для збільшення інвестиційного потенціалу та рекомендацій щодо посилення інвестиційного потенціалу за рахунок стимулюючої ролі податкової політики в Україні, враховуючи приклади країн Європи.

Мета і завдання дослідження. Метою є дослідження теоретичних та удосконалення методичних засад бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності на державному рівні та розробка науково-практичних

рекомендацій щодо визначення ролі державного бюджету в процесі фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні.

Досягнення мети роботи зумовило необхідність вирішення наступних завдань:

–розглянути та обґрунтувати теоретико-організаційні засади бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності як об'єкта бюджетного стимулювання;

–розглянути генезис бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності;

–вивчити та проаналізувати фактичний стан та проблеми бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні;

–провести оцінку ефективності формування та реалізації пільгового потенціалу бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні;

–розробити удосконалену модель концепції підвищення ефективності бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні;

–запропонувати підхід формування та реалізації пільгового потенціалу бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні.

Об'єктом дослідження є процес бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних засад удосконалення механізму бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні.

Методи дослідження. У дослідженні визначено бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності та критерії його здійснення з використанням методів теоретичного узагальнення та порівняння, наукової абстракції, системного підходу. За допомогою системного аналізу та логічного узагальнення розроблено структурно-функціональну модель механізму фінансового регулювання інвестиційної діяльності. Також створено концепцію реалізації диференційованого підходу до державної фінансової політики. Крім того, проведено багатовимірний

економетричний аналіз для об'єктивної оцінки впливу податкових та бюджетних чинників на інвестиційні процеси в Україні. У дослідженні використано метод логічного узагальнення для послідовного проведення наукового пошуку та обґрунтування заходів щодо підвищення ефективності бюджетно-податкового регулювання інвестиційної діяльності. Крім того, для наочного представлення досліджуваних явищ і процесів використовувався графічний метод.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертації досліджено бюджетне стимулювання як інструмент фінансового регулювання інвестиційної діяльності в Україні, в результаті чого сформульовано теоретичні та практичні висновки, що мають наукову новизну. У роботі вирішено важливе наукове завдання, що полягає у формулюванні та обґрунтуванні суттєвих положень, висновків і рекомендацій, які стосуються формування механізмів інноваційно-інвестиційного потенціалу, що сприяють економічному прогресу України. У дисертації представлено низку теоретичних і методичних результатів, які обумовлюють її наукову новизну:

удосконалено:

—теоретико-організаційні засади бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності як інструмент державної політики, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності та інноваційності національної економіки. На відміну від існуючих передбачає використання бюджетних ресурсів для фінансування інноваційних проєктів, надання податкових пільг та субсидій інноваційним суб'єктам, створення сприятливого інституційного середовища для інноваційної діяльності;

—поняття бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, яке розуміємо як інструмент державної підтримки розвитку діяльності, ухвалення та реалізації рішень щодо формування та максимального використання сукупного економічного потенціалу, що дозволяє прискорити розвиток соціально-економічної системи за рахунок накопичених та ефективно інвестованих в інноваційний процес ресурсів. Різниця полягає в іншому підході до визначенні об'єкта, предмета та інвестиційної діяльності.

Надане нами визначення стосується поняття бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, яке є інструментом державної підтримки розвитку діяльності та використовує інституційний підхід;

—методичний підхід до оцінки рівня бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні, сформовано сукупність оціночних показників: ресурсна база, нерівномірність доходів і видатків, інструменти податкової системи, що скоротили можливості генерування фінансових потоків, перспективи справляння податку на майно, ручне управління бюджетним процесом і залежність регіонів від централізованих рішень, ефективність системи міжбюджетних трансфертів та відносин, сила синхронізації доходів і видатків місцевих бюджетів, реакція бюджетного регулювання на зміну фази економічного циклу. Це передбачає застосування комплексного підходу до їх вирішення, який би враховував специфіку та потреби кожного регіону, забезпечував більшу фінансову автономію та відповідальність місцевих органів влади, стимулював інноваційно-інвестиційну діяльність та забезпечував баланс інтересів між централізованими рішеннями та потребами регіонів;

—модель концепції підвищення ефективності бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні у частині політики бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні в сучасних умовах геополітичної турбулентності, що включає в себе теоретико-методичну основу, принципи, організаційний блок та методи державного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності;

—методику розробки та впровадження бюджетних заходів для стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. За цією методикою необхідне фінансування для кожного пріоритетного напрямку та ключової технології визначається на основі міжнародного досвіду та подальшої узгодженості загального обсягу фінансування з реальним ВВП. Також, передбачається законодавче встановлення необхідних фінансових ресурсів на всю сферу інвестиційно-інноваційної діяльності з урахуванням фактичної частки видатків на науку в державному бюджеті та ВВП, а також

підвищення заробітної плати науковців. Обґрунтовано, що соціальна сфера, яка включає охорону здоров'я, культуру та інші галузі, є найбільшою частиною економіки промислово розвинених країн, інвестиції в людський капітал та працездатність мають найбільший вплив на рівень ВВП. Відтак, цільові програми та проекти, які сприяють розвитку соціальних секторів економіки, повинні мати пріоритетну інвестиційну підтримку для стимулювання інновацій та інвестицій у виробничі галузі та сектори економіки.

набули подальшого розвитку:

–теоретичні положення пріоритетного використання інноваційно-інвестиційного потенціалу та можливостей національного економічного розвитку. Що забезпечить створення сприятливих організаційно-правових умов, стимулювання притоку вітчизняних та іноземних інвестицій у критичні галузі національної економіки, а також здійснення прямого державного замовлення на інноваційну продукцію;

–визначення механізму формування та реалізації пільгового потенціалу бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні, що дало можливість становити перспективні напрями розвитку національної економіки України, які спрямовані на підвищення її конкурентоспроможності на світових ринках, поліпшення умов для бізнесу, спрощення податкової системи, інтеграцію в міжнародні співтовариства, впровадження інноваційних розробок та створення сучасного промислового комплексу. Для реалізації цих напрямів необхідно забезпечити належне фінансування, законодавчу підтримку, інфраструктурну розвиненість, кадрову підготовку та соціальну відповідальність;

–підходи до визначення найбільш ефективних варіантів стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку економіки, які на відміну від існуючих відрізняються від загальноприйнятих, оскільки спираються на об'єктивний матричний аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність національної економіки, забезпечить стабільність та вплине на інтеграцію країни у високотехнологічне конкурентне середовище.

Практичне значення одержаних результатів. Основні висновки та пропозиції, що включені до дисертації, створюють наукову базу для розв'язання проблеми бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні.

Пропозиції стосовно активізації бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів апробовані та використані у Державній установі «Бориспільська виправна колонія (№119)» (довідка № 5-4681/ВС/ел. від 11.10.2023 р.). Пропозиції з питань забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів у реальному секторі економіки були взяті до уваги при розробці фінансового плану ТОВ «Дозор» (№28-Д/23 від 17.10.2023 р.). Пропозиції щодо обґрунтування методики оцінки ефективності бюджетної політики Державна Установа «Конотопський виправний центр (№130)» (довідка №14/4/2777-фр-23 від 24.10.2023 р.), Державна Установа «Божковська виправна колонія (№16)» (довідка 15/11-9/291/Дм від 25.10.2023 р.). Пропозиції стосовно автоматизації методики оцінки ефективності бюджетного стимулювання були апробовані ТОВ «Пауер Проджект» (довідка № 47 від 16.10. 2023 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, в якій автором отримані теоретичні узагальнення, розробки, висновки, пропозиції та інші наукові результати. Внесок автора в роботах, виконаних у співавторстві з іншими авторами, вказано в супровідних опублікованих працях.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження, викладені в дисертації, доповідалися на таких міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України IV Міжнародної науково-практичної конференції» (Ірпінь 2021 р.), *«Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки, сільських територій та країн V-4»* (Дубляни 2022 року), «III Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України» *Фінансові інновації в модернізації Реального сектору економіки»* (Ірпінь 2020 р.), Податковий конгрес

«Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки», (Ірпінь 2019 року *«Міжнародна науково-практична конференція актуальні проблеми менеджменту та фінансів в сучасних глобалізаційних процесах»* (Ірпінь-Білосток 2018 року), *Серія «податкова та митна справа в Україні»* (Ірпінь 2019 року) *«Міжнародна наукова інтернет-конференція інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення»* (Тернопіль 2018 року), *«Міжнародна науково-практична конференція сучасні тенденції в економіці та управління»*, (Запоріжжя 2018 року), *«Міжнародна науково-практична конференція створення ефективної фінансової інфраструктури в умовах інноваційної економіки»*, (Дніпро 2018 року).

Наукові публікації. За науковою проблематикою опубліковано 12 наукових праць (особисто автору належить 2,58 д. а.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація виконана в таких частинах: вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 287 сторінок комп'ютерного тексту. Основний зміст роботи викладено на 223 сторінках. Дисертація містить 61 таблицю (із них 6 займають 7 повних сторінок), 36 рисунків (із них 9 займають 9 повних сторінок), 1 формула та 24 додатків на 28 сторінках. Список використаних джерел налічує 249 найменувань і займає 21 сторінок.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність інноваційно-інвестиційної діяльності як об'єкта бюджетного стимулювання

Активізація бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності належить до системних питань макроекономічного розвитку, вирішення яких має здійснюватися насамперед на державному рівні. Інноваційно-інвестиційна діяльність як об'єкт бюджетного стимулювання використовує бюджетні кошти для стимулювання та підтримки розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності. Цей процес включає такі заходи, як податкові пільги, гранти, субсидії задля підтримки національної економіки та залучення капіталу до інвестування в інноваційні проєкти та технології. Головною метою є сприяння економічному зростанню та конкурентоспроможності шляхом створення зручного середовища для інновацій та інвестицій.

Інноваційний розвиток залежить від, складної взаємодії таких факторів, як інвестиції, людський капітал, інфраструктура, співпраця та доступ до капіталу у той час, як стимулювання інвестиційної діяльності має розглядатися в контексті загального інноваційного вектора стратегічного розвитку держави. Саме на цьому наголошується у Законі України «Про інвестиційну діяльність» подається трактування інвестиційної діяльності як сукупності практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [133]. Інвестиції в неінноваційні галузі, враховуючи їх високу рентабельність, можуть бути забезпечені приватним сектором самостійно. Однак галузі, що мають інноваційний характер, потребують більшої уваги та підтримки з боку держави. В умовах сучасної глобалізації та постійного посилення рівня світової конкуренції актуальність досліджень у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності набуває особливого значення. Міжнародний досвід доводить, що інтенсивність інноваційно-інвестиційної

діяльності суттєво впливає на рівень економічного зростання. Науково-технічний прогрес та інтелектуалізація основних складових виробництва повинні бути ключовими факторами економічного зростання країни в усіх сферах економіки. Інноваційно-інвестиційна політика держави має бути орієнтована на збільшення обсягів капіталовкладень у сферу впровадження інноваційних технологій. Держава, за допомогою різноманітних механізмів, повинна створити умови для формування та стимулювання розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності, перш за все, через створення позитивного інвестиційного клімату в результаті поліпшення загального міжнародного іміджу країни.

Вплив держави має бути реалізований через застосування системи організаційно-інформаційних заходів та фінансової підтримки, включаючи розробку нормативно-правової бази інноваційно-інвестиційної діяльності; розробку стратегічної програми розвитку; визначення оптимального розміру державної власності; формування реальних джерел фінансування науки, освіти та інших. Загальні механізми державної підтримки представлені на рис. 1.1. Визначення пріоритетів стратегічного розвитку країни, які враховують загальне підвищення рівня науки, техніки та виробництва, є важливим механізмом для забезпечення інноваційно орієнтованої промислової політики. Однак, це лише перший крок. Ще більш важливим є розробка програм, які дозволять реалізувати ці пріоритети та передбачатимуть необхідне фінансування. Для забезпечення підтримки та розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності використовують методи як прямого впливу, так і опосередкованого. До першого відносять: державні цільові програми розвитку інноваційної діяльності, пільгові кредити, субсидії, дотації, до другого застосовується пільгова система оподаткування, діяльність якої направлена на розвиток інновацій, оподаткування прибутку за зниженими ставками, звільнення від сплати податків (податкові канікули), страхування, митні пільги [40].

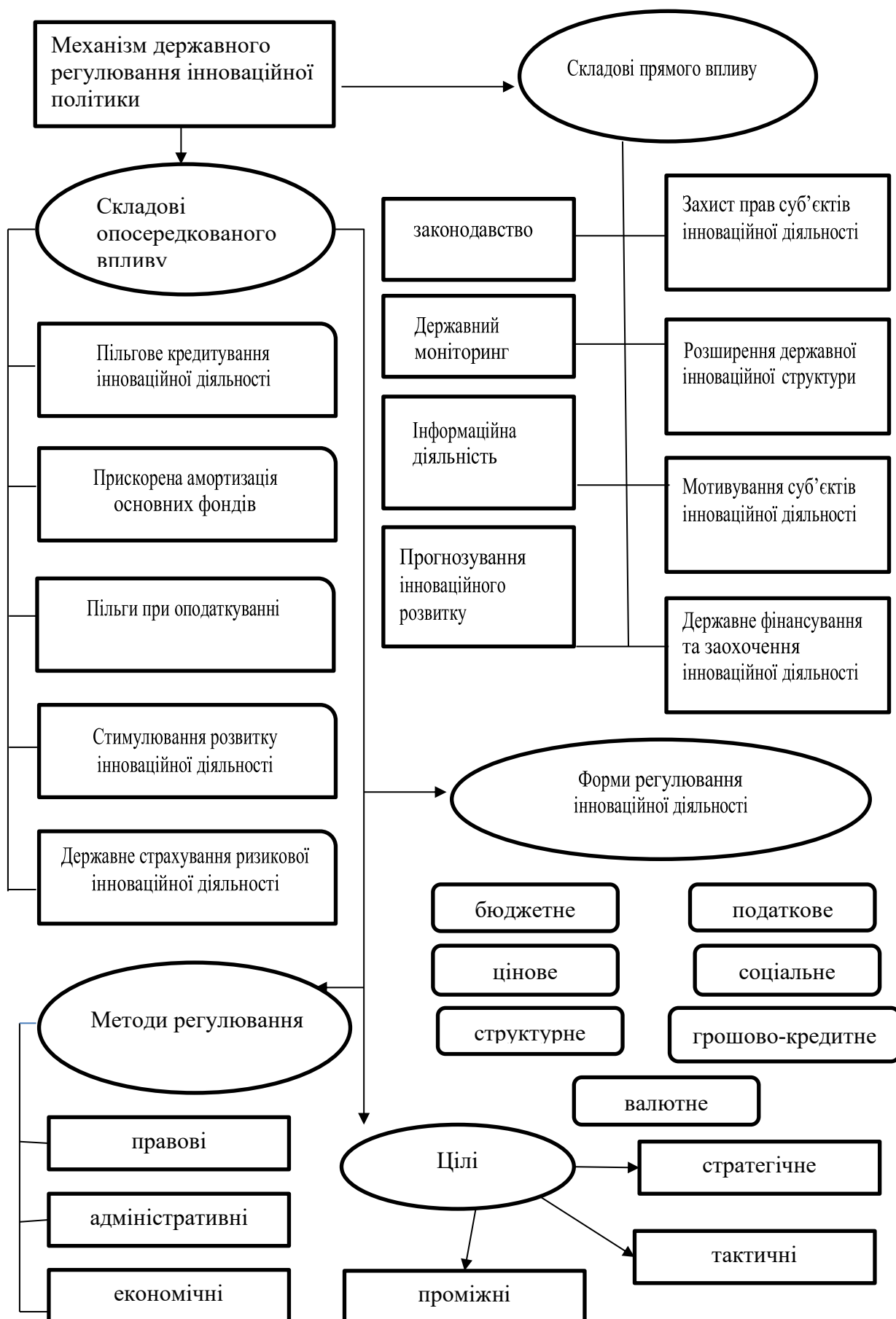

Рис. 1.1. Механізм державного регулювання інноваційно-інвестиційної політики

Джерело: складено автором за даними [103]

З наведеного рисунка можна побачити, що механізм державного регулювання інноваційної політики містить у собі наступні складові: регулюючі форми, методи регулювання, цілі, завдання і сукупні складові прямого впливу. До форм регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності відносять бюджетне стимулювання, податкове регулювання, ціноутворення, соціокультурне грошово-кредитне. Правові, адміністративні та економічні методи регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності сприяють досягненню тактичних і стратегічних цілей. Також були наведені складові, які прямо та опосередковано впливають на інноваційно-економічний процес: законодавство; інформаційна діяльність; фінансування; пільги при оподаткуванні; пільгове кредитування.

Сучасна економіка підтверджує, що високі результати можливі тільки при систематичному і цілеспрямованому новаторстві, яке є основою інноваційної діяльності. Це передбачає постійне прагнення до нового рівня взаємодії на основі використання нових науково-економічних та науково-технічних знань. Інноваційна діяльність передбачає створення та залучення із зовнішнього середовища новацій, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності, зміцнюють ринкові позиції, забезпечують перспективи розвитку тощо [27, с. 76].

Об'єктом інноваційної діяльності є інновації – новостворені, вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція, послуги, організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва, соціальної сфери [21, с. 24].

За твердженнями відомого австро-американського вченого-економіста, основоположника теорії інновацій Йозефа Алоїза Шумпетера (1883-1950), головним критерієм успіху економіки є здатність до розширення виробництва, внаслідок інновацій, які орієнтовані на кінцевий результат прикладного характеру і забезпечують певний технічний чи соціально-економічний ефект. У буквальному перекладі, з латині “*innovatio*” означає «нововведення» або

«оновлення» це втілення наукового відкриття, технічного винаходу у новій технології або у новому виді виробу [223] (табл. 1.1).

На думку американського вченого Б. Твісса (16.08.1965): нововведення – процес, у якому винахід або ідея набуває економічного змісту. Цей процес є унікальним, оскільки він об'єднує науку, технології, економіку та управління. Він включає створення новизни, починаючи від зародження ідеї до її комерційної реалізації, і охоплює цілий комплекс взаємовідносин: виробництво, обмін та споживання. Поняття інновації розповсюджується на нові продукти чи послуги, спосіб їх виробництва, нововведення в організаційній, фінансовій, науково-дослідній та інших сферах, будь-яке вдосконалення, що забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії. Терміни «нововведення» та «інновація» вважаються рівнозначними, їх можна використовувати як синоніми щодо кінцевого результату – соціально-економічного ефекту [162].

Інновації створюють вартість та матеріальні блага, використовуючи зміни в будь-якій галузі, формують новий попит та нові ринки. Нововведення сприяють переміщенню ресурсів у сферу підвищеної продуктивності та прибутку. Ознаками нововведень є: складність, ризики, відсутність досвіду впровадження, вплив на спосіб життя в суспільстві, відносні переваги порівняно з традиційними рішеннями тощо.

Таблиця 1.1

Теоретичні підходи до визначення поняття «інновація»

№	Визначення	Автор
1	2	3
1.	це такий суспільний, технічний, економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій.	Санто Б. Інновація Як Засіб Економічного Розвитку [146]
2.	це процес реалізації нової ідеї в будь-якій сфері життєдіяльності людини, що сприяє задоволенню існуючої потреби на ринку і приносить економічний ефект.	Soros G. The Alchemy of Finance. Reading the Mind of the Market. John Wiley & Sons, Inc. 1994. 367 p. [237]

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
3.	це результат практичного або науково-технічного освоєння нововведення.	Weston S.F. Principles of Justice in Taxation. English : HardPress Publishing, 2013. 316 p [246]
4.	це нова ідея або метод, що впроваджуються на етапі виготовлення чого-небудь.	Collins Cobuild English Language dictionary [199]
5.	це кінцевий результат впровадження нововведення з метою зміни об'єкта управління й одержання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту.	Persky J. Retrospectives: The Ethology of Homo Economicus. The Journal of Economic Perspectives. 1995. Vol. 9. No. 2 (Spring). – 221-231 [227]
6.	залучення в економічний оборот результатів інтелектуальної діяльності, що містять нові, в тому числі наукові, знання з метою задоволення суспільних потреб та (або) отримання прибутку	Федонін О.С. [167]
7.	це нововведення у виробничій і невиробничій сферах, в галузі економічних, соціальних, правових відносин, науки, культури, освіти, охорони здоров'я, у сфері державних фінансів, у фінансах бізнесу, в бюджетному процесі, в банківській справі, на фінансовому ринку, в страхуванні.	Touraine A. Un nouveau paradigme. Pour comprendre le monde d'aujourd'hui. Paris, 2005. 365 -A [242]
8.	це такий суспільний, технічний, економічний процес, який через практичне використання ідей, винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій, а у випадку, якщо вона орієнтується на економічну вигоду, на прибуток, її поява на ринку може принести додатковий дохід.	Санто Б, (Санто Б. Інновація Як Засіб Економічного Розвитку [145]
9.	це впровадження та масове споживання нових продуктів, процесів або способів поведінки.	Allen T.A. Scentific innovation and industrial prosperity - London, 1966.[190]
10	це сукупність технічних виробничих та комерційних заходів, які приводять до появи на ринку нових та покращених.	Ніксон Ф. (Leibovitz A. H. Government policy and innovation: the Small business administration experience. - In: Technological innovation: (Col.), 1977. p.290-298.)[216]
11.	це процес в якому винахід чи ідея набувають економічного змісту.	Твіс Б. (Твіс Б. Управління науково-технічними нововведеннями, Економіка, 1989) [162]
12.	це вся складна система, з допомогою якої ідея або винахід в пертий раз перетворюється в комерційну реальність. Це успішне впровадження продукту або послуг на ринок та в економіку.	Кокс Л. (Cox L.A. Industrial innovation: the role of people and cost factors. - Research management, N.Y., 1976, Vol.19, N 2,p.29-32) [156]

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
13.	це єдиний у своєму роді процес, що поєднує науку, техніку, економіку, підприємництво та управління.... Це - процес перетворення наукового знання у фізичну реальність, що змінює суспільство.	Смерічевська С. В. та Сидич О. В. [155]
14.	результат інтелектуальної, науково-технічної та іншої діяльності у тій чи іншій сфері по ефективній зміні об'єкта управління шляхом впровадження нововведень.	Ілляшенко С.М. [74]
15.	новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери	Закон України «Про інноваційну діяльність» [134]

Джерело: розроблено автором

Термін «інвестиції» трактується неоднозначно, існують різні визначення цього поняття, які мають значні відмінності, що й обумовлює необхідність уточнення їх сутності. А внаслідок того, що різні види інвестицій мають неоднаковий вплив на розвиток економічних процесів, і для окремих суб'єктів, що господарюють спрямовуються на розв'язання суттєво несхожих завдань, забезпечення ефективного управління інвестиціями потребує їхнього поділу за окремими формами здійснення. У сучасній практиці фактично відсутня єдина несуперечлива система класифікації інвестицій. Проаналізуємо формулювання тлумачення суті інвестицій різних авторів, наведених у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Теоретичні підходи до визначення поняття «Інвестиція»

№ п/п	Визначення	Автори
1	2	3
1.	Це витрачання нині грошових чи інших коштів в очікуванні отримання майбутніх вигод	Зві Боді, Алекс Кейн, Алан Дж. Маркус [194]
2.	Це вкладення капіталу з метою його подальшого збільшення. Приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляції та неодержання процентів від банківських вкладень капіталу	Федоренко В. Г. [168]

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
3.	Один з ключових чинників економічного зростання, довгострокові та короткострокові вкладення капіталу, що складаються з капітальних витрат (капітальних вкладень); витрат, пов'язаних з приростом оборотного капіталу (при розширенні виробництва) або оборотним капіталом в повному об'ємі, необхідним для запуску виробництва (при створенні нових виробництв), а також витрат, необхідних для підготовки інвестиційного проєкту	Wahab M. [244]
4.	Грошові кошти, цінні папери, інше майно, у тому числі майнові права, інші права, що мають грошову оцінку, вкладаються в об'єкти підприємницької чи іншої діяльності з метою отримання прибутку і (чи) досягнення іншого корисного ефекту	Загородній А. Г. [63]
5.	Довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку	Гаврилишин Б. Д., Устенко О. А. [39]
6.	Витрати на виробництво і накопичення засобів виробництва і збільшення матеріальних запасів	Макконнелл К. Р., Брю С. Л. [222]
7.	Це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект	Закон України «Про інвестиційну діяльність» [133]
8.	Це відмова від певної цінності зараз за (можливо, невизначену) цінність в майбутньому	Шарп У., Александер Г., Бейлі Дж. [234]

Джерело: розроблено автором

Сутність поняття «інвестиційна активність». Актуальність дослідження інвестиційної активності обумовлена як недостатністю розробки теоретичної бази, так і сучасним станом інвестиційної сфери. Інвестиційна активність перш за все розглядається як інтенсивність реалізації інвестицій взагалі та окремих її різновидів є дискусійний об'єкт дослідження в сучасній економічній науці. У табл. 1.3 представлений погляд на сутність активності та діяльності суб'єкта як такої та соціальної, економічної інвестиційної зокрема.

Таблиця 1.3

Співвідношення понять «активність взагалі», «інвестиційна діяльність» та «інвестиційна активність»

Поняття	Зміст поняття
Активність взагалі	форма руху матерії
Соціальна активність	тип активності взагалі (поряд з біологічної, хімічної, фізичної та психологічної активності)
Соціальна діяльність	форма соціальної активності; цілеспрямована предметно-продуктивна активність соціуму (організованої групи людей)
Економічна діяльність	вид соціальної діяльності, орієнтований на задоволення матеріальних потреб
Інвестиційна діяльність	вид економічної діяльності по фінансово-кредитному забезпеченню відтворення основного капіталу
Інвестиційна активність	поведінка суб'єктів інвестиційної діяльності

Джерело: складено автором за даними [118.,111]

Сутність активності та діяльності суб'єкта як такої полягає у здійсненні певних дій або зусиль у різних сферах. Це може бути фізична, інтелектуальна або соціальна активність. Соціальна активність містить участь у різних соціальних процесах та взаємодію з іншими людьми. Це може бути волонтерство, участь у громадських організаціях або політична активність. Економічна активність охоплює діяльність, пов'язану з виробництвом, розподілом та споживанням товарів та послуг. Це може бути працевлаштування, підприємництво або інвестування. Інвестиційна активність – це рівень інвестиційної діяльності. Цей термін може використовуватися для опису інтенсивності або частоти інвестиційних операцій.

Поняття «інвестиційна активність» не має єдиного трактування, не визначене однозначно її місце в структурі інвестиційного клімату та її взаємодія з іншими суміжними поняттями, серед яких: інвестиційний потенціал, інвестиційна привабливість, інвестиційний ризик та інвестиційний механізм. Розглянемо поняття «інвестиційна активність» різними авторами (табл. 1.4.)

Таблиця 1.4

Теоретичні підходи до визначення поняття «Інвестиційна активність»

Поняття	Автор
Інвестиційна активність регіону є сукупність власних фінансових можливостей і можливостей залучення зовнішніх фінансових ресурсів	Persky J. [226]
Під інвестиційною активністю розуміє швидкість (інтенсивність) перебіг інвестиційних процесів, що вимірюється зміною співвідношень інвестицій до валової доданої вартості або валового регіонального продукту; зміни динаміки зрушень структури капітальних інвестицій; зміни співвідношень інвестицій в основний капітал до середньооблікової чисельності працівників у реальному секторі економіки регіону	Будяков В. [22]
Тлумачить інвестиційну активність як позитивну динаміку зміни параметрів, що характеризують обсяги інвестицій, результати їх реалізації та джерела надходження Автор наголошує на тому, що в цьому випадку динаміка певних показників характеризує інвестиційну діяльність підприємства	Чаргазія Т.З. [172]
Інвестиційна активність як обсяг, темпи зростання і ефективність використання інвестиційних ресурсів	Соколов Д. О. [140]
Інвестиційна активність як динаміка, розмір і структура інвестицій	Myrdal G. [224]
Інвестиційна активність в деякому роді фактична реалізація наявного потенціалу з урахуванням рівня інвестиційних ризиків. Інвестиційний потенціал – це об'єктивні передумови інтенсифікації інвестиційної діяльності	Musgrave R.A. [223]

Джерело: розроблено автором

У результаті проведеного аналізу поняття «інвестиційна активність» і тут ми згодні з думкою Л. Н. Салімова: «інвестиційна активність в широкому сенсі є фактичний результат складної динамічної взаємодії, з одного боку можливостей інвестування, а з іншого боку рівня ймовірності досягнення заданої кінцевої мети інвестиційної діяльності. Стан інвестиційної активності

на сучасному етапі розвитку економіки. Інвестиції відіграють ключову роль у підтримці та розвитку економічного потенціалу країни. Вони сприяють розвитку підприємств, збільшують валовий національний продукт та активізують присутність країни на міжнародному ринку. Зараз інвестиційна активність є основною умовою стабільного відновлення країни в умовах та після кризових ситуацій. У сучасних наукових виданнях термін потенціал (від лат. *potentia*) тлумачиться як засоби, запаси, джерела, що можуть бути використані [103, с. 255]. Водночас у словниках наводяться дві дефініції цього поняття: перша визначає його як сукупність наявних засобів, можливостей, джерел, друга – як суто фізичний аспект: точкову енергетичну характеристику будь-якого силового поля [103, с. 275].

Зазначені трактування змісту поняття потенціал дають змогу зрозуміти його природу та основну сутність. Остання розкривається через три взаємопов'язані та взаємозалежні ознаки: його зміст – засоби, запаси, ресурси; здатність, можливість та необхідність мобілізації цих ресурсів, засобів; мету мобілізації та використання зазначених ресурсів. Відтак реалізація потенціалу загалом, як й інноваційно-інвестиційного зокрема, потребує наявності всіх трьох його складових, іманентно притаманних умов. По-різному трактують поняття потенціал вітчизняні та іноземні вчені (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Теоретичні підходи до визначення поняття «потенціал»

Автор	Трактування поняття
1	2
Засоби, запаси, джерела, що можуть бути використанні для вирішення певного завдання, досягнення визначеної мети, можливості суспільства, держави в певній сфері	Г. Нойбауер [112]
Сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів.	Phelps Brown E. [228]
Ступінь потужності в якому-небудь відношенні, сукупності засобів, необхідних для чого-небудь.	Ф. Євдокимов, О. Мізіна [53]
Узагальнена збірна характеристика ресурсів, прив'язана до місця і часу.	Oberg K. [225]

Продовження таблиці 1.5

1	2
Сукупність накопичених ресурсів та їх використаних і невикористаних потенційних можливостей у сфері виробництва матеріальних благ та послуг з метою найбільш повного задоволення потреб суспільства.	Ghali K. H [204]
Засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або розв'язання певного завдання.	Kincaid H. [212]
Здатність матерії переходити від можливості до реальності, з одного стану в інший (наприклад, від старого до нового). При цьому потенціал – це міра єдності досягнутого, котре може бути використане з певною ціллю, і можливого, тобто досяжного за певних умов.	Leontief W. [217]

Джерело: розроблено автором

Так, Г. Нойбауер та В. Архангельський розглядають його як засоби, запаси, джерела, що можуть бути використані для вирішення певного завдання чи досягнення мети, можливості окремої людини, суспільства, держави у певній сфері [112, с. 65], С. Кравченко та І. Кладченко – як здатність матерії переходити від можливості до реальності, з одного стану в інший (наприклад, від старого до нового).

Отже, виходячи з наведених тлумачень терміну «потенціал», можна охарактеризувати як складне, багатоманітне поняття, що поєднує, насамперед ресурси, засоби, джерела, необхідні для функціонування системи, котрі в разі реалізації можливості їх мобілізації та використання за певних умов здатні надати розвитку системи якісно нового імпульсу.

Загальновідомо, що стрімкий економічний і науково-технологічний розвиток розвинених економік у другій половині XX ст. пов'язаний зі значною кількістю винаходів та нововведень. Поява інновацій, які суттєво вплинули на продуктивність праці та витрати виробництва, стала результатом дії науково-технічного прогресу. Відповідно трансфер технологій, імплементація нововведень у виробництво потребують великих фінансових ресурсів, інвестицій, що й обумовлює поєднання категорій інновації та інвестиції.

Категорія інноваційно-інвестиційний потенціал (ІІП) стала об'єктом дослідження закордонних науковців у середині 70-х рр. XX ст. Найчастіше вони розкривають сутність ІІП шляхом аналізу його структури, виділяючи дві

його, підсистеми, що взаємодоповнюють одна другу – інноваційний та інвестиційний потенціали.

Варто зазначити, що інноваційна система загалом та інноваційний потенціал зокрема є основою, ресурсною базою інтенсивного економічного розвитку держави [100, с. 56]. З огляду на основну ознаку сутності інноваційного потенціалу як чинника економічного розвитку можна виділити шість підходів до його тлумачення (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Теоретичні підходи до визначення поняття «інноваційний потенціал»
закордонними та вітчизняними дослідниками

Трактування	Підхід, Дослідник
Разом з інформаційним потенціалом є складовими частинами інтелектуального потенціалу підприємства, котрі допомагають підвищити рівень і ефективність технологій	Лапін Е.В. [89]
Єдність і взаємодія наукового, освітнього, управлінського і модернізованої частки освітнього потенціалу	Папп Н. [125]
Здатність, можливість системи до трансформації фактичного порядку речей у новий стан з метою задоволення існуючих або нових виникаючих потреб	Campbell J.L. [196]
Характеристика здатності системи до зміни, удосконалення, прогресу	Беззубко Л. [9]
Сукупність різних видів ресурсів, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, науково-технічні, необхідні для здійснення інноваційної діяльності	Балабанов Л.Б. [7]
Здатність господарства виробляти нову, наукомістку продукцію, що відповідає вимогам ринку	Василенко В. [31]
Передбачає реальну або ймовірну спроможність підприємства виконувати цілеспрямовану роботу у сфері розробки, виробництва і впровадження інноваційного продукту	І. Капітан [76]

Джерело: розроблено автором

Прихильники першого підходу розглядають інноваційний потенціал як «нагромаджену визначену кількість інформації щодо результатів науково-

технічних робіт, винаходів, дослідно-конструкторських розробок, прикладів нової техніки та продукту [21, с. 29]. Цікавим є підхід спеціалістів Інституту стратегічних інновацій, згідно з яким інноваційний потенціал розглядається як ядро загального підприємницького потенціалу підприємства, органічно входячи до його складових – науково-технічної, виробничо-технологічної, фінансово-економічної сфери діяльності.

Досить поширеним є ототожнення інноваційного потенціалу з науково-технологічним. Другий підхід розкриває інноваційний потенціал як підсистему складнішої категорії – частину економічного потенціалу, що забезпечує розвиток науки й техніки та впровадження їх досягнень в економіку, забезпечуючи тим самим її зростання.

На думку Кемпбелла Дж. категорії «інноваційний потенціал» та «науково-технологічний потенціал» перебувають на одному рівні, однак саме в першому реалізується другий [196, с. 11]. Отже, ефективне використання інноваційного потенціалу забезпечує перехід від прихованої можливості до реальної.

С. Архієреєв та Т. Тарасенко вважають, що інноваційний потенціал відображає можливість подальшого вдосконалення інновацій, виникнення на їх основі інших, а також поширення їх на нові галузі й отримання соціально економічного ефекту. На їхню думку, «інноваційний потенціал країни є сукупністю способів і можливостей в галузі освіти та виробництва, які втілюють новітні досягнення і НТП» [5, с. 5]. Іншими словами, інноваційний потенціал економіки країни – це сукупність науково-технічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних і культурно-освітніх можливостей, необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки. Аналогічної думки дотримується дослідник Д. Кокурін, зазначаючи, що «інноваційний потенціал містить невикористані, приховані можливості нагромаджених ресурсів, які можуть бути залучені для досягнення цілей економічних суб'єктів» [5, с. 111].

Прихильники п'ятого підходу трактують інноваційний потенціал як «здатності різних галузей народного господарства виробляти наукомістку

продукцію, що відповідає вимогам світового ринку» [118, с. 131]; «сукупність факторів і умов, необхідних для здійснення інвестиційного процесу» [221, с. 55]. Шостий зріз нарешті, поняття інноваційного потенціалу економічної системи розкриває як комплексну характеристику підприємства-новатора, на відміну від окремих характеристик його діяльності, виробничого, економічного, науково-технічного, кадрового [111, с. 20]. Він характеризує стан внутрішнього середовища організації, яка включає об'єктивні й суб'єктивні фактори. Також учені трактують це поняття як «сукупність науково-технічних, технологічних, інфраструктурних, фінансових, правових, соціокультурних і інших можливостей, що забезпечують сприйняття й реалізацію нововведень, тобто одержання інновацій» [60, с. 25], що розкриває кінцеву мету використання зазначених ресурсів – створення інновацій. Іншими словами, таке тлумачення інноваційного потенціалу виражає здатність, готовність, наявність можливості створювати та реалізовувати інновації. При цьому під здатністю розуміють наявність і збалансованість структури компонентів потенціалу, а під готовністю – достатність рівня розвитку потенціалу для формування інноваційної моделі економіки [192]. Таким чином, інноваційний потенціал можна схарактеризувати як складову економічного потенціалу, яка містить систему ресурсів, здібностей та можливостей, котрі забезпечують спроможність і здатність здійснювати інноваційну діяльність, упровадження досягнень НТП, розробки та реалізації нововведень та підтримку інноваційного процесу, переходу в якісно новий стан розвитку з метою досягнення конкурентоспроможності економіки. Загальновідомо, що сутність будь-якого предмета чи об'єкта пізнається через його структуру. Щодо інноваційного потенціалу, то найчастіше науковці виділяють три основні його складові: ресурсну, результативну та внутрішню. Слід зазначити, що таке структурування, запропоноване Д. Кокуріним [86, с. 126], було доповнене вітчизняним дослідником Л. Беззубком, який додатково виокремив четверту складову інноваційного потенціалу – інноваційного потенціалу – інноваційну культуру (Рис. 1.2).

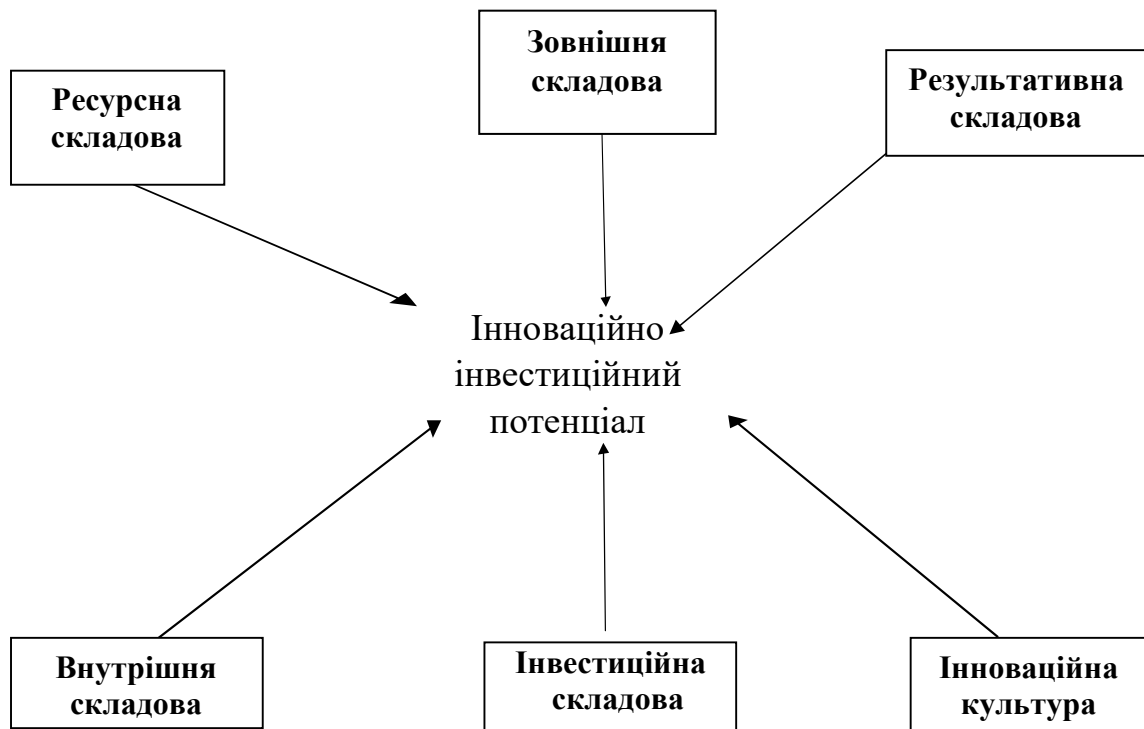

Рис. 1.2 – Структура інноваційно-інвестиційного потенціалу
Джерело: складено автором за даними [9, с. 13]

Структура інноваційного потенціалу, на думку дослідників, являє собою сукупність його ресурсної, результативної та внутрішньої складових. Це означає, що інноваційний потенціал містить ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності, результати цієї діяльності та внутрішню організацію підприємства, що сприяє розвитку інновацій. Ресурсна складова інноваційного потенціалу є її основним фундаментальним елементом та безпосередньо впливає на формування інноваційного потенціалу. Цей процес охоплює компоненти з різними функціональними призначеннями: фінансові, матеріально-технічні, інформаційні, людські та інші види ресурсів. Так, наприклад, фінансові ресурси є органічною єдністю ресурсів, що складає множину фінансових запасів та джерел, які в будь-який час можуть бути акумульовані для досягнення певних цілей або виконання завдань.

Важливість цих ресурсів пояснюється їх участю у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності, тобто фактично це фінансова потужність економічного суб'єкта. Матеріально-технічні ресурси своїм речовино-матеріальним підґрунтям забезпечують техніко-технологічну базу

інноваційного потенціалу, що надалі впливатиме на інноваційну діяльність [16, с. 51–52]. Інтелектуальний аспект інноваційно-інвестиційного потенціалу визначається людськими ресурсами та науково-технічною інформацією.

Найважливішим ресурсам інтелектуальної складової інноваційного потенціалу виступає науково-технічна інформація. Інформаційні ресурси відіграють неабияку роль в процесі інтелектуального розвитку господарської структури: по-перше, вони являються вихідним матеріалом будь-якої науково-дослідної роботи, по-друге, вони виступають результатом НДДКР. Використання результатів інтелектуального прогресу економічної структури в процесі впровадження інновацій у виробництво здійснюється через передачу інформації. Інтелектуальна складова визначає можливості генерації та сприйняття ідей, задумів новацій і доведення їх до рівня нових технологій, конструкцій, організаційних і управлінських рішень [28, с. 16]. Це передбачає наявність на підприємстві фахівців з високою фаховою підготовкою та творчими здібностями, здатних застосовувати свої знання та уміння для продукування нових практично орієнтованих знань, втілювати їх в інновації конкретної спрямованості, що відповідають потребам ринку.

Термін «інтелектуальний потенціал» – це інформація за своєю природою (сутністю), що втілена в матеріальному носії в результаті минулої творчої праці людини (спільноти), що має соціальну спрямованість. До результатів творчої праці відносять здобутки духовного та науково-технічного характеру. Даний термін часто вживається з терміном «інновації», оскільки інноваційний процес, створення і використання нових технологій є однією з форм реалізації інтелектуального потенціалу [147, с. 4].

Важливим елементом інноваційного потенціалу є його результативна складова, що виражає мету використання інноваційного потенціалу – створення або покращення товару, удосконалення технології виробничого процесу. Фактично цей компонент визначає можливості відтворення, нагромадження і збільшення інших складових потенціалу, особливо ресурсного. Водночас ефективне поєднання і використання ресурсної компоненти створює передумови для реалізації результативної складової.

Саме в цьому й полягає діалектика взаємозв'язку елементів інноваційного потенціалу. Варто зауважити, що інноваційна система загалом та інноваційний потенціал особисто виступає основою, ресурсною базою стрімкого економічного розвитку держави.

Внутрішня складова інноваційного потенціалу є не що інше, як механізм, що забезпечує поєднання і використання ресурсної та результативної компонент. Вона характеризує цілеспрямованість інноваційної діяльності, можливість досягнення поставлених цілей та виконання завдань, включає способи та методи управління інноваційним процесом. Іншими словами, ця складова відповідає за всі етапи реалізації останнього, включаючи створення і генерацію нового продукту, його вдосконалення, забезпечуючи зв'язок виробництва з наукою через трансфер технологій й виробництва з ринком, реалізуючи ідеї, вимоги та запити споживчого попиту.

Інноваційна культура як компонент інвестиційної діяльності, являє собою ступінь сприйнятливості організації (регіону, країни) до нововведень, досвід упровадження нових проєктів, політик менеджменту у сфері інновацій, відношення персоналу (людей) до новацій [28, с. 17]. Ця складова є каталізатором відтворення інновацій. Навпроти, інвестиційна діяльність забезпечується шляхом реалізації інвестиційних проєктів і проведення операцій з корпоративними правами та іншими видами майнових та інтелектуальних цінностей.

Дане визначення вважається точним і подається у всіх підручниках, словниках та економічних працях як таке, що відповідає всім вимогам, враховує всі недоліки попередніх визначень і повністю розкриває сутність інвестиційної діяльності [25; 63].

Проаналізуємо, як розуміють поняття «інвестиційна діяльність» окремі українські науковці. (табл. 1.7)

Таблиця 1.7

Теоретичні підходи до визначення поняття «інвестиційна діяльність»
вітчизняними дослідниками

Трактування 1	Підхід, Дослідник 2
трактує інвестиційну діяльність як сукупність рішень і відповідних дій, скерованих на перетворення заощаджень в інвестиції.	С. Панчишин [123]
інвестиційна діяльність є процесом організації інвестування за реально наявних в Україні умов господарювання, й у процесі інвестування визначається модель поведінки інвестора щодо нарощування свого капіталу; схожої думки дотримується.	А. Ідрісова [72]
визначає інвестиційну діяльність як проекту, організаційну, управлінську, контрольну роботу, що виконується в інтересах планової реалізації інвестицій.	D. Landau [213]
який під інвестиційною діяльністю розуміє діяльність із формування, розміщення, вкладення, трансформації і відшкодування інвестицій, включаючи управління ними й усією системою інвестиційних відносин.	Ю. Іванов [71]
вважає, що рівень інвестиційної діяльності залежить від темпів економічного розвитку країни.	Р. Костюкевич [83]
пише, що більша частина науковців пов'язує інвестиційну діяльність перш за все з формою одержання прибутку.	О. Мусієнко [85]
трактує інвестиційну діяльність як комплекс заходів і дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти (у матеріальній, фінансовій або іншій майновій формі) з метою отримання прибутку.	В. Федоренко [168]
розуміє інвестиційну діяльність як комплекс заходів і практичних дій юридичних і фізичних осіб (резидентів чи нерезидентів), а також держави щодо здійснення інвестицій у будь-якій формі з метою одержання прибутку або досягнення соціального ефекту.	Д. Черваньов [173]
Інвестиційна діяльність – це не просто вкладання наявних ресурсів з метою отримання прибутку, а важлива складова міжнародного руху капіталу, котра здатна забезпечити міграцію капіталу з однієї країни в іншу, а також прискорювати цю міграцію в одних галузях світового господарства та вповільнювати в інших.	А. Череп, І. Рурк [174]
Інвестиційна діяльність завжди орієнтована на майбутнє, а отже пов'язана зі значною невизначеністю економічної ситуації та поведінки людей.	Б. Щукін [182]

Джерело: розроблено автором

Іншою підсистемою виступає інвестиційний потенціал, що органічно співіснує з інноваційним, взаємодоповнюючи один одного. Діалектика їх взаємодії полягає в тому, що реалізація інвестиційного потенціалу здатна забезпечити перехід від економічного зростання до інтенсивного економічного розвитку лише за умови залучення та використання

інноваційного потенціалу. Інноваційно-інвестиційний процес, створення нововведень та передача інновацій економічно обґрунтовані та можливі лише при наявності інвестиційних ресурсів. На основі узагальнення наявних підходів виділено шість основних трактувань інвестиційного потенціалу (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

Теоретичні підходи до визначення поняття «інноваційний потенціал»
закордонними та вітчизняними дослідниками

Трактування	Підхід, Дослідник
1	2
Упорядкована маса фінансових, технічних і трудових ресурсів, які спрямовуються в економіку і забезпечують розширення її можливостей розв'язувати проблеми соціального розвитку	1.Ресурси інвестицій А. Алчіан [188]
Здатність економічної окремих суб'єктів інвестиційні ресурси	2.Здатність ресурсів до освоєння А. Єгоров [54]
Діалектика взаємодії інвесторів та реципієнтів інвестицій стосовно використання джерел довгострокового прогресивного розвитку в окремому господарському середовищі	3.Можливість взаємодії інвестора та реципієнта В. Василенко [31]
Сума окремих потенціалів, що характеризують основні макроекономічні параметри регіону і впливають на його інвестиційну привабливість	4.Інвестиційна привабливість Н. Мешко [102]
Можливості підприємства задовольняти потреби розширеного відтворення	5.Ресурсне забезпечення розширеного відтворення Н. Намлієва [110]
Реальна пропозиція інвестиційних ресурсів (капіталу), опосередкована конкретним (або потенційним попитом)	6.Взаємодія інвестиційного попиту та пропозиції Worswick G. D. N. [248]

Джерело: розроблено автором

Як економічну категорію інвестиційний потенціал учені почали досліджувати у 70-х рр. ХХ ст. Його насамперед ототожнювали з ресурсами, що дало змогу виділити основний його елемент – інвестиційні ресурси [102, с. 80].

У другій половині 80-х рр. під інвестиційним потенціалом стали розуміти не лише як обсяг ресурсів (і їх нагромадження), але і здатність економічної системи та її окремих суб'єктів освоїти ці ресурси [54, с. 27]. Тобто фактично, якщо основою першого підходу є дослідження формування цього потенціалу, то другий сконцентрувався на його реалізації.

Йдеться про трактування інвестиційного потенціалу як сукупності наявних ліквідних ресурсів і можливість економіки їх прийняти та використати на фінансування інвестицій у реальному секторі з метою задоволення сукупного інвестиційного попиту [10, с. 96]. Сучасне трактування інвестиційного потенціалу відображає четвертий підхід [102, с. 58].

Заслуговує на увагу позиція дослідника В. Бочарова, згідно з якою інвестиційна діяльність відбувається в ринкових умовах, де на інвестиційному ринку взаємодіють його елементи, як інвестиційний попит і пропозиція [56, с. 161].

Зауважимо, що в сучасній науковій економічній літературі існує підхід, за яким інноваційно-інвестиційний потенціал країни характеризується сукупністю макроекономічних показників, такими як, темп економічного зростання, співвідношенням споживання і нагромадження, паритетом торговельного балансу, процентною ставкою, нормою прибутку, рівнем і динамікою інфляції, внутрішнім попитом населення, науково-технічним рівнем виробництва, ступенем розвитку інфраструктури. Таким чином, сукупність даних умов свідчить про інвестиційну привабливість економіки.

Вітчизняний дослідник Л. Беззубко розглядає інвестиційний потенціал як кількісний показник, що враховує основні макроекономічні характеристики, насиченість території факторами виробництва (природними ресурсами, робочою силою, основними засобами, інфраструктурою), споживчий попит населення та інше [10, с. 7].

На макрорівні, К. Покатаєвим інвестиційний потенціал розглядається як комплексна характеристика сукупної здатності економіки регіону або держави щодо здійснення інвестиційної діяльності в усіх сферах, що охоплює не тільки наявний інвестиційний капітал, але й об'єктивні передумови для інвестування, тобто самовизначається рівнем розвитку й ефективності часткових потенціалів [132, с. 264]. До часткового потенціалу належать економічний, фінансовий, виробничий, ресурсно-сировинний, інноваційний,

людський, інституціональний, інфраструктурний, і соціокультурний потенціали регіону чи держави.

Таким чином, інвестиційний потенціал економіки – це є система грошово-фінансових, людських, технологічних ресурсів, що забезпечують інвестиційну привабливість економіки, відображають економічну кон'юнктуру інвестування та до резорбції капіталу з метою задоволення потреб розширеного самовідтворення. Пропонуємо розуміти поняття інноваційно-інвестиційну діяльність як процес підготовки, ухвалення та реалізації рішень щодо формування та максимального використання сукупного економічного потенціалу, що дозволяє прискорити розвиток соціально-економічної системи за рахунок накопичених та ефективно інвестованих в інноваційний процес ресурсів.

Інвестиційний потенціал органічно співіснує з інноваційним потенціалом взаємодоповнюючи один одного. Діалектика взаємодії інноваційного та інвестиційного потенціалу полягає в тому, що реалізація інвестиційного потенціалу здатна забезпечити перехід від економічного зростання до інтенсивного економічного розвитку лише за умови залучення та використання інноваційного потенціалу. В свою чергу, інноваційний процес, генерування новацій та трансфер інновацій економічно обґрунтовані та можливі лише за наявності інвестиційних ресурсів [61, 262].

Результати аналізу виявили, що дослідженню ІІП потенціалу на макрорівні приділяється недостатньо уваги з боку дослідників. Вітчизняний науковець Н. Мешко розглядає інвестиційно-інноваційний потенціал держави як сукупність потенціалів регіонів, посилену ефектом синергії і організаційним механізмом цілеспрямованої державної політики на сталий економічний розвиток та зміцнення міжнародного становища держави [102, 78].

Відповідно інноваційно-інвестиційний потенціал регіону він визначає як максимальну спроможність суб'єктів ринку та складових фінансової інфраструктури генерувати інвестиційні ресурси, трансформувати їх в інноваційні продукти та процеси, ефективно використовуючи характерні

регіональні особливості, забезпечуючи стаке економічне зростання та реалізацію соціально-економічних програм регіону [102, 82].

Водночас вітчизняний економіст Е. Забарна трактує інноваційно-інвестиційний потенціал як здатність господарської одиниці розвиватися на власній основі в майбутньому, що підкріплена сукупністю наявних ліквідних ресурсів і можливостей економіки їх використовувати на фінансування інвестицій з метою динамічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності [61, с. 117].

На нашу думку, таке визначення є найбільш доцільним та повною мірою висвітлює зміст інноваційно-інвестиційного потенціалу, оскільки:

- розкриває суть цієї категорії як потенціалу через здатність (здібність);
- проявляє суть, фундамент його формування – наявні ліквідні ресурси, інноваційно-інвестиційні джерела;

- враховує можливість економіки акумулювати ресурси через їх використання, простимулювати динамічний розвиток і підвищення конкурентоспроможності економіки, завдяки спрямованості фінансування на інноваційно-інвестиційний потенціал.

Інноваційно-інвестиційний потенціал економічного розвитку містить дві складові: інноваційну та інвестиційну, що представлено на рис. 1.3.

Інноваційний потенціал виражається через здатність підприємства або країни до розробки та впровадження нових технологій та здатність до: акумулювання фінансових і матеріальних ресурсів для здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності; формування та реалізацію інноваційних програм; ефективне використання та зростання інтелектуального капіталу.

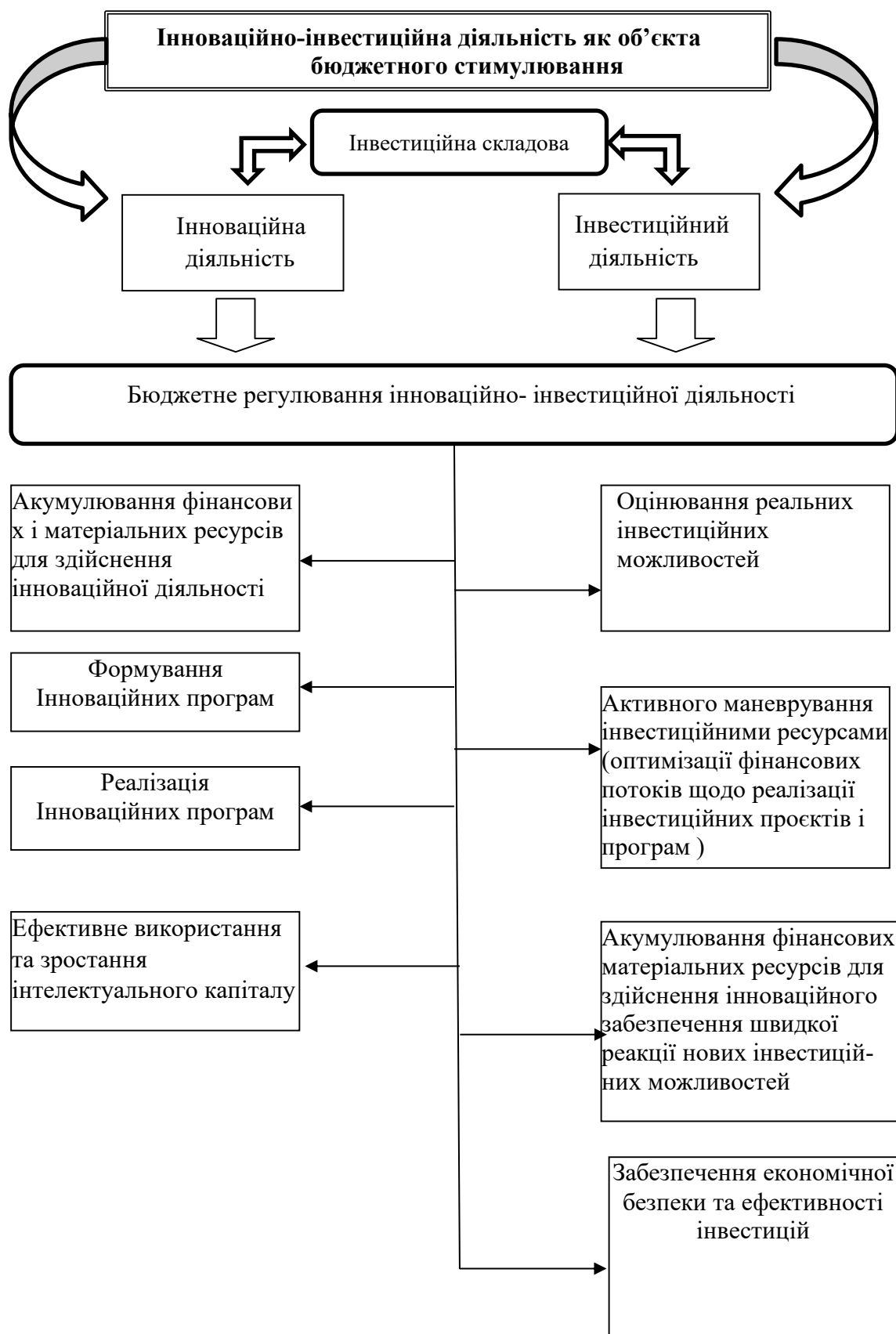

Рис. 1.3 – Схема складових інноваційно-інвестиційного потенціалу як об'єкта бюджетного стимулювання.
Джерело: складено автором

Інвестиційна складова належить до інвестицій в економіку, її здатність спрямувати інвестиційний потенціал з метою підвищення інвестиційної привабливості, прямих іноземних інвестицій, державного інвестування у розвиток інвестиційної активності інфраструктури. Це призведе, до створення сприятливого інвестиційного середовища, що своєю чергою гарантує надходження інвестицій у національну економіку.

Інвестиційна складова інноваційно-інвестиційного потенціалу характеризує здатність до: оцінювання реальних інвестиційних можливостей галузей; залучати інвестиції для розвитку нових технологій, продуктів та послуг; оптимізації фінансових потоків стосовно реалізації інвестиційних проєктів і програм; забезпечення швидкої реакції нових інвестиційних можливостей, під впливом динамічних коливань зовнішнього економічного середовища; забезпечення наявності сприятливого інвестиційного клімату; ефективних механізмів фінансування та захисту прав власності.

1.2. Теоретико-організаційні засади бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності

Ідея суспільного блага набула вирішального значення в теорії бюджету та фінансів загалом. Представники цієї теорії називають бюджет публічною або фіскальною економікою, продуктивність якої вимірюється суспільним обсягом і якістю благ [31, с. 72].

У бюджеті будь-якої країни відображаються важливі геоекономічні, соціокультурні, соціально-політичні проблеми суспільства і людини. Бюджет охоплює усі масштаби діяльності держави й водночас обмежує її. Якщо, з одного боку, це грошово-фінансові капітали, які надходять у повне розпорядження держави й визначають її фінансовий потенціал, то з іншого, в цьому документі зосереджені грошові фонди суспільного користування, які перебувають не у власності, а у тимчасовому використанні органів державної влади. У сучасній економіці бюджет відіграє роль особливого регулятора

соціально-економічних процесів у державі. Державний бюджет – фундаментальний метод державного фінансового стимулювання та регулювання. Він передбачає забезпечення поділу й перерозподілу ВВП між регіонами держави, між суб'єктами, що господарюють у галузях економіки, виходячи з національної стратегії її економічного розвитку, грошово-фінансової політики та потреб ринкового механізму, зважаючи на те, що в сучасних геостратегічних катаклізмах ринковий механізм менш ефективний, тому державі необхідно розповсюджувати втручання в процес перерозподілу капіталів. Саме за допомогою цього методу визначають розміри платежів до бюджету, обсяги бюджетного стимулювання та фінансування; обчислюють фінансові ресурси, що перерозподіляються між окремими видами бюджетів. Державний бюджет, як одна з ланок грошово-фінансової системи України, відображає грошові відносини, які виникають між державою, з одного боку, і підприємствами, організаціями, установами всіх форм власності й фізичними особами з іншого, з приводу утворення централізованого фонду грошових коштів держави і його використання на розширене відтворення, значне підвищення рівня життя й задоволення інших суспільних потреб. Завдяки бюджету відповідно до Конституції України держава повинна мати можливості зосередити фінансові ресурси на важливих ділянках економічного та соціального розвитку.

Сучасний кризовий ринок характеризують такі тенденції, як стрімкість, глобальність, оперативність. Вони обумовлюють постійний ріст ролі фінансового планування та бюджетного регулювання. За допомогою чітко поставленої системи бюджетування можна прогнозувати зміни кон'юнктури ринку, планувати фінансові результати діяльності [81]. Бюджетне регулювання є важливою сходинкою в розробці системи регулярного економічного управління, сприяє оптимізації фінансових потоків, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність. Однак в науковому середовищі досі немає єдиної думки щодо сутності поняття «бюджетне регулювання». Ми вважаємо, що для визначення поняття необхідно проаналізувати його основний елемент «бюджет».

У ст. 1 Бюджетного кодексу України дається наступне визначення бюджету: бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади АРК, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [133]. Крім даного визначення, серед вчених зустрічаються різні трактування поняття «бюджет», які наведені у таблиці 1.9.

Таблиця 1.9

Теоретичні підходи до визначення поняття «Бюджет»

Визначення	Автор
Рівновага між потребами і коштами держави	Жан Б. Сей [148]
Акт, який передбачає і розв’язує щорічні доходи та видатки держави чи інші повинності, що підпорядковуються законами тим самим правилам	Словник іншомовних слів [154]
Офіційний звіт про громадські доходи й видатки	Іванов В. М. [70]
Щорічно обумовлена відомість державних доходів і витрат	Словник Літтре [220]
Сукупність економічних відносин з приводу формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави	Булгакова С. [225]
План формування і використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань та функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду	Бюджетний кодекс [30]
Провідна ланка фінансової системи, яка, як економічна категорія, відображає грошові відносини, що виникають між державою і підприємствами, організаціями, установами всіх форм власності і фізичними особами з приводу утворення централізованого фонду коштів держави та його використання на розширене відтворення, підвищення рівня життя і задоволення інших соціальних потре.	Фролова Г. І [171]

Джерело: складено автором

Проаналізувавши вищенаведені визначення досліджуваної категорії «бюджет» можна зробити висновок, що небагато авторів наголосили на тому, що бюджет є економічною категорією без якої неможливе існування економічної системи та держави взагалі. Перш за все, бюджет необхідний для перерозподілу ВВП між усіма галузями економіки, населенням та регіонами країни. В умовах сучасного формування та розвитку ринкової економіки в Україні, бюджет повинен стати ефективним та надійним інструментом

регулювання соціального життя та економічної системи країни. Тобто, бюджет як економічна категорія є необхідним для держави для виконання її завдань та функцій і має наступні ключові характеристики: історичність; планування; юридичний характер; визначений термін дії.

У процесі розвитку міжнародно економічних відносин особливого значення бюджет набуває для регулювання структури грошово-фінансових ресурсів різних сфер, різних форм власності. Перерозподіл капіталів у державному масштабі є необхідною умовою забезпечення коло обігу фондів, що сприяє досягненню відповідних пропорцій і темпів процесу відтворення.

Визначення категорії «Бюджет» за різними критеріями представлено на рис. 1.4.

Рис. 1.4 Різні критерії поняття «Бюджет»

Джерело: складено автором за даними [184]

За змістом, державний бюджет відповідно до своєї форми є грошово-фінансовим балансом, що відображає план доходів і витрат держави. У процесі його складання обґрунтовується доцільність застосування певних форм мобілізації ресурсів і напрямів їх використання.

Бюджетне та податкове стимулювання можна розглядати як дві складові сучасного економічного розвитку, що доповнюють одна другу: прямий (бюджетне стимулювання інвестування) та непрямий (бюджетне стимулювання формування сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату) [68, с. 201], або як несумісні: застосування податкових важелів дозволяє скоротити прямі бюджетні витрати, тож є альтернативою до засобів бюджетної політики [178]. О. Молдован [104] визначає податкові стимули як певний трансферт бюджетних коштів до підприємницького сектору, який здатен використати їх більш ефективно, ніж держава. На наш погляд, режим застосування бюджетних і податкових стимулів як інструментів бюджетно-податкової політики не має носити взаємозаперечного характеру, а може застосовуватися одночасного залежно від стану бюджету, оскільки застосування податкових стимулів пов'язано з отриманням певного рівня надходжень. Поняття «бюджетне стимулювання» висвітлене у публікаціях вітчизняних науковців (табл. 1.10).

Бюджетне стимулювання реального сектора національної економіки, повинно здійснюватися у формі прямого впливу державних органів, із застосування методів пільгування, субсидування, бюджетне страхування, інвестування, державного замовлення та кредитування. Пропонуємо розуміти поняття «бюджетне стимулювання» як один з ефективних інструментів державної підтримки який включає пряме бюджетне фінансування проєктів або державне замовлення на виконання робіт. Важливими методами бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності реального сектора економіки є фінансування розвитку інфраструктури, освіти та науково-дослідних робіт, що забезпечує ефективність використання людського капіталу, збільшення продуктивності праці.

Таблиця 1.10

Теоретичні підходи до визначення поняття «бюджетне стимулювання»

Визначення	Автор
це ефективність заходів державної політики у сфері підтримки відбувається через субсидування та надання податкових пільг	Л. Тарангул [160]
це засоби дії відповідних методів бюджетно-податкової політики, регулювання як сукупного попиту, так і сукупної пропозиції.	Н. Шикіна та І. Мамонтова [179]
це конкретні методи і способи реалізації цілей бюджетно-податкової або фіскальної політики.	Н. Рубан, І. Чуницька [141]
це система державних заходів щодо змін в умовах оподаткування та в обсягах і структурі державних видатків з метою нормального протікання розширеного відтворення й забезпечення динамічної макроекономічної рівноваги	О. Завгородня [62]
це сукупність інструментів і важелів, за допомогою яких держава створює умови для мобілізації необхідного обсягу фінансових ресурсів та їх ефективного використання з метою забезпечення сталого економічного зростання	Т. Паєнко [122]
це процес формування розподілу та використання фондів грошових коштів адміністративно-територіальних формувань	М. Тріпак [165]
це зміна структури бюджету країни з метою вирішення тактичних і стратегічних цілей державного регулювання економіки	Т. Черничко [176]
це організована система управління бюджетним устроєм держави	В. Грицюк [44]
це система взаємопов'язаних методів, способів, правових форм формування, розподілу та перерозподілу бюджетних ресурсів для збалансування інтересів суспільства	К. Павлюк [120]
це структура доходів і видатків бюджету	С. Львовичінім [92]

Джерело: складено автором

Аналізуючи бюджетні стимули, необхідно зазначити важливу роль у формуванні та управлінні фінансовим потенціалом бюджетних видатків. Необхідно наголосити, що в нашій економіці структура бюджетних видатків має переважно соціально направлений характер, крім того не можливе підвищення соціальних витрат у воєнний період. Для нарощення фінансового капіталу у структурі видатків мають превалювати видатки, які направлені на фінансування бюджетоутворюючих галузей економіки. Це повинно привести до оновлення технологічної бази підприємств, що сприятиме зростанню доданої вартості та прибутків, що, своєю чергою, буде значно збільшувати фінансовий потенціал держави. Одним з основних інструментів державного впливу на соціально-економічний розвиток країни є бюджетні інвестиції. Податкові стимули включають податкові пільги, податкові ставки, податкові санкції, серед інструментів впливу на управління інноваційно-інвестиційним потенціалом пропонуємо розглянути основні рис. 1.5.

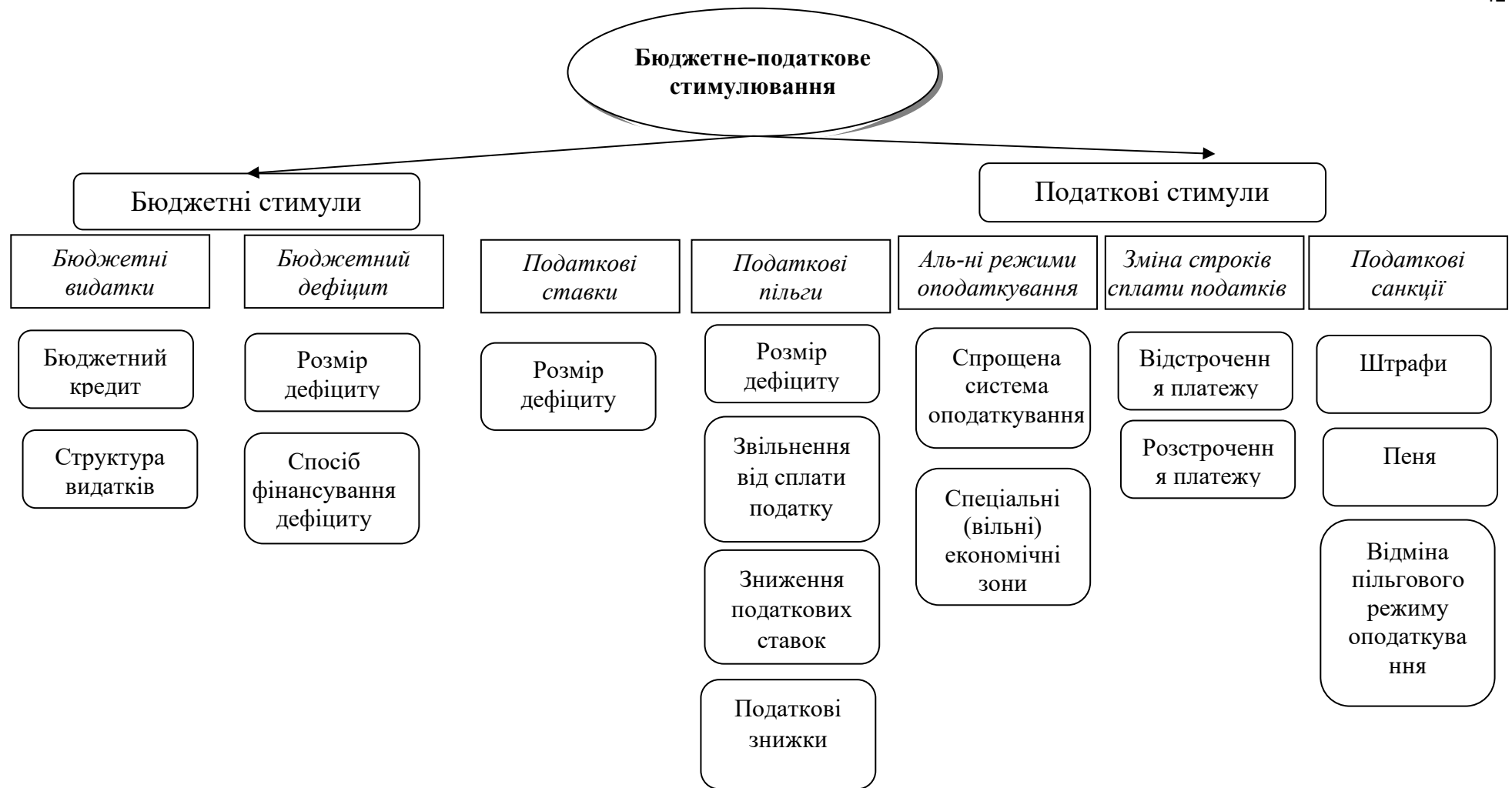

Рис. 1.5 Влив бюджетного стимулювання на інноваційно-інвестиційну діяльність
Джерело: складено автором

Бюджет відображає відносини між державою, суб'єктами господарювання та населенням. Держава, як учасник цих відносин, потребує фінансових ресурсів для виконання своїх обов'язків. Суб'єкти господарювання можуть бути як постачальниками фінансових ресурсів до бюджету (як платники податків), так і споживачами бюджетних коштів, залежно від їх ролі в економічній системі країни. Населення також може бути як платниками податків (постачальниками коштів до бюджету), особливо особи працездатного віку, так і отримувачами бюджетних коштів (наприклад, отримувачами пенсій за віком, інвалідними пенсіями, допомогою при народженні дитини тощо). Від кожного з цих учасників бюджетних відносин залежить економічне зростання держави, адже у разі недовиконання дохідної частини наслідками буде зниження темпів зростання доходів населення, дотацій окремим галузям економіки, фінансування бюджетних організацій, допомога нужденним.

Проаналізуємо підходи різних фахівців до визначення бюджетне управління (табл. 1.11).

Таблиця 1.11

Теоретичні підходи до визначення поняття «бюджетне управління»

Визначення	Автор
1	2
це процес розробки конкретних бюджетів відповідно до цілей оперативного планування.	Я. Бекетов [11]
це процес розробки бюджетів відповідно до цілей оперативного планування	І. Бланк [14]
це управління бізнесом, засноване на плануванні, спрямованість на досягнення цілей компанії.	А. Демченко [47]
це процес узгодженого планування та управління діяльністю організації за допомогою бюджетів і економічних показників, що дозволяють визначити внесок кожного підрозділу і кожного менеджера в досягнення загальних цілей	А. Апчерч [187]
це система короткострокового планування, обліку і контролю ресурсів і результатів діяльності комерційної організації за центрами відповідальності та / або сегментам бізнесу, що дозволяє аналізувати прогнозовані і отримані економічні показники з метою управління бізнес-процесами	В. Бурцев [24]

Продовження таблиці 1.11

1	2
це процес розробки, виконання, контролю і аналізу фінансового плану, що охоплює всі сторони діяльності організації, що дозволяє зіставити всі понесені витрати та отримані результати у фінансових термінах на майбутній період в цілому і по окремих періодах	Г. Ульман [243]

Джерело: складено автором

Дослідження показують, що в управлінні бюджетом очікувані результати витрат часто не обґрунтовуються, а управління бюджетом переважно зводиться до контролю за відповідністю фактичних і планових показників. Сучасні соціальні стандарти, які застосовуються сьогодні, часто не враховують економічну реальність і не враховують міжнародні норми [179, с. 25]. Одним з основних елементів бюджетного механізму для забезпечення соціальних стандартів, окрім фінансового планування та прогнозування, повинна бути система координації стратегічних пріоритетів при плануванні бюджету на короткострокову та середньострокову перспективу на основі програмно-цільового методу. Ефективне бюджетування можна розглядати як найвищий рівень організації фінансових відносин, перехід до якого може бути здійснений після досягнення ефективного стану реалізації принципів ефективного фінансування. Представимо порівняльну характеристику в підходах до бюджетного управління в таблиці 1.12.

Таблиця 1.12

Порівняльна характеристика підходів до бюджетного управління

Підходи до бюджетного управління	
<i>Бюджетування, орієнтоване на результат</i>	<i>Традиційний підхід</i>
Цільове використання коштів – відповідність цілям і результатам	Цільове використання коштів відповідність плану
Трирічні ліміти витрат	Річний термін прогнозування

Продовження таблиці 1.12

<i>Бюджетування, орієнтоване на результат</i>	<i>Традиційний підхід</i>
Пріоритет відомчої (програмної) і економічної класифікації	Пріоритет функціональної й економічної класифікації
Контроль (моніторинг) результатів	Контроль витрат
Внутрішній контроль і підзвітність	Зовнішній контроль за діяльністю
Планування на основі пріоритетів й очікуваних результатів програм	Планування на основі видаткових потреб відомств
Делегування управлінських повноважень на рівні ефективного керування	Високий ступінь централізації в прийнятті рішень

Джерело: складено автором за даними [184, с. 56]

У бюджетній практиці програмно-цільовий метод передбачає бюджетні видатки, які мають здійснюватися на цілі, що відповідають середньостроковій або довгостроковій стратегії розвитку держави. Під час застосування цього підходу акцент ставиться не на тому, як витратити більше грошей на соціальну сферу, а на тому, наскільки надані послуги відповідають потребам громадян. Тому, для оцінки ефективності програм розробляється ряд показників, які дозволяють оцінити результати використання коштів. Таким чином, можна зробити висновок, що ряд авторів відносять бюджетне регулювання до фінансового управління, кажучи про приналежність його до фінансового менеджменту, інші автори дають ширше визначення, вважаючи бюджетне регулювання універсальним інструментом управління, треті акцентують на прогнозуванні. На нашу думку, бюджетування слід розглядати як основний елемент ресурсного забезпечення, воно включає стадії розробки, виконання, контролю, аналізу і коригування бюджетів за центрами фінансової відповідальності (рис. 1.6).

У зв'язку з виявленим вище циклом бюджетного регулювання, з'являється об'єктивна необхідність бюджетного регулювання з боку держави, яка здатна вплинути на розв'язання проблем і надати новий поштовх до розвитку інноваційного-інвестиційного сектора в Україні.

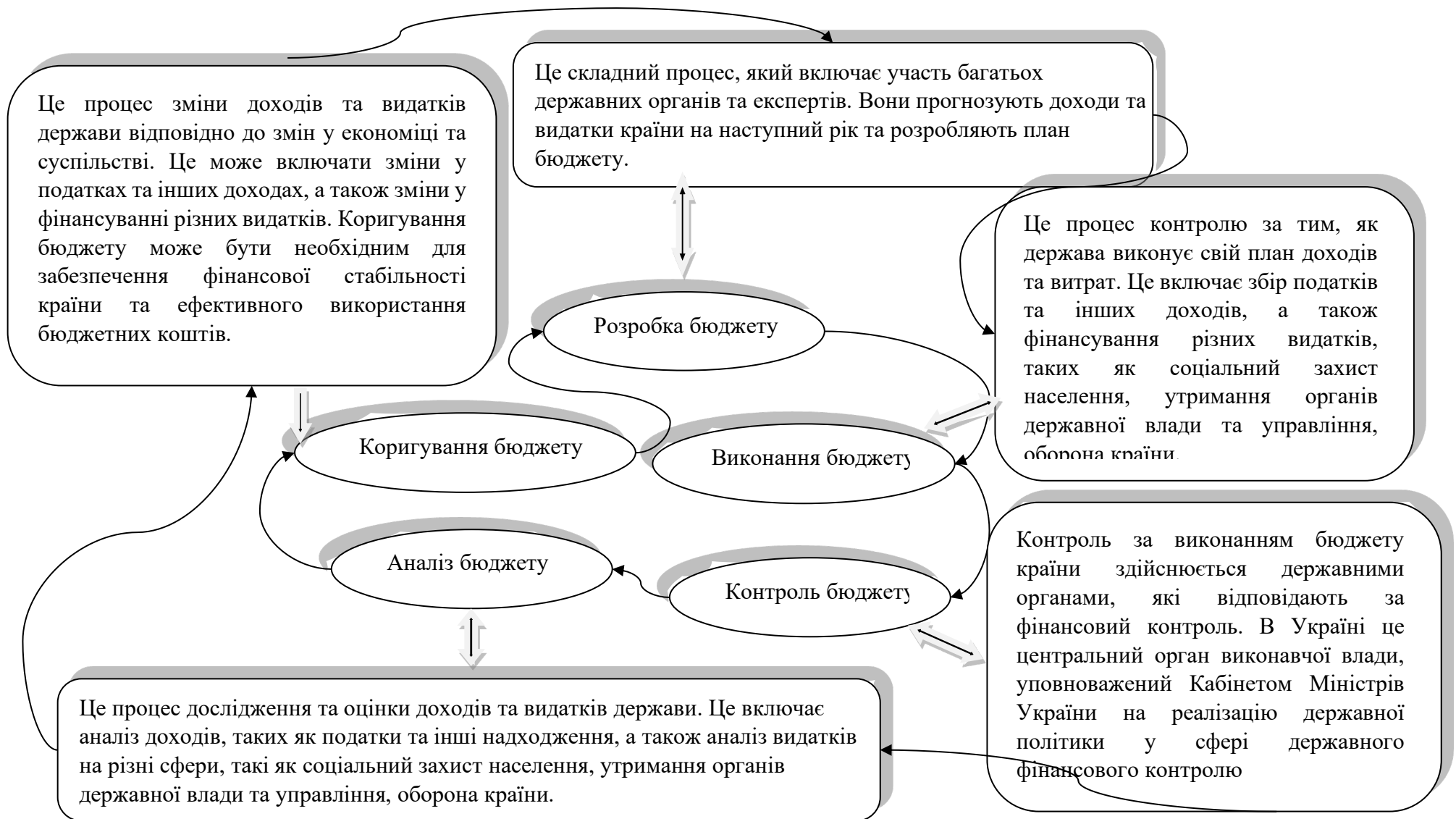

Рис. 1.6 Цикл бюджетного регулювання
Джерело: складено автором

Дефініція «бюджетного регулювання» базується на концепції кейнсіанства «податки – регулятор економіки». Дж. Кейнс стверджував, що «тільки через звільнення на певний термін від сплати податків або зміна ставок податків можна сприяти розвитку окремих галузей економіки, мотивувати до створення нових видів продукції саме там, де саме воно не виникло» [78].

Разом з тим слід уточнити, тотожна чи функція, що регулює податки бюджетного регулювання, як функції державного податкового менеджменту. Зазначимо, що встановлений законодавством процедурний порядок взаємовідносин держави з платниками податків охоплює інститути податкового адміністрування і податкового контролю, які є об'єктом розгляду. Досліджуємо системний підхід до бюджетного регулювання, як засіб забезпечення балансу інтересів держави та платників податків. Істотне значення має той факт, що процес бюджетного регулювання діяльності знаходиться на межі зіткнення інтересів держави, з одного боку, і платників з іншого. Видається сумнівним, що держава може погодитися зі зменшенням обсягів податкових надходжень, які є джерелом дохідної частини бюджету. В той самий час, не слід надмірно утискувати інтереси некомерційних організацій, для яких конкретний вид соціально значущої діяльності, необхідний економіці та суспільству, може стати економічно недоцільним або ж вони будуть змушені скоротити частину своєї діяльності, що вплине на розвиток соціальної сфери. Процесний підхід до розуміння сутності бюджетного регулювання. Великий тлумачний словник дає два визначення поняття регулювання. По-перше, «під регулюванням» розуміється процес підпорядкування певному порядку, правилам, впорядкування, а по-друге, вплив на роботу механізму і його частин, домагаючись потрібного протікання будь-якого процесу [77, с. 5]. Виходячи з цього державне регулятивний вплив на економіку означає вплив держави на вектор економічних процесів за допомогою їх коригування відповідно до встановлених цілей соціально-економічного розвитку в інтересах суспільства. Таким чином, «Система бюджетного регулювання означає, з одного боку, формування і встановлення

певних правил, дотримання яких є обов'язковим для всіх суб'єктів господарської діяльності, а з іншого боку – відповідальність цих суб'єктів за дотримання прийнятих правил» [1]. У розумінні податкового регулювання, вчених немає єдності поглядів.

У таблиці 1.13 представлена класифікація підходів до трактування поняття «бюджетне регулювання».

Таблиця 1.13

Теоретичні підходи до визначення поняття «бюджетне регулювання»

Автор	Визначення
це сукупність заходів непрямого впливу держави на розвиток виробництва шляхом зміни норми вилучення до бюджету за рахунок зниження або підвищення загального рівня оподаткування, різноманітних спеціальних податкових пільг, які заохочують ділову активність в окремих сферах або регіонах	А. Азріліяна [1]
це щорічний перерозподіл загальнодержавних централізованих фінансових ресурсів між різними ланками бюджетної системи з метою збалансування бюджетів на рівні, необхідному для виконання місцевими органами їхніх функцій	Бюджетний кодекс України [30]
це сукупність заходів, за допомогою яких держава через бюджетну систему розподіляє та перерозподіляє частину ВВП для збалансування й вирівнювання бюджетів нижчого рівня, а також регулює соціально-економічні процеси з метою необхідних перетворень на благо суспільства	Ю. Радіонов [135]
це комплекс заходів і дій, організованих державою щодо формування та використання фінансових ресурсів, сконцентрованих у бюджетній системі	А. Даниленко [46]
це система взаємопов'язаних методів, способів, правових форм формування, розподілу та перерозподілу бюджетних ресурсів для збалансування інтересів суспільства і громадян у процесі економічного та соціального розвитку	К. Павлюк. [121]
це метод здійснення державою функцій управління соціально-економічними процесами при використанні бюджетних відносин	В. Дем'янишин [49]

Джерело: складено автором

Аналіз наукових поглядів щодо досліджуваного поняття дозволив виділити основні підходи до трактування його змісту. Перша група авторів вважає, що податкове регулювання – це діяльність держави, суть якої полягає у впливі на економіку шляхом використання податкового механізму

(А. Н. Азріліян, Ю. Радіонов, К. Павлюк). Однак наведені трактування досить вузько розкривають основну суть податкового регулювання, у зв'язку з чим в роботі зроблена спроба дати своє визначення поняття «податкове регулювання».

На нашу думку, податкове регулювання – це закономірний, регламентований законодавством та нормативно – правовими актами федеральних, регіональних і муніципальних органів управління процес, здійснюваний державою в рамках податкової політики з метою забезпечення податкових надходжень у бюджет і одночасного стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності агропромислових підприємств шляхом перерозподілу частини прибутку суб'єктів, що господарюють, а також зміни рівня їх податкового навантаження відповідно до темпів розвитку національної економіки.

Перевагою даного визначення є його розширювальне тлумачення, що полягає у вказівці суб'єктів та об'єктів процесу податкового регулювання, його цілей і задач, а також способів і методів їх досягнення. Федеральні та регіональні органи влади є учасниками процесу податкового регулювання, який стосується відносин, що виникають у зв'язку з необхідністю розрахунку та сплати податків господарськими суб'єктами.

При цьому цілі та завдання визначають не тільки необхідність забезпечення податкових надходжень у бюджет, але і стимулювання виробничої, що особливо важливо, інноваційно-інвестиційної діяльності країни.

Підсумовуючи зазначене, бюджетне регулювання будемо розглядати як економічні заходи, направлені на гармонізацію та синхронізацію фінансових потоків держави з метою забезпечення бажаного рівня економічного розвитку. Бюджетне регулювання фінансових потоків відображає політичні та національні процеси, які мають на меті забезпечити економічне зростання та розв'язувати внутрішні проблеми країни. При розробці системи бюджетного регулювання, вітчизняні законодавці

орієнтуються на досвід іноземних країн, де домінують ідеї бюджетної децентралізації. Основа фінансової децентралізації – це реалізація принципу зменшення впливу центру на розвиток регіонів, що забезпечується через відповідний розподіл функцій, а це, своєю чергою, вимагає формування достатніх фінансових потоків на регіональному рівні. Розбіжності у формуванні та реалізації економічного потенціалу будь-якої території в межах країни є звичайним явищем, обумовленим природною диференціацією природно-ресурсних та економічних умов розвитку даної території. Проте глибока диференціація, яка виникає не лише через регіональні відмінності, але й через спотворений рух фінансових потоків, є ненормальним явищем. Аналіз центральних проблем бюджетного регулювання фінансових потоків дозволив обґрунтувати певні напрями їх вирішення (табл. 1.14)

Таблиця 1.14

Проблеми та шляхи вирішення бюджетного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності

Проблеми	Шляхи розв'язання
1	2
Слабкість власної ресурсної бази органів місцевого самоврядування, що обмежує формування власних фінансових потоків на рівні регіонів	Створення передумов для розбудови власної ресурсної бази діяльності органів місцевого самоврядування
Нерівномірність доходів і видатків місцевих бюджетів	Удосконалення системи бюджетного вирівнювання
Реформа податкової системи, яка ще більше скоротила доходи можливості генерування фінансових потоків	Пошук альтернативних джерел наповнення місцевих бюджетів, у тому числі за рахунок податку на майно
Обмежена ресурсна база місцевих бюджетів	Запровадження бюджетної децентралізації та пошук органами місцевого самоврядування джерел наповнення дохідної бази місцевих бюджетів
Синхронізація доходів і видатків місцевих бюджетів	Може бути досягнуте завдяки удосконаленню формування дохідної частини місцевих бюджетів та завдяки удосконаленню системи бюджетного вирівнювання

Продовження таблиці 1.14

1	2
Перспектива справляння податку на майно	Прописаний у Податковому кодексі порядок справляння податку на майно не сприятиме збільшенню обсягів фінансових потоків, а тим більше їх гармонізації та синхронізації. Це вимагає внесення змін у порядок оподаткування податком на майно в контексті зниження ставок оподаткування з одночасним розширенням бази оподаткування
Ручне управління бюджетним процесом і залежність регіонів від центру	Реформування системи і запровадження справедливого розподілу міжбюджетних трансфертів між регіонами
Система функціонування міжбюджетних трансфертів, яка породжує утриманство, знижує ефективність використання фінансових потоків та сприяє їх односторонньому руху без відповідної віддачі	Реформувати систему міжбюджетних трансфертів з акцентом на зацікавленість органів місцевого самоврядування у ефективному використанні наявного фінансового потоку як головної умови залучення наступного
Неефективна система міжбюджетних відносин, оскільки передбачає рух коштів із державного бюджету місцевим бюджетам в односторонньому напрямку без суттєвої віддачі	Реформування міжбюджетних відносин шляхом бюджетної децентралізації із застосуванням стимулів ефективного використання коштів, а також посилення контролю та відповідальності розпорядників коштів за використання фінансових ресурсів і одержані ними результати
Реакція бюджетного регулювання на зміну фази економічного циклу	Скорочення тривалості фаз ділового циклу вимагає універсалізації бюджетного регулювання. у першу чергу у контексті пристосування до частих змін економічної кон'юнктури, що виключає розробку двох систем бюджетного регулювання, одна з яких буде використовуватися у період ризи, а інша – у період поживавлення економіки

Джерело: складено автором [152, 135, 33]

Таким чином, формуванню та розвитку бюджетного регулювання фінансових потоків в Україні притаманні певні проблеми, які зумовлені історичними та національними особливостями. Розв'язання зазначених проблем дозволить досягти збалансованості руху фінансових потоків, що є однією з базових передумов забезпечення економічного зростання. Перспективою подальших досліджень є кількісна оцінка впливу бюджетного регулювання на фінансові потоки країни. Зазначимо, що форми державного втручання в економіку та бюджетне регулювання стануть ефективнішими,

якщо вони будуть ґрунтовані на глибокому аналізі особливостей відтворювальних процесів та матимуть міцне наукове підґрунтя.

Управління національними фінансами в Україні здійснюється державними органами, такими як Міністерство фінансів України, Державне казначейство України, Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку, Державний комітет фінансового моніторингу України. Уряд України схвалив Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки.

Ця стратегія передбачає подальше удосконалення системи управління державними фінансами та спрямована на покращення функціонування податкової та митної систем, підвищення вірогідності макроекономічних та бюджетних прогнозів, завчасне виявлення фінансових ризиків та вжиття заходів для уникнення та мінімізації їх впливу на бюджет, забезпечення боргової стійкості та підвищення ефективності управління державним боргом, гарантованим державою боргом та місцевим боргом.

Термін «управління національними фінансами» найчастіше використовується для характеристики процесів управління державними фінансами, теоретичні підходи науковців наведені у таблиці 1.15.

Таблиця 1.15

Теоретичні підходи до визначення поняття «управління національними фінансами»

Трактування	Автор
1	2
це складний процес, який представляє собою, єдність управляючої (суб'єкти) і управляємої (об'єкти) систем. Процес управління не однозначний, він включає не тільки управління об'єктами, але і вдосконалення діяльності, організації самих суб'єктів	Boundon. R. [195]

Продовження таблиці 1.15

1	2
це є управління яке знаходиться у тісному зв'язку з фінансовою політикою та тісно пов'язує фінансову політику з вирішенням практичних проблем впорядкування фінансів	Carabelli. С. [198]
це комплекс дій, що здійснює держава в межах наданих їй функцій і повноважень у сфері фінансової діяльності суб'єктів господарювання та фінансових інституцій, громадян і безпосередньо держави з метою вирішення поставлених «Фінансова система України. 353 завдань і досягнення поставлених цілей»	В. М. Опарін [116]
це «сукупність заходів держави з організації та використання фінансів для забезпечення економічного й соціального розвитку країни»	О. Д. Василик [32]
це «сукупність заходів, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їх раціональний розподіл і використання, які держава здійснює через фінансову систему»	О.Р. Романенко [138]

Джерело: складено автором

Управління національними фінансами може бути орієнтоване на результат у формі товарів і послуг (надаються державними організаціями) або результат у формі ефекту (проведення тієї чи іншої політики, здійснення програмних витрат, надання державних послуг). У першому варіанті увага буде спрямована на обсяг і якість державних послуг, у другому на дефініцію соціокультурного ефекту. Наприклад, Австралія початку проведення реформування управління фінансами орієнтувалася на результати в формі соціокультурного ефекту і впроваджувала цей принцип при складанні загального бюджету країни. Нова Зеландія, навпаки, починала з детальної регламентації управління державними послугами на рівні окремих державних організацій і сьогодні посилює управління результатами на вищому рівні.

За умов законодавчих та нормативних норм, управління національними фінансами набуває відповідного матеріального вираження. На практиці управління фінансами виступає як елемент бюджетного механізму. Таким чином, під управління національними фінансами ми розуміємо загальну сукупність грошово-фінансових відносин, які пов'язані з перерозподілом і використанням коштів централізованого фонду держави, та реалізуються шляхом безповоротного і безоплатного надання бюджетних коштів суб'єктам економічної діяльності на проведення заходів, що передбачені бюджетом.

Процес бюджетного фінансування проводиться органами Державного казначейства України відповідно до порядку, встановленого Бюджетним кодексом України. Теоретичні основи бюджетного управління національними фінансами необхідно розглядати через призму принципів, на основі яких воно здійснюється (рис. 1.7).

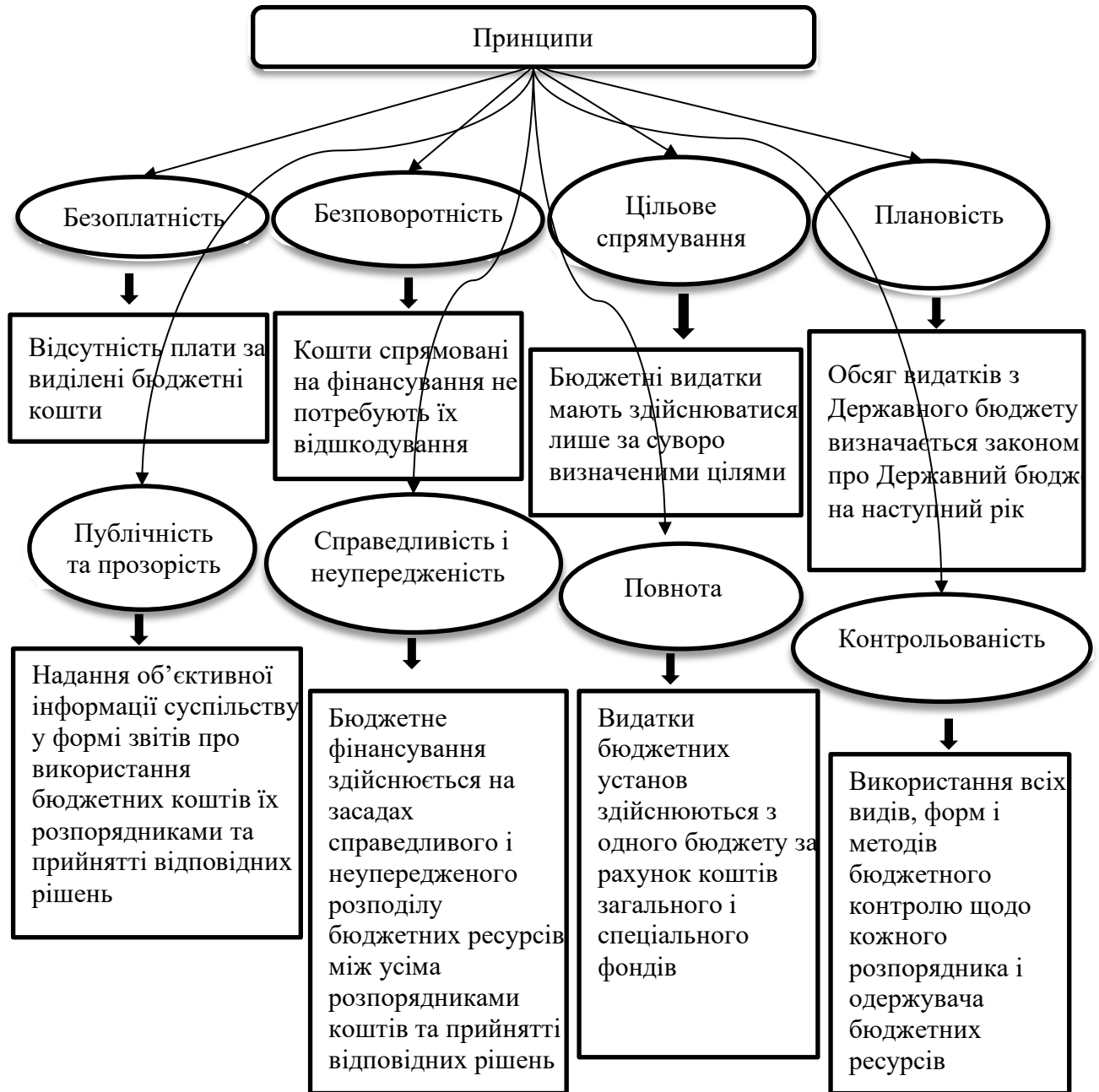

Рис. 1.7 Принципи бюджетного управління національними фінансами
Джерело: складено автором

Враховуючи сутність бюджетного управління фінансами, його внутрішні якісні характеристики до принципів цього фінансування відносяться: безповоротність; безоплатність; безстроковість; плановість; цільовий характер; фінансування в міру виконання планів виробничих показників, ефективне використання коштів; фінансування відбувається відповідно до виконання виробничих планів, забезпечуючи ефективне використання коштів; фінансування здійснюється у міру надходження доходів; оптимальне поєднання всіх джерел фінансування є важливим. Дотримання режиму економії, повноти, справедливості та неупередженості є обов'язковим. Публічність, прозорість та контрольованість також є ключовими принципами. Оскільки бюджетне фінансування є інструментом реалізації бюджетної політики, при формуванні даних принципів доцільно опиратися на принципи бюджетної політики.

Функціонування ефективної системи управління бюджетом та, як результат, формування високих темпів економічного зростання і забезпечення стабільного економічного розвитку України та окремих областей у стратегічній перспективі її розвитку можливе за умови чіткого розуміння ключових категорій, що використовуються для формування комплексних підходів для забезпечення функціонування системи управління бюджетом. Управління бюджетом відбувається за допомогою бюджетного механізму та його складових: бюджетного планування, організації, регулювання та контролю. Створення ефективної системи управління бюджетом є невіддільною частиною процесу формування держави, її ринкової економіки, відкритого суспільства і в цілому стратегії управління фінансами. Великі грошові кошти, що концентруються в бюджеті, сприяють формуванню єдиної фінансово-бюджетної політики органів влади та управління, забезпечуючи можливість фінансування найважливіших суспільних потреб. Питання поліпшення системи управління бюджетом є особливо актуальними в умовах розвитку ринкових відносин.

1.3. Генезис бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності

Формування дієвої бюджетної політики за для стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності є запорукою ефективного економічного розвитку держави. Протягом тривалого часу її характерною ознакою як компоненти фінансової політики було спрямування на бюджетне та податкове регулювання. Перехід від централізованої системи формування, розподілу та перерозподілу грошово-фінансових капіталів до децентралізованої спричинив суттєву трансформацію існуючої системи бюджетного управління фінансами. Процеси фінансової децентралізації створюють передумови для зміни пріоритетів фіскальної політики, спрямованої на стимулювання ефективності формування і реалізації її складових – бюджетної, податкової та позикової політики на місцевому рівні, долучення органів місцевого самоврядування до її реалізації та посиленні їх відповідальності в частині виконання делегованих зобов'язань. За умови децентралізації фінансових ресурсів формування і реалізація фіскальної політики має ґрунтуватися на реорганізації міжбюджетних відносин, зміщенні акцентів із бюджету споживання на акумуляцію грошових коштів на місцевому рівні задля збільшення обсягу бюджету розвитку як основного інструменту активізації економічного розвитку держави.

У короткостроковому періоді головною метою її впровадження є активізація економічної діяльності на місцевому рівні, а в довгостроковому – забезпечення економічного зростання. Основними положеннями розробки засад фіскальної політики в умовах децентралізації фінансових ресурсів є зміцнення фінансової стійкості місцевих бюджетів, підвищення рівня інтенсивності розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Отже, ключовим завданням реорганізації бюджетної політики на сьогодні є її перетворення із дестимулюючого інструменту на ефективний засіб економічного розвитку держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів.

Формування теоретичних засад бюджетної політики та їх практична

апробація пов'язана зі Світовою економічною кризою, Великою Депресією (1929–1939 рр.), яка проілюструвала неієздатність ринкового механізму до самоорганізації та автоматичного збалансування економічних процесів. Американський економіст Дж. Кейнс запропонував новий підхід до державного стимулювання економіки. У роботі «Загальна теорія зайнятості, відсотків і грошей» («The General Theory of Employment, Interest, and Money», 1936 р.) Дж. Кейнс зазначав, що причина виникнення економічних криз полягає у нестабільності інвестиційних витрат приватного сектору [78].

З метою координації необхідного об'єму фінансових коштів для забезпечення інвестиційної діяльності науковець вбачав за необхідним задіяння державних інституцій у сфері оподаткування та державних видатків.

Становлення фіскальної політики як складової фінансової, ґрунтувалася на перегляді положень класичної економічної теорії. Зокрема, на спростуванні автоматичного саморегулювання ринкового механізму. Відповідно до класичної теорії, сукупна пропозиція визначає рівень реального обсягу виробництва за умови повної зайнятості, а сукупний попит – лише рівень цін. Аксиоматичним для класичної теорії є стабільність сукупного попиту, а за умов його зниження відбувається швидке зниження цін. У результаті тимчасове перевищення величини пропозиції усувається.

В кейнсіанській теорії сукупний попит розглядається як нестабільний, а ціни та заробітна плата – нееластичні в напрямку зниження. Падіння кривої сукупного попиту не створює суттєвого впливу на рівень цін, однак відбувається скорочення обсягу виробництва і може залишатися на цьому рівні невизначено довго. Підвищення рівня цін збільшує попит на гроші і обумовлює зростання процентної ставки, що приводить грошовий ринок в стан рівноваги. Процентна ставка представляє собою ціну запозичень, вищий її рівень призводить до зниження інвестицій, і як наслідок – зниження обсягу попиту на товари і послуги. Зворотна залежність між рівнем цін і обсягом попиту обумовлює негативний нахил кривої сукупного попиту.

У роботі «Трактат про гроші» (1930 р.) Дж. Кейнса на противагу

існуючим поглядам, доводив відсутність тотожної рівності між величиною інвестиції та обсягом заощаджень. За Дж. М. Кейнсом схильність до заощадження залежить перш за все від рівня отриманого доходу: «люди схильні збільшувати своє споживання зі зростанням доходу, але тією самою мірою, якою зростає дохід» [78, с. 157]. Однак, сума заощадження автоматично не стає інвестиційними коштами. І через прогресивну систему оподаткування необхідно вилучати значну частину заощаджень з метою залучення отриманих коштів для здійснення державних видатків та інвестування. Саме за таких умов відбувається стимулювання економічного зростання.

За неокласичною економічною теорією, основою економічного зростання є інвестиційна діяльність, позитивна динаміка зростання якої приводила до зростання національного доходу та підвищення рівня життя населення. В основу інвестиційного капіталу покладено грошові заощадження населення. Тому, на думку представника класичної економічної теорії А. Сміта, необхідність регулювання і впливу на величину сукупного попиту відсутня. Основним напрямом державної економічної діяльності визнавалося забезпечення захисту прав власності. Тим самим відбувалося стимулювання ділової економічної активності, що приводило до постійного зростання сукупної пропозиції. Сукупний попит як сфера державного регулювання взагалі не розглядалася [78, с. 527–529]. За положеннями кейнсіанської теорії, державне стимулювання процесу заощадження для економіки характеризується як негативне. Розширення та прискорення виробництва як джерела.

Дискреційна бюджетна політика являє собою свідоме маніпулювання державними витратами, доходами задля впливу на показники сукупного попиту та реального валового внутрішнього продукту. Реалізується через варіювання величини державних закупівель та стягненням чистих податків. Застосовується задля стимулювання економічного зростання, розвитку економіки. Автоматична фіскальна політика, або політика «вбудованих

стабілізаторів» покликана згладжувати наслідки циклічних коливань. Фактично реалізується через податки на прибуток (податок на доходи домогосподарств, і податок на прибуток корпорацій), непрямі податки (податок на додану вартість), допомога у випадку безробіття, допомоги з бідності (трансферти).

З урахуванням фаз економічного циклу державне маніпулювання інструментарієм бюджетної політики має ряд особливостей. У період економічного спаду впровадження фіскальної політики, що стимулює (політики експансії) покликано скоротити рецесійний розрив, знизити рівень безробіття з метою збільшення сукупного попиту. В цей період урядом збільшується величина бюджетних видатків та зниження величини податкового навантаження. Збільшення величини державних закупівель та трансфертів збільшує сукупний попит. Трансферти соціального спрямування впливають на величину особистого доходу домогосподарств та на споживчі витрати суспільства, змінюючи при цьому показник сукупного попиту. Субсидування підприємств стимулює зростання інвестиційних витрат.

У короткостроковому періоді виникає можливість подолання циклічного спаду економіки, а у довгостроковому – збільшення пропозиції факторів виробництва [245]. Проте, у короткостроковому періоді створюється дефіцит бюджету. За цих умов уряди країн, зазвичай, за джерело фінансування обирають сеньйораж. При збільшенні інфляційного тиску на економіку та девальвуючи національну валюту створюються умови дефіциту платіжного балансу країни. Значна величина державного боргу в країнах, що розвиваються, призводить до ефекту витіснення. Зменшення державних заощаджень внаслідок зниження величини податкових надходжень компенсується зростанням обсягу приватних інвестицій. При цьому величина сукупного попиту залишається незмінною [93].

Стримуюча фіскальна політика застосовується з метою зменшення інфляційного розриву випуску і зниження інфляції, скорочуючи сукупний попит. За цих умов державні органи влади сприяють здороженню кредитів,

збільшенню податкового навантаження, скасуванню прискореної амортизації та відміні податкових пільг на інвестиційну діяльність. Збільшення податкового навантаження призводить до зниження споживчих та інвестиційних витрат. Політика фіскальної рестрикції передбачає зменшення обсягів державних видатків, збільшення податкових надходжень, а також можливе їх комбінування. У короткостроковому періоді подібні заходи державного економічного регулювання стримують циклічний підйом економіки, а в довгостроковому може спричинити стагфляцію.

На думку Barro R., який розглядаючи кейнсіанства та сформовану на його основі положення фіскальної політики, звертає увагу на логічність зміни економічних поглядів [192]. Ліберальний підхід неокласичної економічної теорії до регулювання економічної політики не надавав практичних та дієвих рекомендацій щодо стабілізації та стимулювання економіки країни, що і створила об'єктивну необхідність формування нової політики.

Американський економіст, лауреат Нобелівської премії з економіки (1970 р.) П. Самуельсон у своїй роботі «Економіка» (1948 р.) пише: «фіскальна політика вступає в гру як тільки розпочинається депресія... Кожен уряд проводить певну фіскальну політику, незалежно від того усвідомлює він чи ні. Вирішальним буде те, вона буде конструктивною чи не усвідомленою та непослідовною» [233, с. 316–317]. Вчений наголошував, що посилення державної діяльності та розширення сфер її інтересів під час війн та депресій є неминучим та закріплено на рівні законодавства [233, с. 80]. Саме в такі періоди держава найбільш активно розпочинає змінювати величину видатків та податкову складову. І «це є частиною того, що економісти називають фіскальна політика» [233, с. 83], зазначав науковець, описуючи сутність даної політики.

Розглядаючи можливі шляхи зміни державних видатків, П. Самуельсоном виділено наступні підходи:

- покращення ефективності функціонування державної системи управління фінансовими ресурсами за рахунок посилення відповідальності за

корупційну діяльність та службову недбалість, стимулювання ефективного планування;

– звуження кола інтересів держави з метою зменшення сфер регулювання і як наслідок – обсягів фінансування.

До позитивної політики відносять реалізацію оподаткування та державних видатків з метою нівелювання негативних наслідків впливу економічного циклу на ділову активність, а також задля забезпечення підтримки високого рівня зайнятості. Використання фіскальної та стабілізаційної грошової політики створює підґрунтя для розвитку економіки високої зайнятості за умови наявності інфляційних процесів.

Дискретну фіскальну політику П. Самуельсон відносив до стабілізуючої [233, с. 316], підкреслюючи, що фіскальна система (політика) має у своєму складі елементи автоматичної стабілізації, хоча до ХХ ст. постійна зміна податків у теорії економіки розглядалася з негативного боку. Стимулювання соціально-економічного розвитку держави складовими фіскальної політики, за умови економічного «буму», здійснюється шляхом формування бюджетного профіциту, який досягається внаслідок зменшення державних видатків або зростання податкових надходжень; виплати по безробіттю та інші соціальні допомоги. Подолання інфляційного розриву, в цьому випадку, здійснюється реалізацією стримуючої фіскальної політики, з порушенням принципу збалансування бюджету високими податковими ставками та зменшенням обсягів видатків. Нівелювання економічних наслідків дефляційного розриву формує підґрунтя створення бюджетного дефіциту.

Розглядати фіскальну політику без обговорення боргових фінансів не можливо. Принцип економічної лібералізації у ринковій та змішаній економіці не спрацював. На думку П. Самуельсона, неокласичний синтез фіскальної та монетарної політики мав надати можливість більш ефективного розв'язання економічних проблем. Однак, складність регулювання сфери впливу фіскальної політики є підґрунтям для нівелювання застосування комплексного підходу до розгляду її заходів та поєднання з іншими (соціальною,

монетарною, інвестиційною) компонентами державної фінансової політики урядами країн.

Розглядаючи сутність фіскальної політики, необхідно звернути увагу на атрибути її формування та використання, а саме [84; 110, с. 267–269; 222; 206]:

- наявність часового лагу розпізнавання, що характеризується проміжком часу між початком економічних негараздів та усвідомленням їх наявності;

- адміністративна затримка прийняття рішень. За умови довгострокових бюрократичних механізмів прийняті рішення можуть бути недоречними та несвоєчасними;

- функціональне (операційне [231, с.267]) запізнення, що характеризується часовим лагом між прийняттям рішення урядом та початком їх впливу на суб'єкти господарювання;

- наявність політичної волі. Рішення, що стосуються економіки, перш за все, формуються на базі політичних рішень. Це значно ускладнює процес прийняття та їх реалізації;

- під поняттям «інші цілі» розуміється наявність покладених на державу функцій, які пов'язані не лише з координацією витрат-доходів уряду та системи оподаткування;

- схильність до застосування стимулюючих заходів. Збільшення видатків соціальної сфери є політично привабливим. Як зауважує К. Рогофф «за умови раціональності виборців більше підстав для політичного циклу надає фіскальна політика» [231, с. 21–36].

- діловий цикл, обумовлений політичними мотивами. Деякі економісти підкреслюють, що політичні діячі не обов'язково діють в інтересах національної економіки, а скоріше – це прагнення бути переобраними. Відбувається маніпулювання фіскальною політикою з метою максимізації підтримки виборців, навіть якщо їх фіскальні рішення мають тенденцію дестабілізувати економіку. Відповідно до цих поглядів, фіскальна політика може бути інструментом здійснення політичної корупції, виходячи з політичних цілей, і

стати причиною економічних коливань;

- ефект витіснення. Його сутність полягає в тому, що стимулююча (дефіцитна) фінансова політика буде в тенденції вести до зростання процентних ставок і скорочення інвестиційних витрат, таким чином послаблюючи або повністю підбиваючи стимулюючий ефект фінансової політики;

- ефект чистого експорту. Існує можливість збільшення відсоткових ставок у результаті проведення стимулюючої фінансової політики, яке призводить до зменшення обсягу інвестицій. Результативність суттєво знижується, або нівелюється у випадку суттєвих коливань відсоткової ставки, вартості національної валюти, показників експорту та імпорту тощо;

- специфіка податкової системи держави. До особливостей формування внутрішнього лагу фінансової політики О. Костяна зараховує унікальність системи оподаткування країни з урахуванням превалювання прямих або непрямих податків, а також частки ВВП, що перерозподіляється через податкову систему. Крім того, суттєве значення має рівень розвитку економіки та якості державного управління [84, с. 141]. Крім того, фінансова політика має значний внутрішній лаг. З моменту виникнення економічної необхідності, тобто самої кризової ситуації, і до моменту затвердження необхідних рішень через органи державної влади існує суттєва часова різниця. Характерно для демократичних режимів.

Напрацювання Дж. Кейнса хоча і стали основою державної економічної політики США, Німеччини, Франції під час Великої Депресії, проте зазнали критики.

Американський журналіст і економіст Г. Гацліт [H. Hazlitt] у роботі «Крах нової економічної теорії: аналіз хибних тверджень Кейнса» [206], (1959 р.) доводив хибність тверджень та ставив під сумнів означені положення як новаторські.

Впродовж 1950-х років XX століття фінансова політика отримала теоретичне осмислення в рамках неокласичного синтезу. П. Хейне вважав, що класичний кейнсіанський підхід до регулювання та стимулювання

національної економіки був доречним у 1930-х роках. Однак, розвиток ринкового механізму змінив акценти та сприяв подальшому розвитку теорій державного регулювання. З середини 1950-х років представники метеоризму, зокрема її засновник М. Фрідмен [M. Friedman], стверджували доцільність економічного лібералізму. За їхньою думкою, при стабільному функціонуванні приватного сектору національна економічна система прагне до рівноваги завдяки саморегулюванню ринку.

Кризи 70-х рр. ХХ ст. виявили, що заявлений кейнсіанцями рівень державного втручання в економічні процеси призвели до нівелювання конкуренції та деформували вплив ринкового механізму на розвиток національної економічної системи [207, с. 529; 232, с. 26]. У цей період, зміщується акцентування наукового інтересу до аналізу впливу факторів пропозиції на процеси економічного зростання та на стабільність цін [206, с. 529]. Науковий інтерес до фіскальної політики у 80-х рр. пов'язано з аналізом впливу рестрикційної фіскальної політики на макроекономічні показники. Результатом дискусійних баталій стала підтримка припущення, що за умови застосування рестрикційної фіскальної політики у короткостроковому періоді вона може здійснювати вплив, що стимулює економіку [18]. У змішаній економічній системі політика стимулювання сукупного попиту не завжди приносить бажаний результат. Основним засобом впливу на динаміку господарської діяльності стає податкова політика, зокрема ліберальність в оподаткуванні, що спрямована на стимулювання пропозиції товарів та послуг.

Теорія «економіки пропозиції» була запропонована американським економістом А. Лаффером. Вона передбачає регулювання сукупної пропозиції товарів і послуг як основного засобу державного стимулювання економіки, на відміну від кейнсіанського підходу коригування сукупного попиту. Стагфляція пояснюється надмірним податковим навантаженням. Зменшення податків та перехід до регресивного оподаткування сприятиме стимулюванню заощаджень та інвестицій. Попри зменшення податкових відрахувань у

короткостроковому періоді, це сприятиме розширенню виробничих потужностей та поживленню виробництва, що збільшить податкові надходження до бюджету шляхом розширення податкової бази. Це дозволить знизити рівень безробіття та покращити добробут населення. Для покриття дефіциту бюджету рекомендовано знизити соціальні виплати та кількість долучених осіб у державному секторі. Синтез монетаризму та теорії «економіки пропозиції» став теоретичною основою неоконсервативної економічної політики Р. Рейгана та М. Тетчер у 1980-х роках XX століття. Однак на практиці модель, що базувалася на постулатах функціонування досконалої конкуренції, не вирішила поставлених завдань. Фіскальна політика як інструмент фінансової політики держави знову набуває актуальності.

Попри постійне застосування фіскальної політики на практиці, вона не має чіткого визначення. Дискусійність підходів до розуміння поняття «фіскальна політика» спостерігається з часу її виникнення (табл. 1.16)

Таблиця 1.16

Трактування змісту поняття «фіскальна політика»

Зміст поняття	Автор
1	2
за англо-американською традицією «фіскальна політика – це бюджетна політика», зокрема, у оксфордському фінансовому словнику визначено фіскальну/бюджетну політику, як політику з використання державних видатків для впливу на макроекономічні умови»	Тарангул В. [159]
зазначає, що «коли використовується такий термін, як фіскальна політика, мається на увазі комплекс заходів, що вживаються урядом для підтримки стабільності економіки за допомогою зміни величини витрат і / або доходів державного бюджету. З цієї причини фіскальну політику справедливо буде називати ще і бюджетною»	Ібрахім М. [69]

Продовження таблиці 1.16

інструмент впливу на сукупний попит за допомогою регулювання структури оподаткування, трансфертних платежів, субсидування та державних закупівель та замовлень	Долан Е., Ліндсей Д. [200]
політика щодо визначення рівня державних видатків, трансфертних платежів і структури податків	Дорнбуш Г. Фішер С. [201]
варіювання у сфері державних видатків і оподаткування, що направлені на забезпечення повної зайнятості та виробництва не інфляційного національного продукту	Макконнелл К. Брю С. [221]
сукупність заходів у сфері оподаткування та видатків, а також методів фінансування цих видатків	Самуельсон П. [233]
політика спрямована на регулювання і запобігання небажаних змін сукупного попиту за допомогою планованих змін державних витрат і податків	Хейне П. [207]

Джерело: складено автором

Ставлення до фіскальної політики змінюється в залежності від історичних та економічних тенденцій розвитку країни. Найбільш поширеним поглядом на це поняття є його визначення через кінцеву мету або інструмент (наприклад, бюджетна або податкова політика), який використовується для досягнення цієї мети.

Група американських вчених, таких як В. Чарі, Л. Крістіано, П. Кехое та К. Лансінга, досліджуючи економічну політику, розглядають фіскальну політику у контексті узгодження доходів та видатків з метою згладжування циклічних коливань в економіці [208; 214]. Н. Салім зазначає, що через важелі фіскальної політики здійснюється бюджетне фінансування, стимулювання розширеного відтворення, покриття непродуктивних витрат держави, фінансування розвитку інфраструктури та наукових досліджень тощо [106]. Однак основним контраргументом активної фіскальної політики є неминуче запізнювання здійснюваних заходів – так званий часовий лаг. Критики стабілізаційної політики стверджують, що через цей лаг необхідно залишити спроби «точної настройки» економіки [18, с. 708]. Н. Менкю зазначає, що рецесія та депресія можуть наступити без попередження. Він вважає, що єдина правильна політика полягає у розв'язання економічних проблем у міру їх виникнення [38, с. 715]. У доповіді Дж. Стігліца за ініціативою ООН зазначено, що світова економічна криза 2008 року виявила недоліки теорії ринкового фундаменталізму та деформації у багатьох сферах економічного

життя [126, с. 22]. Тому наша думка полягає у тому, що наявність певних недоліків та лагів у реалізації фіскальної політики не повинна формувати негативне ставлення до цього інструменту.

Згідно за Н. Менкю, автоматичні стабілізатори – це зміни у фінансово-бюджетній політиці, які спрямовані на стимулювання сукупного попиту під час рецесії без будь-яких спецрозпоряджень [38, с. 716]. Збільшення державних закупок або зниження оподаткування призводить до зсуву кривої сукупного попиту вправо. Навпаки, зменшення державних закупок або підвищення оподаткування призводить до зсуву кривої сукупного попиту вліво. Ефект мультиплікатора посилює вплив фінансово-бюджетної політики на сукупний попит, а ефект витиснення – зменшує його. Політичним діячам доступна грошово-кредитна та фінансово-бюджетна політика для збільшення сукупного попиту. Це дає можливість знизити безробіття в короткостроковому періоді шляхом підвищення інфляції. Якщо ж дії уряду спрямовані на обмеження сукупного попиту, темпи інфляції знижуються шляхом тимчасового збільшення безробіття [38, с. 723]. Основу фінансового забезпечення суспільно необхідних видатків складають неподаткові надходження, грошова емісія, державні запозичення та надходження від приватизації. Причому фіскально незначні, часто ситуативні неподаткові надходження і тимчасові можливості акумулювання надходжень від приватизації не можуть виступати рівнозначною податкам та позикам альтернативою фінансування покладених на державу суспільством функцій. Застосування емісії у якості інструменту мобілізації додаткових коштів пов'язана з ризиком посилення інфляційних процесів.

Під час економічних спадів органи державної влади мають брати на себе відповідальність за розробку, формування та реалізацію економічної політики з жорстким контролем за її виконанням. М. Вебер зазначав, що держава має монополію на легітимне застосування фізичної примусовості [126]. Фіскальна політика є оптимальним механізмом для впливу на економічні процеси та корекції негативних соціально-економічних наслідків екзогенного та

ендогенного характеру. Цей інструментарій дозволяє формувати основні джерела фінансових ресурсів, фінансувати економіко-соціальні програми та стимулювати економічний розвиток.

Вивчення функцій фінансової політики та її впровадження стає все більш актуальним у наукових колах України. Розуміння сутності фінансової політики та її впливу на економічний розвиток держави формувалося на тлі розбудови фінансової системи країни. Пошук джерел фінансування державних зобов'язань сприяв розгляду лише одного аспекту - податкового регулювання.

Терміни «бюджетна політика» [161; 137; 94; 58; 186; 240], «фінансово-податкова» [135; 67] та «фінансово-бюджетна політика» [17, с. 723] також використовуються для позначення системи заходів, спрямованих на стабілізацію або стимулювання економічної активності за допомогою бюджетних та податкових важелів. У 2002 році А. Жовтанецький звернув увагу на некоректне використання або підміну терміну «фінансова політика» [58, с. 7] як податкової політики та бюджетно-податкової політики. Існування розбіжностей можна пояснити перекладацькими помилками на ранніх етапах ознайомлення з поняттями. Наприклад, при перекладі англійських наукових текстів «фінансова політика» іноді замінюється на «податкова політика» або «фінансова політика». Проте перевірка першоджерел показує, що «fiscal policy» вживається у значенні «бюджетна політика» [240; 249; 203], а не у значенні «фінансова політика» («монетарна політика»), як на це вказують першоджерела [203], і Р. Копич відзначає подібну тенденцію [82].

В українській науковій літературі сутність політики досить довгий час зводилася до розгляду та аналізу податкової політики з подальшими рекомендаціями її реформування, визначення податкового тягаря чи рекомендацій стосовно збалансування державного бюджету. Внаслідок цього відбулася підміна розуміння сутності поняття фінансової політики аналізом особливостей функціонування та реалізації бюджетної та податкової політики. За такого підходу нівелюється ефект цілісного застосування інструментів фінансової політики.

Термін «бюджетно-податкова політика» досить часто використовується в економічній літературі. Оскільки термін «бюджетна політика» досить широко використовується в економічній літературі, ми вважаємо корисним порівняти його семантику з визначенням терміну «бюджетна політика». Водночас ми відмічаємо відсутність однаковості у тлумаченні терміну «фіскальна політика». Одноманітності в тлумаченні терміну «фіскальна політика» не існує.

Поняття фіскальної політики О. Ракул пропонує визначати як «сукупність заходів, які проводять органи державної влади щодо формування й реалізації дохідної та видаткової складових державного бюджету з метою ефективного виконання державою своїх функцій» [136, с. 49].

На думку Л. Сідельникової, доцільно визначити фіскальну політику як комплекс заходів, за допомогою яких держава впливає на економіку через структуру податкових надходжень до державного бюджету, напрями здійснення державних видатків та способи залучення позикових коштів, з метою максимального використання можливостей податкового забезпечення функціонування держави та потенційного фіскального ефекту економічно виправданого державного запозичення задля ефективного фінансування суспільно необхідних видатків, спрямованих на підвищення ефективності економіки та стимулювання економічного зростання [143, с. 76].

Визначення сутності фіскальної політики серед сучасних науковців можливо згрупувати наступним чином [151, с. 49]:

- сукупність заходів державного регулювання економіки з метою формування, наповнення, регулювання державного бюджету за допомогою системи податкових важелів;
- система державної діяльності відносно збалансування витрат та доходів бюджету країни з метою формування ефективної національної економіки.

Однак, на наш погляд, запропоновані визначення відображають економічну суть фіскальної політики як державного механізму забезпечення

бюджету (переважно шляхом зміни податкових ставок або об'єкта оподаткування), іноді зосереджуючись на необхідності його збалансування, при цьому звертаючи увагу на цілі практичного застосування даної політики.

Л. Лисяк наголошував на відношенні бюджетної політики до системи вищого ієрархічного рівня управління («бюджетна політика – це складова суспільно-економічних відносин, яка полягає у сукупності відповідних форм взаємозалежностей та взаємовпливів економічних, правових, політичних, інституційних компонентів бюджетного простору та інституційного середовища суспільства у процесі формування бюджету й використання бюджетних коштів для досягнення стратегічних цілей і основних завдань розвитку суспільства, що надасть можливість підвищити рівень збалансованості та ефективності системи бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку країни» [90, с. 3]).

Л. Рябушка та Д. Веремчук визначають бюджетну політику як «сукупність прийомів та методів бюджетного регулювання, які діють як важіль впливу на економічні, соціальні та стратегічні цілі країни та забезпечують цілеспрямовану діяльність держави щодо формування та використання державних фінансових ресурсів» [143, с. 184]. Як можемо спостерігати, вчені особливу увагу звертають на цільову спрямованість бюджетної політики.

Варто зазначити, що у Господарському кодексі України наведено визначення поняття «бюджетна політика», у якому також зроблено акцент на цільову спрямованість: «Бюджетна політика – це політика, спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій в економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу» [43]. Таким чином, аналіз поглядів науковців на сутність бюджетної політики дозволив: по-перше, виявити аналогічну морфологічну структуру (змістовне

наповнення; цільова орієнтація; взаємозв'язок з системою вищого ієрархічного рівня управління; ідентифікація суб'єктів) як і у визначеннях поняття «бюджетно-податкова політика», що свідчить про однорідність цих понять; по-друге, констатувати відсутність унікальних ознак, які б дозволили відрізнити дані поняття.

Виходячи з історичних передумов, особливостей впливу фінансової політики на економічний розвиток держави, теоретичних положень закордонних та вітчизняних науковців та запровадження процесу децентралізації управління в Україні вважаємо за доцільне трактувати поняття «фінансова політика» в умовах децентралізації фінансових ресурсів як компоненти фінансової політики держави, спрямованої на мобілізацію фінансових ресурсів на місцевому рівні при синергетичній взаємодії бюджетної, податкової та позикової політики з метою активізації економічного розвитку. На відміну від існуючих, пропонується дефініція розмежовує інструментарій, задачі, цілі, тактичні та стратегічні компоненти фінансової політики.

Варто зауважити, що надмірна спрямованість застосування податкового регулювання у якості важливого інструменту фінансової політики створює підґрунтя для формування фінансової вразливості держави шляхом збільшення обсягів видатків (бюджетний дефіцит), джерелами покриття яких для української економіки найчастіше виступають іноземні запозичення. До індикаторів фінансової вразливості країни відносять величину дефіциту та боргових зобов'язань держави, можливість збільшення доходів внаслідок податкових надходжень у короткостроковому періоді, величину незмінних.

Інструменти бюджетної політики надають можливість мобілізувати грошово-фінансові ресурси для виконання державою своїх обов'язків, стабілізації економіки та стимулювання економічно-інвестиційного розвитку країни. Накопичення обсягу фінансових капіталів можливе через формування бюджетного дефіциту, основним способом монетизації якого є зміна податкової політики (підвищення або зменшення податкових ставок, введення

або денонсація нових податків, скасування або надання податкових пільг, посилення відповідальності за порушення податкового законодавства та підвищення розмірів штрафів і пені).

У контексті проведеного дослідження історії становлення та розвитку бюджетної політики та бюджетного стимулювання в Україні необхідно зазначити, що в сучасній науково-економічній літературі даному питанню приділяють значну увагу. Достатньо ґрунтовно проаналізувала генезис бюджетної політики в Україні через призму державного регулювання економіки, Л. Лисяк [90]. Вона виділила 4 основні етапи та надала характеристику кожному з них. В цілому погоджуючись із результатами дослідження Л. Лисяк, вважаємо за необхідне: по-перше, деталізувати еволюцію бюджетної політики України через призму цільового та функціонального підходів до пізнання природи бюджетної політики; по-друге, продовжити генезис до сьогодення (табл. 1.17).

Таблиця 1.17

Генезис формування бюджетного стимулювання в Україні

Етапи генезису	Загальна характеристика	Цільовий аспект	Функціональний аспект
I-й етап (1991 р. – 1994 р.)	Відсутнє належне законодавство і наукова основа	Спрямована на розв'язання сьогоденних питань.	Направлена на реалізацію розподільчої функції
II-й етап (1995 р. – 2000 р.)	Неусвідомлена пільгова політика та державних гарантій. Реформа мають частіше дестабілізаційний ефект	Відсутність будь-якої спрямованої стратегії	Зосереджена на реалізації стабілізаційної функції
III-й етап (2001 р. – 2007 р.)	Основа концепції реалізації бюджетного стимулювання відсутня. Прийнято бюджетний кодекс України. Пільгове оподаткування проводиться без наукового підходу. Відсутня єдина концепція	Направлена на стимулювання господарської діяльності. Субсидії у структурі видатків перевищують капітальні	Значну увагу приділяється регулюючій функції, а не перерозподільчої

Продовження таблиці 1.17

Етапи генезису	Загальна характеристика	Цільовий аспект	Функціональний аспект
IV-й етап (2008 р. – 2009 р.)	Розбалансування бюджетної політики, відсутність прозорості. Лобіювання приватних інтересів превалює на національними. Значна кількість напрацювань вчених не використовується на практиці	Бюджетна політика спрямована на боротьбу з фінансово економічною кризою	Бюджетна політика стає антикризовою
V-й етап (2010 р. – 2013 р.)	Продовжується беззмістовний підхід надання пільг і кредитів, що негативно впливає на державний бюджет. Прийнято Податковий кодекс України.	Відсутні стратегічні цілі бюджетної політики України	Посилення фіскальної функції
VI-й етап (2014 р. – до сьогодні)	Зміни у законодавстві не системний і не послідовний характер.	Бюджетна спрямована на реалізацію Стратегії сталого розвитку	Задіяно реалізацію регулюючої та фіскальної функцій

Джерело: складено автором за даними [59; 211; 97; 19; 87]

У таблиці 1.17 можна побачити постійний розвиток бюджетної політики України за напрямком цільового та функціонального, підходів. За таких умов, сучасна практика формування та реалізації бюджетної політики у розрізі кожного з підходів потребує значного усвідомлення та поліпшення. Провідною думкою генезису бюджетної політики в Україні є: зміна у визначенні цілей бюджетної політики полягає у переході від тактичних ситуаційних до визначення стратегічної мети, підвищення рівня наукового формування та реалізації бюджетної політики; 3) активізація ефективності впровадження функцій бюджетної політики; удосконалення нормативно-правової бази забезпечення формування та реалізації бюджетної політики.

Слід зазначити той факт, що організація стимулювання міжбюджетних відносин сильно залежить від обраної моделі державного устрою. Досить високий рівень централізації у сумі з переліком прав і обов'язків місцевих бюджетів та великою фінансовою допомогою із центрального бюджету характерні унітарним державам. У сучасних умовах устрою бюджетне

регулювання і стимулювання намагається забезпечити збалансований розподіл повноважень і відповідальності між різними рівнями бюджетної системи [119]. Зазначимо той факт, що у переважній більшості закордонних моделей фінансова самостійність виступає характерною рисою, яка своєю чергою ґрунтується на наявності власних бюджетів, джерел доходів, правомірному адмініструванні податків, та має відповідати за борговими зобов'язаннями, нести відповідальність за свої дії (табл. 1.18).

Таблиця 1.18

Закордонні моделі бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності у міжбюджетних відносинах

Класифікація	Країна	Значення
<i>За способом розмежування доходів між рівнями бюджетної системи</i>	США	Американська – більша частина видатків по кожному з бюджетних рівнів фінансується за рахунок власних джерел
	Канада, Швейцарія, Австрія	Канадська – класичний соціально орієнтований бюджетний федералізм. Місцеві органи влади мають власні податки і користуються правом додавати свої ставки до базової федеральної ставки
	Німеччина	Німецька – міжбюджетні відносини базуються на «загальних» податках, надходження по яких розподіляються між всіма рівнями бюджетної системи. Прямі фінансова допомога із вищих бюджетів відносно не велика, однак існують федеральні і спільні програми регіонального розвитку
	Китай	Китайська – податки збираються регіональною владою, центр визначає частково по формулі, але найчастіше за згодою скільки кому залишити
<i>За співвідношенням переваг і недоліків централізації влади</i>	Німеччина	Розподільча модель бюджетно-податкових взаємовідносин – розподіл доходів використовується у якості інструменту регулювання «нерівних» умов життя
	США	Модель «конкуруючого» федералізму – кожен регіон і муніципальне утворення конкурують та можуть проводити власну бюджетну політику
<i>За типом організації</i>	США, Канада	Децентралізовані моделі – функціонування двох відносно незалежних рівнів державної влади федерального і субфедерального
	Німеччина, Швейцарія	Кооперативні моделі – робиться ставка на спільне використання федерально- регіональних податків. Надлишкова централізація податкових функцій веде фінансової самостійності регіональних та місцевих органів влади

Продовження таблиці 1.18

Класифікація	Країна	Значення
<i>За схожістю підходів до регулювання міжбюджетних відносин та співвідношенням ролі центральних та регіональних властей</i>	Австралія, США, Канада, Великобританія, Японія	Модель з достатньо високою самостійністю – достатньо висока самостійність регіональних та місцевих властей, в основі якої лежить широке коло бюджетних повноважень
	Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія	Модель із значною самостійністю – значна участь нецентральної влади у фінансуванні соціальних видатків
	Австрія, Німеччина, Швейцарія	Модель із недостатньо високою самостійністю – відчутна автономія та наявність співпраці бюджетів різного рівня
	Бельгія, Франція, Італія, Греція, Нідерланди,	Модель із фінансовою залежністю – значна фінансова залежність регіонів від центру
<i>За обсягом повноважень регіональної влади по встановленню власних податків</i>	Франція	За обсягом повноважень регіональної влади по встановленню власних податків
	США	Децентралізована – наявність повноважень у регіональної влади самостійно встановлювати власні податки
	Німеччина	Змішана – Кількість регіональних податків обмежується визначенням, хоча і обмеженим переліком або ж визначаються максимальні ставки
<i>За способом місцевого самоврядування</i>	(Австралія, США, Канада, Великобританія)	Англосаксонська – високий рівень автономії місцевого управління, відсутність органів державної влади місцевого рівня
	Франція, Італія, Іспанія	Континентальна – поєднання місцевого самоуправління і місцевих адміністрацій, обмежена автономія місцевого самоврядування
	Німеччина, Австрія, Японія,	Змішана – поєднання елементів англосаксонської та континентальної моделі
	Куба, КНР	Авторитарна – відсутність комунальної власності та місцевих бюджетів, жорстка централізація управління

Джерело: складено автором за даними [87, 119, 6, 209]

Нині розв’язання проблеми бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності вимагає пошуку нових підходів, які можуть відображатися в закордонному досвіді регулювання міжбюджетних відносин (Рис. 1.8). Сучасний вплив різноманітних політичних, економічних та соціальних чинників, у Світі знайшли розвиток велике різноманіття бюджетних систем.

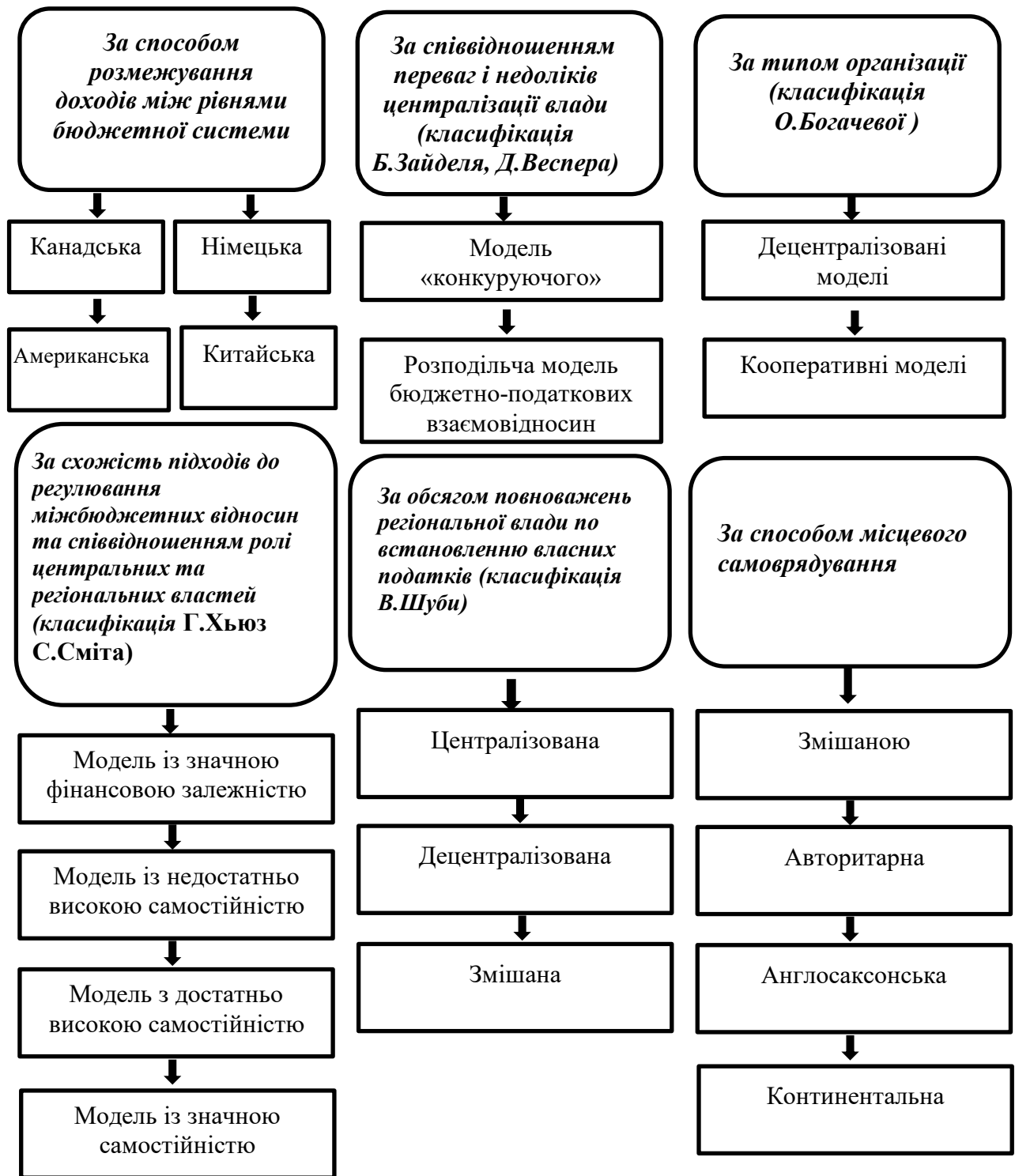

Рис. 1.8 Закордонні моделі стимулювання міжбюджетних відносин
Джерело: складено автором за даними [65, 29, 181, 127]

Беручи до уваги досвід закордонних країн в Україні, буде доцільно провести реструктуризацію доходів, здійснити перехід до використання бюджетної системи податків зі широкою базою оподаткування; удосконалити порядок оподаткування податку з доходів фізичних осіб шляхом оптимізації

саме оподаткованої бази; активізувати роль податкових надходжень ресурсно-майнової групи, розв'язання проблем місцевого оподаткування шляхом посилення ролі власних доходів; розв'язання проблем місцевого оподаткування в Україні; забезпечити фінансову стійкість; створення стійкої сучасної нормативно-правової бази, яка має забезпечити ефективне стимулювання і регулювання міжбюджетних відносин; розроблення сучасних форм і методів бюджетного стимулювання; відповідальність місцевих органів влади за формування бюджетних ресурсів; цільове фінансування направлене на розвиток регіонів; формування об'єктивної інформаційно-аналітичної бази. На практиці міжбюджетні відносини в Україні виконують функцію перерозподілу доходів між різними рівнями фінансових ресурсів з бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня. В наслідок це призводить до того, що частина доходів, отриманих державою, перенаправляється до місцевих бюджетів для забезпечення їх функціонування та виконання покладених на них обов'язків.

Висновки до розділу 1

1. Виходячи з чинних трактувань понять «потенціал», «інноваційний потенціал» та «інвестиційний потенціал», інноваційно-інвестиційний потенціал розуміємо як процес підготовки, ухвалення та реалізації рішень щодо формування та максимального використання сукупного економічного потенціалу, що дозволяє прискорити розвиток соціально-економічної системи за рахунок накопичених та ефективно інвестованих в інноваційний процес ресурсів, тому можемо унормувати поняття «бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності» – інструмент державної підтримки розвитку діяльності, ухвалення та реалізації рішень щодо формування та максимального використання сукупного економічного потенціалу, що дозволяє прискорити розвиток соціально-економічної системи за рахунок накопичених та ефективно інвестованих в інноваційний процес ресурсів.

2. В Україні на сьогодні не створено потужної системи підтримки бюджетної інноваційно-інвестиційної діяльності, що призвело до значного скорочення діяльності в країні, що своєю чергою призводить до падіння показників економічного розвитку. Для прискорення економічного зростання необхідно активізувати інноваційні та інвестиційні процеси. Інвестиції є необхідною умовою інноваційного розвитку та промисловості, а інвестиційна діяльність має відповідати національним інтересам та стратегічному курсу країни на інновації.

3. Залучення інновацій та інвестицій в українську економіку нині є першочерговим завданням і вимагає від держави рішучих дій. Без надходження капітальних інвестицій неможливо вирішити пов'язані з цим проблеми. Для того, щоб здійснити перехід до інноваційної економіки, інноваційно-інвестиційна політика держави має стати необхідним першим кроком. Основна мета такої політики – стратегічно спрямувати розвиток виробництва на створення та широке впровадження нового обладнання, матеріалів та інтегрованих технологічних систем, яка покликана ефективно впроваджувати науково-технічні досягнення, гарантуючи при цьому соціально-економічні, організаційні та правові передумови для тривалої успішної інноваційної діяльності.

4. Сьогодні, у період нестабільності держава потребує науково-методичного забезпечення розвитку та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу. Це спростить перехід до інноваційної моделі розвитку та сприятиме ефективній реалізації інноваційно-інвестиційних можливостей. Необхідною умовою підтримки конкурентоспроможності національної економіки на світових ринках є її модернізація, яка створить нові можливості для оптимізації розвитку та розміщення всіх виробничих компонентів. Питання розвитку включають багато економічних аспектів та використовують різні форми економічного потенціалу.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА БЮДЖЕТНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Фактичний стан та проблеми бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні

Сьогодні вирішальну роль у глобальній конкурентоспроможності відіграють нецінові фактори: якість товарів, їхня інноваційність, новизна та наукомісткість. Тому більшість країн дбають про підвищення своєї товарної конкурентоспроможності шляхом використання інновацій, освоєння високотехнологічної продукції, створення якої неможливе без формування та активізації інноваційно-інвестиційного потенціалу економіки в цілому та регіонів зокрема.

Стратегія регіонального розвитку України на 2021-2027 роки – це документ, який встановлює цілі та напрями розвитку регіонів України з урахуванням їх потенціалу та потреб. Стратегія спрямована на підвищення якості життя громадян, забезпечення сталого розвитку та охорони довкілля. Стратегія є результатом спільної роботи уряду, регіонів, громадськості та міжнародних партнерів. Стратегія є основою для планування та реалізації регіональних проєктів та програм, які сприятимуть розвитку України [36].

Виходячи з постулатів економічної теорії та практики, успішний розвиток економіки будь-якої країни завжди базується на інвестиційній базі. Відновлення інвестиційного капіталу є запорукою сталого економічного розвитку суспільства.

На нашу думку, найважливішими якісними та порівняльними характеристиками розвитку інвестиційних процесів в економіці є наступні:

- частина валового внутрішнього продукту, яку суспільство використовує для забезпечення подальшого відтворення (частка валових капітальних інвестицій у створеному ВВП);

– прямі іноземні інвестиції на душу населення (цей показник особливо важливий для країн, що розвиваються);

– структура інвестиційних джерел (визначення ролі держави (бюджету) у забезпеченні інвестиційного розвитку) [8].

Аналізуючи інвестиційну діяльність, насамперед необхідно розглянути валові інвестиції як складову ВВП (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Валовий внутрішній продукт і валове нагромадження
основного капіталу

Роки	Інвестиції в основний капітал (млн.грн)	ВВП (млн.грн)	Валове нагромадження основного капіталу (млн.грн)	Норма валових інвестицій в основний капітал (%)
2015	219419,9	1566728	224 327	14,0
2016	273116,4	1979458	269 422	13,8
2017	359216,1	2383182	368 691	15,1
2018	448461,5	2982920	470 327	15,0
2019	578726,4	3558706	628 296	16,3
2020	623978,9	3974564	700 617	15,7
2021	508217,0	4194102	564315	12,1
2022	673899,3	5459574	678 924	12,3

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця 2.1 показує, що за останні вісім років обсяг нагромадження основного капіталу збільшився. ВВП (28,69 %) і валове нагромадження основного капіталу (33,04 %) зростали приблизно однаковими темпами протягом цього періоду.

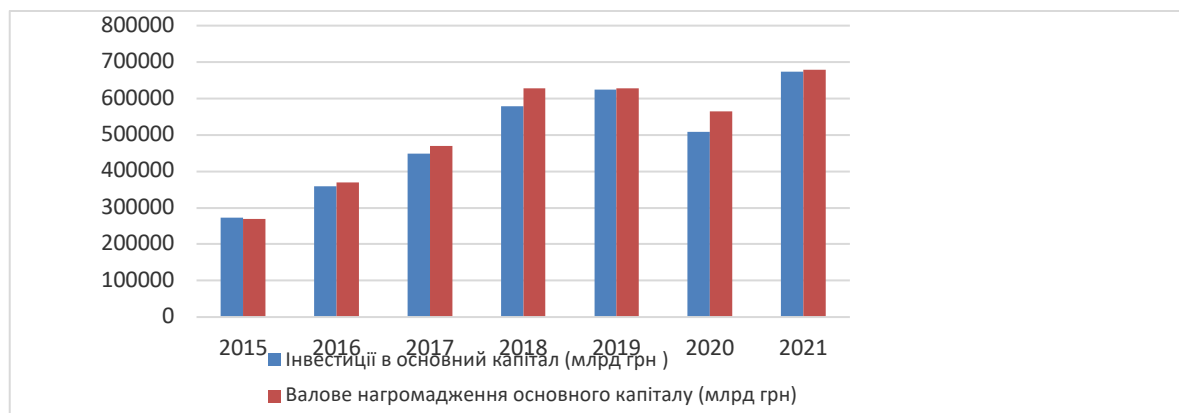

Рис. 2.1. Частка валового нагромадження основного капіталу та капітальних інвестицій у ВВП України

Джерело: Сформував автор на основі офіційних даних Державної служби статистики України

Валове нагромадження основного капіталу – це інвестиції в матеріальні та нематеріальні активи (фонди) для виробництва товарів, надання ринкових і неринкових послуг та отримання доходу. Слід зазначити, що воно є основним каналом науково-технічного прогресу при реалізації інноваційних моделей економічного розвитку. При цьому валове нагромадження може відбуватися в певних межах 20-25 % ВВП. Якщо норма нагромадження опускається нижче 10 % ВВП, то економічного розвитку практично не відбувається. В умовах України інноваційна модель реалістична за норми нагромадження не менше 25-30 % ВВП. Деякі країни, наприклад Китай, мають вищу норму нагромадження, але існують об'єктивні межі, коли саме нагромадження стає метою, а штучне обмеження поточного споживання підриває трудову етику населення [183, с. 83]. Можна зазначити, що об'єктивною підставою для поліпшення інноваційно-інвестиційної ситуації (зокрема у сфері основного капіталу) у країні є збільшення обсягів ВВП. Реальний приріст даного показника у 2015 р. склав 1,5 %, у 2016 р. – 2,3 %, у 2017 р. – 2,4 %, у 2018 р. – 3,5 %, у 2019 р. – 1,2 %, у 2020 р. – (-3,1) %, у 2021 р. – 4,5 %. Відповідно спад обсягів ВВП чітко прослідковується у роки в період пандемії(COVID-19) 2020 року та у зв'язку з воєнними діями на Сході України з 2014 року.

В умовах воєнного стану питання зовнішнього боргу є дуже важливим для України. За умови ефективного використання він може стати позитивним фактором для економічного зростання. Збільшення боргу може спровокувати фінансову кризу і порушити макроекономічний розвиток, що безпосередньо призводить до зменшення ВВП.

Основною проблемою системи інноваційно-інвестиційного розвитку є те, що ефективність, якість функціонування та структура креативної частини національної інноваційної системи, сфери досліджень і розробок, освіти, винахідництва, не повною мірою відповідають потенційним потребам

інтенсивного розвитку української економіки.

Таким чином, галузі економіки характеризуються технічною та технологічною відсталістю, а зовнішні фактори є вкрай несприятливими для впровадження сучасних досягнень науки та технологічних інновацій.

Тому для активізації інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні необхідно найближчим часом здійснити на державному рівні низку заходів щодо організаційно-економічної та правової підтримки, створення та ефективного стимулювання інноваційних структур, які демонструють позитивні результати у впровадженні інновацій в інших державах. Однак, проблема формування інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку та його ефективного використання для досягнення конкурентних переваг є складною і потребує організаційно-цілісного підходу, що ґрунтується на наукових підходах [36].

В умовах обмеженості фінансових ресурсів державного та місцевих бюджетів саме інвестиції є дієвим важелем модернізації економіки, вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем, а пріоритетним завданням державного управління має стати забезпечення формування та нарощування інноваційно-інвестиційного потенціалу.

Для уточнення слід додати, що основними джерелами фінансування інноваційних процесів за кордоном є кошти приватних корпоративних інвесторів, державні кошти та прямі іноземні інвестиції. Останні є найбільш важливими для модернізації національної економіки порівняно з іншими країнами.

Стратегія регіонального розвитку України на 2021-2027 роки, яку ухвалив Кабінет Міністрів України 5 серпня 2020 року № 695, є ключовим документом, що визначає пріоритети розвитку українських регіонів. Цей документ спрямований на оптимальне використання державних ресурсів на користь громад, окрім того, він наголошує на важливості збереження та сталого використання природних ресурсів для поточного та майбутніх

поколінь українців. Дана стратегія відображає бажання України забезпечити сталий розвиток у всіх її регіонах, враховуючи потреби місцевих громад та оптимізуючи використання наявних ресурсів. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки є важливим кроком на шляху до сталого розвитку в Україні, враховуючи потреби місцевих громад, що прагнуть захистити довкілля [36].

Економічні проблеми останніх років суттєво вплинули на розвиток інновацій та інвестицій у багатьох країнах світу. Політика розвинених країн, таких як Великобританія, Німеччина, Італія, Канада та Японія поступово переорієнтовується з побудови виключно інноваційної економіки на побудову нового інноваційного суспільства.

У результаті сприятливого інвестиційного клімату (залучення іноземних інвестицій) та інноваційної діяльності на його основі (активізація досліджень і розробок) економічні позиції розвинених країн зміцнилися, що неминуче призвело до перерозподілу сил у світовій економіці. Це ще раз доводить стратегічну важливість забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, оскільки неможливо уявити сучасне суспільство без такого економіко-правового явища, як інвестиції.

Інвестиції в будівництво, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання та створення основних засобів є важливим фактором розвитку української економіки. Динаміка та структура капітальних інвестицій (табл. 2.2) свідчить про їх надто низький рівень, який становить близько 96 % основних засобів та 4,6 % нематеріальних активів.

Таблиця 2.2

Динаміка і структура капітальних інвестицій в економіку
України

Рік	Інвестиції в матеріальні активи		Інвестиції в нематеріальні активи		Усього	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
2018	432039,5	96,3	16422	3,7	448461,5	100
2019	542335,1	93,7	36391,3	6,3	578726,4	100
2020	600568,1	96,2	23410,8	3,8	623978,9	100
2021	483324	95,1	24893	4,9	508217	100
2022	642801,5	95,4	31097,8	4,6	673899,3	100

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України.

Протягом 2018–2019 рр. можемо спостерігати зростання капітальних вкладень, але вже 2020 р. порівняно з попереднім вони скоротилися на 117244,1 млн грн, що свідчить про зниження інвестиційної привабливості національної економіки. Слід зазначити, що пандемія 2020 року змінила життя багатьох країн світу, та завдала значних збитків їх економікам. На жаль, економіка України не стала винятком і зазнавати збитків в інвестиційній сфері, не зважаючи на спад економіки у 2020 році вже у 2021 році спостерігається зростання капітальних вкладень на 159477,5 млн грн.

Основними джерелами капітальних інвестицій протягом досліджуваних років були власні кошти підприємств, кредити банків та інші позики, а також кошти населення на індивідуальне житлове будівництво (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Обсяги капітальних інвестицій за джерелами фінансування

Джерела фінансування	2018		2019		2020		2021		2022	
	млн грн	питома вага, %	млн грн	питома вага, %	млн грн	питома вага, %	млн грн	питома вага, %	млн грн	питома вага, %
Усього	⁷ 485316	00	⁷ 485316	00	7687643	00	7687643	00	⁹ 484439	¹ 00
Кошти державного бюджету	417209	5,6	417209	5,6	865029	11,2	865029	11,2	1840811	19,4
Кошти місцевих бюджетів	855774	11,4	855774	11,4	1826747	23,8	1826747	23,8	1342071	14,2
Власні кошти підприємств	4442869	59,4	4442869	59,4	4002916	52,1	4002916	52,1	4995672	52,7
Кредити банків	1138680	15,2	1138680	15,2	645401	8,4	645401	8,4	904716	9,5
Кошти іноземних інвесторів	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к
Кошти населення на будівництво квартир	559093	7,5	559093	7,5	231869	3	231869	3	230580	2,4
Кошти населення на індивідуальне житлове будівництво	71691	0,9	71691	0,9	115681	1,5	115681	1,5	к	к
Інші	7485316	100	7485316	100	7687643	100	7687643	100	9484439	100

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації (первинне та вторинне блокування вразливих значень).

Як видно з таблиці 2.3, близько 60 % усіх інновацій у 2017 році фінансується використовуючи власні кошти підприємств; проте вже у 2021 році ми бачимо зменшення до 52 % даних витрат, це свідчить про зменшення витрат підприємствами власних коштів, це могло б свідчити про поліпшення інноваційно-інвестиційного клімату країни, однак у 2021 році зросло фінансування з державного бюджету і становить 19,4 %, в минулому 2017 році витрати державного бюджету були лише 5,6 %, також зросли витрати місцевих бюджетів та становлять 14,2 %. Найслабшою ланкою української економіки є відсутність механізму трансферу інноваційної продукції у виробництво.

Тому, основою інноваційної політики України мають бути зміни державної політики, пов'язані зі створенням науково-технічних центрів, технопарків, технопарків, дослідницьких університетів, центрів комерціалізації технологій та інновацій. Слід створити ефективні умови для комерціалізації прав інтелектуальної власності та їх належного захисту. Необхідно посилити розвиток інноваційної інфраструктури, удосконалювати механізми комерціалізації та передачі у виробництво завершених науково-технічних розробок. Не менш важливим є використання приватних джерел для фінансування науки та створення достатнього попиту на інноваційні продукти, а також перемістити частину економічних ризиків на державу для залучення інвестицій у високотехнологічне виробництво.

Таким чином, інноваційна інфраструктура є несформованою, фрагментарною, функціонально незавершеною, недостатньо розвиненою та не охоплює всі ланки інноваційного процесу. Недостатня кількість венчурних фондів та центрів трансферу технологій. Діяльність винахідників, раціоналізаторів та вчених, які завершили свої науково-технічні розробки, недостатньо підтримується. Невикористаний освітній та науковий потенціал. Дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері інноваційних підприємств. Як

найбільш ефективна система розв'язання національних проблем і ситуацій, технопарки можуть стати механізмом активізації організацій та фінансування їх науково-виробничої діяльності. Відсутність бюджетних коштів для фінансування науки та отримання економічної вигоди всесвітньо відомими науково-дослідними та виробничими підприємствами. Сьогодні у більшості розвинених країн світу технопарки є найважливішим елементом інфраструктури, що забезпечує функціонування інноваційних моделей національних економік. Національна влада усвідомлює свою важливу роль і проводить спеціальну економічну політику щодо технопарків. Він передбачає надання податкових та кредитних пільг, цільове фінансування окремих інноваційних розробок, держзамовлень на інноваційну продукцію та інше.

В Україні до інноваційних елементів національного економічного розвитку належать такі установи, як науково-дослідні інститути, які проводять наукові дослідження та розробки. Метою такої роботи інноваційних компаній є науково-дослідна або науково-дослідна та дослідно-конструкторська розробка нових технологій чи продукції, тобто. відтворення інноваційної продукції.

Необхідно зауважити, що головною метою Науково-дослідного економічного інституту Міністерства економіки України виступає наукова підтримка у сфері розробки та реалізації економічної політики держави, спрямованої на розвиток і модернізацію економічної моделі, забезпечення ефективності її функціонування та якості життя населення, сприяння соціальному розвитку людини. На жаль кількість, які упроваджують наукові дослідження і розробки, постійно знижується (рис. 2.2).

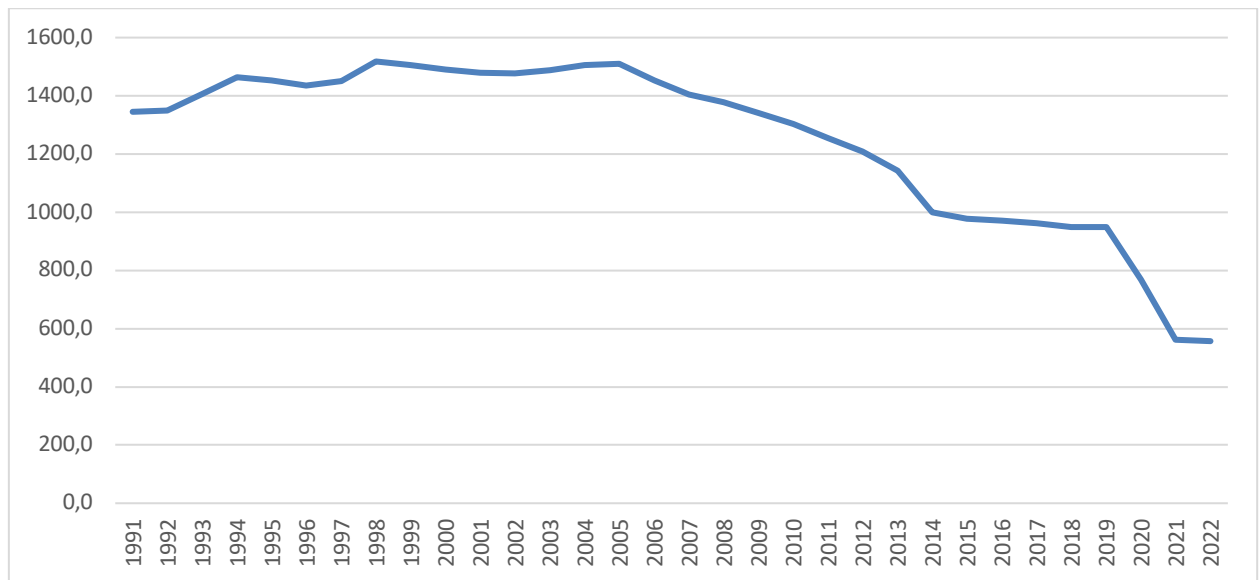

Рис. 2.2 – Динаміка кількості організацій в Україні, які виконують наукові дослідження і розробки

Джерело: Сформував автор на основі офіційних даних Державної служби статистики України

З 2006 року в Україні кількість організацій, що проводять наукові дослідження, майже щороку зменшувалася, за винятком 2019 року, коли цей показник залишився незмінним порівняно з попереднім роком. У 2020 році в Україні функціонували 769 організацій, які виконують наукові дослідження, що на 19,05 % менше за 2019 рік. У 2019 році налічувалося 950 організацій, які займалися науковими дослідженнями. Даний показник залишався незмінним відносно 2018 року. У 2018 році кількість організацій, які виконують наукові дослідження (950 одиниць) була на 1,35 % меншою, ніж у 2017 році. Варто зауважити, що у 2020 році в Україні виконували наукові дослідження на 42,78 % організацій менше, ніж у 1991 році.

Сьогодні фінансово-бюджетна складова економічного зростання України перебуває на стадії геополітичної турбулентності, яка зумовлена низкою негативних чинників. Серед них слід виділити: занепад промислових підприємств, не стабільність фінансово грошової системи, банкрутство банківського сектора, деструктивні регулювальні дії уряду, в першу чергу, у питаннях оподаткування, воєнний конфлікт між Україною та рф, валютне забезпечення. До ендогенних факторів економічної кризи додалися зовнішні. Основними можна назвати: стрімкий відплив іноземного капіталу, дефіцитний

міжнародний валютний оборот, втрата ринків та проблема зниження інвестиційної привабливості України, що призупиняє економічне зростання [88]. Закордонний досвід свідчить, що запорукою стабільності економіки є залучення іноземного капіталу, що призводить до глобалізаційних процесів та відкритості економіки. Законом України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560» XII (Редакція станом від 9 грудня 2021 р.) визначено, що інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладають» в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект [133].

Інвестиційні процеси в Україні мають свою певну специфіку. За даними Державної служби статистики в Україні в національну економіку було залучено іноземні інвестиції в обсязі 5128 млн. дол. Динаміку обсягу іноземних інвестицій за 2015–2021 рр. наведено на рис. 2.3. та у таблиці 2.4

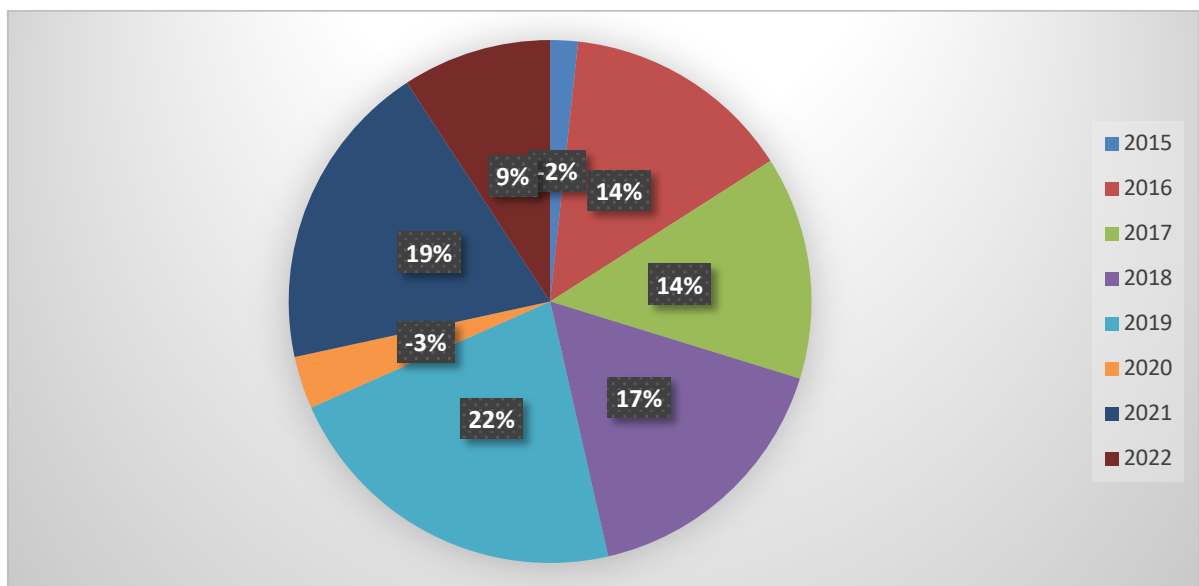

Рис. 2.3 Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2015 по 2022 рр.

Джерело: складено автором за даними НБУ

Аналізуючи дані таблиці 2.4 встановлено, що у період з 2015 року до початку 2019 р. відбувалося поступове збільшення обсягу інвестицій: якщо не брати до уваги 2020 ковідний рік, прямі іноземні інвестиції за 2021 рік зменшились в порівнянні до 2020 року. Але необхідно зазначити, що даний обсяг інвестицій значно менший ніж у 2007-2008 рр., який складав 9891-10913 млн дол. США відповідно.

Таблиця 2.4

Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2015 по 2022 рр. (млн дол. США)

Роки	ПІІ в Україну		ПІІ з України		Сальдо	
2015	-458	-868	-51	-162	-458	-868
2016	3810	4268	16	67	3810	4268
2017	3692	-118	8	-8	3692	-118
2018	4455	763	-5	-13	4455	763
2019	5860	1405	648	653	+5212	16.9%
2020	-868	-6728	82	-566	-950	-118.2%
2021	5128	5996	-90	-172	+5218	-649.3%
2022	2468	2660	19	-109	2449	2769

Джерело: складено автором за даними НБУ

Відповідно даних Державної служби статистики найбільшими інвесторами України протягом 2015–2021 років були такі країни: Кіпр, Нідерланди, Австрія та Велика Британія. Загалом від названих країн за п'ять років Україна отримала 21,61 млрд дол. США прямих інвестицій.

Для подолання фінансово-економічної нестабільності в усіх її проявах, необхідна додаткова фінансова допомога, тобто довгострокового вкладення коштів. Україна потенційно може бути однією з країн лідерів із залученням іноземних інвестицій, однак така діяльність характеризується високим рівнем невизначеності та ризиків, що вимагає постійного дослідження інвестиційних процесів. В умовах дестабілізації економічної ситуації в Україні необхідно вивчити стан інвестиційної діяльності та визначити чинники. Оскільки з розвитком інвестиційного потенціалу з'являється можливість створити нові робочі місця, перевести виробництво на новий технічний процес, збільшити обсяги та якість випуску продукції, покращити стан фінансової інфраструктури.

2.2. Оцінка ефективності формування та реалізації пільгового потенціалу бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні

Питання конкурентоспроможності національних економік стає дедалі актуальнішим у сучасних умовах інтернаціоналізації та глобалізації економічної діяльності. Економічний розвиток будь-якої країни, що ґрунтується на принципі стійкості, вимагає сприятливих умов ведення бізнесу, а також підвищеної адаптивності до змін у навколишньому середовищі та постійного розширення конкурентних переваг. Сьогодні зміни у структурі світової економіки та міжнародних економічних відносин відображаються насамперед у динамічному розвитку інтеграційних процесів, зміні ринкових тенденцій і характеру конкуренції.

Міжнародна конкурентоспроможність України завжди була одним із ключових питань при визначенні пріоритетів економічного і соціального розвитку країни в умовах глобалізації. Однак конкурентоспроможність національної економіки на світовій арені набуває особливого значення сьогодні, після вступу України до ЄС та її рішення приєднатися до міжнародної економічної спільноти як рівноправного партнера. Ефективність економічних реформ, структурних перетворень шляхом якісного оновлення товарного виробництва, ринків і соціальної інфраструктури, створення сучасного і перспективного конкурентного середовища в будь-якій державі важко досяжна без відповідних інвестицій, розроблення та реалізації науково обґрунтованих програм і конкретних проєктів реформ, критеріїв реального ефекту – темпів зростання ВВП і національного доходу на душу населення, а також без її моделювання на основі наступних критеріїв немислима. У цьому полягає суть економічної стратегії та дій держави щодо досягнення економічного розвитку на основі стійкості, формування та відтворення ресурсних потенціалів, тобто використання необхідних матеріальних (зокрема природних), фінансових і трудових ресурсів та вільних коштів [52]. Україна посідає важливе місце у світовій економіці завдяки своєму ресурсному потенціалу та людським

ресурсам. Однак, через нестабільну геополітичну ситуацію та економічну стагнацію рівень життя населення, на жаль, не досяг того рівня, який він мав би мати з огляду на наявні в нашої країні ресурсні та людські капітали.

Найбільш об'єктивною в цьому відношенні є порівняльна оцінка економіки України в оцінках міжнародних організацій, оскільки оцінка конкурентоспроможності економіки стосується здатності виробників країни конкурувати з виробниками інших країн на внутрішньому і зовнішньому ринках та акумулювати потенціал країни у додану вартість.

Серед основних невикористаних можливостей особливо слід відзначити показники інновацій та технологічної готовності. Основний вплив на поліпшення цього рейтингу мали зміни в таких компонентах, як якість науково-дослідних установ, державні закупівлі нових технологій і продуктів, наявність учених та інженерів і кількість виданих патентів у США на мільйон населення [164].

За рівнем інноваційного потенціалу Україна опустилася на 16 позицій. Це пов'язано з тим, що вітчизняні компанії використовують іноземні технології за допомогою ліцензування, а не самостійних розробок і досліджень. У сучасних умовах активізації процесу міжнародного руху капіталу вплив інвестиційного процесу на економіку України відображається не тільки в значних макроекономічних ефектах від сукупного нагромадження капіталу, а й оцінюється різними рівнями ефективності інвестиційних ресурсів, що залучаються в ту чи іншу галузь. Ця ефективність визначається рівнем бюджетної інвестиційної політики, сформованістю та адекватністю механізмів використання цих капітальних ресурсів, їхньою спроможністю визначати якість і стійкість соціально-економічного розвитку країни в довгостроковій перспективі.

Системний підхід до дослідження зумовлює необхідність розгляду, зокрема, двох чинників, пов'язаних із забезпеченням інвестиціями зростання і стабільності національної економіки, та їхнього впливу на еволюцію показників ефективності в галузях економіки. Для виявлення та оцінювання взаємозв'язків між показниками, зазначеними в таблиці, було використано об'єктивні

статистичні інструменти, а саме метод кореляційного та регресійного аналізу, що дали змогу кількісно оцінити тісноту зв'язку між рядами вхідних і вихідних даних та описати форму зв'язку між ними. За результатами дослідження було розроблено одну факторну регресійну модель [7, с. 58].

Для розрахунку коефіцієнтів кореляції були обрані 12 секторів національної економіки з вибіркою $n=10$ для факторного показника (X) – капітальні вкладення і результату (Y) – обсяг продажів (товарів і послуг). Для кожного фактора (X) було сформовано ранговий ряд і розраховано коефіцієнти лінійної кореляції [183].

Де враховуються числові значення величин, між якими встановлюється кореляційний аналіз X_i , Y_i – їх середні арифметичні значення величин $\bar{X}$, $\bar{Y}$.

Для обчислення r_{xy} визначаються наступні величини по галузях: X_i , $\bar{X}$, $\bar{Y}$, $(Y_i - \bar{Y})$, $(X_i - \bar{X})$, $(X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y})$, $(X_i - \bar{X})^2$, $(Y_i - \bar{Y})^2$. Результати обчислень зведено в таблиці (Дод. Б-1-Б-12).

За даними таблиць обчислюється по кожній галузі:

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}), \sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2, \sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2$$

Отже,

1) Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}) = 13978784398197,7 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 = 39860233797,84 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2 = 699781201984430000 \text{ млн.грн.}$$

Тоді,

$$r_{xy} = \frac{13978784398197,7}{\sqrt{(10 \cdot 39860233797,84) \cdot 699781201984430000}} = 0,3$$

2) Промисловість:

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}) = 2528336567789670 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 = 381091750411,84 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2 = 46667611518556900000 \text{ млн.грн.}$$

Тоді,

$$r_{xy} = \frac{2528336567789670}{\sqrt{(10 \cdot 381091750411,84) \cdot 146667611518556900000}} = 0,2$$

3) Будівництво:

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}) = 23326553752135,10 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 = 27890604024,73 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2 = 469382340389587000 \text{ млн.грн.}$$

$$\text{Тоді, } r_{xy} = \frac{23326553752135,10}{\sqrt{(10 \cdot 27890604024,73) \cdot 469382340389587000}} = 0,06$$

4) Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів:

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}) = 622422418732101 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 = 16875620354,41 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2 = 63936123424046900000 \text{ млн.грн.}$$

$$\text{Тоді, } r_{xy} = \frac{622422418732101}{\sqrt{(10 \cdot 16875620354,41) \cdot 63936123424046900000}} = 0,2$$

5) Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність:

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}) = 1065448673420680000 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 = 1525251139692570000 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2 = 1017718080679120000 \text{ млн.грн.}$$

$$\text{Тоді, } r_{xy} = \frac{1065448673420680000}{\sqrt{(10 \cdot 1525251139692570000) \cdot 1017718080679120000}} = 0,3$$

6) Фінансова та страхова діяльність:

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}) = 5501549585511,06 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 = 1104438796,30 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2 = 1048105872840540000 \text{ млн.грн.}$$

$$\text{Тоді, } r_{xy} = \frac{9337377418,62}{\sqrt{(10 \cdot 179111856,34) \cdot 986215941765,87}} = 0,1$$

7) Інформація та телекомунікації:

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}) = 14051265654604,70 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 = 4854589974,44 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2 = 81208727103320500 \text{ млн.грн.}$$

$$\text{Тоді, } r_{xy} = \frac{14051265654604,70}{\sqrt{(10 \cdot 4854589974,44) \cdot 81208727103320500}} = 0,2$$

8) Операції з нерухомим майном:

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}) = 5404694279,86 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 = 1749820864,22 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2 = 230630011635,20 \text{ млн.грн.}$$

$$\text{Тоді, } r_{xy} = \frac{5404694279,86}{\sqrt{(7 \cdot 1749820864,22) \cdot 230630011635,20}} = 0,1$$

9) Освіта:

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}) = 34407295450,18 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 = 237329532,62 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2 = 115171646160518 \text{ млн.грн.}$$

$$\text{Тоді, } r_{xy} = \frac{34407295450,18}{\sqrt{(10 \cdot 237329532,62) \cdot 115171646160518}} = 0,1$$

10) Професійна, наукова та технічна діяльність:

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}) = 14682336254170,50 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 = 1811442816,09 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2 = 585808896770648000 \text{ млн.грн.}$$

$$\text{Тоді, } r_{xy} = \frac{14682336254170,50}{\sqrt{(10 \cdot 1811442816,09) \cdot 585808896770648000}} = 0,1$$

11) Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок:

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}) = 283712682803,98 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 = 169504776,09 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2 = 3910810896667890 \text{ млн.грн.}$$

$$\text{Тоді, } r_{xy} = \frac{283712682803,98}{\sqrt{(10 \cdot 169504776,09) \cdot 3910810896667890}} = 0,1$$

12) Тимчасове розміщення й організація харчування:

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \cdot (Y_i - \bar{Y}) = 247187709038,9 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 = 28838414,9 \text{ млн.грн.};$$

$$\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2 = 13485857126440600 \text{ млн.грн.}$$

$$\text{Тоді, } r_{xy} = \frac{247187709038,9}{\sqrt{(10 \cdot 28838414,9) \cdot 13485857126440600}} = 0,1$$

Після розрахунків коефіцієнта кореляції заносяться дані в таблицю (табл.

2.5), де відображається щільність взаємозв'язку між капітальними інвестиціями та обсягом реалізованої продукції (товарів та послуг) по галузях за шкалою Чеддока.

Таблиця 2.5

Кількісна оцінка зв'язку за різних значень коефіцієнта кореляції

Значення коефіцієнта кореляції	Галузі	Щільність зв'язку
1	2	3
0,1 – 0,3	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство; Промисловість; Будівне Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство; Промисловість; Будівництво; Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів;	<i>Слабка</i>
0,3 – 0,5	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність виробництво; Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; Тимчасове розміщування й організація харчування; Освіта; Операції з нерухомим майном	<i>Помірна</i>
0,5 – 0,7		<i>Помітна</i>
0,7 – 0,9		<i>Висока</i>
0,9 – 0,99		<i>Дуже висока</i>

Джерело: згруповано автором.

За даними таблиці 2.5. варто зазначити, що обсяги реалізованої продукції в промисловості мають високу залежність від капітальних інвестицій, помітну залежність мають будівництво, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, а також сільське, лісове та рибне господарство, помірну залежність мають фінансова та страхова діяльність, освіта. Підвищення ефективності капітальних вкладень найчіткіше виявляється у збільшенні обсягу реалізованої продукції, підвищенні продуктивності праці й зниженні собівартості продукції.

До основних заходів щодо забезпечення підвищення ефективності віднесено:

– комплексність й пропорційність капітальних вкладень, які повинні були

науково обґрунтованими, з використанням прогресивних нормативів капітальних вкладень;

– скорочення вартості будівництва виробничих об'єктів, що може бути досягнуто при використанні дешевих матеріалів місцевого виробництва, прогресивних методів ведення будівельно-монтажних робіт, поліпшення проектування сільськогосподарських об'єктів і зниженні кошторисної вартості проектно-конструкторських робіт;

– скорочення розриву в часі між капітальними вкладеннями й освоєнням основних фондів. Середній нормативний термін будівництва об'єктів не повинен перевищувати двох років. Проте, часто трапляється, що будівництво триває у 2-3 рази довше, ніж планувалося. Це пов'язано як з недостатньою продуктивністю будівельних організацій, так і з недостатньою концентрацією капітальних інвестицій;

– реконструкція будівель і споруд через ущільнення забудови. Блокування виробничих приміщень з допоміжними об'єктами в єдиний комплекс дозволяє знизити приведені затрати, а затрати на реконструкцію скуповуються у 2-2,5 рази швидше порівняно з вкладенням у нове будівництво;

– матеріальне стимулювання працівників за поліпшення якості й економічного ведення будівельно-монтажних робіт, що сприяє скороченню термінів капітальних вкладень [3].

Для подальшого кореляційно-регресійного аналізу використовується регресійна модель, виду:

$$y = a + b \cdot x \text{ – рівняння регресії}$$

Для визначення параметрів використовується система рівнянь отриманих за способом найменших квадратів.

$$\begin{cases} \sum_{ya} = n * a + b * \sum x \\ \sum_{xy} = \sum x + b * \sum x^2 \end{cases}$$

Розрахуємо параметри регресії, щодо залежності обсягу реалізованої

продукції (товарів і послуг) від капітальних інвестицій (табл. 2.6).

Підставляємо конкретні похідні величини в систему рівнянь:

$$\begin{cases} 82070559436,7 = 10 \cdot a + b \cdot 4208164,9 \\ 39767540126492500 = a \cdot 4208164,9 + b \cdot 2026695840841,7 \end{cases}$$

Далі помножимо усі члени першого рівняння на середню величину:

$$X_i = 4208164,9 \div 10 = 420\,816,5$$

$$82070559436,7 \cdot 420\,816,5 = 10 \cdot 420\,816,5 \cdot a + b \cdot 4208164,9 \cdot 371340,3$$

Після цього система рівняння матиме наступний вигляд:

$$\begin{cases} 34\,536\,644\,754\,488\,500,0 = 4\,208\,164,9a + 1\,770\,865\,182\,559,2b \\ 39767540126492500 = a \cdot 4208164,9 + b \cdot 2026695840841,7 \end{cases}$$

Від другого рівняння віднімаємо перше і знаходимо параметр **b**:

$$5\,230\,895\,372\,004\,020,0 = 255\,830\,658\,282,4b$$

$$b = 5\,230\,895\,372\,004\,020,0 \div 255\,830\,658\,282,4$$

$$b = 20,4$$

Параметр, **a** розраховуємо на основі першого рівняння системи за алгоритмом:

$$\sum y = n \cdot a + b \cdot \sum x$$

$$n \cdot a = \sum y - b \cdot \sum x$$

$$a = \frac{\sum y - b \cdot \sum x}{n}$$

Підставивши дані в рівняння знаходимо параметр **a**:

$$a = \frac{82070559436,7 - 20,4 \cdot 4208164,9}{10};$$

$$a = 8\,198\,471\,287,3 \text{ млн.грн.}$$

Рівняння залежності матиме такий вигляд:

$$Y_{xi} = 8\,198\,471\,287 + 20,4x$$

Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу млн.грн.*

№ з/п	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Капітальні інвестиції	Розрахункові величини				
			X^2	$Y_i \cdot X_i$	Y_{X_i}	$ - Y_{X_i} $	$ Y_{X_i} / Y_i $
1	4563794767,8	273256,0	74668841536,0	1247084303069960	8204045709,7	8204045709,7	1,8
2	4437326059,8	249873,4	62436716027,6	1108769749470830,	8203568704,6	8203568704,6	1,8
3	4608978076,9	219419,9	48145092516,0	1011301508735590	8202947453,2	8202947453,2	1,8
4	5716431039,2	273116,4	74592567949,0	1561251066274560	8204042861,8	8204042861,8	1,4
5	6877077355,5	359216,1	129036206499,2	2470356907041020	8205799295,7	8205799295,7	1,2
6	8467031958,2	448461,5	201117716982,3	3797137852522310	8207619901,9	8207619901,9	1,0
7	10148847229,6	578726,4	334924246057,0	5873405821336380	8210277305,8	8210277305,8	0,8
8.	10725442974,1	623978,9	389349667645,2	6692450108991650	8211200456,8	8211200456,8	0,8
9.	11285578867,3	508217,0	258284519089,0	5735523035202600	8208838914,1	8208838914,1	0,7
10.	15240051108,3	673899,3	454140266540,5	10270259773847600	8212218833,0	8212218833,0	0,5
Всього	82070559436,7	4208164,9	2026695840841,7	39767540126492500	8284317851,2	8284317851,2	0,1

*Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Відобразимо графічну залежність між обсягами реалізації продукції (товарів та послуг) і капітальними інвестиціями, використавши рівняння регресії (рис. 2.4).

Рис. 2.4 – Залежність між обсягами реалізованої продукції (товарів та послуг) і капітальними інвестиціями.

Отже, з наведеного графіка рівняння регресії видно, що підвищення капітальних інвестицій на один мільйон гривень забезпечує збільшення реалізованої продукції на 1020845 тис. грн.

Для оцінки адекватності квадратичної залежності рівняння вводимо поняття середньої помилки апроксимації ($\bar{\varepsilon}$), що розраховується за формулою:

$$\bar{\varepsilon} = \sum_n^1 \frac{Y_i - Y_{xi}}{Y_i} * 100\%$$

підставивши дані. отримаємо:

$$\bar{\varepsilon} = \frac{0,129169238}{7} * 100\%$$

$$\bar{\varepsilon} = 12,9\%$$

Середня помилка апроксимації 12,9 % характеризує умовно високу точність досліджуваної залежності.

Отже, в процесі кореляційно-регресійного аналізу були виявлені пріоритетні галузі вкладення капіталу які виступають фундаментом будь-якої

економіки та країни в цілому: енергетика, сільське господарство та промисловість. Також виявлено, що обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) безпосередньо залежить від капітальних інвестицій.

На відміну від західних держав в Україні не сформовано розвиненої системи стимулювання експорту, фінансування експортних поставок, страхування і гарантування міжнародних ризиків. Для більш ефективного та взаємовигідного співробітництва українських підприємств з суб'єктами світового господарювання необхідно розв'язання фундаментальних питань. В першу чергу, вітчизняна економіка потребує значних структурних трансформацій, удосконалення системи державного регулювання, перегляду податкового законодавства митного і законодавств, заборона відтоку капіталу, налагодження та посилення зовнішньоекономічних зав'язків і корпоративного управління, значної активізації торговельної політики, спрямованої на захист національних інтересів виробників на міжнародних ринках, зокрема, Україна має незначну частку в географічній структурі зовнішньої торгівлі з іноземними країнами, особливо це належати до продукції з високим рівнем доданої вартості. Для розширення якої потрібно насамперед розвивати наукомісткі сфери не тільки послуг, а також приділяти увагу виробництву вітчизняних товарів.

Дану ситуацію необхідно змінювати шляхом розвитку наукомістких галузей та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів, товаровиробників і національної економіки в цілому. В цілому, перспективи розвитку національної економіки виглядають наступним чином:

- підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва (випускати на зовнішні ринки готову продукція);
- докорінне поліпшення бізнес-середовища (зменшення оподаткування, надання пільгових кредитів, зниження відсоткової ставки);
- удосконалення податкової системи та участь у міжнародних інтеграційних процесах (спрощення податкової системи для всіх національних суб'єктів, що господарюють);
- стимулювання впровадження сучасних інноваційних розробок (повинні відповідати високим стандартам міжнародного попиту і мати помітно високий

рівень маржинальності);

– створення конкурентоспроможного промислового комплексу (особливу увагу слід приділяти галузям з потенційно високим рівнем технологічності таких як розвиток енергетики, металургії, авіабудування).

Якщо виходити з геополітичної нестабільності у світі яка поступово переростає у світову кризу, МВФ прогнозує, що у країнах з розвинутою економікою, як очікується, уповільнення зростання буде особливо значним (з 2,7 % у 2022 році до 1,3 % у 2023 році).

У короткостроковій перспективі економіка України розвиватиметься на тлі очікуваного зростання світового ВВП, також зберігається ризик сповільнення зростання в Євразії та країнах БРІКС через повільне відновлення економіки. Так, в економіці Німеччини в першому кварталі поточного року знову скоротилася. Федеральне статистичне відомство 25 травня 2023 року, скоригувало попередні оцінки щодо скорочення ВВП Німеччини з нуля до мінус 0,3 %. У результаті було виявлено два послідовних квартали з негативними показниками, і, відповідно до чинної термінології, економіка перейшла в стан рецесії. Прогнозується у майбутньому четвертому кварталі 2023 року, що ВВП Німеччини скоротився порівняно з попереднім кварталом на 0,5 %. Високі темпи зростання дорожнечі, що зберігаються, продовжували негативно впливати на економіку ФРН і на початку нинішнього року, констатували експерти.

Економіка Китаю в перші три місяці 2023 року завдяки виходу з жорстких обмежень, пов'язаних із пандемією Covid-19, зросла швидше, ніж очікувалося – на 4,5 %, результат перевищив прогнози аналітиків щодо зростання на 4,0 % і став найсильнішим приростом за останній рік.

У Китаї очікується посилення економічної активності у зв'язку активізації міжнародно економічної діяльності та збільшення товарообороту з іншими країнами. Того року зростання ВВП Китаю впало до одного з найнижчих рівнів майже за півстоліття через карантин – ВВП Китаю зріс на 3 %, майже вдвічі нижче за офіційний прогноз. У попередньому кварталі зростання ВВП становило 2,9 %. Для забезпечення конкурентоспроможності української

економіки необхідно звернути увагу не лише на власні політичні підходи, а й на підходи розвинених країн.

Для реалізації цієї стратегії уряду необхідно переглянути розроблену концепцію Національної програми підвищення конкурентоспроможності національної економіки, що буде виступати концептуальним підґрунтям для реалізації нового інструменту економічної політики уряду.

Основою підвищення конкурентоспроможності економіки є широке впровадження інновацій та участь країни в міжнародному поділі праці. Конкурентоспроможність національних виробників також залежить від ступеня розвитку конкуренції усередині країни та вимог, що висуваються споживачами до якості вітчизняних товарів і послуг. Держава може вживати заходів щодо поглиблення реформ і формування соціально орієнтованого суспільства. Вона може також слідувати традиційній промисловій політиці в частині підтримки конкретних компаній і політикою підтримання низького курсу національної валюти. Національна конкурентоспроможність – це багатозначний термін, який найчастіше позначає здатність країни домогтися високих темпів економічного зростання, рівень продуктивності чинників виробництва в даній країні та здатність компаній даної країни успішно конкурувати на міжнародних ринках.

Активізуючи інноваційно-інвестиційну складову розвитку, позитивно впливаючи на структурні процеси реального сектора економіки, розширюючи перспективний сегмент – економіку знань, забезпечуючи при цьому динамічне економічне зростання, підвищення рівня та якості життя населення. Одним зі шляхів підвищення конкурентоспроможності економіки України є посилення чинників, що безпосередньо підвищують ефективність виробництва та перехід до інновацій і сталого розвитку. Виходячи з цього, у концепції окреслено дев'ять ключових складових підвищення конкурентоспроможності української економіки, поділених на три групи чинників, а саме:

– основні фактори для підвищення конкурентоспроможності економіки держави включають забезпечення макроекономічної стабільності, поліпшення ефективності державного управління, розвиток, утримання та повернення людського капіталу та підвищення якості трудових ресурсів. Також важливим є

розвиток інфраструктури, нарощування транзитного потенціалу держави, модернізація транспортних засобів та поширення інформаційно-комунікаційних технологій [52];

– підвищення ефективності через розвиток поділу праці на підприємствах та фінансових ринків, а також перехід до наступного технологічного рівня виробництва та ефективного використання природних й енергетичних ресурсів. На це сприяє розвиток нових форм взаємодії між підприємствами через створення численних інноваційних та екоінноваційних кластерів, розвиток експортного потенціалу та імпортозаміщення, запровадження доцільно-ефективних принципів державного ринкового нагляду за дотриманням вимог безпеки продукції та послуг»;

– зміцнення інноваційно-інвестиційної діяльності та забезпечення стабільного економічного зростання: покращення екологічної ситуації на території України з метою переходу до екологічно збалансованого відтворення, впровадження системи природокористування, що враховує екологічну рівновагу усіх суб'єктів, що господарюють, поглиблення інноваційного аспекту розвитку.

Починаючи з ковідного 2020 року спостерігається скорочення світового ВВП який знизився приблизно на 4,3 % – це найрізкіше скорочення виробництва з часів Великої депресії. Частково дані ризики можуть нівелюватися шляхом незначного зміцнення економіки США і досягненні приросту ВВП, але економіка США переживає не найкращі часи, банкрутство низки американських банків Signature Bank, Silvergate, Silicon Valley Bank, First Republic Bank і ймовірність, що до них долучаються інші, сколихнула фінансовий ринок, China Chengxin (провідне рейтингове агентство Китаю і спільне підприємство з Moody's) знизило суверенний кредитний рейтинг США з «AAA» до «AA⁺»; переведено на «негативний». Це не сприятиме відновленню світової економіки.

Таблиця 2.7

Динаміка і структура ВВП України, 2018–2022 рр.

	2018		2019		2020		2021		2022	
	тис.грн	питома вага %	тис.грн	питома вага %	тис.грн	питома вага %	тис.грн	питома вага %	тис.грн	питома вага %
Сільське, лісове та рибне господарство	294935	11,65	297895	11,40	266028	10,59	306272	11,76	219443	12,10
Добувна промисловість і розроблення	126590	5,00	124302	4,76	120576	4,80	122123	4,69	82747	4,56
Переробна промисловість	308135	12,17	310791	11,89	292878	11,65	298675	11,47	170080	9,37
Постачання електроенергії, газу, пари	70863	2,80	68284	2,61	67270	2,68	67047	2,57	45273	2,50
Водопостачання; каналізація,	7773	0,31	7987	0,31	7514	0,30	7725	0,30	5668	0,31
Будівництво	64645	2,55	80084	3,06	84067	3,35	89764	3,45	29099	1,60
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт	341114	13,48	353183	13,51	371067	14,77	370806	14,24	256271	14,13
Транспорт, складське господарство,	165026	6,52	171431	6,56	143929	5,73	146414	5,62	81604	4,50
Тимчасове розміщування й організація харчування	17373	0,69	19055	0,73	15311	0,61	22375	0,86	13350	0,74
Інформація та телекомунікації	102935	4,07	109971	4,21	113087	4,50	130172	5,00	110092	6,07
Фінансова та страхова діяльність	86376	3,41	91140	3,49	93117	3,71	104206	4,00	87735	4,84
Операції з нерухомим майном	161804	6,39	172943	6,62	175533	6,98	175856	6,75	115149	6,35
Професійна, наукова та технічна	76675	3,03	79391	3,04	69480	2,76	72945	2,80	39211	2,16
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	31065	1,23	33150	1,27	29089	1,16	30012	1,15	15655	0,86
Державне управління й оборона;	115398	4,56	125551	4,80	127299	5,07	124109	4,77	167983	9,26
Освіта	89911	3,55	91141	3,49	86905	3,46	87441	3,36	77453	4,27
Охорона здоров'я та надання соціальної	56373	2,23	58970	2,26	60425	2,40	62832	2,41	51805	2,86
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	13921	0,55	14554	0,56	13164	0,52	14214	0,55	9507	0,52
Надання інших видів послуг	19148	0,76	21785	0,83	17486	0,70	18826	0,72	12898	0,71
Податки на продукти	387012	15,29	387800	14,84	364588	14,51	358039	13,75	227538	12,54
Субсидії на продукти	-5977	-0,24	-5874	-0,22	-5761	-0,23	-5726	-0,22	-4326	-0,24
Всього	2531095	100	2613534	100	2513052	100	2604127	100	1814235	100

*Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Проаналізувавши дослідження динаміки та структури ВВП (табл. 2.7) можна зазначити наступне:

а) упродовж 2018–2022 рр.. динаміка ВВП була умовно позитивною, проте у 2022 році спостерігалось різкий спад обсягу ВВП на 789 892 млн грн порівняно з попереднім року;

б) найбільшу частку у структурі ВВП займали такі види економічної діяльності як, податки на продукти, оптова та роздрібна торгівля; ремонт, переробна промисловість, сільське, лісове та рибне господарство, транспорт, складське господарство. Але поступово їх частка у ВВП зменшилася;

в) найменша частка у структурі ВВП припадає на субсидії на продукти (близько 0,24 %), тобто грошова фінансово-економічна нестабільність найбільше вплинула самі незахищені верстви населення.

Слід зазначити, що одним з ключових факторів успіху сучасних розвинених економік полягає у значному забезпеченні інвестицій у новітні технології у сфері промисловості, енергетики, освіти, менеджменту, інституційні інновації, стратегії розвитку та методи управління. Також, необхідними є ринки збуту вітчизняної продукції. Сукупність всіх зазначених факторів створює сприятливе середовище для інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняної економіки та ефективного використання технологій. Країни, які змогли зробити сприятливі умови для надходження інвестиційних коштів та акумулювати свій внутрішній капітал, свої внутрішні інноваційні можливості для пришвидшеної адаптації та відновлення, отримують конкурентну перевагу та стабільність у майбутній перспективі.

Перехід на новий технологічний рівень економічної діяльності, мається на увазі поглиблення розподілу праці, що означає відокремлення діяльності окремих працівників і їх груп у процесі праці. Завдяки цьому підвищується продуктивність праці та вдосконалюються знаряддя праці. Як слід, це передбачає зменшення залежності від дешевої та менш кваліфікованої праці як джерела конкурентної боротьби на користь підготовки кадрів та впровадження технологічних інновацій для підвищення ефективності

використання ресурсів. Метою є розвиток потенціалу національної економіки та отримання доданої вартості шляхом постійного поліпшення та модернізації всіх її сегментів та створення умов для отримання прискореного ефекту з метою забезпечення сталого соціального, економічного та технічного прогресу.

Через те що інноваційно-інвестиційний процес економічного розвитку є ключовим фактором для переходу України на інноваційний тип економіки у майбутньому періоді, було визначено фактори, що впливатимуть на його зростання та розвиток:

Таблиця 2.8

Позитивні та негативні фактори впливу на інноваційний тип економіки

№	Назва фактору	Позитивні сторони	Негативні сторони
1	1	2	3
1.	Посилення дії глобалізації на інвестиційно привабливі галузі	Підвищення ефективності використання їх ресурсів, поліпшення підприємницького середовища та корпоративного управління.	Руйнування промисловості, зростання безробіття та злиднів, погіршення екології, також глобалізація може призвести до зростання спекулятивної економіки та монополізації виробництва
2.	Зниження комп'ютерних, комунікаційних, транспортних та логістичних витрат	Зменшення вартості технологій та послуг у цих сферах може сприяти підвищенню ефективності використання ресурсів та зростанню продуктивності праці	Зниження цін на послуги може призвести до зменшення прибутків компаній та зарплат працівників. Також це може призвести до зменшення інвестицій у дослідження та розвиток у цих сферах.
3.	Супроводження нових універсальних технологій, передусім, інформаційних, що буде реалізовано в усіх галузях національної економіки	Впровадження нових технологій у всіх галузях економіки може сприяти підвищенню продуктивності праці та зростанню ефективності використання ресурсів	Може призвести до зміни структури ринку праці та необхідності перекваліфікації працівників. Також це може призвести до зниження попиту на деякі професії та зростання безробіття у цих сферах
4.	Зародження і розвиток новітніх галузей і виробництв, а також заміна тих, які «відмирають»	Це може сприяти розвитку економіки та створенню нових робочих місць	Може призвести до зміни структури ринку праці та необхідності перекваліфікації працівників. Також це може призвести до зниження попиту на деякі професії та зростання безробіття у цих сферах

Джерело: розроблено автором.

Виходячи з сьогоднішніх та майбутніх реалій світової економічної кон'юнктури, для максимально ефективного формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу необхідно ефективно акумулювання та обережне використання всіх усіх видів капіталів(як фінансовий, так і людський капітали) та цілеспрямоване долучення інвестиційних зусиль для забезпечення високої енергоефективності реального сектору економіки та екологічної рівноваги. Це означає, що для досягнення цих цілей необхідно оптимізувати використання ресурсів та забезпечити належне фінансування проєктів, спрямованих на підвищення енергоефективності та збереження цілісності національної економіки.

Необхідно зазначити, що інноваційно-інвестиційний потенціал України може бути використаний недостатньо через наявність внутрішніх та зовнішніх загроз, які заважають якісному та кількісному ресурсному забезпеченню. Це може включати фактори, такі як нестабільність економіки, недостатня або недоцільна підтримка держави, низький рівень бюджетних та приватних інвестицій. Для подолання цих загроз необхідно забезпечити вихід вітчизняної продукції на зовнішні ринки, стабільне економічне середовище, максимальну підтримку держави для найбільш уразливих галузей економіки та залучення інвестицій.

Так, характер впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на ресурсно-функціональне забезпечення інноваційно-інвестиційного потенціалу залежить від типу та виду ресурсів (таблиця 2.9.).

Стратегічні ресурси є ключовими для успішного функціонування та розвитку економіки країни, тому загрози до них можуть мати значний вплив. Наслідки можуть бути досить серйозними. Недостатня конкурентоспроможність національної економіки може призвести до зниження експорту та зростання імпорту, що може призвести до збільшення торговельного дефіциту та зниження валютних резервів країни. Це також може призвести до зниження інвестиційної привабливості країни, що своєю чергою може призвести до зниження інвестиційної активності та зростання

безробіття. Усе вище зазначене може привести країну експортну залежність, занепаду національної промисловості, зниженню рівня освіти, втрати кваліфікованого людського капіталу та надалі у боргову яму.

Таблиця 2.9

Внутрішні та зовнішні загрози забезпечення інноваційно-інвестиційного потенціалу

Основні внутрішні (суб'єктивні) загрози	Основні зовнішні (об'єктивні) загрози
Значний рівень зносу основних засобів. Низький рівень високо-технологічних галузей національної економіки. Дуже низька інноваційно-інвестиційна діяльність господарюючих суб'єктів. Не здатність ефективно конкурувати з іншими країнами на світовому ринку. Не раціональне використання фінансових і людських ресурсів.	Висока відсоткова ставка кредитних ресурсів та складні умови їх отримання. Недосконала податкова система та проблеми з поверненням ПДВ. Посилення конкуренції з боку іноземних виробників. Велика вартість матеріальних ресурсів для внутрішнього ринку. Постійно нестабільний курс національної грошової одиниці. Відсутність привабливо-стимулюючої системи фінансової підтримки інвестиційно привабливих галузей. Виникнення непередбачуваних обставин.

Джерело: розроблено автором.

Сьогодні одним з негативних чинників який впливає на ресурсно-функціональне забезпечення інноваційно-інвестиційного потенціалу України виступає ресурсомісткий характер економіки та практично відсутність економічного механізму ресурс забезпечення, тобто економіка країни залежить від використання природних ресурсів. Це може призвести до того, що економіка країни буде залежати від цін на світових ринках на ці ресурси. Це безпосередньо впливає я на основні економічні показники галузей національної економіки. Ціни на національні ресурси всередині країни мають встановлюватися на основі різних факторів, таких як вартість видобутку, транспортування та перероблювання ресурсів, податків та інших зборів. Ціни також можуть залежати від попиту та пропозиції на ринку, але вони відсоткова ставка на вивіз сировини за кордон повинна буди вища за ставку на готову продукції. Податкові навантаження сировино-добувної

промисловості повинно бути мінімальними, це буде стимулювати вітчизняну промисловість та приваблювати інвестиційні кошти:

- стимулювання інноваційної діяльності та розвитку нових технологій;
- використання новітніх технологій у різних напрямках діяльності, які сприяють динамічному розвитку економіки;
- залучення інвестицій у стратегічно важливі галузі економіки;
- встановлення оптимального балансу між бюджетними й приватними інвестиційними ресурсами;
- поліпшення умов для розвитку малого та середнього бізнесу;
- реалізація всіх зобов'язань, зі сторони держави;
- розвиток інфраструктури та покращення доступності фінансових ресурсів для підприємств;
- сприяння розвитку науки та освіти.

У підсумку зазначимо, що нині Україна перебуває в дуже важкій ситуації, це і наслідки COVID-19 2020 року і бойові дії, які відбуваються з 2014 року, і воєнний стан з 24 лютого 2022 року. Тобто, економічне зростання залежить від правильно обраного політико-економічного напрямку. Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» під інноваційним потенціалом варто розуміти сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки.

Один з документів ООН зазначає, що інновації мають критично важливе значення для переходу з традиційного шляху розвитку на траєкторію сталого низьковуглецевого економічного зростання. У цьому документі оцінюється наявний інноваційний потенціал України та робиться висновок про те, якою мірою інновації сприяють економічному зростанню.

Порівнюючи Україну з іншими аналогічними країнами, ми бачимо, що за обсягом видатків на наукові дослідження та розробки Україна стоїть на середніх позиціях, витрачаючи на цю діяльність значну частку ВВП, ніж

Польща або Казахстан. Проте, якщо порівнювати Україну з іншими країнами, то для того, щоб досягнути їх рівня, Україні доведеться збільшити видатки на наукові дослідження та розробки у півтора раза. Якщо вимірювати інноваційну діяльність кількістю патентів на душу населення, то Україна наразі займає місце у нижній половині порівняльної групи, маючи втричі менше запатентованих винаходів на рік, ніж її найближчі сусіди. Різниця за цим показником між Україною та країнами з розвинутою економікою, такими як держави ЄС і США, ще більша.

Для довгого та стабільного економічного зростання країни необхідно збудувати стабільну основу яка в майбутньому стимулюватиме підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки та допоможе у вирішенні низки проблем, серед яких найважливішими є:

- 1) перебудови її держаних інституційних структур;
- 2) поліпшення інвестиційного клімату, залучення іноземних інвестицій у стратегічні галузі економіки;
- 3) підвищення ефективності шляхом розвитку конкуренції на внутрішніх та зовнішніх ринках товарів і послуг;
- 4) стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу;
- 5) залучення іноземних інвестицій у стратегічні галузі економіки;
- 6) розвиток інфраструктури та покращення доступності фінансових ресурсів для підприємств;
- 7) поліпшення умов для розвитку науки та освіти.

Відтак, ресурсний фактор є одним з ключових умов ефективного розвитку національної економіки України. Це означає, що для досягнення стабільного економічного зростання необхідно ефективно використовувати наявні ресурси та забезпечувати їх належне поповнення. Це має охоплювати розвиток нових технологій, покращення умов для розвитку науки та освіти, залучення іноземних інвестицій у стратегічні галузі економіки тощо. Необхідно відповідати вимогам сучасного індустріального розвитку суспільства та бути одним з рішень нинішнього етапу економічного

реформування України та переходу в перспективі на інноваційну модель економіки.

Національні інтереси економіки України на сучасному етапі вимагають виконання таких головних завдань: забезпечити розвиток та підвищити ефективність використання інноваційно-інвестиційного потенціалу через технічну модернізацію, збільшити видатки державного бюджету на інноваційну діяльність, стимулювати накопичення вітчизняних та іноземних інвестицій у стратегічні для країни галузі.

2.3 Аналіз бюджетного фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні

Сучасна глобалізація, яка стала однією з визначальних та не вирішених характеристик світової економіки кінця XX – початку XXI століть, поставила перед урядами багатьох країн проблему пошуку нових форм і методів адаптації, оскільки сьогодні глобалізаційні процеси переходять в іншу макроекономічну форму знову виникає питання спрямованості національного економічного та політико-правового середовища до сучасних вимог здійснення міжнародних економічних відносин. Сучасний період розвитку української економіки потребує активної участі держави як у формуванні інвестиційного середовища, так і у прямому інвестуванні.

У цілому безпосередня участь держави у здійсненні інвестицій може відбуватися у таких напрямках:

- надання державних гарантій за інвестиційними проєктами, для всіх суб'єктів які беруть участь;
- проведення експертизи інвестиційних проєктів, за рахунок державних коштів;
- контроль над процесом реалізації інвестиційних проєктів, які проводяться за рахунок бюджетних коштів;
- контролювання цільового використання бюджетних коштів у межах реалізації інвестиційних проєктів [8].

Бюджетне регулювання як і бюджетне фінансування виступають вагомими інструментами грошово-фінансова політика політики, визначається завданнями соціально-економічного розвитку суспільства. Повинні будити спрямованими на відповідні економічні перетворення, ендogenous фактори економічного зростання. Від ефективності бюджетного процесу, формування бюджетної політики залежить успішність реалізації функції держави, що регулює, забезпечення економічного зростання [135].

Бюджетне фінансування є процесом призначення, надходження, розподілу та переказу коштів на рахунки розпорядників коштів в межах, встановлених бюджетами та затверджених у бюджеті. Підходи до визначення сутності поняття бюджетне фінансування наведено у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Підходи до визначення сутності поняття бюджетне фінансування

Автори	Визначення
А. Загородній, Г. Вознюк, Т. Смовженко [64]	Бюджетне фінансування – це «... форма централізованого виділення з державного бюджету фінансових ресурсів у вигляді безповоротного, безоплатного надання коштів, інвестицій на розвиток економіки, соціально – культурні заходи, оборону та інші громадські потреби».
О. Василик [33]	Бюджетне фінансування – це «... надання юридичним особам із бюджетів різних рівнів фінансових ресурсів у вигляді безповоротних коштів на розвиток економіки, соціальної сфери, державне управління, оборону тощо».
С. В. Мочерний [107]	Бюджетне фінансування як «... надане в безповоротному порядку грошове забезпечення, виділення (асигнування) грошових коштів із державного (місцевого) бюджету на витрати, пов'язані з виконанням державних замовлень, державних програм, утримання державних організацій. Здійснюється у формі виділення грошових коштів (бюджетних асигнувань) за певним призначенням для досягнення загальнодержавних цілей або для покриття витрат галузей, підприємств, які перебувають на повному або частковому державному грошовому забезпеченні».
О. Романенко [139]	Бюджетним фінансуванням називає процес «... надання грошових коштів юридичним і фізичним особам на проведення заходів, передбачених бюджетом».

Джерело: Складено автор

Бюджетне фінансування дійсно є дуже важливим критерієм для функціонування держави та розвитку економіки. Держава, за допомогою бюджетного фінансування, регулює ключові пропорції, забезпечує функціонування та розвиток економіки, соціальної сфери, і виконує свої

конституційні обов'язки. Тому це явище привертає особливу увагу суспільства. Бюджетне регулювання - це комплексний процес обґрунтованого та об'єктивного впливу на параметри бюджету з метою сприяння соціально-економічному розвитку суспільства. Підходи до визначення сутності поняття «бюджетне регулювання» наведено у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Підходи до визначення сутності поняття бюджетне регулювання

Автори	Визначення
Великий тлумачний словник сучасної української мови [25]	В широкому розумінні, бюджетне регулювання – як важливий економічний метод державного регулювання інвестиційної діяльності, тобто комплекс заходів державних органів влади, у вузькому розумінні – як процес розподілу коштів між бюджетами різних рівнів
Бюджетний кодекс України [30]	Бюджетне регулювання – це щорічний перерозподіл загальнодержавних централізованих фінансових ресурсів між різними ланками бюджетної системи з метою збалансування бюджетів на рівні, необхідному для виконання місцевими органами їхніх функцій
Ю. Радіонов [135]	Бюджетне регулювання – це сукупність заходів, за допомогою яких держава через бюджетну систему розподіляє та перерозподіляє частину ВВП для збалансування й вирівнювання бюджетів нижчого рівня, а також регулює соціально-економічні процеси з метою необхідних перетворень на благо суспільства
А. Даниленко [46]	Бюджетне регулювання – це комплекс заходів і дій, організованих державою щодо формування та використання фінансових ресурсів, сконцентрованих у бюджетній системі

Джерело: Складено автором

Бюджетна політика у сфері видатків бюджету суттєво впливає на обсяг сукупного попиту, який складається з обсягу споживчого попиту, інвестиційного попиту та попиту держави, а також безпосередньо впливає на конкурентоспроможність національної економіки. В умовах економічного занепаду держава повинна здійснювати заходи щодо одночасного послаблення податкового навантаження на суб'єктів економічної діяльності й національну економіку та зменшення бюджетного дефіциту, таким чином, бюджетне регулювання дозволяє впливати на обсяг сукупного попиту, темпи та пропорції економічного розвитку та стимулюватиме надходженню інвестиційних коштів [121].

Сучасний розвиток світової економіки вимагає формування підходів до управління національною конкурентоспроможністю, науково-практичні

проблеми управління національної економіки, а також ролі інноваційно-інвестиційної діяльності у формуванні національних економічних інтересів. Існує значна кількість підходів до визначення чинників національної конкурентоспроможності країни, які можна об'єднати у дві основні групи:

- зовнішні – характеризують стан зовнішньої конкурентної середовища; країна здатна лише частково впливати на них;
- внутрішні – чинники, якими країна здатна управляти; їх наявність залежить від ефективності державного управління.

Оцінку внутрішніх чинників національної конкурентоспроможності проводять на наступних рівнях (табл. 2.12)

Таблиця 2.12

Чинників національної конкурентоспроможності на внутрішніх і зовнішніх ринках

Мікрорівень	Мезорівень	Макрорівень
Визначається конкурентоспроможність фірм за допомогою таких показників як прибутковість, рентабельність, продуктивність праці, ліквідність і кредитоспроможність, а також – якість продукції, ступінь задоволеності споживачів	Визначають конкурентоспроможність галузей та кластерів за допомогою середніх показників діяльності фірм певної галузі, у сферах виробництва та обігу;	Визначають конкурентоспроможність країни за допомогою таких показників, як динаміка доходів населення, ефективність використання усіх видів ресурсів, темпи інфляції, рівень зайнятості, сальдо торговельного балансу, питома вага високотехнологічного експорту.

Джерело: Складено автор на основі [3, с. 8].

Визначальний підхід до виділення чинників національної конкурентоспроможності належить М. Портеру (наукова праця «Конкуренція»). За М. Портером національний добробут країни не виникає сам по собі з наявних ресурсів країни, робочої сили, дієвих процентних ставок чи купівельної спроможності національної валюти. Конкурентоспроможність окремо взятої країни залежить від того, наскільки її промисловість здатна до оновлення та модернізації. В умовах загострення міжнародної конкуренції

роль держави зростає у міру зміщення конкурентної основи в бік набуття та засвоєння нових знань [229, с. 205–206].

Відповідно до теорії М. Портера, розвиток конкурентоспроможності країни або регіону відбувається у чотири стадії (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Чотири стадії, розвиток конкурентоспроможності країни теорії
М. Портера

№	Стадії розвитку	Роз'яснення
1.	Конкуренція на основі факторів виробництва	Конкурентна перевага країни забезпечується завдяки факторам виробництва: природним ресурсам, сприятливим умовам для виробництва товарів, кваліфікованій робочій силі (забезпечується однією детермінантною)
2.	Конкуренція на основі інвестицій	Основою конкуренції є інтенсивне інвестування (в основному національних фірм) в освіту, технології, ліцензії (забезпечується трьома детермінантами)
3.	Конкуренція на основі нововведень	За рахунок створення нових видів продукції, виробничих процесів, організаційних рішень та інших інновацій шляхом дії всіх детермінантів, які використовуються повністю
4.	Конкуренція на основі багатства	За рахунок вже створеного багатства і яка спирається на всі детермінанти, що використовуються не повністю

Джерело: Складено автор на основі [229].

Отже, перші три стадії обумовлюють економічне зростання, остання – застій і спад. Економічне зростання мотивовано прагненням країн забезпечити високий рівень конкурентоспроможності, а отже, паритетності у міжнародних економічних відносинах або лідерства. Застій економічного розвитку виникає внаслідок обмеженості терміну дії технологій, що були свого часу передовими та вивели країни їх походження на рівень світових технологічних лідерів. Вичерпність можливостей життєвого циклу технологій, з одного боку, та майже повна нереальність запозичення їх зовні, з іншого, веде до формування умов монотонності динаміки економічного розвитку, а згодом і спаду. Мається на увазі суто радикальні суспільно та комерційно важливі для

макроекономічного лідерства інновації не можуть перейти до нової якості шляхом оновлень, притягнутих з-за кордону. Наслідком втрати пріоритетності технологій, що певний час слугували рушійною силою розвитку, неодмінно, стає інша векторна прерогатива: право на статус інноваційного лідера переходить до іншої країни або групи країн.

Одним з основних дестабілізаційних чинників розвитку національного економічного середовища та інноваційно-інвестиційної привабливості виступають постійні зміни в ставках податків, об'єктах оподаткування та підходах до визначення бази оподаткування. Максимально нестабільним в такому випадку є податок на прибуток. Приблизно, починаючи з 1992 року, базою оподаткування податком на прибуток ставав валовий дохід (1992 р., II квартал 1993 р. – 1994 р.), потім прибуток (I квартал 1993 р., 1997–2016 рр.), та прибуток від реалізації (1995–1996 рр.). Також постійні зміни не тільки об'єкта оподаткування, але і підходи до його визначення.

Як вже було зазначено, занадто частих змін зазнавали також ставки податків та зборів. Наприклад такі податки як: податку на прибуток, податку на додатну вартість (ПДВ); податку на доходи фізичних осіб (ПДФО); оскільки саме ці податки виступають основою при формуванні державного бюджету України (табл. 2.14).

Окрім постійних змін податкового законодавства у складі податків і зборів, негативними сторонами сучасної податкової системи України можна також назвати: постійне зростання ставок акцизного податку, скасування всіх пільг із податку на прибуток, справляння воєнного збору, анулювання пільгових ставок ПДФО для шахтарів, постійну зміну ставок податків і зборів, об'єкту оподаткування та порядку його визначення, щорічну зміну форм декларацій та форм податкової накладної [105].

Таблиця 2.14

Ставки оподаткування податком на прибуток, ПДВ та ПДФО та їх зміни

Назва податку	Рік	Основна ставка	Примітка
Податок на прибуток	1992; II квартал 1993 р. – 1994 р.	18%	
	I квартал 1993 р.; 1995 р.; 1997 – 2003 рр.	30%	
	2004 – 2010 рр.;	25%	
	2011	23%	
	2012	21%	
	2013	19%	
	2014 р. і до сьогодні	18%	У 2014 р. ПКУ планувалась ставка 16%
Податок на додану вартість	1992 р. – I квартал 2014 р.	20%; 0%	У 2004 р. КМУ планувалась ставка 15%
	II квартал 2014 р. – до сьогодні	20%; 7%; 0%	
Податок на доходи фізичних осіб	1991 – 1992	12% - 30%	Застосовувалась прогресивна система оподаткування доходу фізичних осіб
	1993 – 2003	10% – 40%	
	2004	13%	
	2007	15%	
	2011	15% (17%)	
	III квартал 2014 р. – 2015 р.	15% (17%) 15% (20%, 25%)	
	2015	15% (20%)	
	2016	18%	

* 2017-2022 змін не було

Джерело: Побудував автор на основі [131]

З набуттям чинності Податкового кодексу України спостерігаються деякі позитивні зрушення у сфері регулювання економічної діяльності. Зокрема забезпечено загальне зменшення податкового навантаження на бізнес, спрощено процес адміністрування податків, що вже сприяє розвитку підприємництва в Україні. Для суб'єктів малого підприємництва встановлене досить низьке податкове навантаження, скасовано ряд податкових платежів.

Фактично створені умови для того, щоб особи, які працюють самостійно або з мінімальним залученням найманих працівників, не несли великих витрат, пов'язаних зі сплатою податків. Мале підприємництво, малі податки, мінімальний контроль – це логічна система, яка успішно функціонує у багатьох країнах світу, але натомість досить висом залишається податкове навантаження на фізичних осіб, яке становить більшу частку наповнення бюджету, що своєю чергою негативно впливає на рівень життя та призводить до зменшення попиту в цілому [129].

Можна зробити висновок, що сучасний період розвитку української економіки потребує активної участі держави та державних установ як у формуванні інноваційно-інвестиційного середовища, так і безпосередньо прямому інвестуванні та підтримці високого рівня національної конкурентоспроможності.

Однією з основних проблем бюджетної системи України на сучасному етапі розвитку є низька ефективність бюджетного інвестування, та значні відсоткові ставки по кредитах і ставки податку для фізичних осіб які негативно впливає на зменшення купівельної спроможності населення, змушує купувати дешевші категорії товарів та девальвує привабливість національної економіки та зниження її конкурентоспроможності на світовій арені. В умовах сучасного глобального економічного занепаду та втрати приватних капіталовкладень саме державні політично-стратегічні рішення та інвестиції мають виступити локомотивом економічного стимулювання. Однак, це вимагає відповідального підходу до формування бюджетної політики та ефективного управління державними інвестиціями. Важливо пам'ятати, що кожна країна має свої особливості, і рішення, які працюють в одній країні, можуть не працювати в іншій. Тому, будь-які рішення повинні бути прийняті на основі глибокого аналізу конкретної ситуації в Україні. [49].

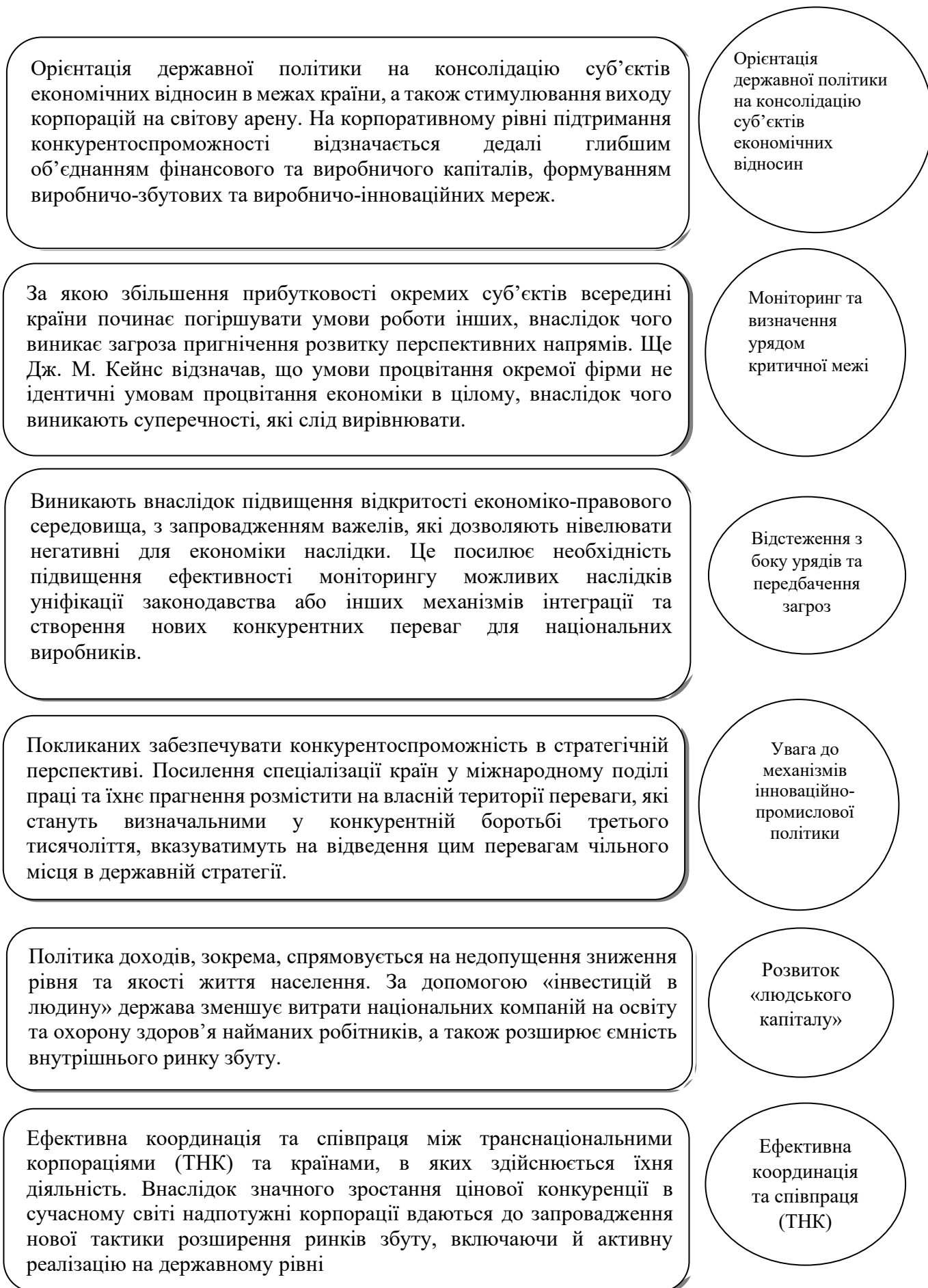

Рис. 2.5. Моделі економічного розвитку національних потреб держави.
Джерело: складено автором

Відтак, країни у сучасних реаліях змушені здійснювати пошук прийнятної моделі економічного розвитку, яка буде забезпечувати національні економічні інтереси, національну конкурентоспроможність і орієнтуватися на довгострокове зростання. Прорахунки можуть привести до невдачі на цьому напрямі, як слід до перманентних кризових потрясінь та підвищенню інфляційних процесів, девальвації національної валюти, поглиблення диференціації.

Зазначимо, що фахівцями Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) використовується підхід щодо визначення чинників конкурентоспроможності країни, використовує підхід щодо визначення чинників конкурентоспроможності країни подібний до того, який був запропонований М. Портером: вплив чинників визначається залежно від стадій розвитку країни (рис. 2.6).

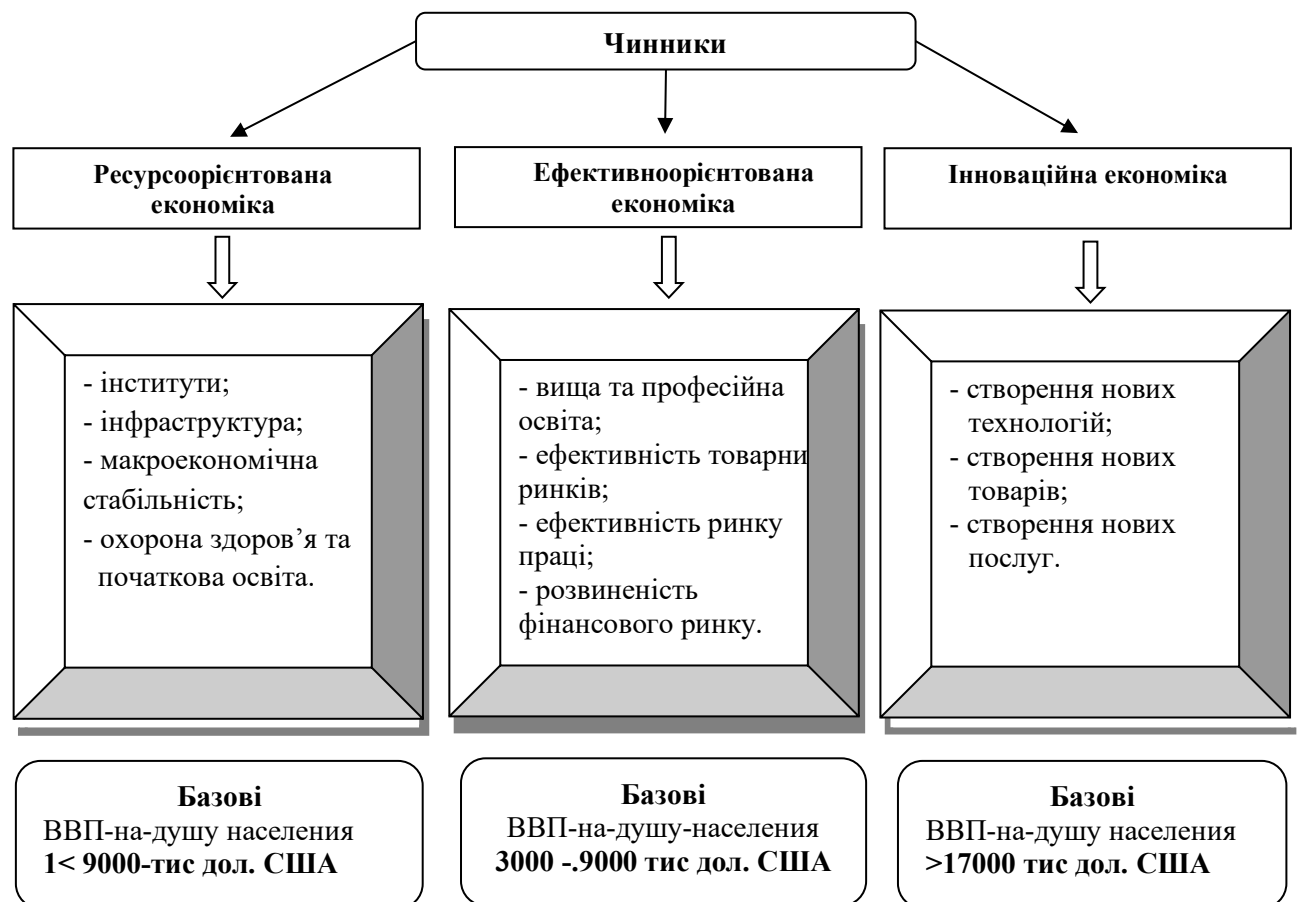

Рис. 2.6 Класифікація чинників конкурентоспроможності за методикою Всесвітнього економічного форуму

Джерело: складено автором

Організацією було розроблено Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), який досить чітко досліджує рейтинг країн світу за показником економічної конкурентоспроможності. Даний індекс є сукупністю 113 змінних, які докладно визначають конкурентоспроможність країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку. Своєю чергою це включає такі показники як якість інститутів, інфраструктуру, макроекономічну стабільність, здоров'я та початкову, вищу освіти та професійну підготовку кадрів, ефективність на ринку товарів і послуг, ефективність на ринку праці, розвиток грошово-фінансового ринку. Проте між підходами існує також ряд відмінностей таких як:

- перелік елементів, які важливі на кожній стадії розвитку країни, є різним;
- за підходом М. Портера, на другій стадії розвитку національна конкурентоспроможність забезпечується здатністю і бажанням країни проводити інноваційно-інвестиційну діяльність, тоді як фахівці ВЕФ вважають, що на цій стадії конкуренція між країнами відбувається за рахунок підсилення чинників ефективності економіки (вища освіта та професійна підготовка, ефективність товарних ринків та ринку праці, розвиток фінансових ринків, технологічна готовність, розміри ринку збуту);
- різні підходи щодо класифікації країн.

Синтезуючи оцінку впливу чинників конкурентоспроможності на сучасний стан національної економіки, ідентифікацію її місця у світовому господарстві, з'ясування конкурентних переваг країни та можливостей її розвитку забезпечує як Індекс глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (Global Competitiveness Index, GCI) так і підхід М. Портера, усе сильно залежить від реальної геополітичної ситуації та від обраних національних цілей.

Національна конкурентоспроможність заснована на поглибленому та ефективному використанні у світовому поділі праці порівняльних переваг

національних економік для експорту продукції до країн, де такі переваги відсутні, і імпорту продукції з країн, які мають більше успіхів в цьому напрямку в порівнянні з національною економікою країни-імпортера. Світовий поділ праці впливає на національну економіку через систему міжнародних економічних відносин. Це означає, що національні господарства пов'язані між собою через міжнародний поділ праці, економічні, соціальні, культурні та політичні відносини. Поглиблений міжнародний поділ праці сучасній глобалізованій економіці дозволяє країнам спеціалізуватися на виробництві тих товарів та послуг, у яких вони мають повне домінування, і обмінюватися з іншими країнами. Це може значно підвищити ефективність світового господарства, простимулювати рівень світового ВВП, загалом та покращити розвиток національних економік.

Значна еволюція у технологіях та інформаційній сфері підштовхує країни орієнтуватися на нові джерела походження конкурентних переваг та їхнього створення. Сучасний порівняльний етап динамічних переваг технічно-наукових досягнень та інновацій на всіх стадіях життєвого циклу продукту, починаючи від створення товару, до просування його від виробника до споживача та завершуючи наступною утилізацією. В сьогоденних умовах сучасної глобалізації ступінь інноваційного процесу національної економіки та рівень її включення у світові господарські зв'язки суттєво визначають процеси її соціально-економічного динамізму. Соціально-економічний динамізм належить до процесу зміну соціальній та економічній структурі суспільства. Це може включати зміни у розподілі доходів, зростання економіки, підвищенні доданої вартості, розвитку нових технологій, впровадження інновацій, зміни у споживанні та виробництві, а також зміни у соціумі. Цей процес може мати позитивний або негативний вплив на розвиток країни та добробут її населення.

Це підтверджується і досвідом багатьох країн, для яких формування інноваційно-інвестиційного типу вже набуло повної практичної реалізації. Даний напрямок може стати позитивним і для України, яка свідомо розуміє,

що в умовах після кризового розвитку такий перехід до інноваційно-інвестиційної моделі може надати економічну та соціальну стабільність та зростання. Реальна економічна ситуація в Україні свідчить, що, валовий внутрішній продукт України складається з вартості кінцевої продукції, виробленої резидентами України за певний період часу. У 2022 році структура ВВП України була наступною: у сфері послуг створювалося 62,6 % доданої вартості у промисловості та будівництві 29,2 % у сільському господарстві 8,3 % на відміну від розвинених держав, які до 85–90 % приросту ВВП забезпечують шляхом виробництва та експорту високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю, наша країна, посідаючи за кількістю науковців одне з чільних місць у світі, явно недостатньо використовує свій інноваційний потенціал. Згідно з даними Державної служби статистики України, реальний ВВП України у 2021 році зріс на 3,4 % після спаду на 3,8 % у 2020 році. Номінальний ВВП України за 2021 рік досяг 5,46 трлн грн, але у 2022 році він впав на 29,1 %. Номінальний ВВП України за 2022 рік набув 5,19 трлн грн.

Так, звичайно у 2022 році економіка країни зазнала значних потрясінь у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ, але економічна кон'юнктура України зазнавала значних змін протягом останніх 30 років. За цей період часу країна пережила більше криз, ніж інші держави. Починаючи 1991 року реальний ВВП скорочувався, а разом з ним падали й доходи українців. У середині 2000-х цей тренд зламався, проте ненадовго, адже розквіту української економіки завадили глобальні економічні потрясіння. Якщо до вище зазначеного додати постійний інфляційне зростання за останні роки, у квітні 2023 року склав 100,2 %, та зовнішній борг країни, який перевищує фактичний ВВП, це безповоротно призведе до економічної стагнації усіх національних галузей.

Комплексна програма «Конкурентоспроможна Київщина» на 2022–2024 роки, яка була затверджена Рішенням Київської обласної ради від 16.02.2022 № 213-09-VIII. Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації

Програми складає: 13 млн грн, у тому числі на 2022 рік – 5 млн грн, 2023 рік – 4 млн грн, 2024 рік – 4 млн грн. Ця програма отримує фінансування з обласного бюджету, яке складає 13 млн грн. Її основна мета - залучення інвестицій в економіку Київської області, покращення конкурентоспроможності регіону через модернізацію виробничо-технічної бази, створення сприятливих умов для ведення бізнесу та інвестування капіталу. Програма також сприяє стимулюванню інноваційної та інвестиційної діяльності в регіоні, зберігаючи при цьому такі пріоритети, як підготовка кваліфікованої робочої сили та сприяння сталому зростанню.

Розподіл капітальних інвестицій за видами економічної діяльності показує, що протягом останніх трьох років найбільш привабливими для інвесторів були промисловість, будівництво, сільське господарство, оптова та роздрібна торгівля, якими було покрито 83,1% загального обсягу капітальних інвестицій у 2020 році. З 2017 по 2020 роки зросла частка капітальних інвестицій у промисловість (з 33,2 % до 36,3 %), сільське господарство (з 13,6 % у 2017 році до 16,1 % у 2020 році), транспорт і складське господарство (з 3,2 % до 3,4 %), а також державне управління й оборону та обов'язкове соціальне страхування (з 2,0 % до 6,3 %). Частка капітальних інвестицій у будівництво зменшилася з 26,2 % до 21,5 %, а в оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – з 15,3 % до 10,2 %, операції з нерухомим майном – з 2,9 % до 2,2 %.

Станом на кінець 2020 року основними країнами-інвесторами були Кіпр (268,7 млн доларів США або 20,5 % загального обсягу прямих інвестицій в область), Австрія (216,7 млн доларів США або 16,5 % від загального обсягу), Німеччина (180,2 млн доларів США або 13,7 %), Нідерланди (125,8 млн доларів США або майже 9,6 %) і США (112,1 млн доларів США або майже 8,5 %). У Таблиці 2.15 наведено перелік завдань та шляхи їх вирішення, які передбачає програма «Конкурентоспроможна Київщина».

Таблиця 2.15

Перелік напрямів та очікувані результати виконання програми
«Конкурентоспроможна Київщина»

Завдання	Очікувані результати
1	2
<i>У сфері розвитку малого та середнього підприємництва</i>	
створення сприятливих умов для активізації та розвитку підприємництва та розширення ринків збуту; проведення консультацій з бізнесом; удосконалення спроможності малого та середнього підприємництва до ведення підприємницької діяльності; забезпечення інформаційної підтримки діяльності малого та середнього підприємництва; підвищення ефективності реалізації державної регуляторної політики; розширення мережі об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва в Київській області.	збільшення кількості суб'єктів малого і середнього підприємництва; розширення мережі об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва; збільшення кількості найманих працівників на малих та середніх підприємствах; збільшення обсягів надходжень від діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва до бюджетів усіх рівнів від сплати податків і платежів; підвищення частки малих і середніх підприємств у загальному обсязі реалізації продукції (товарів, послуг) регіону;
<i>У сфері промислового розвитку та інноваційної діяльності</i>	
підтримка місцевого товаровиробника; представлення потенціалу Київської області у виставково-ярмаркових заходах, які проходять як в Україні, так і за її межами; сприяння експортерам області у нарощуванні обсягів експорту та розширенні ринків збуту; стимулювання інноваційної діяльності в регіоні; інституційна підтримка розвитку інноваційно орієнтованих галузей економіки Київщини; впровадження технологічного підходу «Індустрія 4.0».	реалізація інвестиційних проєктів, що передбачають виробництво продукції з високою доданою вартістю; створення центрів «Індустрія 4.0» для впровадження цифровізації на промислових підприємствах області; формування мережі об'єктів інноваційної інфраструктури для підтримки інноваційної діяльності; збільшення кількості заходів за участю представників науки, освіти та бізнесу, у першу чергу за напрямками смарт-спеціалізації; зростання обсягів витрат на наукові дослідження та розробки, зокрема в секторах смарт-спеціалізації; створення регіональних інноваційних кластерів, у тому числі у сферах смарт-спеціалізації; створення нових робочих місць в результаті запровадження смарт-спеціалізації в регіоні; активізація міжнародного наукового та інноваційного співробітництва.

Продовження таблиці 2.15

1	2
<i>У сфері інвестиційної діяльності</i>	
створення сприятливих умов для активізації та розвитку інвестиційної діяльності; популяризація інвестиційного потенціалу Київського регіону серед міжнародних організацій та компаній (інвесторів); маркетинг та промоція інвестиційного потенціалу регіону; ресурсне та інформаційне забезпечення процесів залучення інвестицій; підвищення ефективності управління процесами інвестування в економіку області.	збільшення кількості інвестиційних проєктів, що реалізуються на території області; збільшення обсягів залучених інвестицій в економіку Київщини; створення нових робочих місць у результаті реалізації інвестиційних проєктів; зростання частки прямих іноземних інвестицій у реальному секторі економіки (промисловість, сільське господарство, будівництво); збільшення обсягів капітальних інвестицій.

Джерело: сформовано автором

Основні цілі програми полягають у створенні сприятливих умов для збільшення конкурентоспроможності та отримання додаткових конкурентних переваг шляхом використання інвестиційного потенціалу регіону. Програма також сприяє розвитку промисловості, активізації інноваційної діяльності та підтримці бізнес-активності малих та середніх підприємств.

Основні висновки з цієї програми можуть бути такими:

- програма спрямована на залучення інвестицій в економіку Київської області, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіону;
- вона передбачає модернізацію виробничо-технічної бази, що створює сприятливі умови для ведення бізнесу та інвестування капіталу;
- програма також сприяє стимулюванню інноваційної та інвестиційної діяльності в регіоні;
- загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації програми, складає 34 002,0 тис. грн;
- програма передбачає створення нових робочих місць для всіх громадян незалежно від віку, статі, сімейного стану чи стану здоров'я;
- вона також прагне забезпечити рівні можливості для працевлаштування та ведення підприємницької діяльності.

Ця програма є важливим інструментом для подальшого економічного зростання та соціального розвитку Київської області. Сьогодні є за необхідним здійснити перехід до інноваційно-інвестиційного варіанта розвитку економіки. За експертними оцінками, рівень існування інноваційної моделі економіки визначається близько 40 % інновативності, а фактичний рівень забезпечення економічного зростання внаслідок технологічних нововведень та використання інвестиційного потенціалу національної економіки коливається в межах 5–10 %. Цим і пояснюється паліативність сьогоденного інноваційного занепаду національної економіки.

Можна уявити, яку перспективу для національної економіки України приховує в собі подальше втілення в економіку запропонованої моделі інноваційного розвитку [20, с. 13]. Необхідно пам'ятати, що головною складовою інноваційної економіки є інноваційно-інвестиційна діяльність (цілеспрямована система заходів щодо розробки, упровадження, освоєння, виробництва, дифузії та комерціалізації інновацій) та направлення достатніх грошово-фінансових ресурсів на її розвиток. У сучасних умовах інноваційно-інвестиційна діяльність в економіці має спиратися на високий рівень знань, що мотивовані підвищенням життєвого рівня суспільства; раціональне природокористування, охорону довкілля; пошук інновацій, які здатні замінити індустріальну, сировинну економіку факторами технологічного п'ятого та шостого рівнів.

Варто підкреслити, що форми державного втручання в економіку та бюджетне регулювання стануть ефективнішими, якщо будуть ґрунтуватись на глибокому аналізі процесів відтворення та матимуть міцну наукову основу. Бюджетне регулювання має бути цілеспрямоване на отримання результатів, а бюджетні кошти повинні акумулюватись на національних економічних пріоритетах, що для ефективного формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу національного економічного розвитку необхідним є:

- забезпечення сприятливих політично-правових умов функціонування бізнесу, зокрема спрощення системи реєстрації, отримання ліцензій та подання звітності, розробка законодавчої бази щодо захисту прав власності інвесторів;
- активізація щодо розвитку інфраструктури в Україні;
- запобігання відтоку національного капіталу та стимулювання надходження вітчизняних та іноземних інвестицій, стратегічні для галузей національної економіки;
- заохочення інноваційно-інвестиційних процесів через надання безпроцентних та пільгових позик і грантів здійснення прямого державного замовлення на інноваційну продукцію;
- здійснення максимального розвитку та утримання людського капіталу, постійне підняття рівня фаховості трудових ресурсів.

Варто відзначити, що виробничий сектор є пріоритетним для інноваційно-інвестиційної діяльності. Амортизація відіграє важливу роль в інвестиційній діяльності та є важливим інструментом для підтримки інновацій та інвестицій. Вона впливає на фінансовий результат компанії та розмір податку на прибуток. Впровадження прискореної амортизації може покращити ефективність інвестицій та інновацій, але це потребує строгого контролю за амортизаційними витратами, щоб забезпечити їх правильне використання. Низькі норми амортизації можуть знизити інвестиційний потенціал та уповільнити відновлення економіки, тоді як високі норми амортизації можуть погіршити фінансовий стан підприємств та зменшити податковий дохід. Отже, необхідно дотримуватися збалансованої амортизаційної політики, яка б враховувала усі особливості підприємства та його стратегічну мету. Так, ми пропонуємо розглянути вплив амортизаційних процесів за допомогою розрахунку коефіцієнта кореляції на базі підприємства ДП «Антонов». Для складання даної регресії були використанні дані за звітний період 2015-2022 років (Додатки Г-1, Г-2, Г-3, Г-4,) до яких входить операційні витрати, обсяг реалізації продукції, чистий прибуток, власний капітал (див. табл. 2.16).

Таблиця 2.16

Результати моделювання амортизаційних процесів ДП «Антонов»

Назва функції	Математичний опис функції регресії	Величина вірогідності апроксимації (R2)
<i>Моделювання операційних витрат</i>		
Експоненціальна	$y = 6E+06e^{0,0352x}$	0,0352
Лінійна	$y = 263472x + 6E+06$	0,0302
Логарифмічна	$y = 16053\ln(x) + 7E+06$	2E-05
Поліноміальна (ступінь 2)	$y = 853497x^2 - 5E+06x + 1E+07$	0,4739
Степенева	$y = 7E+06x^{-0,018}$	1E-06
<i>Моделювання обсягу реалізації продукції</i>		
Експоненціальна	$y = 7E+06e^{0,0628x}$	0,2879
Лінійна	$y = 507096x + 7E+06$	0,265
Логарифмічна	$y = 812518\ln(x) + 8E+06$	0,1099
Поліноміальна (ступінь 2)	$y = 506733x^2 - 3E+06x + 1E+07$	0,6355
Степенева	$y = 7E+06x^{0,0991}$	0,1239
<i>Моделювання чистого прибутку</i>		
Експоненціальна	$y = 599849e^{0,0761x}$	0,0769
Лінійна	$y = -149552x + 2E+06$	0,194
Логарифмічна	$y = -5E+05\ln(x) + 2E+06$	0,3548
Поліноміальна (ступінь 2)	$y = -282642x^2 + 2E+06x - 2E+06$	0,1862
Степенева	$y = 586283x^{0,2624}$	0,1017
<i>Моделювання власного капіталу</i>		
Експоненціальна	$y = 7E+06e^{-0,023x}$	0,0478
Лінійна	$y = -160551x + 7E+06$	0,0465
Логарифмічна	$y = -6E+05\ln(x) + 7E+06$	0,0945
Поліноміальна (ступінь 2)	$y = 137934x^2 - 988158x + 8E+06$	0,0945
Степенева	$y = 7E+06x^{-0,083}$	0,0999

Джерело: розраховано автором, за допомогою Excel на основі даних додатків Г1- Г4.

Як видно з таблиці 2.16, регресія в динаміці показника «операційних витрат» описується рівнянням $y = 853497x^2 - 5E+06x + 1E+07$, що свідчить про те що амортизація має помірний вплив на операційні витрати, оскільки розмір амортизаційних відрахувань меншою мірою впливає на операційний прибуток, хоча і виступає об'єктом управління витратами. Наприклад, амортизація може бути включена до складу адміністративних витрат або до складу інших операційних витрат як балансова вартість об'єкта, що вибуває. Таким чином, застосування методів прискореної амортизації може допомогти зберегти кошти амортизаційного фонду від впливу інфляції. Крім того, методу подвійного зниження балансової вартості можна накопичити до 99% загальної суми амортизаційних відрахувань.

Що стосується регресії «реалізованої продукції», рівняння має вигляд $y = 506733x^2 - 3E + 06x + 1E + 07$, що свідчить про помітний вплив амортизаційних процесів, хоча амортизація може значною мірою впливати на обсяг продажів, оскільки вона є частиною виробничих витрат, які у свою чергу впливають на формування ціни продукції та її конкурентоспроможність. Амортизація основних засобів становить собою систематичне розподілення їхньої вартості протягом часу. Таким чином, вона впливає на собівартість продукції та, відповідно, на обсяг продажів. Отже, амортизація може мати прямий або непрямий вплив на обсяг реалізованої продукції через свій вплив на собівартість продукції та ціноутворення.

Рівняння регресії «чистого прибутку» має вигляд $y = 5E + 05\ln(x) + 2E+06$, що свідчить про помірний вплив амортизаційних процесів до чистого прибутку, оскільки вона враховується як витрати у фінансовому звіті про прибутки та збитки. Це призводить до зниження чистого доходу, що є кінцевим результатом. Чистий прибуток визначається шляхом вирахування загальних витрат з доходів. Таким чином, збільшення амортизаційних відрахувань призводить до зростання загальних витрат, що, своєю чергою, зменшує чистий прибуток. Отже, амортизація може мати значний вплив на фінансовий результат підприємства. Зменшення чистого

прибутку може обмежити здатність компанії до самофінансування, розподілу дивідендів та реалізації інвестицій.

Модель регресії «власного капіталу» має наступний вигляд:

$$y = 137934x + 2988158x + 8E + 06.$$

Амортизація може впливати на власний капітал компанії, оскільки вона розглядається як витрата у фінансовому звіті. Власний капітал являє собою загальну вартість активів компанії, які були інвестовані її власниками з метою отримання прибутку. Амортизація, будучи витратою, зменшує прибуток компанії. Оскільки власний капітал складається з накопиченого прибутку (резервний капітал та нерозподілений прибуток), зменшення прибутку через амортизацію може призвести до зменшення власного капіталу. Таким чином, амортизація має слабкий вплив на фінансовий стан компанії та повинна бути врахована при аналізі власного капіталу. Якщо розглядати у стратегічній перспективі, амортизація може мати позитивний вплив на власний капітал. Це пов'язано з тим, що амортизація допомагає покрити витрати на заміну старих активів, що може покращити ефективність діяльності підприємства та збільшити її прибутки та власний капітал.

Також, вважаємо за необхідне розглянути вплив амортизаційних процесів за допомогою розрахунку коефіцієнта кореляції на базі підприємства ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)» на базі ДУ «Конотопський виправний центр (№ 130)». Для складання даної регресії були використанні данні за звітний період 2015-2022 років (Додатки Д-1, Д-2, Д-3, Д-4,) до яких входить операційні витрати, обсяг реалізації продукції, чистий прибуток, власний капітал (див. табл. 2.17).

Таблиця 2.17

Результати моделювання амортизаційних процесів підприємство державної кримінально-виконавчої служби України №130

Назва функції	Математичний опис функції регресії	Величина вірогідності апроксимації (R2)
<i>Моделювання операційних витрат</i>		
Експоненціальна	$y = 740303e^{0,2431x}$	0,9255
Лінійна	$y = 607262x - 129929$	0,8859
Логарифмічна	$y = 183155\ln(x) - 22661$	0,754
Поліноміальна (ступінь 2)	$y = 73286x^2 - 52310x + 969357$	0,9375
Степенева	$y = 785677x^{0,7804}$	0,8563
<i>Моделювання обсягу реалізації продукції</i>		
Експоненціальна	$y = 688608e^{0,2557x}$	0,9219
Лінійна	$y = 626071x - 220821$	0,8877
Логарифмічна	$y = 2E+06\ln(x) + 20847$	0,7051'
Поліноміальна (ступінь 2)	$y = 71190x^2 - 14643x + 847036$	0,9336
Степенева	$y = 43899x^{1,0452}$	0,9215
<i>Моделювання чистого прибутку</i>		
Експоненціальна	$y = 44904e^{0,3029x}$	0,9605
Лінійна	$y = -108429x + 754679$	0,7902
Логарифмічна	$y = -4E+05\ln(x) + 769716$	0,7979
Поліноміальна (ступінь 2)	$y = 16417x^2 - 256179x + 1E+06$	0,8627
Степенева	$y = 1E+06x^{-1,863}$	0,4456
<i>Моделювання власного капіталу</i>		
Експоненціальна	$y = 1E+06e^{0,4861x}$	0,8174
Лінійна	$y = 6E+06x - 7E+06$	0,8314
Логарифмічна	$y = 2E+07\ln(x) - 6E+06$	0,7078
Поліноміальна (ступінь 2)	$y = 2E+07\ln(x) - 6E+06$	0,7078
Степенева	$y = 1E+06x^{1,7762}$	0,8555

Джерело: розраховано автором, за допомогою Excel на основі даних додатків Д1- Д4.

З таблиці 2.17, можемо зазначити, що регресія в динаміці показника «операційних витрат» описується рівнянням:

$$y = 73286x^2 - 52310x + 969357,$$

що у свою чергу свідчить про те що амортизація має дуже високий вплив на операційні витрати. Це означає, що коли амортизація зростає, операційні витрати також мають тенденцію до зростання. Проте, важливо зазначити, що кореляція між цими двома показниками не обов'язково вказує на прямий причинно-наслідковий зв'язок. Це може бути лише свідченням того, що ці показники змінюються в одному напрямку.

Що стосується регресії «реалізованої продукції», рівняння має вигляд:

$$y = 71190x^2 - 14643x + 847036,$$

що свідчить про дуже високий амортизаційний процес хоча амортизація може значною мірою впливати на обсяг продажів, Дане рівняння вказує, що при зростанні x , значення y спочатку зменшується, а потім збільшується. Амортизація може суттєво впливати на реалізовану продукцію. Отже, амортизація може впливати на обсяг продажів, оскільки вона впливає на вартість виробництва та, відповідно, на ціну продукції. Це, у свою чергу, може вплинути на прибутковість та конкурентоспроможність підприємства.

Рівняння регресії «чистого прибутку» має вигляд:

$$y = 16417x^2 - 256179x + 1E+06,$$

що свідчить про помітний вплив амортизаційних процесів до чистого прибутку, оскільки вона враховується як витрати у фінансовому звіті про прибутки та збитки. Амортизаційні процеси дійсно впливають на чистий прибуток, оскільки вони враховуються як витрати у фінансовому звіті про прибутки та збитки. Це, в свою чергу, може призвести до зниження чистого доходу. Дане рівняння явно відображає цей вплив.

Модель регресії «власного капіталу» має вигляд:

$$y = 6E+06x - 7E+06,$$

відображає вплив амортизації на власний капітал компанії. За цією моделлю, з кожним одиничним збільшенням амортизації, власний капітал збільшується,

але початкове значення власного капіталу зменшується. Це свідчить про те, що амортизація має значний вплив на власний капітал компанії.

Розраховані моделі оцінює вплив програми інноваційних та інвестиційних заходів на фінансовий стан галузей. Вони також визначають обсяг доступних власних ресурсів та досліджує можливості залучення позикових та власних коштів. Дані моделі не передбачає можливості залучення коштів шляхом емісії акцій. Однак використання акцій не суперечить моделям, оскільки параметри емісії можуть бути просто враховані як додатковий капітал.

Висновки до розділу 2

1. Сучасна конкурентоспроможність на світових ринках вимагає модернізації економіки національної економіки України. Проблеми їхнього розвитку охоплюють комплекс економічних-соціальних аспектів. Національній економіці необхідні значні структурні трансформації, удосконалення системи державного регулювання і стимулювання економіки, її зовнішніх та внутрішніх політично-економічних зв'язків, поглибленої та всебічної активізації торговельної політики, спрямованої на захист внутрішніх національних інтересів. Частка валових капітальних вкладень у виробленому ВВП є основою якості розвитку інноваційно-інвестиційних процесів в економіці, частки ВВП яка перерозподіляється через бюджетну в Україні становить 28–34 % такі країни як Швеція та Норвегія мають значно вищі показники 50–60 %. Перерозподілення ВВП через бюджетну систему є важливим для економічної діяльності країни. Від цього залежать такі чинники як: фінансування державних послуг, регулювання економіки, соціальна справедливість, стабілізація економіки, розмір прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одного жителя країни, Все це виступає важливими аспектом у забезпеченні інвестиційного розвитку.

2. Ресурсне забезпечення інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку передбачає безперервний процес акумулювання усіх видів національного капіталу, необхідних для створення умов безпечного функціонування та реалізації економічних інтересів через запобігання або нейтралізацію дії внутрішніх і зовнішніх загроз. Для реалізації необхідні значні витрати, які необхідно оптимізувати шляхом порівняння їх з очікуваним прибутком. Раціональна комбінація стратегічних інноваційно-інвестиційних ресурсів надасть змогу створити необхідні конкурентні переваги і забезпечити високий рівень економічного зростання. Підвищення валового внутрішнього продукту може слугувати чудовим стимулом для поліпшення інноваційно-інвестиційного клімату в економіці. На сьогодні країна має доволі низький рівень валового нагромадження основного капіталу в структурі валового внутрішнього продукту. Відношення валового нагромадження основного капіталу до ВВП у 2022 році досягло рекордно низького рівня з початку 2000-го року і становить лише 12,8 %. Це свідчить про зниження капітальних інвестицій в економіку країни. Простежується чітка тенденція до зниження показника і не відповідає національним потребам забезпечення модернізації економічної кон'юнктури.

3. Сучасні процеси глобалізації вимагають посилення і пришвидшення стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності, модернізації виробництва, значне підвищення стандартів, умов і оплати праці. Впровадження інновацій та здійснення активної інвестиційно-інноваційної політики має виступати як інноваційність, що впливатиме на конкурентоспроможність, та пріоритети державної політики щодо розвитку національної економіки. Негативною тенденцією також виступає зниження частки капітальних інвестицій у ВВП. Після кризового 2008 року до 2015 року частка капітальних інвестицій скоротилася на понад 15 % і майже не зросла до сьогодні. Якщо розглядати залучені іноземні інвестиції в українську економіку можна побачити, що їх роль у структурній модернізації економіки України є недостатньо високою не тільки через невеликі обсяги іноземного капіталу, але

через те що, лише незначна їх кількість перерозподіляється в інвестиції в основний капітал. У середньому значення темпу приросту прямих іноземних інвестицій відбувся за період 2005 – 2013 рр. (у період динамічного зростання) дорівнював 112,6 %. У 2014 – 2022 рр. спостерігається лише зниження темпів надходжень прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку, що, на нашу думку, стало наслідками військової агресії з боку рф.

4. Під податковим регулюванням інвестиційної діяльності слід розуміти здійснення державою за допомогою механізмів оподаткування певних заходів, спрямованих на регулювання обсягів, якості й напрямів інвестування суб'єктів господарювання всіх форм власності, досягнення рівноваги між попитом і пропозицією на інвестиційному ринку. З метою оцінки результативності податкового регулювання інвестиційної діяльності в Україні та для прогнозування ефективності регуляторних заходів побудовано модель зв'язку залежності темпів приросту інвестицій в основний капітал та структури податкових надходжень Зведеного бюджету України.

5. Оцінка реалізації бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності України виявила кілька сфер, які потребують вдосконалення. Перш за все, необхідно збільшити частку ВВП, яка перерозподіляється через центральний бюджет, та сприяти зростанню ВВП шляхом інтенсифікації економіки. Також важливим завданням є вивчення впливу обмінного курсу національної валюти на бюджетну політику та скорочення витрат на обслуговування боргу. Крім того, необхідно спростити бюджетні асигнування на утримання органів державного управління та місцевого самоврядування. Для підвищення ефективності формування та реалізації бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності можна використовувати сучасні інформаційні технології. Окрім цього, важливою інституційною можливістю є орієнтація на довгострокові пріоритети соціально-економічного розвитку при формуванні національних інтересів. Це можна забезпечити за допомогою розробки концепцій і стратегій, а також залучення громадського контролю. Удосконалення сучасного стану

бюджетного стимулювання передбачає також оптимізацію витрат на державне управління, місцеві органи влади та самоврядування, а також фінансову та зовнішню політику. Врахування впливу курсу національної валюти на соціалізацію інноваційно-інвестиційних напрямів також входить до резервів формування та реалізації бюджету.

6. Ваговим інструментом впливу держави на соціально-економічні процеси є бюджетне регулювання. Механізм впливу витрат бюджету на обсяг сукупного попиту, пропозиції та торговельного балансу передбачає доцільність їх збільшення у період економічної кризи та відповідно зменшення у період стійкого економічного росту. Водночас, на сучасному етапі розвитку економіки України потребують підвищення ефективності механізмів фінансового забезпечення та регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку господарюючих суб'єктів. У сьогоднішніх складних економічно-політичних умовах, для пожвавлення інноваційної діяльності необхідне покращення механізмів фінансування за рахунок національних та іноземних капіталів. Найпривабливішими галузями економіки для інвесторів, визначено ринок ІТ, сільське господарство, виробництво автокомпонентів та енергетику, а також умови й чинники, які впливають на нарощення інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.

7. У виробничому секторі національної економіки, з точки зору пріоритетності впровадження інноваційно-інвестиційної діяльності на основі досліджуваного підприємства, були визначені ключові галузі для інвестицій: енергетика, сільське господарство та промисловість. В ході кореляційно-регресійного аналізу було виявлено наступне:

– регресія «операційних витрат» описується рівняннями $y = 853497x^2 - 5E+06x + 1E+07$ (яке свідчить про помірний вплив амортизації на операційні витрати); $y = 73286x^2 - 52310x + 969357$ (амортизація має дуже високий вплив на операційні витрати);

– регресія «реалізованої продукції» має вигляд $y = 506733x^2 - 3E+06x + 1E+07$ (свідчить про значний вплив амортизаційних процесів); $y = 71190x^2 - 14643x + 847036$ (свідчить про дуже високий амортизаційний процес);

– рівняння регресії «чистого прибутку» має вигляд $y = -5E+05\ln(x) + 2E+06$ (свідчить про помірний вплив амортизаційних процесів на чистий прибуток); $y = 16417x^2 - 256179x + 1E+06$ (свідчить про помітний вплив амортизаційних процесів до чистого прибутку);

– модель регресії «власного капіталу» має вигляд $y = 137934x^2 - 988158x + 8E+06$ (амортизація може впливати на власний капітал компанії, оскільки вона розглядається як витрата у фінансовому звіті); $y = 6E+06x - 7E+06$ (амортизація має значний вплив на власний капітал компанії).

Виробничий сектор національної економіки виявив пріоритетні галузі для інвестицій, які включають енергетику, сільське господарство та промисловість. Ці галузі виступають як фундамент для інноваційно-інвестиційної діяльності на досліджуваному підприємстві.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1 Концепція підвищення ефективності бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні

Виходячи з сучасних умов, майбутня структурна перебудова національної економіки, актуальною є та буде проблема залучення інвестиційних ресурсів. Інтенсифікація інноваційно-інвестиційного процесу є імперативною умовою для результативного продовження соціально-економічних перетворень в Україні. Майбутні капіталовкладення мусять набути значних досягнень для фундаментальних зрушень, що утворюються у бюджетних галузях національної економіки. Проблема залучення інвестиційних ресурсів є актуальною для української економіки. Наприклад, план реконструкції, розроблений Нацрадою з відновлення, вимагатиме 750 млрд дол. США інвестицій протягом наступних 10 років.

Розрив між інвестиційними потребами та обмеженістю накопиченого потенціалу для задоволення інвестиційних потреб може бути скорочений тільки шляхом збільшення виробництва конкурентоспроможної високотехнологічної продукції (високотехнологічна продукція зі збільшеною доданою вартістю). Тому інвестиції повинні мати інноваційно-інвестиційний характер і бути спрямовані на переважне використання ресурсоощадних технологій і розвиток промисловості з оновленими технологічними процесами. Закордонний досвід наводить на думку, що залучення іноземного капіталу на початковому рівні може відіграти вирішальну роль у зміцненні соціально-економічного розвитку країни тільки тоді, коли держава бере зважену, активну та системну участь в інвестиційному процесі та має різні способи контролю, що сприяють залученню іноземного капіталу. Найважливіші з них формують механізм його залучення: інформаційне

забезпечення; надання податкових та митних пільг; використання фінансового механізму; державні гарантії [117, с. 73].

За Дж. Даннінгом, прямі іноземні інвестиції здійснюються на підставі врахування трьох груп чинників:

- переваги володіння (ownership advantages): перевага в технології, управлінських та організаційних навичках, маркетинговій майстерності, фірмова марка, імідж, преференційний доступ до ринків, фінансування, переваги від ефекту масштабу;

- переваги дислокації (location advantages): місткість ринку країни – реципієнту, виробничі витрати, урядова політика, політичний ризик, географічне положення, розвиненість інфраструктури тощо;

- переваги інтерналізації (internalization advantages): пов'язані з отриманням кращих результатів шляхом самостійної діяльності в іноземній країні порівняно з використанням місцевих дистриб'юторів та ліцензіат [202].

Сучасна бюджетна система повинна надавати податкові та митні пільги, мусить передбачати податкові канікули, зниження ставок оподаткування в разі реінвестування отриманого прибутку чи інвестування у певні регіони й галузі, захист від подвійного оподаткування, а також звільнення від митних зборів на імпорт новітніх машин та обладнання, технологій, ноу-хау, експорту продукції власного виробництва для покриття валютних витрат або зменшення цих зборів [202, с. 74].

Проте, варто зауважити, що система оподаткування в Україні, як і будь-яка інша система, має свої недоліки: по-перше, нестабільність і ненадійність, по-друге, відсутність комплексності й наявність суперечностей у законодавчих актах. Нестабільність, яка зумовлюється частими змінами в законодавчих актах, робить неможливим спрогнозувати виробничо-господарську і фінансову діяльність об'єктів інвестування, тому стабільна нормативна база для іноземного інвестора є над важливою вимогою, Надмірно складна організація системи оподаткування та надзвичайно складні розрахунки окремих податків. Тому, актуальним завданням є підвищення

привабливості української економіки для іноземних інвесторів та реальної конкуренції за інвестиції з економіками сусідніх держав. Пріоритетні заходи в боротьбі за інвестиції мають мати не декларативний, а практичний характер: поліпшення інвестиційного клімату, скорочення бюрократичних процедур, спрощення нормативних і реєстраційних вимог та повну захищеність наданих інвестицій. Розв'язання цього питання є формування раціональної інноваційно-інвестиційної політики, у пріоритеті якої стоїть реформування системи державного стимулювання та структури власності, а також концепції модернізації технічного-промислового виробництва за участю національних та іноземних інвесторів. Верховною Радою України було прийнято Закон № 2404-VI від 01.07.2010 «Про державно приватне партнерство», який визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

Рис. 3.1. Принципи роботи державно-приватного партнерства і залучення приватних інвестицій.

Джерело: складено автором

Концепція забезпечить підвищення інвестиційної активності за наявності певних економічних передумов, якими є:

- залучення іноземних інвестицій з урахуванням мети та завдань структурної трансформації промислового комплексу, цільових програм міжгалузевого розвитку, конверсії;
- збільшення обсягів інвестиційних ресурсів, які формують виробничий потенціал на новітній науково-технічній базі;
- ефективне використання капіталовкладень;
- обґрунтування вибору пріоритетних секторів матеріального виробництва, які визначають конкурентні позиції країни на світових ринках;
- створення динамічного експортного потенціалу, що може швидко адаптуватися до кон'юнктури зовнішнього ринкового середовища;
- розвиток виробництва продукції виробничо-технічного призначення [117, с. 74].

Зважене використання інноваційно-інвестиційного механізму для держави має полягати полягає у тому, що він повинен знімати значне фінансове навантаження з національного бюджету, оскільки інвестор бере на себе зобов'язання здійснювати всі витрати на фінансування, управлінню і поточному ремонту об'єктів, переданих в концесію, до того ж концесіонер має сплачувати податкові платежі, що надходять до бюджету держави. Плюси та мінуси інноваційно-інвестиційного механізму державного партнерства для влади та бізнесу наведені в табл. 3.1.

Важливо визначити пріоритети в інвестиційному процесі, які б допомогли досягти максимального рівня його ефективності. Це зумовлює потребу здійснення таких заходів:

- обрання пріоритетних напрямів інвестування і запровадження проєктів з урахуванням присутнього інноваційного потенціалу країни;
- долучення до інноваційно-інвестиційного процесу як державних, так і приватних ресурсів;

- заохочувати іноземних партнерів до запровадження інвестиційних проєктів, пов'язаних із використанням інноваційного і промислового потенціалів;
- формування новітньо-організаційних форм інтеграції фінансового, людського і промислового капіталів;
- розроблення, запровадження і виконання національних програм інвестування.

Таблиця 3.1

Переваги і ризики державного партнерства при застосуванні інноваційно-інвестиційного механізму

	Для бізнесу	Для влади
Переваги	- економічна вигода - ємний ринок і гарантований попит; - великі можливості підвищення ефективності виробництва і скорочення невикористаних витрат: при правильно побудованих економічних відношеннях та адекватній тарифній політиці може принести прибуток бізнесу та довгострокові вигоди користувачам	- сучасні інженерні рішення і ефективне управління; - акцент на якість обслуговування користувачів клієнтів; - мінімізація загальних витрат за проектом на весь термін контракту; - ефективне використання капіталу та отримання додаткових доходів
Ризики	- високі ризики капітальних вкладень в будівництво і комунальну інфраструктуру; - проблема тарифного регулювання та політизованість тарифів; - ризики невиконання бюджетних зобов'язань; - можливе недотримання владою підписаних договорів; - наявність незареєстрованого майна	- слабкий контроль регулюючих органів призведе до вилучення монопольної ренти орієнтованими на прибуток приватними компаніями-операторами; - для забезпечення окупності інвестиційної програми може знадобитися зростання цін / тарифів; - можливе банкрутство компанії-оператора може мати великі негативні соціальні наслідки для споживачів, а також знизити довіру населення до місцевих органів влади

Джерело: розроблено автором [12]

Залучення іноземних інвестицій, які надані під державні гарантії, насамперед необхідно спрямовувати у пріоритетні сфери на фінансування інвестиційних проєктів, які забезпечать розвиток експортного потенціалу, і галузі, де терміни окупності виробничих інвестицій є порівняно малими [177, с. 75]. Важливим фактором підвищення інноваційно-інвестиційної активності

є формування інформаційної відкритості та привабливого іміджу національної економіки. Дуже мало уваги приділяється ролі інформації у забезпеченні економічного зростання на фоні зростання інформаційного середовища у світі. Засоби інформації потрібні для ознайомлення та освоєння міжнародних досягнень та демонстрації власних переваг. Основними напрямками для економіки залишаються галузі, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній конкурентоспроможній, екологічно чистій продукції, високоякісних послугах, які реалізують державну політику щодо розвитку виробничого та експортного потенціалу, створення нових робочих місць.

Концепція державного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні в сучасних умовах розвитку економіки має наступний вигляд (див. рис. 3.2). Вона передбачає вирішення таких завдань: активізація інвестиційного потенціалу суб'єктів економіки; зростання інвестиційної привабливості національної економіки; підвищення ефективності інвестиційної діяльності; збільшення надходження іноземних інвестиційних ресурсів. Розглядаючи сьогодні не стабільну світову економічну кон'юнктуру, згідно з теоретично-методологічним та організаційно-функціональним блоками концепції розробляються загальні та специфічні напрями із вдосконалення державного стимулювання та регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, держава може використовувати різні методи та інструменти для стимулювання економічного зростання та соціального розвитку, а саме: сприяння вдосконаленню важелів впливу, методів та механізмів державного стимулювання, регулювання та розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу суб'єктів економічної діяльності; зазначити пріоритети державного стимулювання задля підвищення ефективності використання державних капіталовкладень; підвищення загального рівня та специфічного інвестиційного законодавства з метою еволюції інвестиційного клімату [34, с. 80].

Рис. 3.2 Концепція бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності України в сучасних умовах геополітичної турбулентності

Джерело: складено автором

Задля активізування інноваційно-інвестиційної діяльності використовують державну допомогу, систему надання якої в Україні треба удосконалювати. На нашу думку, реалізація наведених рекомендацій позитивно сприятиме відтворенню національної інноваційно-інвестиційної кон'юнктури та надасть можливість залучити в Україну необхідний обсяг інвестицій, що допоможе стабілізувати економічні коливання та досягти економічного зростання.

Розглянувши стан розвитку науки й технології в Україні й за кордоном можна зазначити, що еволюційний перехід економіки на інноваційний шлях розвитку можливий лише за умови акумульованого підходу до зміни науково-технічної сфери по всіх стадіях економічних відносин. Тому, національна економіка повинна пройти стадію розвитку інноваційної інфраструктури, підвищення рівня промисловості, реалізації національних інтересів і конкурентних переваг, та створення національної інноваційної системи, здатної забезпечити ефективний перехід до нового технологічного рівня, диференціації, поглиблення розподілу праці та створення більшого відсотка доданої вартості. Це все повинно призвести до виробництва наукомісткої продукції та виходу з нею на світові ринки [109, с. 56].

У межах даної проблематики нами розроблена концепція її політики бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні в сучасних умовах геополітичної турбулентності, яка складається з теоретично-методичної основи, принципів, організаційного блоку та методів державного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності.

Також, вважаємо за необхідне зазначити, що під політикою бюджетного стимулювання ми розуміємо її поліпшення відповідно до новітніх світових викликів, які обумовлюються чинниками зовнішнього та внутрішнього впливу на економіку країни. Для України ключовими такими чинниками є: військова агресія з боку рф, пандемія коронавірусу, глобалізація, диджиталізація, тіньова економіка та корупція.

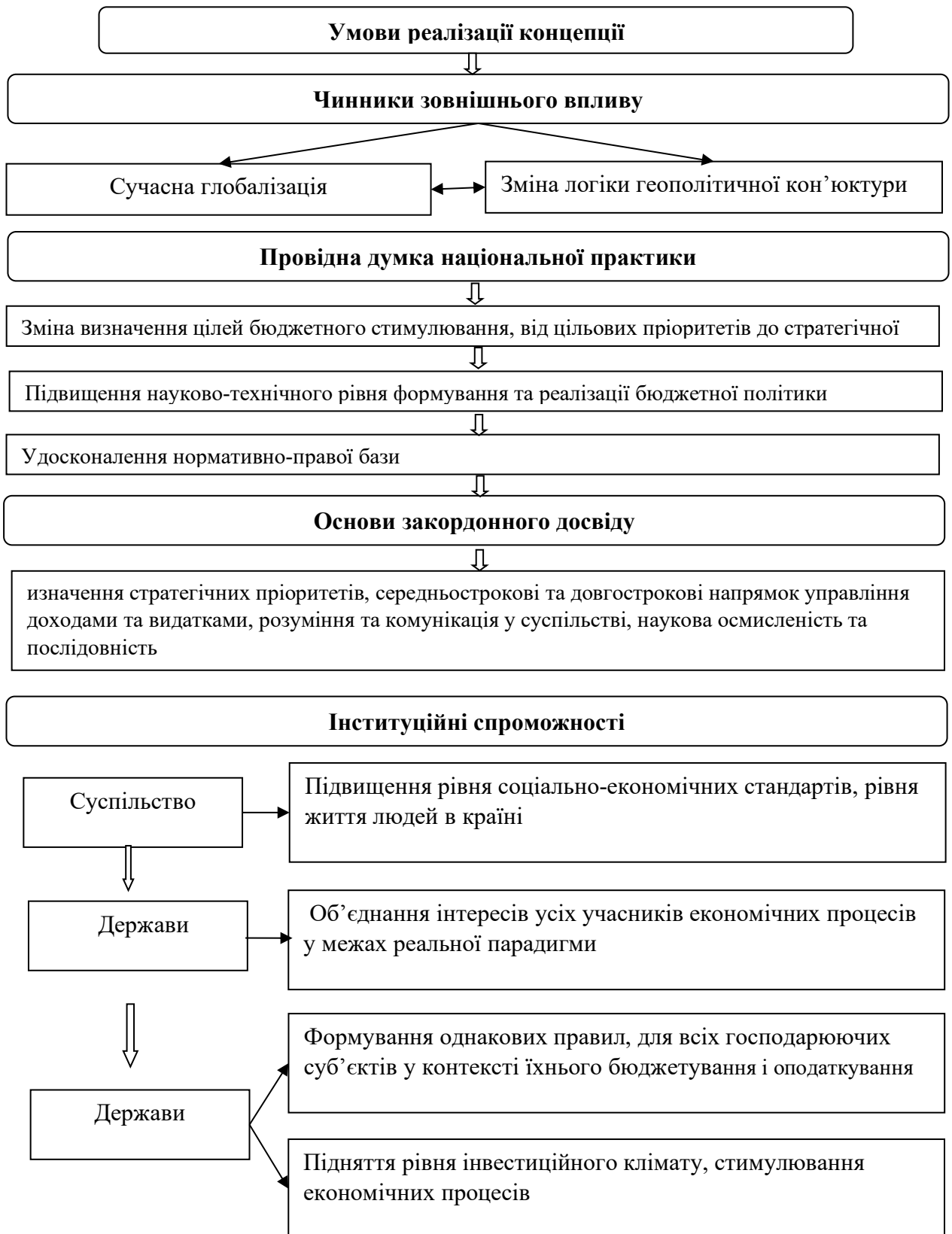

Рис. 3.3 Умови реалізації концепції бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні в сучасних умовах геополітичної турбулентності

Джерело: складено автором

Нині в Україні надання державної допомоги суб'єктам, що господарюють є не стабільним, та непрозорим, інформація про її надання не є завжди

коректною, а статистика щодо її розмірів не узагальнюється жодним відомством. Для підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств які мають фінансові проблеми, необхідні нові правила, що дадуть змогу поступово зменшити навантаження на бюджет країни. В закордонних країнах правила для надання грошово-фінансової допомоги підприємствам, які зазнають економічний занепад, передбачені державою задля надання своєчасної допомоги для порятунку та реструктуризації нефінансових підприємств, що перебувають у занепаді. Згідно з цим документом, підприємство може отримати три види допомоги: на порятунок, на реструктуризацію та для тимчасової реструктуризаційної підтримки [13, с. 53].

Ця допомога є короткостроковою та надається до розроблення плану з реструктуризації або ліквідації підприємства. Допомога на реструктуризацію має на увазі тривалу підтримку, покликана перезапустити економічну діяльність компанії у довгостроковій перспективі. Основою побудови такої допомоги є реструктуризація, яка включає заходи з обмеження негативного впливу на конкурентоспроможність. Тимчасова реструктуризаційна підтримка спрямована в першу чергу на забезпечення ліквідності підприємства з метою відновлення його усіх економічних процесів в довгостроковій перспективі. Дана допомога надається лише малим і середнім підприємствам [13, с. 57].

Набрання чинності Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» стане важливим кроком на шляху реформування системи надання державної допомоги в Україні, а також її адаптації до вимог Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Взяття за основу європейських стандартів дасть змогу створити звичне й зрозуміле для іноземних інвесторів правову кон'юнктуру в галузі державної допомоги [13, с. 60]. З економічної точки зору ефективною є така податкова система, яка забезпечує необхідний для підтримки функціонування держави обсяг бюджетних надходжень, не знищуючи при цьому підприємницької діяльності.

Стає все більш очевидно, що для України це завдання є ще не виконаним, державі так і не вдалося сформувати сприятливий податковий та митний умови, які мали змогу забезпечити стабільне зростання кількості економічних суб'єктів та

збільшення надходження інвестицій в економіку України.

На нашу думку, якщо податкове законодавство не є сприятливим для розвитку господарської діяльності в державі, то необхідно паралельно з постійною роботою над його поліпшенням також шукати механізми, які компенсували б недоліки сучасної податкової системи. Одним із таких механізмів може стати ефективна система бюджетно-податкових стимулів для розвитку економічної діяльності [130, с. 73]. Очевидно є те, що бюджетний ресурс обмежений, тому система бюджетно-податкових стимулів має бути доцільно сформованою. На бюджетні кошти можуть розраховувати передусім підприємства, що забезпечують реальний приріст показників, які є пріоритетними для держави у сучасних умовах. Даними показниками, можуть виступати обсяги виробництва та реалізації високотехнологічної продукції, обсяги інвестицій, кількість створених нових робочих місць, інноваційна-інвестиційна активність.

Після прийняття Податкового кодексу, податкові інструменти впливу знову були переглянуті. Розробники заклали досить прогресивну модель бюджетної підтримки господарської діяльності. Більшість встановлених податкових стимулів мають на меті виконання конкретних завдань [130, с. 74]:

- структурну модернізацію національної економіки;
- зміцнення енергетичної безпеки;
- стимулювання розвитку окремих важливих соціальних галузей;
- підтримання сільськогосподарських підприємств та малого бізнесу.

Закладена система бюджетно-податкових стимулів для економічної діяльності на початковому етапі була достатньо прогресивною та є актуальною і сьогодні. Однак такі дестабілізуючі чинники як тиск різних груп впливу які лобіюють запровадження нових і розширення чинних податкових інструментів підтримки господарської діяльності які спрямованні не на національні інтереси держави, а для отримання особової вигоди, а також постійні та не завжди доречні ініціативи уряду, що призводить до занепаду ефективності бюджетно-податкової системи країни. [130, с. 74].

У більшості закордонних країн на відміну від України, широко застосовуються бюджетно податкові інструменти стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. Навіть у тих випадках коли застосовується політика скорочення податкових пільг, лишають пільги, спрямовані на стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності.

Результати аналізу закордонного досвіду використання податкових інструментів активізації та стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні показали, що результат є значно обмежений, найбільш поширені з них наведені на рисунку (рис. 3.3). Сучасні вчені пропонуються досить різні варіанти бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності за допомогою податку на прибуток, від зниження ставок податку до застосування таких видів податкових пільг, як інноваційна податкова знижка або інвестиційний податковий кредит. З метою активізації інноваційної діяльності доцільно внести зміни у прийнятий. За для ефективного стимулювання розвитку середнього та малого бізнесу в Україні забезпечити ефективне використання таких податкових пільг як: податкові канікули, прискорена амортизація, інвестиційна податкова знижка та інвестиційний податковий кредит. При коректному застосуванні інвестиційного податкового кредиту вигоду отримує платник податків, але й держава у вигляді збільшення доходів до бюджету. Цільова спрямованість такої пільги позитивно вплине на економічну діяльність суб'єкта та надасть можливість надходженню інвестицій, упровадження інноваційних технологій. Також, податковий кредит більшою мірою відображає майнове становище платника податків, за умови, що надаватиметься тим суб'єктам податкових відносин, які дійсно потребують підтримки [96, с. 35]. Це свідчить, що надання податкової пільги ґрунтується на дотриманні вимог законодавства, що передбачені для інших форм державної допомоги, основною з яких є недопустимість дискримінації або порушення антимонопольного законодавства суб'єктами які проводять економічну діяльність.

Рис. 3.4 Бюджетно-податкові інструменти стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні.

Джерело складено автором [96, с. 35]

У процесі прийняття рішення щодо впровадження інвестиційного податкового кредиту, варто пам'ятати, що на сучасному етапі в інноваційних проєктах беруть участь не тільки промислові підприємства, але й науково-дослідні інститути, банківські установи, страхові компанії. Пряме відношення

податкова пільга повинна застосовуватись лише до тих підприємств, які здійснюють впровадження інновацій.

Необхідно пам'ятати, про етап інноваційного процесу, з моменту створення інноваційної ідеї до реалізації нової продукції, що становить так званий «інноваційний лаг», підприємство здійснює лише витрати, не отримуючи доходів. Також, при наданні податкових пільг треба брати до уваги етап інноваційного процесу. Адже від моменту зародження початку науково-дослідних робіт до моменту повернення інвестицій, держава повинна надавати максимум податкових пільг для підприємницького сектору та його залучення до інноваційної діяльності. В такому випадку дана податкова пільга дасть змогу зменшити тягар витрат суб'єкта на важливих етапах інноваційного проєкту та мотивувати його до подальшої участі в інноваційній діяльності [96, с. 35].

Фінансові інструменти бюджетного стимулювання існують майже в усіх закордонних країнах та членах ЄС. Такі країни як Бельгія, Німеччина, Греція, Норвегія, Португалія використовують інструмент у вигляді інвестиційного гранту, Велико Британія застосовують субсидіювання відсоткових ставок використовуються, податкові пільги застосовуються у Фінляндії, Франції, Греції, Італії, митні пільги – у Фінляндії, Швеції використовуються за для заохочення фірм розташовувати виробництво або інвестиції в економічно слабких регіонах [99, с. 299]. Як може побачити, використання бюджетних інструментів стимулювання розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності у закордонних країнах суттєво відрізняється (табл. 3.2).

Якщо розглядати використання інструментів стимулювання більш детально можна сказати, що головним інструментом реалізації стратегії регіонального розвитку Німеччині є спільне завдання Федерації та земель «Вдосконалення регіональної економічної структури». Закон від 6 жовтня 1969 р., який цілком розкриває механізм державного впливу на розвиток економічної кон'юнктури. Мета цього закону полягає у наданні допомоги економічно-депресивним регіонам або регіонам зі слабкою економічною структурою. Головною метою виступає покращення умов у слабких регіонах

через пришвидшення інноваційно-інвестиційної діяльності та створення високоліквідних підприємств. [175, с. 253–254].

Таблиця 3.2

Інструменти стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності у
закордонних країнах

Країна	Інструменти								
	Основні дотації	Субсидії	Податкові пільги	Прискорена амортизація	Субсидії на працевлаштування	Транспортні пільги	Регіональні позики	Створення спеціальних фондів	Інвестиційні гранти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Австрія	+	-	-	-	+	-	-	-	-
Бельгія	+	+	-	-	+	-	-	-	-
Велика Британія	+	+	-	-	+	-	-	-	-
Греція	+	+	+	+	-	-	-	-	-
Данія	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Ірландія	+	-	-	-	+	-	-	-	-
Іспанія	+	-	-	-	-	-	-	+	+
Італія	+	-	+	-	-	-	-	+	+
Люксембург	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Нідерланди	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Німеччина	+	+	+	-	-	-	+	+	+
Португалія	+	+	-	-	-	-	-	-	-
Фінляндія	+	-	+	-	-	+	-	-	-
Франція	+	-	+	-	+	-	-	-	+
Швеція	+	-	-	-	+	+	-	-	-

Джерело: складено автором за даними [99]

Така ефективність системи міжбюджетних відносин у Німеччині досягається завдяки чітко встановленим та збалансованим системою чинників, які відповідають національним інтересам держави: ступенем децентралізації бюджетної системи, наявністю регулятивних податків, частками доходів і витрат центрального уряду, обсягом і способами надання фінансової допомоги.

Для використання німецької моделі в Україні, необхідно дотримуватись механізму «горизонтального вирівнювання» з урахуванням економічних особливостей територій. Для отримання максимального економічного зростання необхідно спрямовувати бюджетні асигнування, що здатні за короткий час забезпечити економічний ефект, унаслідок цього зростуть надходження до

державного і місцевих бюджетів, а також більше бюджетних коштів виділятиметься на фінансову підтримку слаборозвинених регіонів [175].

Передача повноважень стала одним із важливих чинників успішної децентралізації у Словаччині, яка супроводжувалася бюджетною децентралізацією. Ключове завдання нової бюджетної системи, полягає в укріпленні фінансової бази органів місцевого самоврядування, визначенні ліміту власних доходів та запровадженні нового механізму фінансування делегованих функцій. Беручи на себе повну відповідальність за соціально-економічний стан країни, органи місцевого самоврядування проводять активну економічну політику що до пошуку та залучення інвестицій. Це сприяє як розквіту регіонів, так і високій економічній динаміці Словацької Республіки загалом [57, с. 63–67]. Слід зазначити, що фінансування власних завдань відбувається шляхом використання власних доходів домогосподарств. Тому місцева влада зацікавлена у збільшенні доходів, а отже:

- має стимул використовувати податковий потенціал своїх регіонів і загалом підвищувати фіскальну ефективність податкової системи;
- мають стимул використовувати податковий потенціал своїх регіонів і загалом підвищувати фіскальну ефективність податкової системи;
- приділяє увагу стимулюванню економічної активності на рівні адміністративних районів, збільшенню місцевих фіскальних доходів та економічному зростанню на національному рівні;
- стимулюють економічну активність, активно займаючись комерційною діяльністю та генеруючи додаткові кошти до бюджету.

Досвід Чехії у проведенні реформ також є актуальним для України. Інструменти економічної підтримки в Чехії включають субсидії (зокрема субсидії на заробітну плату), пільгові кредити та позики на розвиток пріоритетних територій та окремих привілейованих регіонів, а також повернення субсидій. Цей набір інструментів характеризується специфікою впровадження максимальної підтримки регіонам, що активно розвиваються, не допускаючи при цьому дроблення державного бюджету і формування моделей споживання з боку слабкіших регіонів. Найважливішими інструментами у системі залучення

інвестицій є податкові пільги, субсидії на створення робочих місць, субсидії на перепідготовку кадрів і земельні трансферти на невеликі суми. Таке поєднання регіонального, інвестиційного та інноваційного підходів до стимулювання розвитку конкретних регіонів створює, з одного боку, регіональну модель, яка досить чітко ідентифікується в ЄС, а з іншого боку, зберігає національну специфіку.

Що стосується використання компенсаційних трансфертів для економічного розвитку, то досвід Канади слід розглядати як країну, яка успішно компенсувала дисбаланс регіонального розвитку за рахунок регіону. Загалом, у Канаді існує два типи економічного дисбалансу: вертикальний і горизонтальний. Вертикальний дисбаланс виникає, коли борг провінції перевищує її доходи. Цей дисбаланс усувається шляхом передачі боргу на федеральний рівень або шляхом передачі частини податкових повноважень федерального уряду провінціям. Горизонтальні дисбаланси усуваються вирівнювальними трансфертами.

У Канаді заходи з вирівнювання рівня економічного розвитку регіонів вживаються з початку 1960-х років і залишаються одним із головних державних пріоритетів. Це робиться в рамках підтримки структурно слабких регіонів (здебільшого в Атлантичних провінціях), за допомогою прямих фінансових трансфертів і реалізації цільових державних програм, таких як розвиток і поліпшення всіх видів інфраструктури, стимулювання приватних інвестицій, податкові та інші пільги, субсидії та підтримка місцевого бізнесу [91, с. 128].

У США пріоритетним напрямом зниження регіональної нерівності є фінансова підтримка проблемних районів. Найефективнішим інструментом є бюджетне фінансування конкретних секторів економіки в слабких регіонах, при цьому основну частину коштів федерального бюджету спрямовують на субсидії та кредити для раціонального використання ресурсів, природоохоронні заходи, розвиток промисловості та пільги щодо податків і амортизації. Регіональні програми здійснюються не самими регіонами, а системою спеціальних самостійних агентств, що перебувають під федеральним контролем, і спеціально створених федеральних і державних органів [91, с. 127].

Слід зазначити, що закордонна практика дає значний досвід створення та функціонування агентств регіонального розвитку. Так, найпоширенішою організаційною формою агентства регіонального розвитку в США є державна інвестиційна компанія. В основі їхньої діяльності лежала політика концентрації державних інвестицій у розвиток міст, що справляло позитивний вплив на економічно відсталу периферію. Згодом політику концентрації державних інвестицій було поступово замінено на співфінансування місцевих проєктів з боку федерального центру, регіонів і місцевих громад, що дало змогу успішно об'єднати всі зацікавлені сторони з метою місцевого розвитку (ефект співучасті) [79].

У європейських країнах Швеція створила державні регіональні підприємства, які беруть участь у перетворенні підприємств та організації виробництва нової продукції, а також підтримують місцеві соціальні програми. У Нідерландах створено п'ять державних підприємств регіонального розвитку. У Нідерландах було створено п'ять державних компаній регіонального розвитку, основною метою яких є поліпшення економічної структури регіонів і розв'язання проблеми безробіття. Вони сприяють розвитку власного потенціалу регіону, зміцнюють зв'язки між місцевою та національною промисловістю, підтримують місцеві соціальні програми і сприяють участі окремих компаній у їхній діяльності [80, с. 254].

У Бельгії регіональні інвестиційні компанії стимулюють створення, реструктуризацію та розширення приватних компаній і сприяють створенню нових державних підприємств. Існують також компанії регіонального розвитку, які управляють регіональними базами даних, підтримують інтеграцію секторів і беруть участь в антикризовому управлінні окремими компаніями [75, с. 53].

В Україні для фінансування регіонального розвитку було створено Національний фонд регіонального розвитку. Однак з огляду на останні зміни в муніципальній системі України, у контексті децентралізації існує гостра потреба у створенні фондів регіонального розвитку та агентств регіонального розвитку. Метою створення фондів регіонального розвитку є, насамперед, підтримка та сприяння розвитку регіонів шляхом ефективного управління їхніми фінансовими

ресурсами. Система розподілу коштів цього фонду має суттєво відрізнятися від системи, що використовується для національних фондів регіонального розвитку.

Численні дослідження інвестиційного клімату в Україні наголошують на тому, що важливим кроком має стати формування інституціонального середовища, що стимулює інновації та диверсифікацію економіки. Одним із центральних місць в інвестиційній стратегії повинно бути залучення іноземних компаній. Світовий досвід доказує, що міжнародна економічна співпраця виступає найважливішою економічною структурою, яка забезпечує імпульс розвитку економіки, наповнює внутрішній ринок інвестиціями. [95, с. 56]. Важливим чинником розвитку інноваційно-інвестиційного процесу в Україні може бути допуск допуску міжнародних капіталів на внутрішній ринок, заохочення ПІІ з використанням селективного підходу щодо їх видів, форм, обсягів та спрямованості в перспективні інвестиційні проекти, в модернізацію промисловості, прискорення науково-технічного прогресу та розвиток 5-го і 6-го технологічного укладу [95, с. 57].

Своєю чергою, після достатньо надходження іноземних інвестицій, як результат отримаємо прямі та непрямі вигоди, що призведуть до зростання конкурентоспроможності на вітчизняних і міжнародних ринках. Однак це все стане ймовірно реальними лише при створенні необхідних умов у країні що приймає. Дуже важливим є використовувати досвід стимулювання та регулювання іноземного інвестування країн світу щодо створення належних умов і механізмів ефективного заохочення іноземного капіталу та отримання максимальних вигід від нього [171, с. 57].

Розробка та реалізація інноваційно-інвестиційної стратегії має забезпечувати максимальне збільшення вартості капіталу шляхом ефективного використання обмежених ресурсів та матеріально-технічної бази, та повинна опиратися на певні складові (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Цілі, обмеження, інструменти досягнення та очікувані результати інвестиційно-інноваційної стратегія розвитку

<i>Складова</i>	<i>Найменування</i>	<i>Суть</i>
<i>Цілі</i>	Активізація інвестиційно-інноваційних процесів	Може бути досягнута шляхом погодження інтересів та об'єднання зусиль таких суб'єктів як держава, регіон та інвестор. Це буде сприяти відновленню інвестиційно-інноваційного потенціалу виробництва та стимулюванню і мотивації інвестиційно-інноваційної активності країни.
	Подолання диспропорцій у регіональному розвитку	Для ефективного соціально-економічного розвитку регіонів та країни необхідними є державне регулювання і стимулювання, легітимність, регіональна ініціатива і регіональне виконання, конкретно-цільовий характер заходів. Серед головних проблем, відсутність досвіду в здійсненні ефективної регіональної політики; слабе залучення органами місцевої влади до подолання наявних територіальних диспропорцій; невизначеність розподілу повноважень між різними рівнями влади; відсутність належної законодавчої бази для здійснення регіональної політики.
	Досягнення сталого зростання економіки України	Ключовими завданнями Уряду для досягнення економічного розвитку є створення сприятливого середовища для розвитку та ведення бізнесу в Україні, зробивши ринок максимально чесним та прозорим.
<i>Обмеження</i>	Матеріально-ресурсні	Впливає на розробку та реалізацію інноваційно-інвестиційної стратегії, оскільки це вимагає значних ресурсів. Однак, ефективне використання обмежених ресурсів та матеріально-технічної бази підприємства може допомогти максимізувати вартість капіталу підприємства.
	Інвестиційні	Ймовірність отримати відмінний від очікуваного результат інвестиційної діяльності внаслідок дії екзогенних і ендегенних чинників впливу Для подолання інвестиційних обмежень необхідно розробити економічний механізм, який буде включати систему взаємопов'язаних методів впливу на діяльність суб'єктів ринку через інституційне та нормативно-правове забезпечення за допомогою економічних інструментів зростання інвестицій.
	Науково-технічні	Обмеження, що виникають у науці та техніці через недосконалість наявних знань або технологій, одним із критеріїв економічного прогресу виступає рівень розвитку науки та техніки.
<i>Інструментарій досягнення цілей</i>	Законодавче забезпечення інвестиційно-інноваційних процесів	Базується на Конституції України та складається з законів України «Про інвестиційну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про наукову і науково-технічну експертизу». Це є основою для створення сприятливих умов для активізації інвестиційно-інноваційної діяльності.

	Створення системи надання державних гарантій;	Надання державних гарантій усім господарюючим суб'єктам. У 2021 році були затверджені умови залучення кредитних коштів та надання державних гарантій для забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями.
	Створення рівних умов функціонування для усіх учасників інвестиційно-інноваційних процесів	Є важливим завданням для ефективного економічного розвитку держави. Держава має забезпечити рівні умови для всіх учасників інвестиційно-інноваційних процесів шляхом регулювання цих процесів. Це може включати удосконалення нормативно-правової бази, системного та послідовного впровадження функціональних принципів державного управління інноваційною.
	Законодавче забезпечення інвестиційно-інноваційних процесів;	Використовувати прозоре та зрозуміле законодавство, забезпечити рівність прав усіх інвесторів, незалежно від форми власності щодо розміщення інвестицій у будь-які об'єкти.
	Створення рівних умов функціонування для усіх учасників інвестиційно-інноваційних процесів	Усі суб'єкти які приймають участь в економічно-інвестиційних процес, підпорядковуються однаковим правилам і законам, без виключень.
	Зменшення податкового навантаження у пріоритетних галузях та напрямках розвитку;	Найбільш привабливі галузі національної економі, у які вкладається значна частка капітальних інвестицій, мають мати певні привілеї щодо податкового законодавства.
	Створення пільгового режиму функціонування у визначених галузях, секторах;	Створення пільгового режиму функціонування у визначених галузях, секторах може бути досягнуто шляхом регулювання податкового законодавства.
	Впровадження нововведень на вітчизняні підприємства	Може бути досягнуто шляхом регулювання законодавства та заходів з боку держави, держава може забезпечити розвиток інноваційних процесів у пріоритетних галузях економіки шляхом регулювання законодавства та інших заходів
<i>Очікувані результати</i>	Сприятливе середовище спрямування інвестицій в інновації;	Держава може створити сприятливе середовище для генерації нових ідей, їх апробації та впровадження у виробничу діяльність.
	Зростання обсягів надходжень до державного та місцевих бюджетів	Може бути досягнуто шляхом підвищення економічної активності населення та підприємств, збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, а також покращення адміністрування податків.
	Формування економічної стійкості та безпеки господарських	Держава може забезпечити розвиток інноваційних процесів у пріоритетних галузях економіки шляхом регулювання законодавства, створити сприятливе середовище для генерації нових ідей, їх апробації та впровадження у виробничу діяльність.

Джерело: складено автором за даними [171]

Основними засадами ефективної реалізації інвестиційно-інноваційної стратегії, виступає розробка та впровадження нових технологій, покращення умов праці та підвищення кваліфікації працівників, залучення інвестицій у розвиток національної економіки, сприяння розвитку науково-дослідних робіт та інноваційних проєктів (рис. 3.5). У свою сергу це допоможе покращити конкурентоспроможність країни на світових ринках та забезпечити пришвидшений розвиток. Об'єктами управлінського впливу при реалізації вимог інноваційного типу відтворення повинні стати інвестиційні програми різного масштабу.

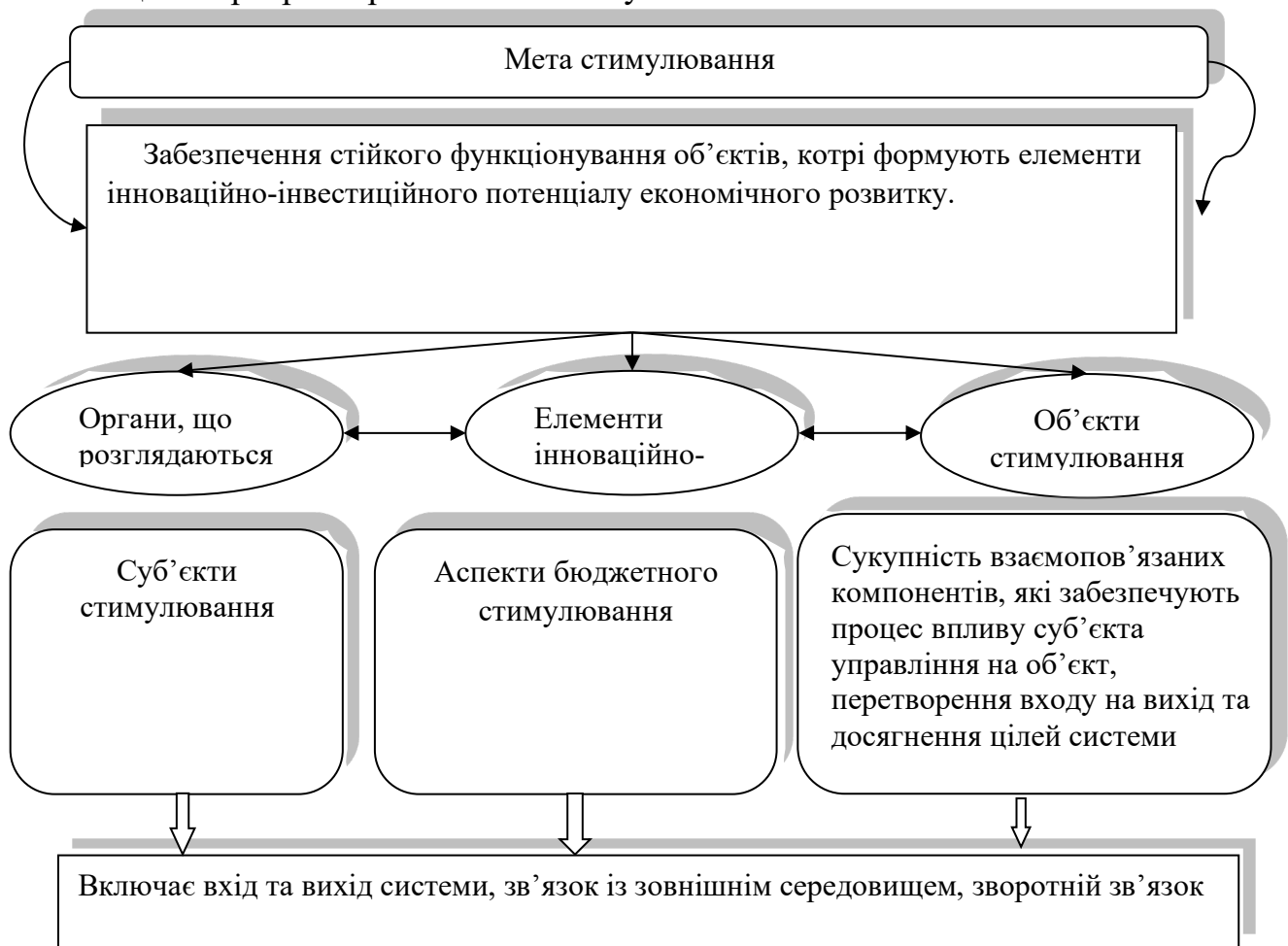

Рис. 3.5 Засадами ефективної реалізації концепції стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні

Джерело: складено автором за даними [149]

Необхідною умовою вдосконалення державного стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності є розроблення певних стратегій. У світовій практиці заведено розрізняти залежно від рівня і форми державної

підтримки інвестиційної діяльності: державні стратегії активного втручання; децентралізованого регулювання; і змішаного регулювання. При цьому, використовуються специфічні методи державної підтримки інвестиційної діяльності: методи створення інвестиційного середовища та методи стимулювання попиту і пропозиції на інвестиції [149, с. 83]. Хоча окремі риси цих стратегій можна спостерігати в Україні, не можна з упевненістю сказати, що якась із них є домінантною. Крім того, на державному рівні необхідно максимально використовувати всі важелі та стимули для стимулювання інноваційних та інвестиційних процесів, створювати сприятливі умови для сталого розвитку державних підприємств і збільшення частки домашніх заощаджень, підвищувати зацікавленість підприємств і організацій у стимулюванні інноваційних та інвестиційних процесів і необхідно вжити заходів щодо створення можливостей для фінансової підтримки.

Інноваційна-інвестиційна діяльність, яка є запорукою розвитку країни та економічної стабільності, наразі в Україні перебуває в критичній ситуації: наукомісткість у відсотках від ВВП з кожним роком знижується, що є ознакою занепаду. Ці негативні процеси вимагають від уряду розв'язання питань інноваційної та інвестиційної діяльності як сукупного чинника.

На сьогодні, державне регулювання інноваційної та інвестиційної діяльності не є цілісною системою, що призводить до численних проблем і недоліків. Основним завданням у сфері державного регулювання інноваційної та інвестиційної діяльності є розроблення довгострокової стратегії, яка спрямовуватиме подальші адміністративні процеси. У державне регулювання інноваційної та інвестиційної діяльності необхідно включити широкий спектр інструментів для просування інновацій та інвестицій. Широкий спектр інструментів для просування інновацій і інвестицій та створення сприятливого інвестиційного клімату в країні [35, с. 83].

3.2. Резерви оптимізації бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні

Економічний розвиток в умовах структурної кризи уможливлюється завдяки формуванню відповідних механізмів, що забезпечують передачу впливу рушійних сил (зовнішніх і внутрішніх чинників і причин) внутрішнім і зовнішнім елементам. Ці елементи гарантують і визначають зміни в організаційній структурі, якісних і кількісних характеристиках економічної діяльності. Як вже було зазначено, для повного розуміння концепції стимулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку необхідно розглядати його інноваційну, інвестиційну, а також ресурсну складові.

Діагностику стану вітчизняної практики реалізації бюджетної політики доцільно здійснювати у розрізі: формування доходів, здійснення видатків, міжбюджетного перерозподілу фінансових ресурсів, кредитування та фінансування дефіциту бюджету України.

Суттєвий вплив на доходи Зведеного бюджету України здійснює офіційний курс національної грошової одиниці до долара США (рис. 3.6).

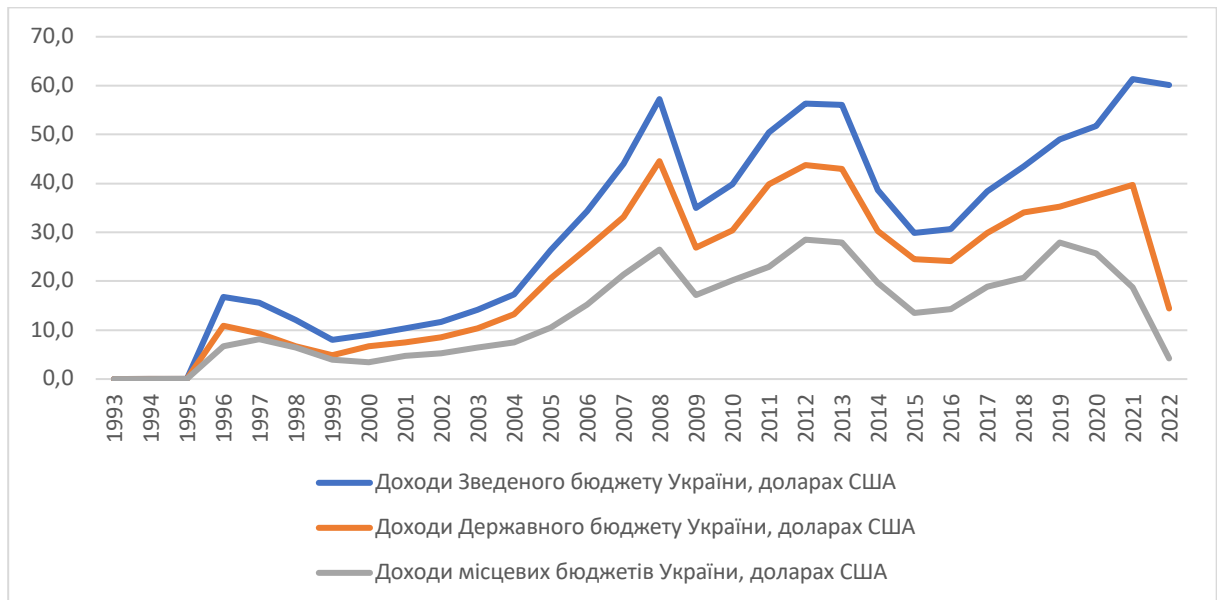

Рис. 3.6 Динаміка доходів Зведеного бюджету України у розрізі рівнів управління у доларах США.

Джерело: складено автором

При дослідженні трендів доходів Зведеного бюджету України в доларах США, ми можемо спостерігати радикальні зміни. У 2014–2015 роках ми спостерігаємо різке зменшення, що свідчить про те, що попри покращення економічних відносин в Україні, які відображаються в динаміці ВВП і доходів Зведеного бюджету України в національній валюті, ми фактично бачимо погіршення ситуації, яке супроводжується стрімким зниженням конкурентоспроможності національної економіки на світовому рівні.

Дуже важливою тенденцією є знецінення національної грошової одиниці України, що спричиняє штучне збільшення абсолютних розмірів доходів Зведеного бюджету України та значного погіршення ситуації відносно світових економічних процесів.

Аналіз доходів Зведеного бюджету України у розрізі рівнів управління засвідчив постійне зростання їх обсягів у національній валюті (рис. 3.7)

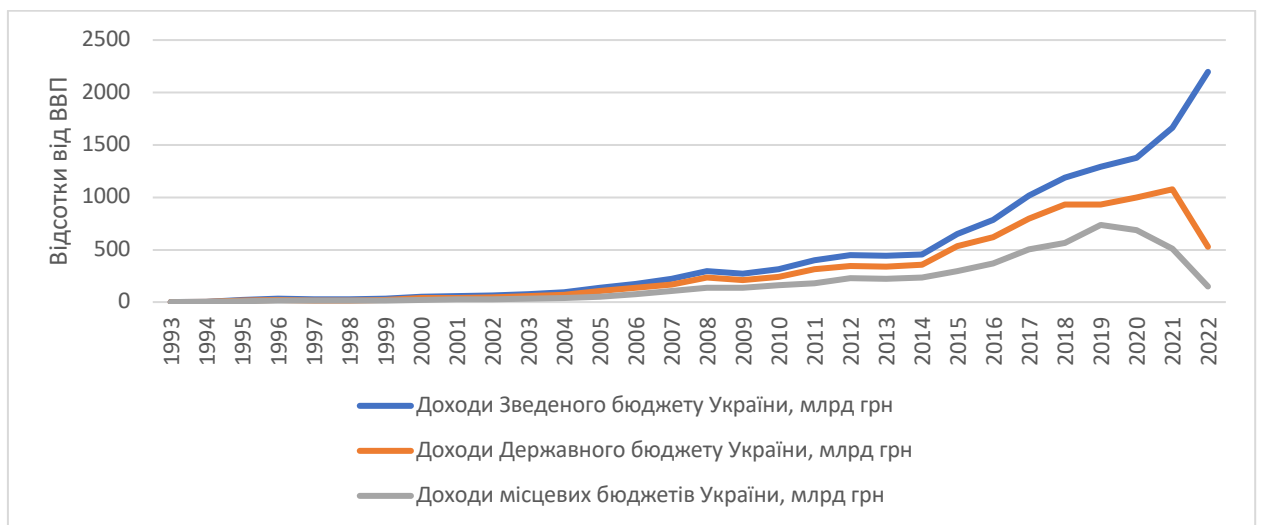

Рис. 3.7. Динаміка доходів Зведеного бюджету України у національній валюті

Джерело: складено автором

Починаючи з 2014 року зростання надходжень до консолідованого, державного та місцевих бюджетів України значно прискорилося. Ми вважаємо, що стратегія макроекономічного стимулювання інвестиційного та інноваційного потенціалу економічного розвитку, це процес підготовки, ухвалення та реалізації рішень щодо консолідації та максимізації інвестиційного та інноваційного потенціалу для ефективного розвитку галузей

і регіонів. Враховуючи, що показники соціально-економічного розвитку України не демонструють такого тренду, доцільно більш детально проаналізувати дану тенденцію щодо взаємозв'язку капітальних інвестицій обсягу реалізованої продукції та валового внутрішнього продукту (рис. 3.8).

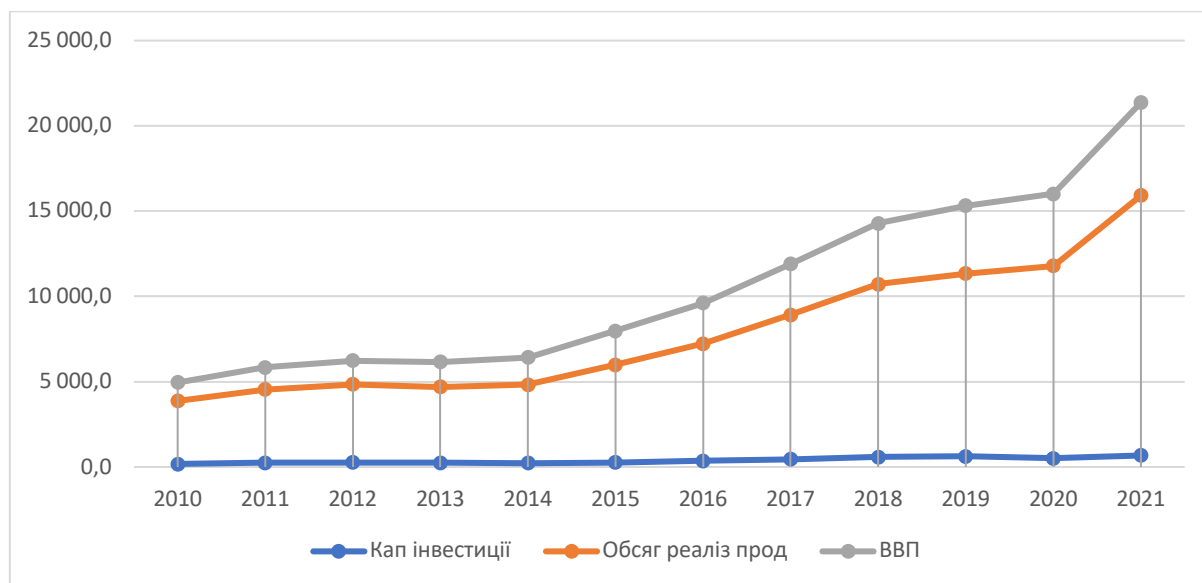

Рис. 3.8. Динаміка доходів капітальних інвестицій та обсягів реалізованої продукції до ВВП України у розрізі у національній валюті.

Джерело: складено автором

Динаміка доходів капітальних інвестицій та обсягів реалізованої продукції до ВВП є важливим показником економічного розвитку країни. В Україні порівняно з іншими країнами, є меншими як обсяги капітального інвестування, так і значення відношення капітальних інвестицій до суми валового внутрішнього продукту, підвищення обсягів ВВП є гарною ознакою економічного зростання.

Особливу увагу при розробці бюджетної політики для забезпечення соціально-економічного зростання в Україні слід приділяти співвідношенню доходів зведеного бюджету до загального обсягу ВВП. Оцінка наявних моделей соціально-економічного розвитку України на основі частки ВВП, що перерозподіляється через бюджетну систему, показує, що Україна є соціальною державою лише в номінальному розумінні, як це зазначено в статті 1 Конституції України (див. табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Аналіз моделей соціально-економічного розвитку держави у контексті частки ВВП

Назва моделі	Країни, які використовують модель	Частки ВВП, яка перерозподіляється через бюджетну систему
<i>Ситуація в Україні</i>		
Не визначена, за супутніми ознаками подібна до скандинавської (згідно ст. 1 Конституції України: «Україна є ... соціальна ... держава»)	Україна	28-34 %
<i>Світові моделі</i>		
Скандинавська (соціал-демократична)	Данія, Швеція, Фінляндія, Норвегія	50-60 %
Континентальна (консервативна, модель Бісмарка)	Німеччина, Австрія, Франція	50 %
Англосаксонська (ліберальна, модель Беверіджа)	Великобританія, Ірландія	40-50 %
Південно-європейська (середземноморська, католицька)	Іспанія, Італія, Греція	40-50 %

Джерело: складено автором за даними [35; 50].

Для забезпечення соціально орієнтованої фіскальної та бюджетної політики, Україні необхідно збільшити частку зведеного бюджету в загальному обсязі ВВП. Цього можна досягти шляхом скорочення тіньової економіки, яка тісно пов'язана з корупційними практиками в країні.

Дуже важливо ретельно проаналізувати поточну ситуацію та динаміку доходів зведеного бюджету України, а також оцінити структуру за рівнями влади. Відповідна інформація представлена на рис. 3.9. На графіку показано яскраву картину зміни складу доходів консолідованого бюджету України за рівнями управління з 2000 по 2022 р. Якщо у 2004 р. доходи державного бюджету України та місцевих бюджетів перебували у співвідношенні 58,5 % до 41,5 %, то до 2022 р. це співвідношення змінилося до 49,7 % до 50,3 %.

Рис. 3.9 Динаміка структури доходів Зведеного бюджету України у розрізі рівнів управління

Джерело: складено автором

Таким чином, очевидними є структурні зміни в системі формування доходів консолідованого бюджету України за рівнями влади. З 2012 по 2022 рік відбувся зсув у бік того, що державний бюджет України отримує більшу частку доходів, ніж місцеві бюджети. У 2022 році це співвідношення склало 36 % до 64 % (рис. 3.10).

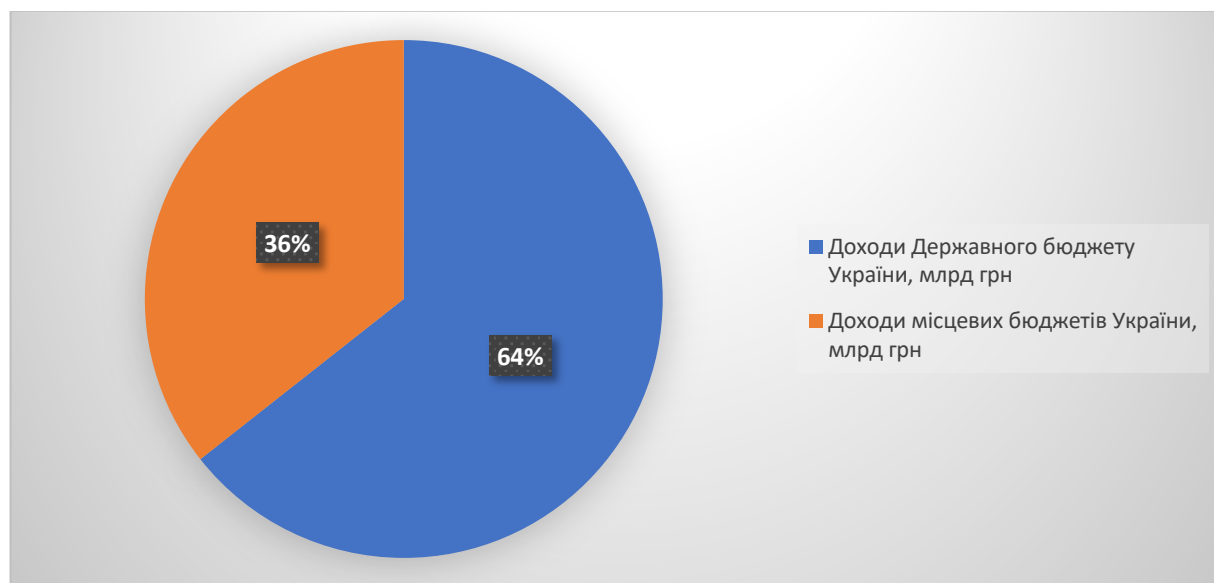

Рис. 3.10. Структура доходів Зведеного бюджету України у розрізі рівнів управління у 2022 році

Джерело: складено автором

Розглядаючи динаміку доходів консолідованого бюджету у взаємозв'язку з дохідними джерелами в національній валюті дає змогу виявити дві примітні особливості. По-перше, динаміка податкових надходжень до консолідованого бюджету України відображає динаміку

загальних доходів. По-друге, основними джерелами доходів консолідованого бюджету є податкові та неподаткові надходження (див. рис. 3.10).

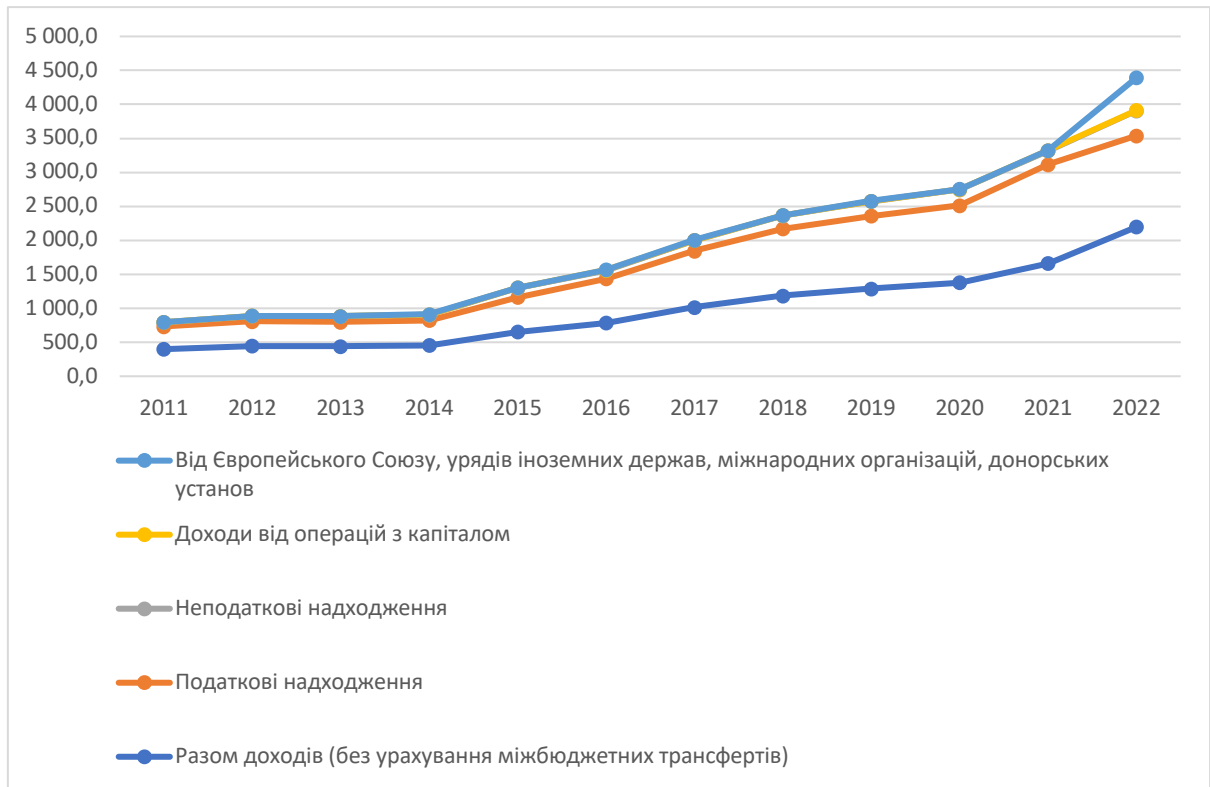

Рис. 3.11. Динаміка доходів Зведеного бюджету України у розрізі джерел їх надходження у національній валюті
Джерело: складено автором

Рис. 3.12 чітко відображає другу особливість:

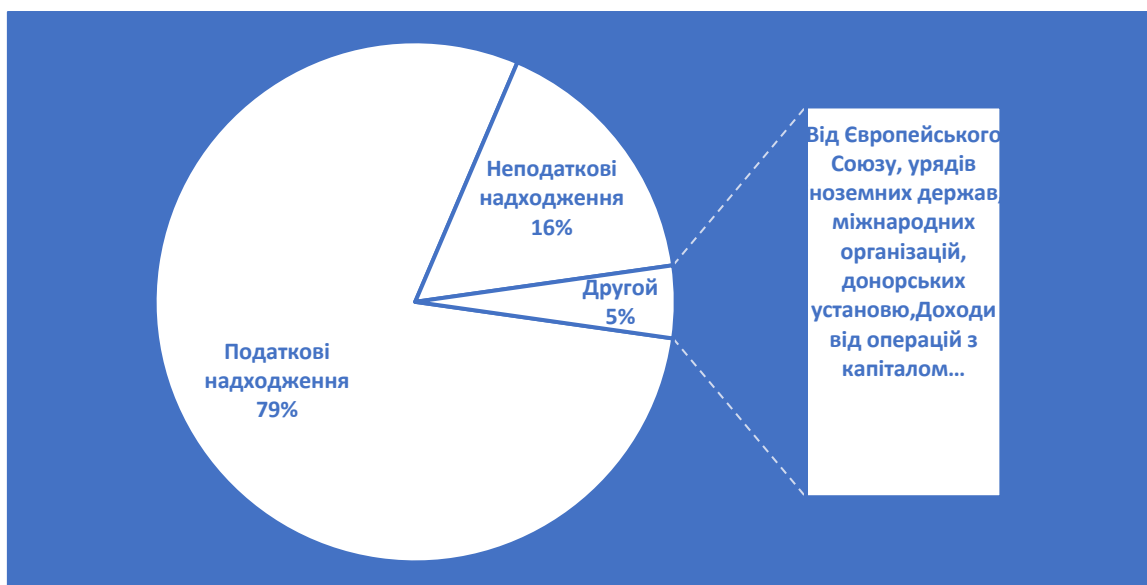

Рис. 3.12. Структура доходів Зведеного бюджету України у розрізі джерел їх надходження у 2022 році
Джерело: складено автором

Розглянувши наведену вище інформацію, ми вважаємо за необхідне відзначити неточність класифікації доходів бюджету за «джерелами нарахування». Згідно зі статтею 9 Закону про бюджет України, доходи бюджету поділяються на такі розділи: 1) податкові доходи; 2) неподаткові доходи; 3) доходи від операцій з капіталом; 4) трансферти. У згаданій статті також містяться визначення податкових доходів, неподаткових доходів і трансфертів. Ця стаття українського закону про бюджет має три недоліки.

По-перше, нелогічно включати до неї доходи, які не є на 100 % податковими та неподатковими. Тому, перш ніж розглядати питання про те, чи належать доходи від приросту капіталу і трансферти до податкових або неподаткових доходів, розберімося, чи вважаються доходи від приросту капіталу і трансферти доходами бюджету. Включення доходів від приросту капіталу і трансфертних доходів до числа неподаткових доходів є логічним кроком.

По-друге, з формального погляду незрозуміло, чому в статті 9 Закону про бюджет України визначено тільки три з чотирьох видів доходів. Ми вважаємо за необхідне включити в цю статтю визначення «капітальних доходів», тобто доходів від продажу капітальних активів, таких як основні фонди, державні резерви, запаси та земля.

По-третє, необхідно включити визначення «доходів від реалізації капіталу», тобто доходів від реалізації. Встановлені Податковим кодексом України слід замінити виразом, встановлені Податковим кодексом України». Ми пропонуємо внести зміни до визначення податкових надходжень, замінивши його таким.

Економічний розвиток, навіть в умовах структурної фінансової кризи, можливий, якщо існує відповідний механізм, який гарантує перенесення дії із зовнішніх та внутрішніх сил та їх причин на внутрішні та зовнішні елементи. Таке перенесення призводить до трансформації організаційної структури та якісних і кількісних характеристик економічної діяльності.

Як зазначалося раніше, комплексне розуміння закономірностей

формування інвестиційно-інноваційного потенціалу економічного розвитку потребує розгляду його складових, зокрема інноваційної, інвестиційної та ресурсної складових.

На нашу думку, бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку передбачає підготовку, прийняття та реалізацію рішень щодо формування та повного використання сукупного інноваційно-інвестиційного потенціалу для оптимального національного зростання.

Водночас необхідно розглядати успішний економічний прогрес як результат функціонування цілісної економічної системи, що має на меті:

- забезпечення задоволення потреб суспільства та підтримання безпечної життєдіяльності;
- задоволення потреб суспільства та підтримання безпечного способу життя протягом тривалого періоду;
- підвищення економічної ефективності виробництва шляхом внесення кількісних та якісних змін в основні, допоміжні;
- підвищення умов праці працівників шляхом створення належних економічних, соціальних, організаційних і психологічних умов, що задовольняють потреби як працівників, так і роботодавця, з одночасним збереженням навколишнього середовища і ресурсів для більш стабільного економічного зростання.

Основна мета такого підходу до економічного розвитку не зосереджена виключно на отриманні високих прибутків. Вона охоплює економічні, соціальні, екологічні та інші фактори. Її можна описати як створення стійких передумов для майбутньої діяльності на конкурентних зовнішніх і внутрішніх ринках певного сектору або регіону.

Механізм макроекономічного регулювання розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу в економіці формують функції регулювання. Ці функції являють собою чітко визначений комплекс питань і завдань, які мають бути вирішені за допомогою ефективного управління. (див. табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Функції бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційного
потенціалу економічного розвитку

Назва функції	Значення функції
Функція регулювання	Окреслює низку питань та завдань, що вирішуються у процесі управління, формується механізм макроекономічного стимулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.
Функція цілевизначення	Обумовлює орієнтацію управління інноваційно інвестиційним потенціалом економічного розвитку на досягнення певних цілей, під якими розуміються майбутній рівень інноваційно-інвестиційного розвитку галузей або територій та рівень їх конкурентоспроможності, котрий передбачається досягти.
Функція планування	Передбачає розробку стратегії й тактики реалізації цілей і завдань, програм реалізації окремих заходів нарощування інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.
Функція організації	Забезпечує практичну реалізацію прийнятих програм, узгодження дій при плануванні економічного розвитку.
Функція мотивації	Сприяє використанню мотиваційних регуляторів суб'єктів управління інноваційно-інвестиційного розвитку. При цьому поєднує економічні, соціальні (заходи задоволення матеріальних інтересів із моральними, психологічними мотивами особистості) та екологічні елементи.
Функція контролю	Забезпечує нагляд і перевірку відповідності рівня інноваційно-інвестиційного потенціалу вимогам як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, передбачає розробку переліку показників, за якими здійснюється перевірка результативності процесу управління та змога своєчасно вносити зміни.

Джерело: складено автором

Варто зазначити, що регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку спирається на методику інноваційного менеджменту. Суть цього підходу полягає в активізації інноваційної діяльності в пріоритетних галузях з метою сприяння національному економічному зростанню. Інноваційний менеджмент відповідає за активізацію інноваційної діяльності.

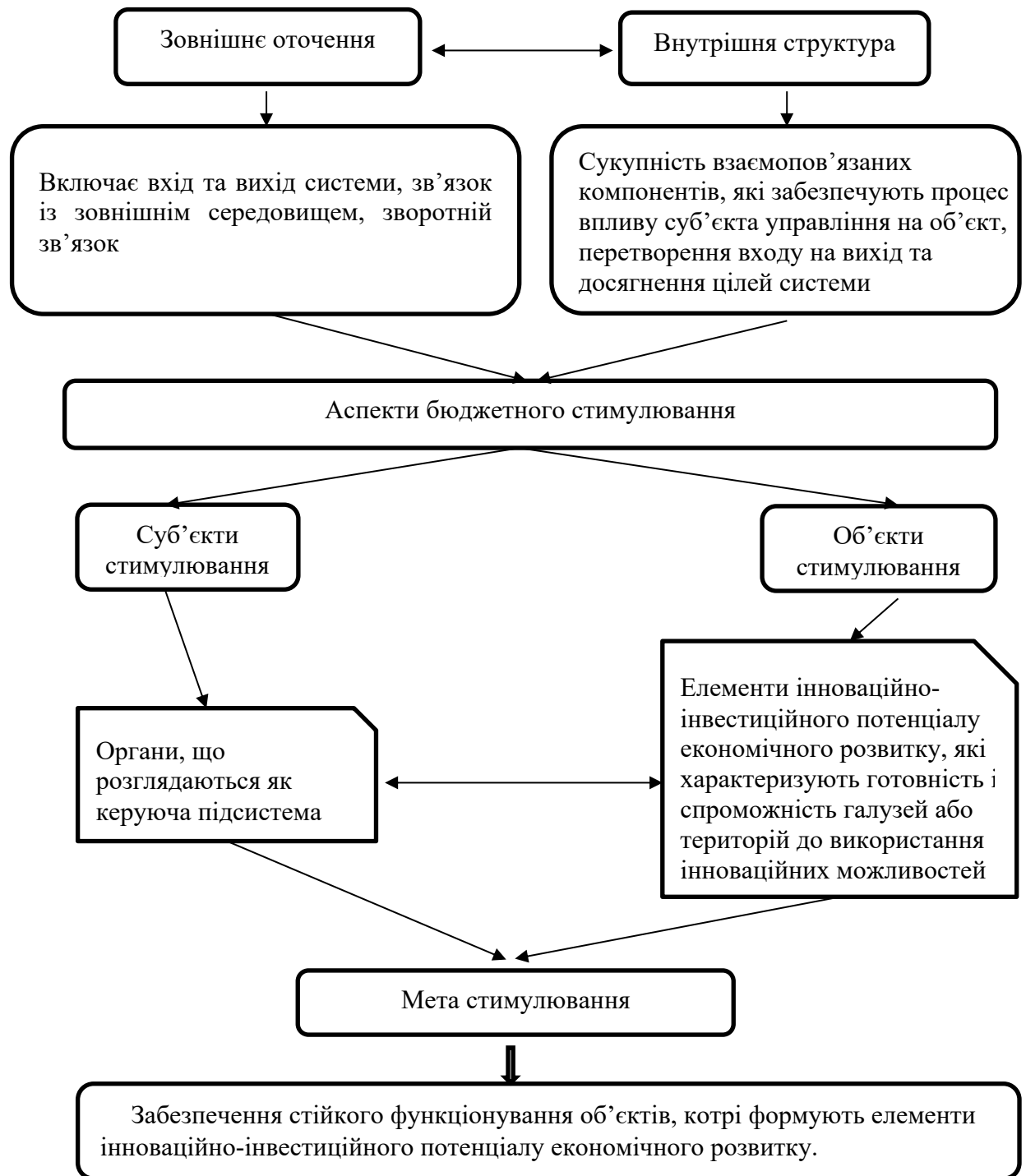

Рис. 3.13. Складові принципи системного підходу бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу

Джерело: складено автором

Макроекономічне регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу в економічному розвитку визначається вибором методів і функцій у плануванні та здійсненні інноваційно-інвестиційної діяльності.

Слід підкреслити, що інноваційна та інвестиційна діяльність в економіці залежить від сприятливих умов і факторів, що впливають на реалізацію

інноваційної та інвестиційної політики. Створення сприятливого середовища для інноваційної та інвестиційної діяльності повністю залежить від економічної політики держави.

Держава як власник не може уникнути своєї ролі економічного суб'єкта та ініціатора усталених інвестицій в інновації та інвестиції, держава повинна як стимулювати попит на інноваційну та інвестиційну продукцію, так і виступати в ролі замовника, інноваційно-інвестиційна активність держави призводить до збільшення інвестицій з боку іноземних інвесторів. Країна з несприятливим інноваційно-інвестиційним середовищем і стагнацією внутрішньої інноваційно-інвестиційної діяльності не може розраховувати на приплив іноземних інвестицій.

Сприятливе середовище для інноваційно-інвестиційної діяльності країни можна створити за допомогою таких інструментів, як податкові стимули для капіталізації прибутку та реінвестування доходів; створення вторинного ринку цінних паперів, що функціонує в рамках суворої регуляторної системи; цільове використання амортизаційних фондів.

Професор Стенлі Сюррей свого часу виділив 5 недоліків упровадження податкових пільг у політику оподаткування [238]:

1. Податкові стимули часто бувають регресивними. Наприклад, податкові пільги ефективно діють на користь тих, хто сплачує великі суми податків. В умовах прогресивного оподаткування доходів найбільшні верстви населення сплачують податки у досить мізерних обсягах, а тому і втрачають вигоди від пільг.

2. Податкові стимули генерують неочікувані вигоди. У багатьох випадках податкові пільги створюють для людей стимули робити те, що вони зробили б і без них, тому податкові стимули стають позаплановим додатковим джерелом фінансових ресурсів для їх отримувача.

3. Податкові стимули більш складно адмініструвати та контролювати. Податковій адміністрації складніше контролювати систему з багатьма виключеннями, це підвищує імовірність шахрайства та невимушених

помилки, що, як наслідок і підвищує вартість адміністрування податків.

4. Податкові стимули викривляють процес прийняття рішень у ринковій економіці. Це пов'язане з існуванням реальної можливості скорочення податкового навантаження, що змушує економічних суб'єктів відповідати бюрократичним умовам, а не вимогам ринкового механізму.

5. Податкові стимули з одного податку вимагають підвищення рівня оподаткування з інших податків, оскільки існує необхідність у фінансуванні бюджетних видатків на реалізацію соціально-економічних програм.

З іншого боку можна виділити позитивні сторони податкових стимулів:

1. Забезпечують стимули для приватного сектора брати участь у соціальних та економічних програмах, у яких уряд відіграє ключову роль.

2. Забезпечують прийняття рішень більше приватним, ніж урядовим, сектором [239].

3. Знижують потребу в урядовому керуванні еквівалентними сумами прямих бюджетних видатків.

Іноземні податкові консультанти загалом визнають ефективність податкових пільг, покликаних стимулювати інвестиції в нове обладнання та науково-дослідні розробки [189]. Однак деякі випадки призвели до гучних скандалів і повного провалу [218].

Для ширшого розуміння, пропоную розглянути переваги та недоліки податкових пільг які систематизовані в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Переваги та недоліки функціонування податкових пільг у бюджетній системі

№	Недоліки	Переваги
1	2	3
1.	Скорочення податкових доходів бюджету	Стимулювання бізнесу до більш ефективного подолання «провалів ринку» та зовнішніх шоків
2.	Відсутність чіткої відповідності між податковими пільгами та цілями соціально-економічного розвитку	У випадку застосування податкових канікул або спрощених режимів оподаткування зменшується час взаємовідносин з податковою службою

Продовження таблиці 3.6

1	2	3
3.	Порушення принципів оподаткування (нейтральності, справедливості, ефективності)	Стимулювання капіталовкладення в діяльність, яка створює позитивні зовнішні ефекти ринку
4.	Ускладнення процесу адміністрування Податків	Створення стимулів для інвестиційної активності у слаборозвинених регіонах
5.	Міжгалузеві диспропорції в розподілі прибутку	Податкові пільги не потребують фактичних витрат з бюджету
6.	Зниження прогресивності в оподаткуванні доходів (ставить у гірше становище малий бізнес та малозабезпечені верстви населення)	Звільнені від оподаткування кошти можуть використовуватися платником податку в тих цілях, які є пріоритетними для держави
7.	Відсутність компетентності податкових органів в оцінці кінцевих результатів надання податкових пільг	Необхідність у стимулюванні вирішення проблем соціального характеру
8.	Зменшують роль уряду в розподілі ВВП, оскільки ПП створюють нову програму без будь-якої оцінки витрат від зниження податків	Підвищення адміністративної ефективності у стимулюванні економічних суб'єктів
9.	Можливість виникнення негативних граничних ефективних податкових ставок	Податкові пільги не витісняють приватні інвестиції, а, навпаки, їх стимулюють
10.	Запровадження пільг інвестиційно-інноваційного характеру призводить до скорочення зайнятості населення	Менші, порівняно з бюджетною підтримкою, бюрократичні процедури з отриманням права на пільгу
11.	Концентрація активів у великому бізнесі (вплив на конкурентне середовище)	При отриманні податкових пільг право власності на вивільнені оподаткування кошти не переходить до держави
12.	Створення ризиків зловживань представниками законодавчої та виконавчої влади (стимулювання шахрайства та корупції)	
13.	Створення стимулів до ренто орієнтованої поведінки економічних агентів	
14.	Обмежене коло суб'єктів стимулювання (порівняно з бюджетними витратами)	

Джерело: складено автором

Одним із суттєвих недоліків податкових пільг є додаткова складність та витрати на їх адміністрування, що призводить до збільшення податкового навантаження на бюджет. Крім того, платникам податків може бути складніше зрозуміти податкове законодавство через складність таких пільг, що, як наслідок збільшує витрати на податкове планування [35].

Ефективне функціонування податкової системи вимагає дотримання обов'язкових принципів простоти застосування та адміністрування

податкового законодавства. Недотримання цих принципів призводить до дисбалансу, які перешкоджають ефективності системи. Тому першочерговим завданням пільгового оподаткування є забезпечення простоти податкового адміністрування та правозастосування. Цього можна досягти шляхом запровадження універсальних, а не індивідуальних податкових пільг для всіх платників податків, які здійснюють важливі для держави господарські операції, наприклад, інвестиції в інноваційні та екологічно чисті технології. Індивідуальні податкові пільги вимагають від податкових органів залучення персоналу зі спеціальними знаннями або перепідготовки наявного персоналу, наприклад, у металургії, легкій промисловості, авіабудуванні, космічній галузі, сільському господарстві, будівництві, освіті, охороні здоров'я тощо. Це призводить до зниження ефективності виконання податковими органами своєї основної функції - збору податкових платежів до бюджету країни [50].

Податкова система, яка впливає на прийняття бізнес-рішень, створює економічні викривлення, викликає труднощі в адмініструванні податків та дотриманні законодавства, що призводить до зниження суспільного добробуту.

Податкові пільги мають перевагу в тому, що вони стимулюють бізнес краще орієнтуватися в умовах ринкових провалів, зовнішніх шоків та економічних криз. У світлі поточних глобальних економічних криз уряди все частіше шукають нові методи стимулювання економічної активності бізнесу та домогосподарств. Податкові стимули часто розглядаються як основний засіб досягнення цих цілей. Оскільки під час кризи економічний розвиток сповільнюється, а доходи бюджету країни відповідно зменшуються, уряд вирішив надавати податкові пільги лише тим платникам податків, які можуть забезпечити негайний позитивний вплив на економіку, або тим, хто є найбільш вразливим до економічних криз. Суб'єктивні оцінки були виключені з процесу прийняття рішень. Крім того, технічні скорочення термінів пояснюються при першій згадці, а мова, що використовується, є чіткою, лаконічною та об'єктивною. Надання цих пільг порушує принципи нейтралітету, однак

податкові пільги є необхідним інструментом для відновлення позитивного економічного зростання в умовах форс-мажорних обставин. Уряд повинен точно визначити кінцевих бенефіціарів податкових пільг, оскільки вони повинні надавати позитивні імпульси іншим економічним суб'єктам.

Відповідно до Концепції переходу України до сталого розвитку, нагальною проблемою є неефективний та нецільовий розподіл бюджетних коштів на науково-технічний, інноваційний та інвестиційний розвиток. Для розв'язання цієї проблеми необхідно провести інвентаризацію науково-технічних програм, що фінансуються з бюджетних коштів, припинити ті з них, які втратили актуальність або виконуються неналежним чином, а також провести комплексний науково-технологічний аудит державних науково-дослідних установ та організацій з метою оцінки їхнього інтелектуального капіталу. Цей процес дозволить виявити технології, досвід і знання, що мають комерційний потенціал, який потім може бути спрямований на побудову інноваційної моделі розвитку.

Основною метою стимулювання інноваційно-інвестиційної системи є створення раціонального механізму інноваційної та інвестиційної діяльності, який може бути використаний для реалізації державної бюджетної та інноваційної політики. Це передбачає ресурсну підтримку на всіх стадіях інноваційно-інвестиційного циклу, таких як розробка, промислова реалізація та оперативне застосування інноваційних рішень. Причому цей механізм має включати як пряме фінансування, так і непрямі методи регулювання, орієнтовані на досягнення абсолютної та відносної ефективності інноваційної та інвестиційної діяльності при використанні всіх наявних матеріальних ресурсів. Через дефіцит інвестиційних ресурсів фінансування інноваційної діяльності є неорганізованим, нерегульованим і не облікованим. Ця інтегрована система містить схеми інвестування комерційних інновацій, а також можливості для державного інвестування. Для розв'язання даної проблеми пропонується створити комплексну ієрархічну систему, яка б охоплювала всі етапи фінансування інноваційної діяльності, починаючи з

пошуку коштів і закінчуючи відстеженням їх подальшого руху. (рис. 3.14)

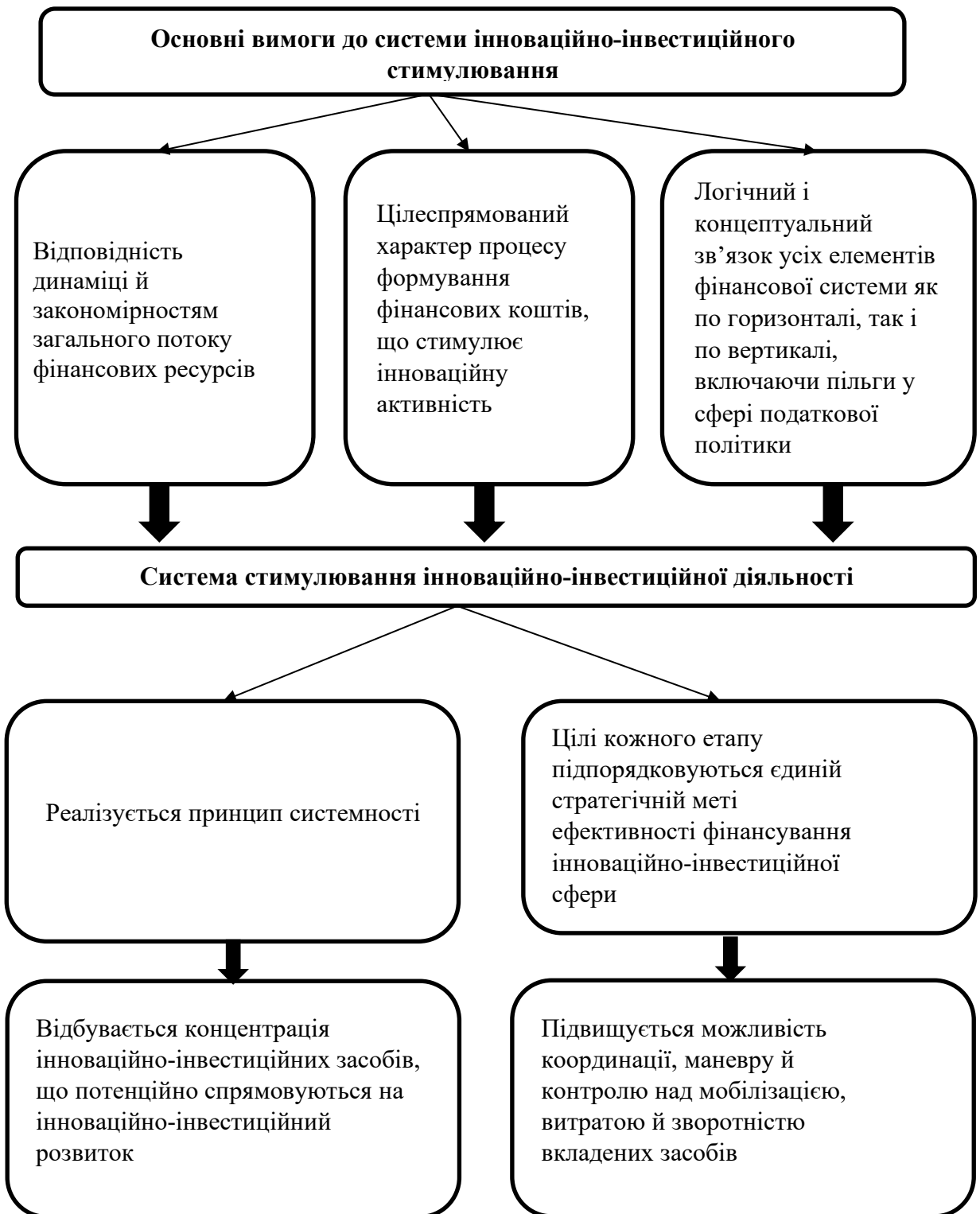

Рис. 3.14. Системні вимоги задля проведення інноваційно-інвестиційної діяльності.

Джерело: складено автором

Методи стимулювання охоплюють різноманітні важелі та підходи, за допомогою яких система, що керує здійснює вплив на керовану систему на різних рівнях та ланках управління. Результатами такої управлінської діяльності є конкретні способи та засоби впливу на керовану систему, які у просторовому, часовому та ресурсному вимірах визначають сфери та напрями використання людських ресурсів, ефективно створюючи механізми стимулювання виконання завдань та досягнення цілей.

Для підвищення ефективності бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, крім відомих методів аналізу, прогнозування, оцінювання, планування, організації процесів, обліку, контролю, мотивації, застосовуються специфічні методи управління, такі як порівняння, балансовий, індексний, факторний, функціонально-вартісний аналіз, SWOT-аналіз, системний аналіз. Принципи стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності характеризують активність підсистеми, що керує (рис. 3.15).

Принципи прозорості, відкритості та передбачуваності управління можуть бути продемонстровані через партисипативне прийняття рішень за участю багатьох суб'єктів інноваційно-інвестиційної системи держави. Ці суб'єкти керуються власними інтересами та цілями, але зобов'язані координувати свої зусилля через економічні та суспільні імперативи. Ефективне управління вимагає консенсусу між усіма суб'єктами державної інноваційно-інвестиційної системи.

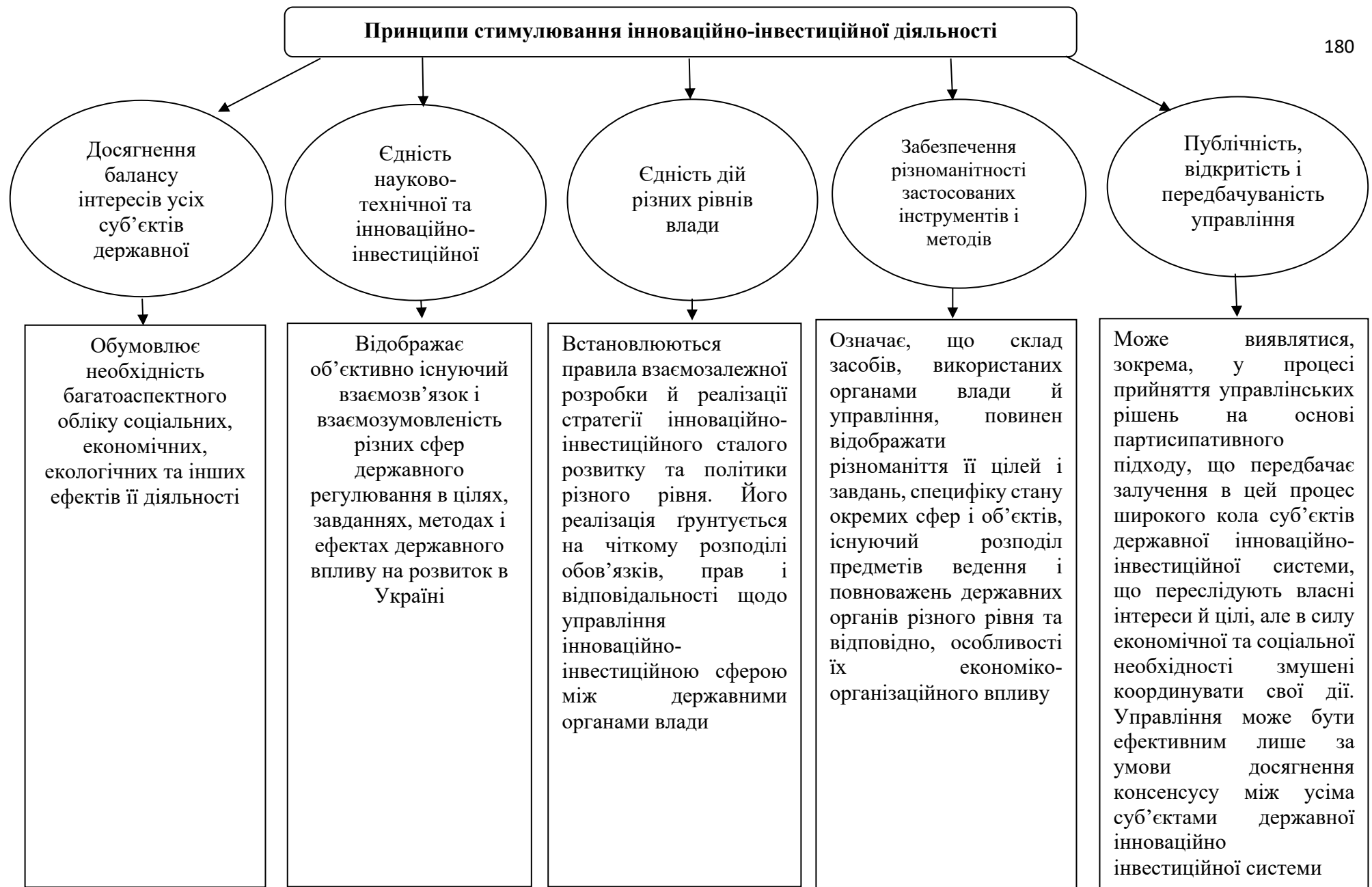

Рис. 3.15. Принципи та вимоги до системи бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності

Джерело: складено автором

На нашу думку, до специфічних принципів бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку виступають наступні принципи (табл. 3.7)

Таблиця 3.7

Принципи макроекономічного стимулювання для підвищення інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку

Принципи	Сутність
Сприйняття інноваційних змін усіма об'єктами	Забезпечують формування та функціонування структурних елементів інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку галузі або території.
Максимальна відповідність потребам	Максимальна відповідність рівня інноваційно-інвестиційного потенціалу потребам інноваційного та інвестиційного розвитку, який характеризується необхідністю забезпечення збалансованості між потребами та можливостями інноваційно-інвестиційного розвитку.
Гуманізація управління	Гуманізація управління інноваційно-інвестиційним потенціалом, що передбачає управління інноваційною культурою галузей або територій, де впроваджуються інновації.
Взаємообумовленість змін	Взаємообумовленість якісних змін елементів інноваційно-інвестиційного потенціалу, тобто якісна зміна одного з них є передумовою якісних змін інших
Поєднання комплексного та диференційованого підходів	Поєднання комплексного та диференційованого підходів до управління інноваційно-інвестиційним потенціалом, що передбачає застосування як єдиної політики його розвитку, так і спеціальних заходів, пов'язаних з особливостями формування кожного окремого елемента інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.
Поєднання інтересів	Поєднання державних, галузевих та особистісних інтересів при розробці заходів регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу, що передбачає розвиток потенціалу в державних, галузевих, а також особистісних цілях на мікроекономічному рівні.
Програмно-цільове забезпечення	Розробка та реалізація заходів у галузі інноваційно-інвестиційного економічного розвитку, що дає змогу поєднати цілі та завдання інвестиційно-інноваційного розвитку економіки, екології та соціальної сфери на стратегічний період, із спрямованими на їх виконання конкретними заходами організаційного, технічного, наукового й іншого характеру, їх ресурсним (фінансовим, матеріально-технічним) забезпеченням цих заходів, а також і відповідальними за їх розробку та реалізацію суб'єктами.

Джерело: складено автором

Регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку на макроекономічному рівні має ґрунтуватися на стратегічному підході до управління. Це означає, що потрібно розробити чіткі цілі та стратегії, які враховують поточний стан економіки, а також прогнозоване майбутнє. Крім того, важливо забезпечити належне фінансування та ресурси для підтримки інновацій та інвестицій. Якісні управлінські рішення потребують точної оцінки зовнішніх умов, в яких функціонує об'єкт управління, що визначаються безліччю факторів. Надання таких оцінок є необхідною умовою для забезпечення ефективного управління (рис. 3.16).

У цьому контексті ми розглядаємо стратегічне управління інноваційно-інвестиційним потенціалом економічного розвитку як адаптивний процес, що створює умови для кількісних та якісних змін. Стратегічне стимулювання інноваційно-інвестиційним потенціалом економічного розвитку як адаптивний процес дійсно створює умови для кількісних та якісних змін. Це охоплює в себе не тільки формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу, але і його постійне оновлення та адаптацію до змінюваних умов ринку. Цей процес формує інноваційно-інвестиційний потенціал економічного розвитку, що в кінцевому підсумку зменшує розбіжність між потребами та вимогами зовнішнього середовища і можливостями внутрішнього середовища. Важливо зазначити, що ці моделі не повною мірою підходять для управління інноваційно-інвестиційним потенціалом економічного розвитку, оскільки вони більше притаманні економікам, що функціонують в умовах розвиненого ринку. Це пов'язано з передбачуваністю змін у зовнішньому середовищі, наявністю необхідних ресурсів для впровадження змін, стабільною законодавчою базою, дотриманням ринкових правил, високою залученістю персоналу. За відсутності цих вимог для ефективного використання необхідна модифікація цих моделей.

Рис. 3.16. Стратегічне управління макроекономічного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності

Джерело: складено автором

Можемо запропонувати стратегічні заходи регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку на макроекономічному рівні (див. рис. 3.17).

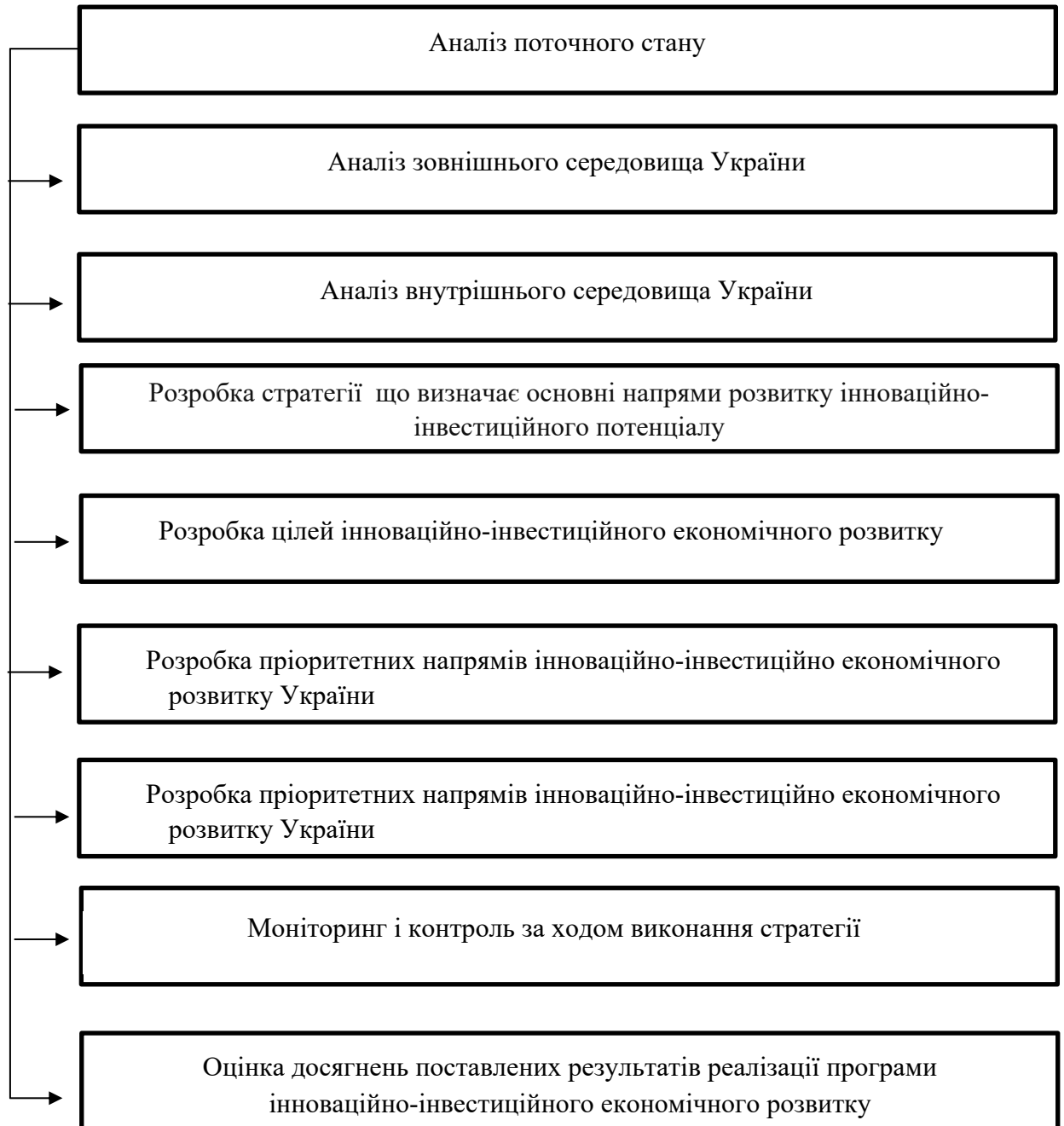

Рис. 3.17. Стратегічні положення інноваційно-інвестиційно економічного розвитку

Джерело: складено автором

Сучасна геополітична ситуація у світі відображає не лише вимоги щодо формулювання, впровадження та досягнення цілей бюджетної політики, але ще вимагає розроблення положення щодо модернізації бюджетної політики з

метою сприяння соціально-економічному зростанню в Україні. Більш детальну інформацію наведено в Таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Резерви модернізації бюджетної політики для посилення соціально-економічного розвитку України

Назва	Резерви модернізації
Резерви для покращення формування бюджетної політики	Створення передумов для максимізації майбутніх бюджетних ресурсів, підпорядкування бюджетної політики стимулюванню економічних процесів у державі, збалансування трансформації економіки країни з підтриманням соціальних стандартів життя в умовах обмеженості фінансових ресурсів. Посилення кадрового забезпечення бюджетної політики. Зниження корупційних ризиків у бюджетній сфері. Розширення, ідентифікація та стандартизація об'єктів управління бюджетною політикою. Врахування впливу грошово-кредитної політики, зокрема обмінного курсу національної валюти.
Резерви для підвищення кваліфікації реалізації бюджетної політики.	Збільшити частку ВВП, що перерозподіляється через центральний бюджет. Стимулювати бюджетне зростання ВВП за рахунок активізації економічних процесів в країні. Враховувати вплив курсу національної валюти на соціалізацію бюджетної політики; Мінімізувати витрати на обслуговування боргу, оптимізація видатків. Утримання вищих органів державної влади, місцевих органів влади та самоврядування, фінансову та зовнішньополітичну діяльність. У зв'язку зі стрімким зростанням військово-оборонних видатків важливо забезпечити ефективність та контроль за їх цільовим використанням. Оптимізація видатків на соціальний захист пенсіонерів. Забезпечення збільшення капітальних видатків на придбання основних фондів. Забезпечення збільшення видатків на фундаментальні та прикладні дослідження. Розширення бюджетних повноважень. Збалансований бюджет з рівнем дефіциту, що не перевищує 3% прогнозного обсягу номінального валового внутрішнього продукту України на відповідний рік.
Резерви для покращення адресно-цільової бюджетної політики	Формалізація екологічних, соціальних та економічних стандартів в рамках Стратегічної екологічної оцінки України та включення відповідних показників до цілей соціалізації державної бюджетної політики.

Джерело: складено автором

Виявлення потенційних резервів модернізації бюджетної політики, яка гарантує соціально-економічний розвиток в Україні, створює підґрунтя для дослідження стратегій її реалізації. Це є основою для подальших досліджень.

Успіх реалізації стратегій бюджетного стимулювання інновації та інвестиції залежить від створення та координації ефективних систем управління. Розробка відповідного плану економічного зростання, що відповідає національним цілям України, вимагає створення спеціальних організаційних структур. Одним з ключових елементів інноваційної політики є державне замовлення науково-технічної продукції, яке узгоджує плани досліджень і розробок з соціально-економічними програмами країни. Це замовлення ґрунтується на державних цільових науково-технічних програмах, програмі технічного переозброєння, а також оборонному замовленні.

Для підвищення ефективності державних цільових програм вони мають бути структуровані відповідно до принципів, визначених українським урядом, з урахуванням таких аспектів, як макроекономічний клімат, інвестиційна політика, соціально-економічні цілі та світові тенденції в інноваційній сфері. Державні наукові та інноваційні програми визначають пріоритетність конкурсного відбору схем ініціювання та реалізації новітнього обладнання, технологій та матеріалів.

Важливою є орієнтація на отримання практичних результатів через проведення ґрунтовних досліджень. Забезпечення прозорого розміщення державного замовлення сприяє ефективному розподілу інвестицій. Важливою є відповідальність держави за виконання взятих на себе зобов'язань. Використання коштів від видобувних галузей України та створення фонду для майбутніх поколінь, подібного до тих, що існують у Норвегії, Кувейті та Казахстані, може стати потенційним джерелом інвестицій для інноваційного розвитку.

Створення системи державних наукових фондів для конкурсного фінансування дослідницьких проєктів, відібраних науковою спільнотою, має вирішальне значення для посилення державного регулювання у сфері науки та технологій. Державні бюджетні асигнування на дослідження і розробки повинні відповідати необхідним цілям і завданням, хоча відсутність таких розрахунків створює певні труднощі.

Для досягнення найбільшого економічного ефекту рекомендується наступний алгоритм дій: розрахувати необхідне фінансування для кожної пріоритетної сфери та найважливішої технології на основі світового досвіду, а потім узгодити загальну суму з реальним ВВП; законодавчо закріпити необхідне фінансування всієї сфери інвестицій та інновацій (що підкреслює важливість визначення цього поняття), враховуючи при цьому фактичну частку витрат на науку в державному бюджеті та ВВП; підвищити заробітну плату дослідників.

Соціальна сфера яка включає охорону здоров'я, культуру тощо – займає найбільшу частку в економіці промислово розвинених країн. Інвестиції в людей та працівників приносять найбільші економічні вигоди. Тому для стимулювання інновацій та інвестицій у розвиток виробничих галузей і секторів економіки важливо надавати пріоритетну інвестиційну підтримку в першу чергу цільовим програмам і проєктам, спрямованим на розвиток соціальних секторів економіки.

Оскільки передбачається реалізація великих інноваційних проєктів загальнодержавного значення, заснованих на наукових результатах світового рівня, необхідно консолідувати зусилля органів державної влади та приватних інвесторів, спрямовані на організацію співпраці з країнами-членами ЄС, де передбачена система державної підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності та співробітництва з європейськими країнами-партнерами. Ці ініціативи сприяють створенню масштабних сучасних виробництв конкурентоспроможної наукомісткої продукції за рахунок залучення приватних інвестицій та зовнішнього фінансування.

Перелік проєктів формує центральний орган виконавчої влади, що реалізує єдину державну політику у сфері науки та технологій. Проєкти спрямовані на зміцнення позицій вітчизняної економіки на ринках товарів і послуг; зниження собівартості продукції шляхом економії ресурсів, зокрема енергоресурсів; збільшення частки продукції з поглибленим

перероблюванням; підвищення ефективності використання сировини; забезпечення гнучкості виробництва.

Нові методи інвестування в інноваційну сферу, особливо через оперативний та фінансовий лізинг, мають вирішальне значення для національної економіки. Цей підхід має багато спільного з традиційною кредитною функцією банківської системи, за винятком того, що кінцевою формою кредитування є лізинг обладнання, верстатів, машин і механізмів або закритих виробничих ліній. Лізинг може бути використаний як додатковий метод довгострокового фінансування, який містить лізингові угоди, елементи кредитного фінансування під заставу, розрахунки за борговими зобов'язаннями та інші фінансові механізми. Оперативний лізинг, також відомий як сервісний лізинг, може стати більш помітним під час спаду у виробничому секторі.

Всі інвестиції матимуть бажаний вплив, якщо вони будуть інтегровані в цілісну систему. Для цього ми пропонуємо створити єдину організацію, яка б здійснювала нагляд за розвитком інноваційної економіки, включаючи управління, організацію, банківську діяльність, просування, рекламу, експертизу та контроль. Створення такої організації, що складається з мережі регіональних представництв, може посилити організаційно-економічний механізм інноваційно-інвестиційного розвитку. Сфера її діяльності охоплюватиме перетворення науково-технічних концепцій на новітні продукти, які приваблюють інвесторів, виробників і споживачів, і завершується їх комерційною реалізацією.

3.3. Моделювання впливу бюджетного стимулювання на активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні

В умовах макроекономічної нестабільності та значних трансформацій в економіці організаційно-правові відносини між державою та суб'єктами господарювання зазнають докорінних змін. Погіршення економічної ситуації пов'язане, насамперед з незбалансованим проведенням ринкових реформ та непослідовністю державної політики, а не з самими ринковими реформами.

Сучасний стан української економіки відображає протилежні тенденції, зумовлені як макроекономічними чинниками. Отже, враховуючи прагнення України до інтеграції та формування відкритої економіки, було б доцільно прийняти інноваційно-інвестиційну стратегію економічного розвитку, яка б сприяла підвищенню її інвестиційного потенціалу. Це завдання в Україні, враховуючи обмеженість інвестиційних ресурсів, ускладняється неповнотою та невизначеністю відповідної інформації. Вкрай важливо дотримуватися чіткості, об'єктивності та послідовності при вирішенні цього завдання. Послідовність у використанні спеціалізованих термінів і дотримання граматичної правильності також має вирішальне значення.

Вибір оптимального плану інноваційно-інвестиційного економічного розвитку вимагає оцінки доцільності інноваційного зростання, активізації інвестиційних стратегій та аналізу ефективності наявних альтернатив. Після цього необхідно розробити відповідний план для використання потенціалу інновацій та інвестицій в економічний розвиток (див. рис. 3.18).

Вирішальне значення для реалізації інноваційного та інвестиційного потенціалу виступає ефективне управління як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Це передбачає розуміння поточного стану цих факторів, прогнозування їхніх коливань та гнучке пристосування до будь-яких змін. Крім того, велике значення має управління ризиками, оскільки інноваційна та інвестиційна діяльність, як правило, пов'язана з високим ступенем невизначеності. Експертне управління може збільшити можливості та зменшити потенційні ризики.

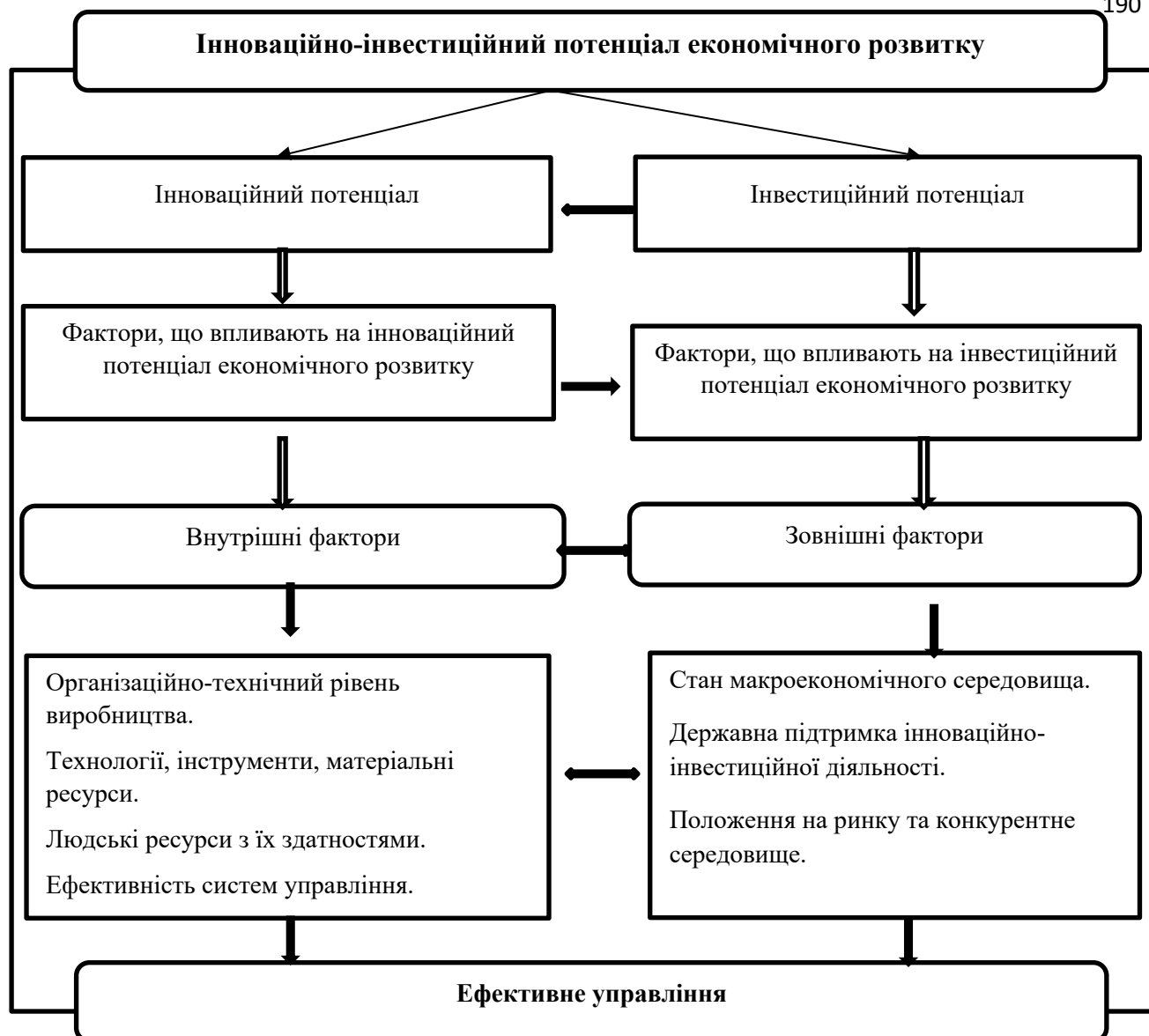

Рис. 3.18. Компоненти плану для підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності

Джерело: складено автором

З точки зору оцінки потенціалу інноваційного економічного зростання важливо визнати, що сучасний державний підхід до стимулювання інновацій передбачає комплекс заходів у науково-технічній, виробничій, управлінській, фінансовій та інших сферах з метою виведення на ринок нових або вдосконалених продуктів. Цей підхід можна оцінити за трьома ключовими компонентами (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Складові сучасної державної інноваційно-інвестиційної політики

Складові	Значення
Ресурсна	Свідчить про наявність умов, тобто рівня інноваційних ресурсів, по забезпеченню інноваційного розвитку
Технологічна	Відображає рівень технологічного оновлення виробництва через упровадження нових технологічних процесів і освоєння виробництва нових видів продукції з використанням принципів раціонального природокористування
Ринкова	Висвітлює вплив підприємства на економіку через реалізацію і насичення ринку інноваційною продукцією

Джерело: складено автором [33, с. 82–83]

Розвиток ефективної системи управління інноваційно-інвестиційною складовою є життєва важливою частиною накопичення потенціалу для економічного розвитку. Вона дозволяє координувати та контролювати інноваційні процеси, забезпечуючи їх відповідність стратегічним цілям та потребам економіки. Втручання держави в сучасну економіку може включати фінансову допомогу, податкові пільги, регулювання та стандартизацію, а також підтримку співпраці між різними учасниками інноваційного процесу.

Проте, для досягнення успіху система управління повинна швидко реагувати, бути гнучкою та пристосованою до змін як в економічних, так і в технологічних тенденціях. Гнучкість системи управління важлива з кількох причин (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Гнучкість сучасної системи бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної політики

Складові	Значення
Адаптація до змін	Ринкове середовище та технологічні тренди постійно змінюються. Гнучка система управління може швидко адаптуватися до цих змін, що дозволяє підприємству залишатися конкурентоспроможним.
Ефективне реагування	Непередбачувані події або кризи можуть виникнути в будь-який час. Гнучкість дозволяє системі управління швидко реагувати на ці виклики, мінімізуючи негативний вплив.
Інновації та покращення	Гнучка система управління сприяє інноваціям, оскільки вона може легко інтегрувати нові ідеї та покращення.
Задоволення потреб клієнтів	Потреби клієнтів також можуть змінюватися. Гнучкість дозволяє підприємству краще задовольняти ці потреби, що покращує задоволення клієнтів та лояльність бренду.

Джерело: складено автором

Наявність науково-технічного та інноваційного потенціалу дозволяє окремим територіям адаптуватися до зовнішніх змін та проводити піонерні дослідження. Це може включати створення нових технологій, впровадження нових процедур або підходів, дослідження нових ринків або перспектив. Як наслідок, ці території можуть сприяти власному економічному розвитку та зростанню. Інноваційно-інвестиційна політика держави має ґрунтуватися на ретельному дослідженні ринку, постійному моніторингу та спиратися на найсучасніші науково-технічні досягнення, ефективно використовуючи інтелектуальний і творчий потенціал.

Крім того, у сучасній, економічно незалежній державі науково-технічна політика набуває ознак комплексної стратегії розвитку, яка замінює собою структурну та інвестиційну політику. Саме тому важливо оцінити можливості підвищення інвестиційної активності з метою ефективного використання потенціалу економічного розвитку через інновації та інвестиції.

Інноваційно-інвестиційний потенціал як основа розвитку сучасної національної економіки може визначатися на основі двох концептуальних підходів (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Концептуальні підходи інноваційно-інвестиційного потенціалу

Назва підходу	Сутність підходу
Загальний підхід	Даний підхід аналізує обмежену кількість показників, включаючи наявність правових умов для інвестування, рівень політичної стабільності та деякі макроекономічні фактори. Ці фактори включають валовий внутрішній продукт, динаміку національного доходу та промислового виробництва, динаміку розподілу національного доходу, пропорції заощаджень та споживання, стабільність національної валюти та рівень інфляції.
Індивідуальний підхід	Цей підхід передбачає оцінку параметрів інвестиційного потенціалу та ризику на індивідуальному рівні. Таким чином, він дозволяє найбільш повно визначити значення конкретних факторів для успішної реалізації проєкту.

Джерело: складено автором

Так, інвестиційний потенціал дійсно складається з суми окремих потенціалів. Він може включати:

- природно-географічний потенціал, містить природні ресурси та географічне положення країни;
- трудова потенціал, має наявність кваліфікованої робочої сили;
- виробничий потенціал, стосується наявності виробничих засобів та технологій;
- інноваційний потенціал, здатності країни генерувати та впроваджувати нововведення;
- інституціональний потенціал, наявності законодавчих та регулятивних механізмів, які сприяють інвестиціям;
- інфраструктурний потенціал, стосується наявності фізичної та цифрової інфраструктури;
- фінансовий потенціал, стосується наявності фінансових ресурсів та механізмів фінансування;

–споживчий потенціал, належить до розміру та характеристик ринку.

Мобілізація інвестиційних ресурсів сприяє накопиченню фінансових та інвестиційних джерел на макрорівні. Це зменшує податкове навантаження на виробництво та змінює політику доходів держави з метою залучення широких верств населення як інвесторів в інноваційно-інвестиційні процеси. Для цього необхідний розвиток механізмів довгострокового банківського кредитування.

Інвестиційний потенціал України може сприяти технологічному прориву в економіці. Це може бути здійснено через ряд напрямів:

–розвиток високотехнологічних галузей. Україна має значний потенціал у таких галузях, як інформаційні технології, біотехнології, аерокосмічна промисловість;

–модернізація традиційних галузей. інвестиції можуть бути спрямовані на модернізацію традиційних галузей, таких як сільське господарство та виробництво, з метою покращення їх продуктивності та конкурентоспроможності;

–покращення інфраструктури. інвестиції в соціальну інфраструктуру, таку як дорожня мережа, логістика, цифрова інфраструктура, можуть сприяти економічному розвитку;

–інвестиції в освіту та науково-дослідну діяльність. це сприятиме розвитку кадрового капіталу та прискоренню науково-технологічного прогресу;

–стимулювання інноваційної діяльності: це включає ряд заходів, таких як податкові стимули для інноваційних підприємств, підтримка стартап-екосистеми, створення сприятливого економічного середовища.

Зазначені вище напрями, разом можуть значно підвищити економічно конкурентну кон'юнктуру в Україні. Вибір найефективнішого варіанту інноваційно-інвестиційного розвитку є важливим завданням, що вимагає оцінки різних альтернатив та розробки найбільш раціональної стратегії використання інноваційно-інвестиційного потенціалу.

Метою вибору якісної стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку є оцінка ймовірних альтернатив та формулювання ефективного підходу до використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку (табл. 3.12). Необхідно гарантувати, що обраний підхід є не лише економічно ефективним, але й створює основу для сталого та всебічного розвитку. Це допоможе досягти оптимального балансу між швидкоплинним прибутком і довгостроковою стабільністю.

Таблиця 3.12

Концептуальні підходи інноваційно-інвестиційного потенціалу

		<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
		<i>Зовнішнє середовище</i>	<i>Внутрішнє середовище</i>
<i>Можливості</i>	Впровадження національних програм. Розширення експортної пропозиції. Поглиблення реформ у пріоритетних секторах.	Інтенсифікація структурних реформ має вирішальне значення для створення передумов, необхідних для розкриття інноваційного та інвестиційного потенціалу як у традиційних, так і в нових секторах економіки. Національна промисловість має продемонструвати високу адаптаційну здатність, щоб встигати за зростанням зовнішнього попиту. Окремі галузі мають значні конкурентні переваги, а наявні цінові переваги слугують резервом. Крім того, внутрішні ринки є високорозвиненими, а зовнішні фінансові ринки продовжують функціонувати в стабільних умовах.	Експресивне регулювання стає перепорою для інновацій та інвестицій. Щобільше, інвестиційний потенціал нашої країни не використовується повною мірою. Незважаючи на прогрес в розвитку інформаційного суспільства, не всі компанії мають достатньо коштів для проведення інноваційних дій. Наостанок, державна реалізація інноваційних проєктів виявляється непродуктивною.
		Завдяки нашим сильним сторонам та зовнішнім можливостям, наш потенціал для інновацій та інвестицій є високим.	Розвиток інноваційного та інвестиційного потенціалу є необхідною умовою економічного зростання за умови покращення інституційного середовища.

<i>Загрози</i>	Високі ризики існують через загрозу нової кризи та падіння цін на сировинні товари. Відбувається посилення цінової конкуренції та дестабілізація на енергетичних ринках, погіршення зовнішньоекономічних відносин з окремими країнами-партнерами.	<i>Попри численні внутрішні переваги, зовнішнє середовище створює значні загрози для розвитку інноваційного та інвестиційного потенціалу. Всупереч численним внутрішнім перевагам, зовнішнє середовище створює значні загрози для розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу. Можливості посилення інноваційно-інвестиційного потенціалу для сталого розвитку є обмеженими, окрім як через адаптацію до цих загроз.</i>	<i>Існує недостатньо можливостей для посилення інноваційного та інвестиційного потенціалу економічного розвитку.</i>
----------------	---	---	--

Джерело: складено автором

Дана матриця може допомогти в об'єктивному аналізі факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що сприяє вибору ефективних варіантів використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку. Це дозволяє краще прогнозувати та планувати використання потенціалу, що може призвести до більш ефективного та сталого економічного розвитку. Завдяки цьому можна досягти оптимального балансу між короткостроковими прибутками та довгостроковою стабільністю. На нашу думку, розвиток інноваційно-інвестиційного потенціалу може відбуватися за певними напрямками (табл. 3.13).

Розвиток інноваційно-інвестиційного потенціалу може відбуватися у багатьох напрямках, це лише декілька напрямків, якими можна розвивати інноваційно-інвестиційний потенціал. Важливо пам'ятати, що економічна модель має свою унікальну ситуацію, тому важливо розробити стратегію, яка найкраще відповідає конкретним потребам та поставленим цілям.

В сучасних умовах геополітичної та макроекономічної нестабільності малоймовірно, що досліджуваний потенціал буде використаний як у позитивному, так і в негативному напрямках. Тому найчастіше економіка стикається з оптимальними та адаптивними напрямками.

Таблиця 3.13

Напрями розвитку бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності

Напрямки розвитку	Сутність
<i>1</i>	<i>2</i>
<i>Негативному</i>	Можливості розвитку потенціалу відсутні
<i>Адаптивному</i>	При незначній можливості розвитку потенціалу за умови його адаптації до загроз зовнішнього середовища;
<i>Оптимальному</i>	При можливості формування розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу. При цьому, незважаючи на численні внутрішні переваги, існують загрози зовнішнього середовища, де відбувається формування цього потенціалу.
<i>Позитивному</i>	Рахунок сильних сторін та зовнішніх можливостей рівень інноваційно-інвестиційного потенціалу є високим;
Супутні компоненти розвитку	
<i>Інвестування</i>	Інвестування у повніше використання підприємствами засобів цифровізації: Це означає використання нових технологій для покращення продуктивності та ефективності.
<i>Активізація консолідаційних процесів</i>	Це може включати злиття та поглинання, що дозволяють підприємствам збільшити свою ринкову частку та конкурентоспроможність.
<i>Приділення більшої уваги бенчмаркінгу</i>	Бенчмаркінг допомагає підприємствам визначити найкращі практики в галузі та адаптувати їх до власних потреб

Джерело: складено автором

Було запропоновано модель для формалізації процесу інноваційно-інвестиційного планування та врахування ризиків, пов'язаних із сільськогосподарською виробничою діяльністю. Модель дозволяє оцінити вплив інноваційно-інвестиційної програми на фінансовий стан галузі. Вона також визначає обсяг наявних ресурсів та потенціал для залучення кредитів. Хоча модель не охоплює питання залучення коштів шляхом емісії акцій, таке використання не суперечить моделі, оскільки параметри емісії можуть розглядатися як додатковий капітал.

У багатьох економічних процесах вплив фактора на результативний показник проявляється не миттєво, а поступово, із запізненням через певний проміжок часу.

Числове вираження зв'язків між капітальними інвестиціями та фінансовими результатами, витратами виробничих ресурсів та обсягом виробництва, доходами та витратами може впливати на цю затримку. Крім того, певні пояснювальні змінні можуть впливати на залежну змінну не лише через певний проміжок часу, а й безперервно протягом тривалого періоду. Це означає, що затримка може поширюватися на кілька часових періодів.

В регресійному аналізі, коли модель включає не тільки поточні значення незалежних змінних (x), а і їх попередні значення (так звані лагові або затримані значення), таку модель називають дистрибутивно-лаговою моделлю. Це дозволяє враховувати вплив попередніх значень змінних на поточне значення залежної змінної (y), що може бути корисним при аналізі часових рядів або інших ситуацій, коли присутній часовий лаг [103, с. 211].

$$y_t = a + \beta_0 x_t + \beta_1 x_{t-1} + \beta_2 x_{t-2}^1 + \dots + \beta_x x_{t-x-1} + \varepsilon_t \quad (3.1)$$

де, y_t – залежний фактор;

x_t – незалежний фактор впливу у період часу t ;

$a, \beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_x$ – параметри моделі оцінені за методом найменших квадратів.

Для оцінювання параметрів дистрибутивно-лагових моделей звичайно застосовують два можливих підходи: послідовне оцінювання та апріорне оцінювання. Апріорне оцінювання, передбачає включення всіх потрібних лагових значень в модель одразу. Це може бути корисним, коли ми маємо попереднє уявлення про те, яким чином певний фактор може впливати на залежну змінну з певною затримкою. Послідовне оцінювання, передбачає послідовне включення лагових значень в модель і оцінювання їх впливу. Це може бути корисним, коли ми хочемо дослідити, як вплив певного фактора змінюється з часом. Ідея даного підходу полягає в тому, щоб поступово досліджувати вплив запізнених змінних на залежну змінну. Другий

підхід базується на припущенні, що параметри моделі мають певну закономірність, тобто пов'язані між собою [103, с. 121-123].

В економетричному аналізі набули широкого використання моделі Койка та Альмона. Ця модель дозволяє враховувати вплив попередніх значень змінних на поточне значення залежної змінної, що може бути корисним при аналізі часових рядів або інших ситуацій, коли присутній часовий лаг. Модель Альмона також є популярною в економетричному аналізі й використовується для оцінювання дистрибутивно-лагових моделей. Модель Койка має вигляд:

$$\beta_k = \beta_0 \lambda^k \quad k=0, 1, \dots \quad (3.2)$$

Де λ такі, що $0 < \lambda < 1$ – темп зменшення дистрибутивного лагу, а $(1-\lambda)$ – швидкість пристосування. Співвідношення (2) показує, що кожний наступний коефіцієнт β менший, за попередній (оскільки $\lambda < 1$), тобто з кожним наступним кроком у минуле вплив лагу на y_t поступово зменшується. Значення лагового коефіцієнта β_k -залежить, крім загального β_0 також і від λ . Чим ближче значення λ до 1, тим повільніший темп зменшення β_k , а чим ближче він до 0, тим швидше спадає β_k . Метод Койка має такі переваги:

- не враховується зміна знака коефіцієнта при β_i ;
- віддалені в часі, значення β_i є менш впливовими за поточні;
- сума β_i , яка складає довгостроковий мультиплікатор, є скінченною.

$$y_t = a + \beta_0 x_t + \beta_0 \lambda x_{t-1} + \beta_0 \lambda^2 x_{t-2} + \dots + \varepsilon_t \quad (3.3)$$

Модель Койка дійсно базується на припущенні, що коефіцієнти β спадають у геометричній прогресії в міру зростання довжини лагу. Це означає, що вплив попередніх значень незалежної змінної на поточне значення залежної змінної зменшується з часом. Це припущення може бути корисним при моделюванні ситуацій, коли очікується, що вплив певного фактора згасає з часом. Це припущення може не завжди бути виконаним, і схема дистрибутивно-лагових моделей Койка може не спрацювати. У складніших ситуаціях параметри β_i можуть бути представлені як функція від i , тривалості лагу (часу), і можна вибрати відповідні криві, які відтворюють цю

функціональну залежність. Альтернативний підхід до дистрибутивно-лагових моделей Койка - це поліноміальна дистрибутивно-лагова модель Ш. Альмона. Ці моделі виявилися вкрай корисними в емпіричній економіці, оскільки вони можуть перетворити моделі на динамічні, використовуючи фактор часу. У регресійному аналізі, якщо регресійна модель включає не тільки поточні значення, але й попередні (лагові або затримані) значення незалежних змінних (x), то така модель називається дистрибутивно-лаговою моделлю. Оцінити невідомі параметри α і β і в моделі можна за двома способами: послідовного оцінювання та апріорного оцінювання, припускаючи, що β і мають певну систематичну закономірність.

Згідно з теоремою Веєрштрасса, Альмон припустив, що β_i можна наблизити за допомогою полінома відповідного ступеня від i , тривалості лагу.

$$\beta_i = a_0 + a_1 i + a_2 i^2 \quad (3.4)$$

Загальна модель Альмана має вигляд:

$$y_t = a + a_0 z_{0t} + a_1 z_{1t} + a_2 z_{2t} + \varepsilon_t \quad (3.5)$$

де, y_t – залежний фактор;

Z_i – лінійні комбінації x_i ;

α, a_i - параметри моделі оцінені за методом найменших квадратів.

У моделі Альмона y залежить від штучно створених змінних Z , а не від початкових змінних x . Модель Альтмана, також відома як Z -модель Альтмана, це модель прогнозування банкрутства, вперше представлена американським економістом Едвардом Альтманом у 1968 році. Модель базується на комплексному обліку найважливіших показників, які діагностують кризове фінансове становище підприємства. Загалом, ця модель дозволяє оцінити ступінь ризику банкрутства, рівень фінансової стабільності, запас міцності у, ефективність діяльності менеджменту. Переваги методу Альмона лежать:

1. Гнучкість. Забезпечує гнучкий спосіб залучення до моделі цілого ряду лагових структур, у той час, як модель Койка досить суворо вимагає від коефіцієнтів β_i^1 .

2. Адаптивність. Дозволяє адаптувати модель до конкретних умов дослідження, змінюючи кількість лагових структур та їх вагові коефіцієнти, не потрібно враховувати вплив залежних змінних.

3. Ефективність. Ефективно використовує доступні дані, що дозволяє отримати більш точні прогнози, якщо обрано поліном досить низького ступеня, кількість оцінюваних коефіцієнтів (α_i) буде набагато менша, ніж початкова кількість (β_i).

4. Універсальність. Може бути застосований до різних типів даних та сценаріїв, що робить його універсальним інструментом для економетричного аналізу.

Проте проблемою моделі є те, що ступінь полінома обирається дуже суб'єктивно. Також, змінні Z можуть бути мультиколінеарними [40]. Недоліки методу Альмона можуть включати:

–Обмеження поліноміальної форми. Даний метод припускає, що структура лагових значень може бути апроксимована поліноміальною формою. Якщо це припущення не виконується, результати можуть бути неточними.

–Велика кількість викидів. Може бути менш ефективним при аналізі даних з великою кількістю викидів.

–Недостатній обсяг даних. Якщо доступний обсяг даних недостатній для надійного оцінювання параметрів моделі, результати можуть бути неточними.

–Вимога до даних. Цей метод вимагає, щоб дані були стаціонарними, тобто їх статистичні характеристики (середнє значення, дисперсія) не змінювалися з часом. Якщо ця умова не виконується, модель може дати неточні прогнози.

–Використання лагових значень. Використовує лагові значення змінних, що може бути проблематичним, якщо лагових значень недостатньо або якщо вони не є доступними.

На основі лагові дистрибуцій цих моделей проведемо оцінку залежності між валовим внутрішнім продуктом України і обсягом інвестиційних вкладень в основний капітал України. Вихідні дані наведені в таблиці 3.14

Таблиця 3.14

Вхідні дані для побудови економетричної моделі

Роки	ВВП України млн грн	Інвестиції в основний капітал млн грн
2012	1408889	273256,0
2013	1454931	249873,4
2014	1566728	219419,9
2015	1979458	273116,4
2016	2383182	359216,1
2017	2982920	448461,5
2018	3558706	578726,4
2019	3974564	623978,9
2020	4194102	508217,0
2021	5459574	673899,3
2022	5191028	409660,0

Джерело: сформовано автором

Дистрибуційно-лагова модель впливу капітальних вкладень на валовий внутрішній продукт має вигляд:

$$Y_t = f(O_t, O_{t-1}, O_{t-2}) \quad (3.6)$$

$$Y_t = a_0 + a_1 O_t + a_2 O_{t-1} + a_3 O_{t-2} \quad (3.7)$$

де, Y_t – Валовий внутрішній продукт;

O_t – обсяг інвестиції в основний капітал.

Коефіцієнти оцінені методом найменших квадратів із використанням програмного додатку Excel «Аналіз даних» (рис. 3.19).

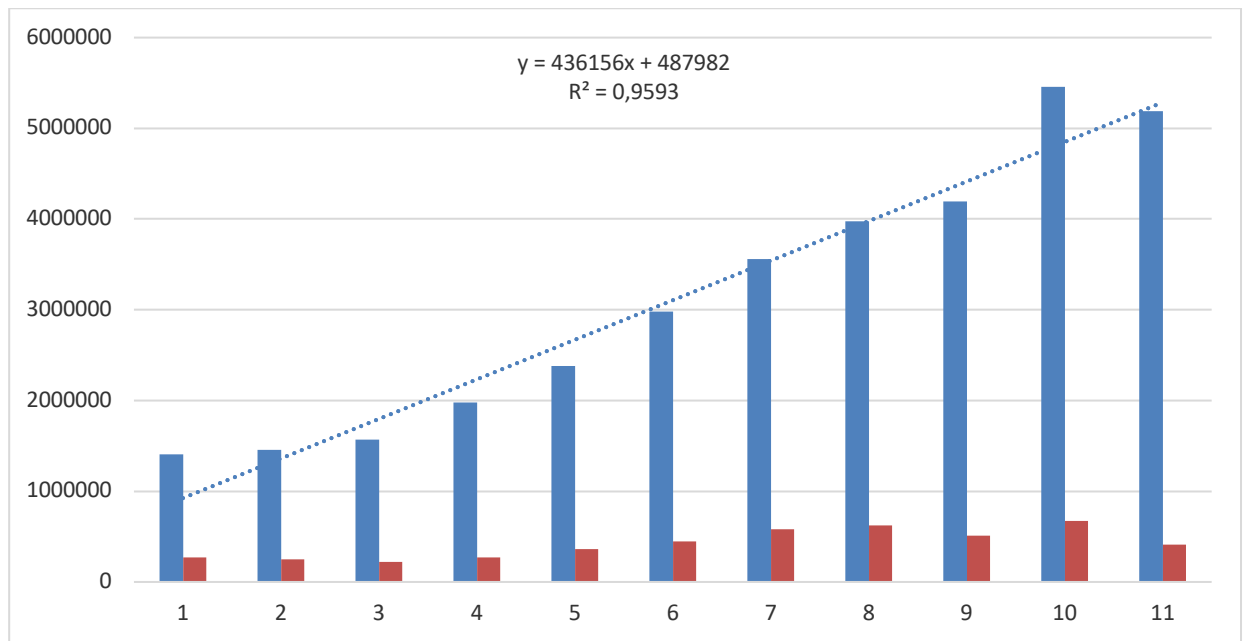

Рис. 3.19. Дистрибуційно-лагова модель впливу капітальних вкладень на валовий внутрішній продукт

Джерело: складено автором

Модель має вигляд:

$$Y_t = 436156x + 487982$$

Коефіцієнт детермінації за цією моделлю: $R^2 = 0,96$

Коефіцієнт детермінації за цією моделлю: $R^2 = 0,96$ він свідчить про те, що на 96 % варіація ВВП визначається варіацією інвестицій у основний капітал. Розвиток та підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу вимагає постійних зусиль щодо впровадження та вдосконалення всіх етапів інноваційної діяльності, включаючи визначення потреб споживачів, генерування ідей, обґрунтування інноваційних концепцій, реалізацію рішень та забезпечення поширення інновацій на ринку або всередині організації з метою підвищення ефективності виробничої системи в цілому. Детальний аналіз економічних та промислових умов є важливим етапом при вивченні ключових факторів, які сприяють інвестиціям та інноваціям для розвитку промисловості в різних регіонах країни. Це включає дослідження структури промисловості, основних галузей виробництва, транспортної інфраструктури та регіональних економічних особливостей.

Економіка України є розмаїтою і базується на комбінації промисловості, послуг та сільського господарства з доходами нижче середнього. Однак економічні умови можуть значно варіюватися в різних регіонах країни. Також слід зазначити, що на інвестиційну безпеку можуть впливати як внутрішні, так і зовнішні фактори, включаючи політичну стабільність, корупцію, податкову систему та доступність фінансових ресурсів.

Врахування всіх цих факторів може допомогти краще зрозуміти, як формуються та функціонують промислові потужності в окремих регіонах України. Імітаційна модель - це підтип математичних моделей, які відтворюють динамічні процеси в реальних системах і можуть бути перевірені. Їх використовують для різних цілей, включаючи прогнозування, аналіз, навчання та освіту, а також експериментування. У таблиці 3.15. наведено дані для побудови імітаційної моделі впливу бюджетного стимулювання на інноваційно-інвестиційну діяльність.

Метод аналізу регресії вважається одним з найновітніших нормативно-параметричних методів. Цей метод часто застосовується для вивчення та визначення рівнів та відносин, які характеризуються наявністю одного або кількох техніко-економічних параметрів, що визначають основні якості. З допомогою аналізу регресії можна виявити емпіричну форму залежності розміру капітальних інвестицій від соціально-економічних параметрів, які виступають у ролі цільової функції параметрів.

Таблиця 3.15

Бюджетні показники впливу на інноваційно-інвестиційну діяльність

Рік	Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах млн грн),	Обсяг реалізованої промислової продукції, млн грн	Капітальні інвестиції (у фактичних цінах, млн грн)	Експорт товарів, млн дол. США	Імпорт товарів, млн дол. США
2012	1408889,0	1367925,5	273256,0	68830,4	84717,6
2013	1454931,0	1322408,4	249873,4	63320,7	76986,8
2014	1566728,0	1428839,1	219419,9	53901,7	54428,7
2015	1979458,0	1776603,7	273116,4	38127,1	37516,4
2016	2383182,0	2158030,0	359216,1	36361,7	39249,8
2017	2982920,0	2625862,7	448461,5	43264,7	49607,2
2018	3558706,0	3045201,9	578726,4	47335,0	57187,6
2019	3974564,0	3019383,1	623978,9	50054,6	60800173,0
2020	4194102,0	2481148,5	508217,0	49191,8	54336,1
2021	5459574,0	3589379,0	673899,3	68072,3	72843,1
2022	5191028,0	384294,5	126112,6	44148,8	55273,5
Всього	34154082,0	23199076,4	4334277,5	562608,8	61382319,8

Джерело: складено автором

Розуміння цього зв'язку у форматі рівняння дозволяє пояснити поведінку залежної змінної та прогнозувати її значення при зміні значень окремих змінних. Припустимо, що між економічним показником Y і факторами X_1, X_2, X_3, X_4 існує лінійний зв'язок, тоді багатофакторна лінійна регресійна модель має вид:

$$Y_{\text{розрахункове}} = b_0 + b_1 * X_1 + b_2 * X_2 + b_3 * X_3 + b_4 * X_4 \quad (3.8)$$

Знайдемо оцінки параметрів моделі $b_0; b_1; b_2; b_3; b_4$ з формули 3.8 (див. таблицю 3.16).

Таблиця 3.16

Пошукові дані багатофакторної моделі

b4	b3	b2	b1	b0
0,001121485	1,411790371	0,167801762	0,019334464	-98367,66347

Джерело: розраховано автором, за допомогою Excel на основі даних таблиці 3.15

Виходячи з вище наведених розрахунків, у таблиці 3.17, знайдемо

 $Y_{\text{розрахункове}}$

Таблиця 3.17

Оцінка рівняння регресії

Рік	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	Y _{розрахункове}
2012	273256,0	1408889,0	1367925,5	68830,4	84717,6	255681,8653
2013	249873,4	1454931,0	1322408,4	63320,7	76986,8	241147,0017
2014	219419,9	1566728,0	1428839,1	53901,7	54428,7	247844,8438
2015	273116,4	1979458,0	1776603,7	38127,1	37516,4	291890,8746
2016	359216,1	2383182,0	2158030,0	36361,7	39249,8	361210,2364
2017	448461,5	2982920,0	2625862,7	43264,7	49607,2	461066,2053
2018	578726,4	3558706,0	3045201,9	47335,0	57187,6	548319,4874
2019	623978,9	3974564,0	3019383,1	50054,6	60800173,0	623989,2773
2020	508217,0	4194102,0	2481148,5	49191,8	54336,1	468573,5884
2021	673899,3	5459574,0	3589379,0	68072,3	72843,1	705679,9057
2022	126112,6	5191028,0	384294,5	44148,8	55273,5	128874,2141

Джерело: розраховано автором, за допомогою Excel на основі даних таблиць 3.15., 3.16.

З проведених розрахунків було знайдено розрахункове значення F-статистики Фішера, яке дорівнює 94,66, табличне значення рівняється 5,050. Тому, що розрахункове значення $F_{роз} > F_{таб}$ більше табличного, то отримана модель залежностей адекватна з ймовірністю 0,95. Це дозволяє використовувати їх для проведення економічного аналізу і прогнозу.

Задля проведення економічного аналізу моделей залежності на рисунку 3.20 була проведена оцінка впливу значущого фактора Y до Y_{розрахункове}.

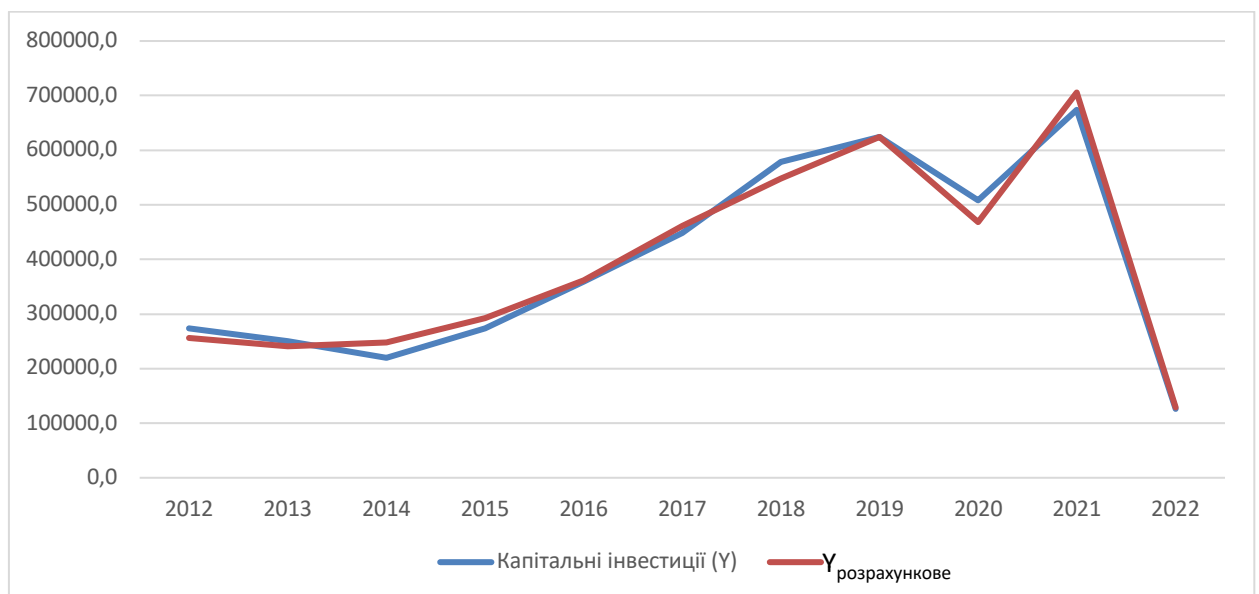

Рис. 3.20. Коефіцієнт еластичності моделі регресії

Джерело: складено автором

Пропонуємо побудувати імітаційну модель впливу на базі досліджуваних підприємств ДП «Антонов» та ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)», дані наведені у таблицях 3.18 і 3.19.

Таблиця 3.18

Звітні показники ДП «Антонов»

Рік	Обсягу реалізації продукції	Власний капітал	Операційні витрат	Амортизація	Чистий прибуток
2015	3644954,00	4 122 803,00	225 692,00	42745,00	3719216,00
2016	3637575,00	4 259 381,00	192 111,00	178081,00	3639392,00
2017	6052436,00	6 857 126,00	165 197,00	330224,00	3718195,00
2018	8943214	8 689 539,00	589 171,00	1860579,0	7814749,00
2019	5 996 142,00	6 186 878,00	620 981,00	738 667,00	5493613,00
2020	7 513 302,00	3 470 635,00	476 295,00	1 071 816,00	5934797,00
2021	9 361 477,00	9 251 324,00	4 222 894,00	450967,0	7926403,00
2022	9 796 027,00	8 474 675,00	330 569,00	1 256 669,00	5795597,00
Всього	41610162,0	36 073 051,00	6 239 910,00	5378698,0	32965159,00

Джерело: складено автором

Дані для побудови імітаційної моделі впливу ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)»

Таблиця 3.19

Звітні показники ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)»

Рік	Обсягу реалізації продукції	Власний капітал	Операційні витрат	Амортизація	Чистий прибуток
2015	953000,00	1255000,00	1 094 000,00	50000,00	609000,00
2016	1260000,00	1589000,00	1 257 000,00	98000,00	769000,00
2017	1195000,00	15901000,00	1 222 000,00	109000,00	435000,00
2018	1889000,00	16146000,00	1 800 000,00	143000,00	197000,00
2019	2366000,00	16149000,00	2 420 000,00	265000,00	31000,00
2020	3204000,00	16155000,00	3 286 000,00	277000,00	30000,00
2021	5139000,00	41440000,00	5 030 000,00	323000,00	30000,00
2022	4766000,00	41447000,00	4 713 000,00	496000,00	33000,00
Всього	20772000,00	150082000,00	20 822000,00	1761000,00	2134000,00

Джерело: складено автором

Знайдемо оцінки параметрів моделі $b_0; b_1; b_2; b_3; b_4$. (дивись таблиці 3.20 та 3.21).

Таблиця 3.20

Пошукові дані багатфакторної моделі ДП «Антонов»

b4	b3	b2	b1	b0
-3,761296637	11,0725917	4,382097027	0,019252194	15506975,36

Джерело: розраховано автором, за допомогою Excel на основі даних таблиці 3.21

Таблиця 3.21

Пошукові дані багатфакторної моделі ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)»

b4	b3	b2	b1	b0
0,055962389	-0,265877895	0,988591224	0,007925388	-81639,6567

Джерело: розраховано автором, за допомогою Excel на основі даних таблиці 3.21

Виходячи з вище наведених розрахунків, у таблицях 3.20 та 3.21, знайдемо $Y_{\text{розрахункове}}$ (див. табл. 3.22., 3.23).

Таблиця 3.22

Оцінка рівняння регресії ДП «Антонов»

Рік	Y	X_1	X_2	X_3	X_4	$Y_{\text{розрахункове}}$
2015	3644954,00	4 122 803,00	225 692,00	42745,00	3719216,00	3059575,904
2016	3637575,00	4 259 381,00	192 111,00	178081,00	3639392,00	4713812,144
2017	6052436,00	6 857 126,00	165 197,00	330224,00	3718195,00	6034100,536
2018	8943214	8 689 539,00	589 171,00	1860579,0	7814749,00	9463915,009
2019	5 996 142,00	6 186 878,00	620 981,00	738 667,00	5493613,00	5863135,325
2020	7 513 302,00	3 470 635,00	476 295,00	1071816,00	5934797,00	7206212,555
2021	9 361 477,00	9 251 324,00	4222 894,00	450967,0	7926403,00	9370035,407
2022	9 796 027,00	8 474 675,00	330 569,00	1256669,00	5795597,00	9234340,12

Джерело: розраховано автором, за допомогою Excel на основі даних таблиць 3.18., 3.20.

Таблиця 3.23

Оцінка рівняння регресії ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)»

Рік	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	Y _{розрахункове}
2015	953000,00	1255000,00	1094 000,00	50000,00	609000,00	1030612,703
2016	1260000,00	1589000,00	1257 000,00	98000,00	769000,00	1190591,996
2017	1195000,00	15901000,00	1222 000,00	109000,00	435000,00	1247803,356
2018	1889000,00	16146000,00	1800 000,00	143000,00	197000,00	1798791,907
2019	2366000,00	16149000,00	2420 000,00	265000,00	31000,00	2370015,382
2020	3204000,00	16155000,00	3286 000,00	277000,00	30000,00	3222936,437
2021	5139000,00	41440000,00	5030 000,00	323000,00	30000,00	5135202,574
2022	4766000,00	41447000,00	4713 000,00	496000,00	33000,00	4776045,646

Джерело: розраховано автором, за допомогою Excel на основі даних таблиць 3.19., 3.21.

З проведених розрахунків у таблицях було знайдено розрахункове значення F-статистики Фішера для ДП «Антонов», яке дорівнює 13,48., табличне значення рівняється 9,11, F-статистики Фішера для ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)» дорівнює 624,17., табличне значення рівняється 9,11.

Через те, розрахункові значення $F_{роз} > F_{таб}$ більше табличного, то отримані моделі залежностей адекватні з достовірністю 0,95. Це дозволяє використовувати їх для проведення економічного аналізу і прогнозу.

Задля проведення економічного аналізу моделей залежності на рисунках 3.21 та 3.22 була проведена оцінка впливу значимого фактора Y до Y_{розрахункове}.

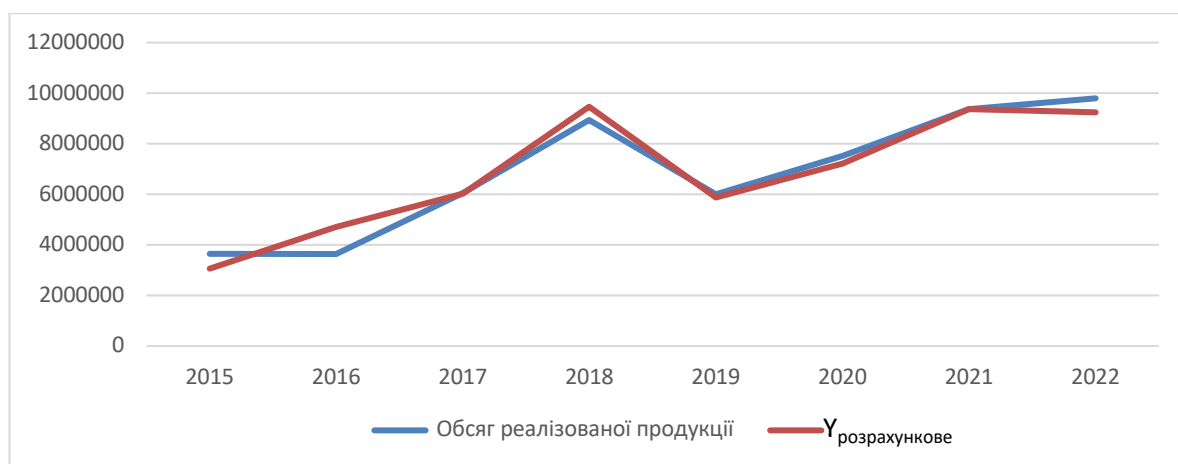

Рис. 3.21. Коефіцієнт еластичності моделі регресії ДП «Антонов»

Джерело: складено автором

Рис. 3.22. Коефіцієнт еластичності моделі регресії ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)»

Джерело: складено автором

Отримані дані сприяють покращенню процесу бюджетного планування. Додатково, важливість представленої методики полягає в її можливостях як засобу стратегічного планування. Розрахуємо бюджетні показники впливу на наступні періоди (табл. 3.24).

Таблиця 3.24

Прогнозовані параметри доходів показників впливу

Рік	Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах млн.грн),	Обсяг реалізованої промислової продукції, млн.грн	Капітальні інвестиції (у фактичних цінах, млн. грн)	Експорт товарів, млн дол. США	Імпорт товарів, млн дол. США
2023	456147,2	3060402,9	1837793,3	49837,2	104267,0
2024	472105,8	3238551,3	1890037,6	48019,8	104575,7
2025	471067,7	3342887,6	1958640,9	46477,3	104665,6

Джерело: розраховано автором, за допомогою Excel на основі багатофакторної моделі рівняння

Розрахуємо звітні показники майбутніх періодів (табл.3.25., 3.26).

Таблиця 3.25

Прогнозовані параметри доходів показників впливу ДП «Антонов»

Рік	Обсягу реалізації продукції	Власний капітал	Операційні витрат	Амортизація	Чистий прибуток
2023	12183340,72	8568061,52	1418758,80	1328616,46	8100260,87
2024	14036839,66	9261748,83	1829367,96	1459149,35	8914670,45
2025	16172318,60	10011598,45	2358813,31	1589682,23	9810961,71

Джерело: розраховано автором, за допомогою Excel на основі багатофакторної моделі рівняння

Таблиця 3.26

Прогнозовані параметри доходів показників впливу ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)»

Рік	Обсягу реалізації продукції	Власний капітал	Операційні витрат	Амортизація	Чистий прибуток
6878258,95	44547607,14	6600874,18	685577,86	-221178,57	6878258,95
8882490,89	50278130,95	8417406,78	865535,70	-342910,71	8882490,89
11470729,01	56008654,76	10733841,44	1179434,24	-379418,37	11470729,01

Джерело: розраховано автором, за допомогою Excel на основі багатофакторної моделі рівняння

Прогнозування економіки на основі моделі передбачає, що попередні зв'язки між змінними будуть існувати протягом періоду прогнозування. Якщо тренди економічних показників та соціально-економічна ситуація в країні залишаються стабільними, можна передбачити оцінки доходів.

Для ефективного генерування та впровадження нових ідей необхідно гармонійно розвивати всі аспекти потенціалу національної економіки, досліджуючи різні способи формалізації інноваційної діяльності, стимулюючи внутрішнє підприємництво та безперешкодно інтегруючись в інноваційну екосистему. Управління інноваційним потенціалом вимагає стратегічного фокуса на підвищенні корисності нових продуктів для споживачів, поліпшенні якості їхнього життя та сприянні соціальному прогресу.

Висновки до розділу 3

1. Акцентовано значення інноваційної діяльності для подолання економічних криз, нарощування обсягів виробництва, виходу на нові ринки та адаптації до мінливої ринкової кон'юнктури. наголошується, що результати науково-технічної та інноваційної діяльності визначають оновлення основних фондів, рівень технічного оснащення та конкурентоспроможність вітчизняної економіки. основною перешкодою на шляху переходу до інноваційної моделі розвитку є фінансова сторона, зокрема, визначення шляхів найефективнішого використання інвестиційних ресурсів.

2. Було наголошено на необхідності створення механізму регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, адекватно висвітлюється значення інституційного забезпечення, сприятливого макроекономічного середовища, захисту прав інвесторів, створення та координації ринків капіталу, праці та ресурсів у формуванні інноваційно-інвестиційного потенціалу.

3. Запропоновано підхід до прийняття рішень щодо вибору ефективного варіанту інноваційно-інвестиційного розвитку економіки. Запропоновано модель вибору ефективного варіанта використання інноваційно-інвестиційного потенціалу, яка передбачає аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників та прогнозування напрямів використання потенціалу. Підкреслено важливість вибору суб'єктів інноваційно-інвестиційної сфери, здатних реалізовувати інноваційно-інвестиційну стратегію на макроекономічному рівні, що передбачає оцінку можливостей, стимулювання інвестиційної активності та вивчення потенційних альтернатив.

4. Розглянута концепція державного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні спрямована на активізацію інвестиційного потенціалу, підвищення інвестиційної привабливості та ефективності, а також збільшення обсягів іноземних інвестиційних ресурсів. Вона включає різні напрями вдосконалення державного стимулювання та регулювання

інноваційно-інвестиційної діяльності, такі як: створення спеціальних фінансових механізмів державної підтримки інноваційної діяльності; податкове стимулювання; податкове регулювання; кредитна та амортизаційна політика; державні норми стандарти; антимонопольні заходи, націоналізація; фінансова допомога; політика ціноутворення. Використання даних методів та інструментів дозволить державі стимулювати економічне зростання та призведе до соціального розвитку.

5. Модель кореляційно-регресійного аналізу має вигляд $Y_{xi} = 8\,198\,471\,287 + 20,4x$ яка відображає залежність між обсягами реалізації продукції та капітальними інвестиціями. Підвищення капітальних інвестицій на один мільйон гривень дійсно забезпечує збільшення реалізованої продукції на 1020845 тис. грн, це свідчить про високу ефективність інвестицій. Кожна інвестована одиниця приносить більше ніж одну одиницю прибутку. Це може стати в пригоді при плануванні інвестиційних стратегій та сприяти економічному розвитку. Однак, слід враховувати, що ці показники можуть змінюватися в залежності від сектору економіки, регіону та інших обставин. Тому необхідно провести додаткове дослідження для визначення причинно-наслідкових зв'язків та перевірки отриманих результатів. Так, середня помилка апроксимації 12,9 % дійсно може свідчити про високу точність досліджуваної залежності. Це означає, що модель, яку ви використовуєте для апроксимації даних, в цілому добре відтворює реальні дані, хоча існує деякий рівень невизначеності. Таким чином, в ході кореляційно-регресійного аналізу було визначено ключові сектори для інвестицій, які становлять основу будь-якої економіки та країни в цілому: енергетика, сільське господарство та промисловість. Було також встановлено, що обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) безпосередньо залежить від обсягу капітальних інвестицій.

6. Основними інституційними можливостями бюджетного стимулювання в Україні виступає переорієнтація на довгострокові пріоритети, забезпечення громадського контролю та використання сучасних інформаційних технологій. Ці можливості допоможуть підвищити

ефективність вітчизняного економічного потенціалу та забезпечити стабільний соціально-економічний розвиток країни. Реформа бюджетного стимулювання має на меті підвищення ефективності та прозорості управління фінансовим капіталом. Для цього необхідно мати довгострокові пріоритети соціально-економічного розвитку, розробляти концепції та стратегії, а також посилювати соціальні стандарти. Застосування сучасних інформаційних технологій також сприятиме покращенню формування та інноваційно-інвестиційної діяльності. Резервами вдосконалення бюджетного стимулювання виступає збільшення частки ВВП, яка перерозподіляється через центральний бюджет, стимулювання бюджетного зростання шляхом активізації економічних процесів, врахування впливу обмінного курсу національної валюти на бюджетну політику, скорочення витрат на обслуговування боргу та оптимізація видатків. Останні вісім років обсяг нагромадження основного капіталу збільшився. ВВП (28,69 %) і валове нагромадження основного капіталу (33,04 %) зростали приблизно однаковими темпами протягом цього періоду. Однак, щоб досягти успіху в реалізації цих резервів, необхідно впровадити єдину граматику, орфографію, цитування та форматування в усьому тексті. Таким чином, вдосконалення бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні вимагає орієнтації на довгострокові пріоритети, прозорості, використання сучасних технологій та оптимізації видатків.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено нове теоретичне узагальнення та інноваційний підхід до вирішення наукового завдання, представлено науково обґрунтовані рекомендації щодо розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні за допомогою стратегій фінансового регулювання, що полягає у формулюванні та обґрунтуванні теоретичних засад оптимального розвитку та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки в умовах глибоких трансформаційних перетворень.

Результати дослідження дають змогу сформулювати такі практичні та теоретичні висновки:

1. Проведено теоретико-методичний аналіз фахової економічної літератури, що допомогло систематизувати погляди вчених з України та інших країн щодо визначення сутності бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності та аналіз різних трактувань категорій даних понять. На основі цього аналізу було визначено поняття інноваційно-інвестиційної діяльності економічного розвитку як процес підготовки, ухвалення та реалізації рішень щодо формування та максимального використання сукупного економічного потенціалу, що дозволяє прискорити розвиток соціально-економічної системи за рахунок накопичених та ефективно інвестованих в інноваційний процес ресурсів.

Також, було розкрито економічний зміст поняття «бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності» як інструменту інструмент державної підтримки розвитку діяльності, ухвалення та реалізації рішень щодо формування та максимального використання сукупного економічного потенціалу, що дозволяє прискорити розвиток соціально-економічної системи за рахунок накопичених та ефективно інвестованих в інноваційний процес ресурсів.

2. Визначено, що відсутність механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку перешкоджає успішній реалізації бюджетного стимулювання інноваційно-

інвестиційної політики держави.

3. Трансформація економіки України передбачає вдосконалення системи державного стимулювання та регулювання, зовнішньоекономічних відносин. Життєво важливим є посилення торговельної політики, спрямованої на захист національних інтересів вітчизняних виробників на міжнародному ринку. Принципово важливим є збільшення частки України в географічній структурі зовнішньої торгівлі, орієнтованої на розвиток наукомістких послуг та виробництв. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів, виробників та національної економіки в цілому є необхідною умовою для досягнення цих цілей.

4. Проаналізовано інноваційно-інвестиційну діяльність в Україні в період з 2015 по 2022 роки та визначає основні якісні та порівняльні характеристики. Дослідження виявляє негативний тренд у частці капітальних інвестицій у ВВП протягом цього періоду, з найвищим показником у 2019 році (30,9 %) та зниженням до 13,8 % у 2020 році. Дослідження також показує, що низький рівень валових капітальних інвестицій у структурі ВВП не відповідає вимогам економічної модернізації.

Крім того, протягом аналізованого періоду іноземні інвестиції в Україну зменшилися у 2,5 раза, головним чином через нестабільну політичну ситуацію в країні, недосконале законодавство та відсутність ключових реформ. У дисертації підкреслюється важливість розв'язання цих питань для залучення більшої кількості прямих іноземних інвестицій та поліпшення інвестиційного клімату в Україні. Було виявлено, що 96 % інвестицій складаються з матеріальних активів, і лише невелика частина інвестується в нематеріальні активи. Основним джерелом капітальних інвестицій є власні кошти підприємств, які становлять 60 %. Інноваційна діяльність в національній економіці України переважно спрямована на науково-дослідні установи та організації. Відсоток наукових досліджень і розробок у структурі ВВП є досить низьким і має негативну тенденцію.

5. Спираючись на світовий досвід бюджетного регулювання

інноваційно-інвестиційної діяльності, обґрунтовано, що окремі методи, механізми та стандарти фінансового стимулювання та регулювання, які успішно застосовуються в закордонних країнах, можуть бути застосовані національній економіці.

Зокрема, це може стосуватися різних аспектів податкового регулювання, включаючи податкове навантаження на окремі категорії платників податків, співвідношення між загальнодержавними та місцевими податками, склад податків, об'єкти оподаткування, податкові ставки, порядок визначення бази оподаткування, порядок та строки сплати податків, пільгове оподаткування, податкові пільги та відрахування, співвідношення пропорційних і прогресивних податків та ступінь їх прогресивності, а також пряме та непряме оподаткування. Все це виступає базою оподаткування, яка як слід є об'єктом оподаткування, який використовується для визначення податкового зобов'язання шляхом застосування податкової ставки. Однак, для вдосконалення фіскальної політики слід розглянути можливість її адаптації до вітчизняної моделі соціально-економічного розвитку. Податковий кодекс України встановлює базу оподаткування та порядок її визначення для кожного податку зокрема. В окремих випадках один об'єкт оподаткування може формувати кілька баз оподаткування для різних податків.

Наприклад, базою оподаткування при ввезенні товарів на митну територію України є договірна вартість, яка не може бути нижчою за митну вартість, визначену відповідно до розділу III Митного кодексу України. Ця вартість включає мито та акцизний податок, що підлягають сплаті, і включає ціну товару.

Для послуг, що постачаються нерезидентами на митній території України, базою оподаткування є договірна вартість таких послуг з урахуванням податків та зборів, за винятком податку на додану вартість, що включаються до ціни постачання відповідно до закону. Відповідно до Податкового кодексу України, база оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання товарів і послуг визначається виходячи з їх

договірної вартості, але не нижче звичайних цін, визначених за принципом «витягнутої руки», з урахуванням загальнодержавних податків та зборів.

6. Визначені ключові напрями формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу в економічному розвитку. Основою інноваційно-інвестиційного потенціалу в економічному розвитку є створення та функціонування механізмів довгострокового інвестування, реалізація ефективних заходів з підтримки промислово економічних зон, системний розвиток виробництва та послуг для суб'єктів господарювання всіх розмірів і форм власності. Запропоновані зміни передбачають перехід від визначення пріоритетних напрямів науково-технічної діяльності за технологічними ознаками, які наразі закріплені на законодавчому рівні, до більш гнучкого підходу до відбору технологій та інноваційних проєктів, виходячи з їх функціональних характеристик.

7. Ключовими напрямами вдосконалення фінансового регулювання у середньостроковій перспективі:

–спрощення процедур податкового та митного адміністрування. Уряд України ухвалив постанову, яка спрощує процедури митного контролю та митного оформлення. Це дозволяє спростити або стандартизувати методи митного оформлення та митного контролю при імпорті також може включати спрощення бюрократичних процедур шляхом запровадження електронних систем для подання звітності та сплати податків, а також покращення послуг з підтримки платників податків;

–перегляд системи податкових пільг. Державна податкова служба України також пропонує довідник пільг, передбачених чинним законодавством щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Система потребує ретельного перегляду з метою виявлення та усунення будь-яких можливих недоліків. Певні податкові пільги можуть бути неефективними або несправедливими та потребують реформування або скасування. У 2021 році вітчизняна економіка зазнала збитків у розмірі 35,2 млрд грн, що на 4,5 % більше, ніж у попередньому році. Ці втрати можна пояснити запровадженням

специфічних податкових пільг як для державного бюджету, так і для місцевих бюджетів, таких як податкова соціальна пільга.

Податкова соціальна пільга застосовується до податку на доходи, який платник податків нараховує як заробітну плату протягом звітного місяця. Однак ця пільга не застосовується, якщо працівник отримує стипендію або грошове забезпечення як студент, учень, аспірант, ординатор, асистент або військовослужбовець. Крім того, пільга поширюється лише на заробітну плату, отриману від одного роботодавця, а не на будь-яку іншу форму доходу. Ці обмеження можуть знизити ефективність податкової соціальної пільги, оскільки вони обмежують кількість одержувачів, які можуть скористатися пільгою. Крім того, вони можуть призвести до нерівності між різними групами населення, оскільки певні особи можуть отримати більші переваги, ніж інші;

—забезпечення прозорості та відкритості формування та використання державних фінансів: Міністерство фінансів України прагне підвищити прозорість та підзвітність в управлінні державними фінансами. Це може передбачати впровадження більш прозорих процедур бюджетування та звітності, а також забезпечення широкого доступу громадськості до інформації про державні фінанси;

—розширення інструментів державно-приватного партнерства. Крім того, воно прагне розширити інструменти державно-приватного партнерства. Державно-приватне партнерство використовується як інструмент інноваційного розвитку. Однак, механізм державно-приватного партнерства ще не повною мірою використовується для реформування української економіки. Крім того, інструменти державно-приватного партнерства можуть бути розширені шляхом розробки нових моделей і механізмів співпраці між державним і приватним секторами, особливо в ключових галузях економіки;

—надання фінансової допомоги пріоритетним галузям економіки за рахунок державних коштів. Державний кредит використовується органами державної влади та управління для надання фінансової підтримки

підприємствам та організаціям шляхом використання бюджетних коштів, надаючи пріоритет ключовим галузям економіки. Міністерство фінансів України виділяє значні обсяги коштів на національну безпеку та оборону, соціальний захист, підтримку ветеранів, освіту та охорону здоров'я.

8. Розроблено матрицю, що дозволяє прогнозувати інноваційно-інвестиційний потенціал економічного зростання на основі об'єктивного врахування факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Унікальність цієї моделі полягає у виборі суб'єктів інноваційно-інвестиційної сфери, макроекономічна діяльність яких гарантує реалізацію стратегії зростання інноваційно-інвестиційної діяльності в масштабах всієї економіки.

9. Напрями реалізації стратегії бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу є створення та використання національного потенціалу для економічного розвитку передбачають етапи підготовки, прийняття рішень та їх виконання з метою максимізації загального потенціалу для ефективного галузевого та територіального розвитку.

10. Війна призвела до значного скорочення доходів державного бюджету України, зокрема від податків, акцизів та мита. За даними Мінекономіки, прямі збитки від війни для інфраструктури України становлять не менше 120 млрд доларів США або майже 3,6 трлн грн. За розрахунками Нацбанку, кожен тиждень воєнних дій обходиться національній економіці в понад 50 млрд грн. Експерти Світового банку очікують, що у 2022 році ВВП України зменшиться на 45 %, а МВФ прогнозує зниження української економіки на 35 %.

За даними Міжнародної організації праці, з початку російської агресії 30–50 % підприємств припинили свою роботу, що призвело до втрати 4,8 млн робочих місць. Вартість відбудови України та її економіки вже зараз оцінюється в близько 349 млрд доларів США. У короткостроковій перспективі Україні потрібно близько 105 млрд. доларів США для реконструкції соціальної інфраструктури, такої як школи та лікарні, відновлення транспортних мереж та підготовки до можливої кризи енергопостачання цієї

зими. Додаткові воєнні дії призведуть до зростання кількості втрачених робочих місць до 7 млн. Ці дані показують, що війна призводить до зменшення бюджетних коштів, які могли б використовуватися для підтримки інновацій та інвестицій в Україні. Також війна руйнує економічні відносини та ланцюги виробництва, що погіршує конкурентоздатність та продуктивність українських підприємств. Війна також створює невизначеність та ризики для потенційних інвесторів та Інноваторів, які можуть бути зацікавлені в розвитку української економіки. Тому, для відновлення інноваційної та інвестиційної активності в Україні необхідні припинення військових дій, забезпечення міжнародної підтримки та проведення ефективних реформ.

Становлення державно-бюджетного стимулювання та регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, що супроводжується процесом сучасної глобалізації до національних урядів висуваються певні вимоги, зокрема щодо політики фінансового стимулювання. Дана політика повинна мати стратегічну спрямованість на підвищення конкурентоспроможності національного потенціалу країни та забезпечення сприятливого економічного клімату для ведення бізнесу. Бюджетна політика може надавати підтримку економічному відновленню без шкоди для національних інтересів держави.

11. Була побудована імітаційна модель, за допомогою методу аналізу регресії яка показує емпіричну форму залежності розміру капітальних інвестицій від соціально-економічних параметрів, які виступають у ролі цільової функції, тоді багатофакторна лінійна регресійна модель має вид:

$Y_{\text{розрахункове}} = 98367,66347 * b + 0,019334464 * X_1 + 0,167801762 * X_2 + 1,411790371 * X_3 + 0,001121485 * X_4$. F-статистики Фішера, яке дорівнює 94,66, табличне значення рівняється 5,050. Тому, що розрахункове значення $F_{\text{роз}} > F_{\text{таб}}$ більше табличного, то отримана модель залежностей адекватна з ймовірністю 0,95.

Були побудовані імітаційні моделі для підприємств ДП «Антонов» яка має вигляд: $Y_{\text{розрахункове}} = 15506975,35 * b + 0,019334464 * X_1 + 4,382097027 * X_2 + 11,0725917 * X_3 + 3,761296637 * X_4$; та ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)» яка має вигляд:

$Y_{\text{розрахункове}} = 81639,6567 * b + 0,007925388 * X_1 + 0,988591224 * X_2 + 0,265877895 * X_3 + 0,055962389 * X_4$. На основі проведених розрахунків було встановлено, що розрахункове значення F-статистики Фішера для ДП «Антонов» становить 13,48, що перевищує табличне значення 9,11. Це свідчить про статистичну значущість моделі для цього підприємства. Щодо ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)», розрахункове значення F-статистики Фішера складає 624,17, що значно перевищує табличне значення (9,11). Це також свідчить про високу статистичну значущість моделі для цього підприємства. Отже, всі моделі є статистично значущими, що підтверджує адекватність використання цих моделей для аналізу даних цих підприємств. Це означає, що можна використовувати дані модель для проведення економічного аналізу і прогнозу, але з урахуванням можливих помилок і обмежень.

12. Обґрунтовано необхідність Концепції державного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності (далі – Концепція) в Україні для забезпечення конкурентоспроможності економіки країни. Запропоновано Концепцію, що базується на концептуальних засадах, які враховують особливості інноваційно-інвестиційного процесу, принципи державного регулювання та стимулювання, а також суб'єкти, об'єкти, цілі та функції державної політики. Концепція спрямована на активізацію інвестиційного потенціалу, поліпшення інвестиційної привабливості, підвищення ефективності, залучення іноземних інвестицій, розвиток науково-технічного сектору, виробництво високотехнологічної продукції та вихід на світові ринки. Для досягнення цих цілей Концепція пропонує вдосконалення державного стимулювання та регулювання у таких сферах, як посилення важелів впливу, методів та механізмів державного стимулювання та регулювання, визначення пріоритетів державного інвестування, збільшення обсягів інвестицій. Реалізація цієї Концепції потребує відповідального та системного підходу з боку держави, суб'єктів господарювання та

громадянського суспільства задля економічного зростання, соціального розвитку та національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азріліян А. Н. Великий економічний словник. Київ: Ін-т нової економіки, 1999. 1248 с.
2. Алейнікова О. В. Еволюція теоретичних підходів щодо формування ефективної фіскальної політики держави. Економіка та держава, 2013. № 4. С. 25–28.
3. Алімов О. М., Гончарова Н. П., Лобанов В. В. Структура промислового виробництва в системі ринкової економіки. Київ: *ННЦ*, 1999. 56 с.
4. Амадає С. М. Теорія раціонального вибору. Британська енциклопедія, 19 квітня 2023 р. URL: <https://www.britannica.com/topic/rational-choice-theory>. (дата звернення 04.06.2023).
5. Архієреєв С. І. «Трансакційні витрати в умовах ринкової трансформації»: автор. докт. дисертиції. Харків. 2002. 32 с.
6. Бабій Н. В. Стан і проблеми міжбюджетних відносин в Україні. Київ: *НДФІ*, 2008. №4(45). С.23-34.
7. Балабанова Л. Б., Логвіна Ю. М. Стратегічне управління маркетинговою діяльністю підприємств: монографія. Донецьк: *ДонНУЕТ*, 2012. 306 с.
8. Бандура З. Л., Куля Б. В. Венчурний бізнес фінансово-промислової групи як реалізація її інноваційно-інвестиційного потенціалу. Науковий вісник. 2007. С. 200–206.
9. Беззубко Л. В., Захаров С. Є., Свєшнікова Н. М. Інноваційний потенціал. Донецьк, 2008. 202 с.
10. Беззубко Л. В., Захаров С. Є., Свєшнікова Н. М. Інноваційний потенціал. Донецьк, 2008. 202 с.
11. Бекетов М. В. Бюджетне планування і бюджетування на підприємствах. Економічний аналіз: теорія і практика. Теоретичні підходи до визначення поняття «бюджетне управління». Київ, 2008. № 5. С. 14–17.
12. Бержанір А. Л. Світовий досвід забезпечення взаємодії влади та

бізнесу в економічних системах. *Вісник Донецького національного університету. Серія В. Економіка і право* 1, 2015. С. 32–35.

13. Білорус О. Г., Мацейко Ю. М. Глобальний сталий розвиток: монографія. Київ: *КНЕУ*, 2006. 488 с.

14. Бланк І. А. Управління грошовими потоками. Київ: Ніка-центр: Ельга, 2002. 736 с.

15. Богатирьова Є. М. Генезис податкових реформ в Україні. *Економіка та держава*, 2017. № 118. С. 126–142.

16. Бородіна О. Людський капітал як основне джерело економічного зростання. *Економіка України*. 2003. № 7. С. 48–53.

17. Боронос В. Г. Методологічні засади управління фінансовим потенціалом території: монографія. Суми: Сумський державний університет, 2011. 310 с.

18. Боронос В. Г. Формування бюджетної складової фінансового потенціалу. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2010. № 30. С. 42–52.

19. Бояр А. О. Принципи функціонування бюджетної системи Європейського Союзу. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Економічні науки, 2009. № 7. С. 199–203.

20. Боярко І. М. Оцінка інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми економіки*, 2008. № 7. С. 90–99.

21. Буднікевич І. М., Школа І. М. Становлення регіонального ринку інновацій в Україні. Чернівці: Зелена Буковина, 2002. 200 с.

22. Будяков В. Є. Методи підвищення інвестиційної активності у регіоні. Doctoral dissertation. Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Донецьк, 2009. 24 с.

23. Булгакова С., Єрмошенко Л. Бюджетна політика держави. *Вісник КНТЕУ*, 2002. №1. С. 47–60.

24. Бурцев В. В. Бюджетування як технологія менеджменту. Менеджмент сьогодні. Київ, 2003. № 4. С. 47–52.

25. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
26. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1651 с.
27. Бутко А. Д., Шерстюк О. Л. Вплив нормативно-правового забезпечення на інвестиційну привабливість підприємств. *Фінанси України*. 2004. №4. С. 76–86.
28. Бутнік-Сіверський О. Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект. Інтелектуальний капітал. Київ, 2002. №1. 47 с.
29. Бухгалтерський облік в умовах застосування інформаційних технологій: теорія та практика : монографія / В. О. Осмятченко та ін. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2015. 389 с.
30. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI : станом на 19 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 22.11.2023).
31. Василенко В. О. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ: ЦУЛ Фенікс, 2003. 440 с.
32. Василик О. Д. Теорія фінансів: підруч. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 480 с.
33. Василик О. Д., Павлюк К. В. Державні фінанси України: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 608 с.
34. Васильєв В. О. Концепція державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*, 2014. № 9. С. 79–84.
35. Ватульов А. Фінансові інструменти регулювання соціально-економічного розвитку. *Вісник КНТЕУ: науково-практичний журнал*, 2012. № 5. С. 76–88.
36. Верналій З. С. Фінансова безпека України в контексті глобалізації інвестиційних процесів. Суми : *Банківська справа*, 2001. № 3. С. 54–56.
37. Вівчар О. Й., Паранька Н. М. Інноваційна діяльність в Україні та напрямки її розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць*.

Львів, 2011. Вип. 21, (9). С. 183–187.

38. Вірченко А. А. Реактуалізація кейнсіанського підходу до аналізу бюджетно-податкової політики. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*, 2011. № 3. С. 44–50.

39. Гаврилишин Б. Д., Мочерний С. В., Устенко О. А. Економічна енциклопедія: у 3 т. 2000. 864 с.

40. Гладинець Н. Ю. Механізм реалізації державної інноваційної політики в регіоні. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. Вип. 683. С. 60–65.

41. Гончаров С. М., Кушнір Н. Б. Тлумачний словник економісті. Київ: Центр учбової літератури, 2006. 263 с.

42. Гордей О. Д., Василик Д. О. Бюджетний механізм забезпечення зростання суспільного добробуту. *Фінанси України*, 2006. № 4. С. 29–32.

43. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV : станом на 8 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 22.11.2023).

44. Грицюк Т. В. Бюджетне регулювання, макроекономічна стабільність та економічне зростання. *Фінанси і кредит*, 2003. № 13 (127). С. 14–26.

45. Грушевицька А. Б., Гернего Ю. О. Проблеми інвестування в основний капітал економіки України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2008. №4, Т. 2. С. 82–85.

46. Даниленко А. І. Удосконалення моделі управління економікою та фінансові механізми її реалізації. *Економіка України*, 2013. № 5 (618). С. 4–29.

47. Демченко А. Г., Агафонов А. А. Бюджетування: Як потрапити в ціль? *Фінансовий менеджмент*. Київ, 2008. № 1. С. 70–75.

48. Дем'яненко С. І., Коваль В. М., Давиденко В. М., Сас О. О. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств: інструменти та управління: кол. монографія. Київ : *KHEU*, 2015. 250 с.

49. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України. Тернопіль: *ТНЕУ*, 2008. 496 с.
50. Диха М. В. Принципові підходи до визначення стратегії соціально-економічного розвитку держави. *Економіка України: політико-економічний журнал*, 2013. № 2. С. 29–37.
51. Дишлева А. М. Бюджетна політика в умовах циклічного розвитку економіки. *Наукові праці НДФІ*, 2016. № 3 (52). С. 59–67.
52. Економічна енциклопедія: у 3 томах. Т. 1 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : *Видавничий центр «Академія»*, 2000. 864 с.
53. Євдокимов Ф. І., Мізіна Ф. І. Дослідження категорії «економічний потенціал промислового підприємства». *Наук. пр. ДонНТУ. Серія: економічна*. 2004. Вип. 75. С. 54–59.
54. Єгоров О. І. Інституціоналізм: інвестиційний потенціал: формування та реалізація. Харків, 2007. 188 с.
55. Єфименко Т. І. Фіскальний простір антикризового регулювання. Київ: *ДННУ «Акад. фін. управління»*, 2012. 332 с.
56. Жаліло Я. А. Національний інвестиційний потенціал як фундамент економічного зростання в Україні: зб. матеріалів доп. учасн. 13 засідання круглого столу. Безпека економічних трансформацій. Київ, 2001. 96 с.
57. Жаліло Я. А. Нова архітектура бюджетної системи України: ризики та можливості для економічного зростання. Київ: *НІСД*, 2010. 72 с.
58. Жовтанецький О. М. Фіскальна політика в перехідній економіці України: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.01. Львів : *нац. ун-т ім. І. Франка*, 2002. 20 с.
59. Жовтяник Н. С. Генезис фіскальної політики та перспективи її розвитку в Україні. *Агросвіт*, 2017. № 5. С. 40–47.
60. Забарна Е. М. Інноваційно-інвестиційний фактор економічного розвитку України. Одеса: *Ин-т проблем ринку та екон.-екол. досліджень НАН України*, 2006. 304 с.

61. Забарна Є.М. Інноваційно–інвестиційний фактор економічного розвитку України. Одеса: *Ин-т проблем ринку та екон.-екол. досліджень НАН України*, 2006. 304 с.
62. Завгородня О. О. Фіскальне регулювання: зміст, основні форми та напрямки впливу на соціально економічні процеси. Проблеми перехідної економіки України, присвяченої 100-річчю Державної металургійної академії України : матер. наук.-практ. конф. Дніпропетровськ : *Січ*, 1998. С. 136–139.
63. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. Київ : *Знання*, 2002. 556 с.
64. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. 2-ге видання, виправлене та доповнене. Львів: *Видавництво «Центр Європи»*, 1997. 576 с.
65. Зайдель Б., Веспер Д. Бюджетний федералізм: порівняльний аналіз країнами. *Регіон: економіка та соціологія*, 1999. № 2. С. 16–47.
66. Запатріна І. В., Лебеда Т. Б. Бюджетна політика стимулювання економічного зростання та механізми її реалізації. *Фінанси України*, 2006. №4. С. 38–45.
67. Затонацька Т. Г. Бюджетно-податкове регулювання інвестиційної діяльності в Україні: монографія. Київ: *Задруга*, 2012. 299 с.
68. Затонацька Т. Г. Проблеми та перспективи формування бюджетного механізму стимулювання інвестиційних процесів. Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. пр. Вид. 21. Київ: *Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет»*, 2010. С. 200–206.
69. Ібрахім М. А. Аспекти фіскальної політики держави. Вісник університету, 2016. № 7–8. С. 142–145.
70. Іванов В. М. Бюджетна система: конспект лекцій. Київ: *МАУП*, 1999. 80 с.
71. Іванов Ю. Б. Стратегія формування конкурентних переваг підприємства в умовах інтенсивної конкурентної боротьби. *Проблеми економіки*, 2012. С. 121–128.

72. Ідрісова А. Р. Сутність інвестицій, інвестиційної привабливості та роль інвестиційного проектування в діяльності підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2008. №2. Т. 2. С. 174–176.
73. Ілляшенко С. М. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: моногр. Суми : ВТД «Університет. книга». 2005. 582 с.
74. Ілляшенко С. М., Біловодська О. А. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств: монографія. Суми: ВТД «Університетська книга», 2010. 435 с.
75. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні : аналіт. доп. / С. О. Біла, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. І. Жук та ін. ; за ред. С. О. Білої. Київ : НІСД, 2011. 80 с.
76. Капітан О. І.; Нестеренко А. О. Вплив євроінтеграційних процесів на розвиток соціальної сфери України. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2021. № 29: 260–266.
77. Капуку Найм «Бюджетний федералізм». Британська енциклопедія, 17 травня 2016 р. URL: <https://www.britannica.com/topic/fiscal-federalism>. (дата звернення 04.06.2023).
78. Кейнс Дж. Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей Київ: АУБ, 1999. 189 с.
79. Керецман В. Ю. Проблеми формування регіональної політики та регіонального управління в Україні. URL : <http://www.sustainable-cities-net.org.ua/publicationshow.php?id=244> (дата звернення 22.11.2023).
80. Керецман В. Ю. Проблеми формування регіональної політики та регіонального управління в Україні / URL : <http://www.sustainable-cities-net.org.ua/publicationshow.php?id=244> (дата звернення 22.11.2023).
81. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика). Київ : НІОС, 2000. 384 с.
82. Копич Р. І. Еволюція фіскальної політики у трансформаційних економіках. *Журнал європейської економіки*, 2004. № 4. Т. 3. С. 452–472.

83. Костюкевич Р. М., Мандзюк О. М. Проектне управління в системі стратегічного планування об'єднаних територіальних громад. Управління розвитком складних систем. Київ : КНУБА, 2016. Вип. 26. С. 74–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Urss_2016_26_12 (дата звернення 22.11.2023).

84. Костяна О. В. Аналіз впливу заходів дискреційної податкової політики на бази оподаткування прямих податків. *Бізнес Інформ*, 2012. № 7. С. 141–145.

85. Кочетков В. М., Мусієнко О. О. Розвиток українських ТНК як фактор росту економіки країни. *Ефективна економіка*, 2013. С. 5.

86. Крисоватий А. І., Валігура В. А. Домінанти гармонізації оподаткування: національні та міжнародні вектори: монографія. Тернопіль: *Підручники і посіб.*, 2010. 248 с.

87. Крохмаль Т. М. Перспективи розвитку зеленої економіки: рекомендаційний бібліографічний показник. Запоріжжя: *Національний університет «Запорізька політехніка»*, 2020. С. 26.

88. Лановий В. Анатомія кризи української економіки. Київ: *Українська правда*, 2015. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2015/06/16/546489/> (дата звернення 11.10.2023).

89. Лапін Є. В. Економічний потенціал підприємства : моногр. Суми: *ІТД «Університ. книга»*. 2002. 310 с.

90. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання економіки : автореф. дис. доктора екон. наук : 08.00.08. Київ, 2010. 37 с.

91. Лучик С. Д., Лучик В. Є. Світовий досвід формування та реалізації політики регіонального розвитку та можливість його запровадження в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2013. Вип. 23.18. С. 124–131.

92. Львовчкін С. В. Макрофінансова стабілізація в країні у контексті економічного зростання : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. док. екон. наук:

спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг, кредит». URL: www.nbuv.gov.ua/articles (дата звернення: 22.11.2023).

93. Лютий І. О., Демиденко Л. М. Бюджетна політика і стабільність соціально-економічного розвитку України. *Фінанси України*, 2016. № 10. С. 3–13.

94. Майбурова І. А., Іванова Ю. Б., Тарангул Л. Л. Економіка податкових реформ: монографія. Київ: Алерта, 2013. 426 с.

95. Макогон Ю. В. Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект. Збірник наукових праць. Донецьк : *ДонНУ*, 2008. Ч. 1. 463 с.

96. Матішак Ю. І. Напрями вдосконалення податкового стимулювання інноваційної діяльності в Україні. *Економіка розвитку*, 2014. №3. С. 33–36.

97. Мельник В. М., Гудзенко І. С. Еволюція бюджетно-податкового регулювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки, 2015. № 5. С. 831–836.

98. Мельниченко С. І. Бюджетне регулювання економічного розвитку. *Вісник ДДФА. Економічні науки*. 2014. № 2. С. 82–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddfae_2014_2_12 (дата звернення 13.09.2023).

99. Менеджмент європейської економічної інтеграції: підручник / С. М. Писаренко, Н. В. Горін, Л. А. Українець [та ін.]; за ред. С. М. Писаренко. Київ : *Знання*, 2012. 373 с.

100. Мешко Н. П. Інвестиційно-інноваційний потенціал регіону: критерії оцінки та проблеми формування. *Екон. простір*. 2008. № 10. С. 78–88.

101. Мешко Н. П. Інвестиційно-інноваційний потенціал регіону: критерії оцінки та проблеми формування. *Екон. простір*. 2008. № 10. С. 78–88.

102. Мешко Н. П. Інвестиційно-інноваційний потенціал регіону: критерії оцінки та проблеми формування. *Екон. простір*, 2008. № 10. С. 78–88.

103. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2007. 399 с.

104. Молдован О. О. Щодо удосконалення податкових інструментів підтримки малого підприємництва в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1621>. (дата звернення: 22.11.2023).

105. Молодецька О. М., Буркова Л. А., Семеняка Т. В. Трансформація податкової системи України. *Бухгалтерський облік, аналіз і аудит*, 2016. № 2. С. 710–714.

106. Морщ Я. І. Теоретико-методологічні засади оцінювання ефективності фіскальної політики. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2016. Вип. 1(13). Т. 1. С. 181–187.

107. Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. І. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т 1 / за ред. С. В. Мочерного. Львів: *Світ*, 2005. 616 с.

108. Музиченко Т. О. Інвестиції та інвестиційна діяльність: понятійний апарат. *Сталий розвиток економіки*. 2014. №3(25). С. 161–167.

109. Навроцька Н. А. Пріоритетні напрями інвестиційної стратегії України в умовах впливу глобальних детермінант. *Вісник Академії митної служби України*, 2014. С. 52–61.

110. Намлієва Н. В. Регламентация системи управління інвестиційним потенціалом підприємств. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансового права. *Фінансово-правові аспекти державного регулювання інвестиційної діяльності*: зб. матеріалів доп. учасн. Міжнародна інтернет конференція. Київ, 2009 р. URL: <http://ndi-fr.asta.edu.ua/conf/index.php?topic=47.0> (дата звернення: 22.11.2023).

111. Нечай Н. В. Нариси з історії оподаткування. Київ: *Вісник податкової служби України*, 2002. 144 с.

112. Нойбауер Х. Інноваційна діяльність на малих і середніх підприємствах. *Проблеми теорії та практики управління*. 2002. № 3. С. 65–67.

113. Озерчук О. В. Сутність, роль та напрями державної фінансової політики регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Наукові праці НДФІ, 2015. № 1. С. 17–25.
114. Онишко С. В., Паєнтко Т. В. Пріоритети фінансової політики у контексті розвитку економіки. *Науковий вісник НУДПСУ*, 2006. №3 (34). С. 54–59.
115. Онищенко В. О., Ставнича М. М. Бюджетно-податковий механізм подолання соціально-економічної диференціації регіонів: теоретичний аспект. *Економіка і регіон*, 2009. № 3(22). С. 3–8.
116. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навч. Посіб. Київ: *КНЕУ*, 2001. 240 с.
117. Орлова Н. С., Іващенко А. І. Аналіз шляхів підвищення інвестиційної активності в Україні. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу* 2013. № 2. С. 73–76.
118. Осовська Г. В., Юшкевич О. О., Завадський Й. С. Економічний словник. Київ : *Кондор*, 2007. 358 с.
119. Павленко П. Децентралізація та ефективність місцевого самоврядування. Київ: *ПРООН/МПВСР*. 2009. 269 с.
120. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки : монографія. Київ : *НДФІ*, 2006. 584 с.
121. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки. Київ : *НДФІ*, 2006. 584 с.
122. Паєнтко Т. В. Інструменти фіскального регулювання фінансових потоків. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2011. №8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>. (дата звернення: 22.11.2023).
123. Панчишина С. М.; Островерха П. І. Макроекономіка. Київ: *Основи*, 2001. 588 с.
124. Папп Н. В. Інструменти державно-приватного партнерства у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності. Сталий розвиток економіки. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2010. С. 109.

125. Папп Н. В., Біла К. О. Особливості формування інноваційного потенціалу регіону. *Наука в інформаційному просторі*: зб. матеріалів доп. учасн. V Міжнар. наук.–практ. конф., 30–31 жовт 2009 р. Дніпропетровськ: 2009. т 6. С. 68–70.
126. Пасічник В. А. Вплив бюджетно-податкової політики на утворення та розподіл доходу основних секторів економіки. *Наукові праці НДФІ*, 2008. Вип. 3. С. 9–21.
127. Педченко Н. С., Стрілець В. Ю. Бюджетний потенціал регіону: оцінка та перспективи розвитку : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2014. 220 с.
128. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом: монографія Київ: *Лібра*, 2002. 472 с.
129. Пересада А. А., Майорова Т. В. Інвестиційне кредитування: навч. посіб. Київ: *КНЕУ*, 2002. 271 с.
130. Петрович Й. М., Прокопишин-Рашкевич Л. М. Інноваційний потенціал управління організацією: монографія. Львів: *Видавництво Львівської політехніки*, 2010. 184 с.
131. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI : станом на 23 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 22.11.2023).
132. Покатаєва К. П. Теоретичні основи визначення категорій «інвестиційний потенціал» та «інвестиційна привабливість». Комунальне господарство міст. Харків : *техн. науки*, 2007. Вип. 75. С. 262–268.
133. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII: станом на 10 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 22.11.2023).
134. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 22.11.2023).

135. Радіонов Ю. Д. Бюджетні кошти як інвестиційний ресурс України. *Економіка України*, 2014. № 9 (634). С. 35–53.
136. Ракул О. В. Фіскальна політика держави: проблеми розуміння. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, 2015. № 1. С. 44–50.
137. Ревенко О. В., Рудюк А. О. Вплив екологічних та соціальних аспектів податкової політики на якість життя населення. *Екологія і промисловість*, 2013. № 1. С. 28–33. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/ekolprom_2013_1_7.pdf. (дата звернення: 12.02.2023).
138. Романенко О. Р. Фінанси: Підручник. Київ: *Знання*, 2006. – 312 с.
139. Романенко О. Р. Фінанси: підручник. Київ: *Центр навчальної літератури*, 2006. 312 с.
140. Россоха В. В., Соколов Д. О. Шляхи забезпечення інноваційно-технологічного розвитку. *Агроінком*. 2013. № 7–9. С. 48–56.
141. Рубан Н. І., Чуницька І. І. Джерела ефективності бюджетно-податкових важелів в умовах кризи фінансових відносин. Ірпінь. *Науковий вісник Національного університету ДПС України*, 2010. № 1 (48). С. 42–48.
142. Руденко В. В. Зарубіжний досвід фінансування місцевого самоврядування. URL : http://buktoloka.cv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=115%3A2011-01-12-10-15-12&catid=13%3Apublications&Itemid=16&lang=uk (дата звернення 22.11.2023).
143. Рябушка Л. Б., Веремчук Д. В. Бюджетно-податкова політика і в системі регулювання економічного розвитку держави. *Вісник Сумського державного університету : зб. наук. праць*. 2008. № 3. С. 182–187.
144. Салямон-Міхєєва К. Д. Міжбюджетні відносини, як фінансовий механізм держави. Київ: *Економіка. Фінанси. Право*, 2009. №3. С.19–25.
145. Санто Б. Іновація як засіб економічного розвитку. *Прогрес*, 1990. 295 с.
146. Санто Б. Сила іноваційного саморозвитку. *Іновації*, 2004. № 2. С. 6.

147. Святоцький О. Місце і роль інтелектуальної діяльності в економічному і соціальному розвитку країни. Київ : *Академвидав*, 2006. № 422. С. 20.
148. Сей Жан-Батист. Трактат по політичній економії. URL: <http://readbookz.com/book/135/3831.html> (дата звернення 22.11.2023).
149. Семененко М. В. Напрями удосконалення державного регулювання інноваційно інвестиційної діяльності в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*, 2016. №2. С. 81–84.
150. Сергієнко Л. К. Теоретичні основи формування національної бюджетної політики України. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*, 2015. Вип. 7. С. 738–742.
151. Сідельникова Л. П. Апологетика податково-боргової складової фіскальної політики України. *Вісник соціально- економічних досліджень*, 2013. Вип. 2 (49), ч. 2. С. 74–80.
152. Сідельникова Л. П. Податкові та боргові джерела бюджетного фінансування державних інвестиційних проєктів. *Інвестиції: практика та досвід*, 2011. № 22. С. 8–12.
153. Скопненко О. І., Цимбалюк Т. В. Сучасний словник іншомовних слів. Київ: Довіра, 2006. 789 с.
154. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовійт та ін. Київ: Довіра, 2002. 1018 с.
155. Смерічевська С. В., Сидич О. В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства. Донецьк : Економіка промисловості, 2006. С. 14-19.
156. Cox L. A. Industrial innovation: the role of people and cost factors. *Research management*. N.Y. 1976 Vol. 19, N 2. p. 29–32
157. Старостенко Г. Г., Булгаков Ю. В. Бюджетна система: навч. посіб. Київ: *Центр навчальної літератури*, 2006. 240 с.
158. Статистичний щорічник за 2002 рік. Київ : *Консультант*, 2003. 750 с.
159. Тарангул В. І. Бюджетно-податковий механізм у системі

фінансового стимулювання розвитку регіонів. Науковий вісник Національного університету 425 державної податкової служби України (економіка, право). 2012. № 4. С. 74–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnudpsu_2012_4_11. (дата звернення: 21.01.2023).

160. Тарангул Л. Л., Серебрянський Д. М., Новицька Н. В. Ефективність бюджетно-податкової підтримки національної економіки України. Київ: *Науковий вісник Національного університету ДПС України*, 2011. № 3 (54). С. 34–44.

161. Тарангул Л. Л., Серебрянський Д. М., Новицька Н. В. Ефективність бюджетно-податкової підтримки національної економіки України. Науковий вісник Національного університету ДПС України. 2011. № 3 (54). С. 34–44.

162. Твіс Б. Управління науково-технічними нововведеннями. *Економіка*, 1989. 272 с.

163. Терещенко О. О., Бабяк Н. Д. Фінансовий контролінг: навч. посіб. Київ: *КНЕУ*, 2013. Т. 35. 407 с.

164. Трегубчук В. Концепція сталого розвитку для України. *Вісник НАН України*, 2002. № 2. С. 31–40.

165. Тріпак М. М., Тимчук О. Й. Бюджетне регулювання в період трансформації міжбюджетних відносин. Наукові записки. Тернопільський державний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. Серія : Економіка. № 11. 2002. С. 67–70.

166. Усков І. В. Сутність і основні напрями розвитку бюджетної політики на місцевому рівні. *Економіка АПК*, 2015. № 9. С. 32–36.

167. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка. Київ: *КНЕУ*, 2006. 316 с.

168. Федоренко В. Г. Інвестознавство: підручник. 3-тє вид., доп. Київ: *МАУП*, 2004. 480 с.

169. Федоренко В. Г. Менеджмент: підручник 2-ге вид. Київ : *Алерта*, 2014. 344 с.

170. Фролов С. М. Бюджетний менеджмент і проблеми розвитку прикордонних територій: монографія. Суми: Вид-во СумДУ, 2010. 316 с.
171. Фролова Г. І. Інвестиційно-інноваційна стратегія розвитку економіки України *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, 2013. № 2 (22). С. 80–84.
172. Чаргазія Т. З. Сутність та особливості інвестиційної активності в економіці великого промислового міста. *Інноваційна економіка*, 2014. № 5. 157–162.
173. Черваньов Д., Названова Л. Пріоритетні напрямки реалізації відкритих інновацій в Україні *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*, 2012. № 136. С. 4–8.
174. Череп А. В., Рурка Г. І. Методичні підходи до аналізу прибутку комерційного банку на прикладі ПуАТ АКБ «ІндустріалБанк». Київ: ТОВ «ФІНТЕХАЛЬЯНС». 2011. Т. 1. № 10. 7 с.
URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/1023/1030> (дата звернення 22.11.2023).
175. Черничко С. Ф. Регулювання регіонального розвитку в Україні та за кордоном (досвід Німеччини). *Науковий вісник НЛТУ України*, 2010. Вип. 20.15. С. 252–256.
176. Черничко Т. В. Застосування інструментів бюджетно-податкового та грошово-кредитного регулювання в умовах перехідного періоду. *Вісник технологічного університету*. №4. Частина 2. Серія: Економічні науки. Хмельницький, 2002. С. 275–280.
177. Чуницька І. І. Бюджетно-податкові важелі формування фінансового потенціалу держави.: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук. Ірпінь: Б.в., 2009. 21 с.
178. Чуркіна І. Є. Еволюція наукових концепцій щодо проблематики бюджетної системи. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вид. 2. С. 164–172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2014_2_28. (дата звернення: 22.11.2023).

179. Шикіна Н. А., Мамонтова І. В. Бюджетно-податкові важелі як інструмент розвитку економіки. *Сталий розвиток економіки*, 2013. № 1. С. 345-348.
180. Шишко А. В. Теоретичні аспекти формування фінансової автономії місцевого самоврядування у сучасних умовах. *Наукові праці НДФІ*. 2015. №1 (70). С. 16–24.
181. Шуба В. Б. Моделі міжбюджетних відносин конкретних країн: загальне та особливе. *Фінанси*, 2003. № 10. С. 62-64.
182. Щукін Б. М. Аналіз інвестиційних проєктів. *К: МАУП*, 2002. 128 с.
183. Яковенко Р. В., Чернега А. М. Інноваційна діяльність в Україні: проблеми та перспективи. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Кіровоград : Економічні науки: зб. наук. пр.*, 2012. Вип. 22, (2). С. 434–439.
184. Януль І. Є. Бюджетний процес в Україні та напрями його вдосконалення. *Фінанси України*, 2009. № 9. С.25–29.
185. Ярема Б. П., Ситник Н. С. Бюджетно-податкова політика України та напрями її реалізації. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 2 (1). С. 75–80.
186. A. Krysovaty, A. Gospodarowicz. Modern determinants of fiscal policy: local and international dimension. Monograph. Wroclaw: 2016. 282 p.
187. Alan Upchurch Management Accounting: Principles&Practice. London, 1998. 640 с.
188. Alchian A. Economic Forces at Work. Indianapolis, 1977. 246 p.
189. Alex Easson, Eric M. Zolt. Tax Incentives. *World Bank Institute, Washington D.C.*, 2002. 35 p. URL: <http://siteresources.worldbank.org/INTTPA/Resources/EassonZoltPaper.pdf>. P. 6 (дата звернення 22.11.2023).
190. Allen T. A. Scentific innovation and industrial prosperity.London,1966. 204 p.

191. Allingham M., Sandmo A. Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis. *Journal of Public Economics*. 1972. Vol 1. №3–4. P. 323–338.
192. Barro R., Sala-i-Martin X. *Economic growth*. NY: McGraw-Hill, 1995. 539 p.
193. Bently A. *Process of Government*. N.&Y., 1908. P. 38.
194. Bodie Z., Drew M., Basu A., Kane A., & Marcus A. *Principles of investments*. McGraw-Hill Education. 2013. 571 p.
195. Boudon R. Individualisme ou holisme: un debat metodologique fondamental. *Les champs de la sociologie frangaise*. Paris, 1988. P. 31–45
196. Campbell J. L. The State and Fiscal Sociology. *Annual Review of Sociology*. 1993. Vol. 19. P. 164.
197. Campbell R. McConnell, Stanley L. Brue, Sean M. Flynn. *Economics. Principles, Problems, and Policies*. New York : The McGraw-Hill Companies, 2006. 917 p.
198. Carabelli C. The Definition of «Business Imperative». URL: <http://smallbusiness.chron.com/definition-business-imperative-25055.html>. (дата звернення: 22.11.2023).
199. Collins Cobuild english usage: Sinclair, John (ed.). London: *Harper Collins*, 1992, xxii. 808 p.
200. Dolan E. J. Lindsay D. E. *Macroeconomics*, 1994. 402 p.
201. Dornbusch G., Fischer S. *Macroeconomics*. 1997. 784 p.
202. Dunning, John H. The theory of international production. *The International Trade Journal* 3.1, 1988. 21-66 p.
203. Financial policies. Glossary of statistical terms. Organisation for Economic Co-operation and Development. URL: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=4469> (дата звернення 13.03.2023).
204. Ghali K. H. Government size and economic growth: avidence from a multivariate cointegration analysis. *Applied Economics*. 1999. № 31. P. 975–987.
205. Hazlitt H. The Failure of the «New Economics»: An Analysis of the Keynesian Fallacies. D. Van nostrand company, 1959. 458 p.

206. Hazlitt H. The Failure of the «New Economics»: An Analysis of the Keynesian Fallacies. D. Van nostrand company, 1959. 458 p. Чухно А. А. Модернізація економіки та економічна теорія. *Економіка України*, 2012. № 10. С. 24–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2012_10_3 (дата звернення 24.08.2023).
207. Heine P. Economic way of thinking-Trans. from English: Catallaxy, 1997. 704 p.
208. Hemming R., Kell M., Mahfouz S. The effectiveness of fiscal policy in stimulating economic activity – a review of the literature. International Monetary Fund, 2002. 52 p.
209. Hughes G., Smith S., Tabellini, G. Economic aspects of decentralized government: structure, functions and finance. *Economic Policy*, 1991. 6 (13). pp. 426-459.
210. Iorwerth A., Whalley J. Efficiency considerations and the exemption of food from sales and value added taxes. *Canadian Journal of Economics*, 2002. Vol. 35., No. 1, February. P. 167.
211. Isaac William Martin, Ajay K. Mehrotra, Monica Prasad. The New Fiscal Sociology. Taxation in Comparative and Historical Perspective. Cambridge University Press, 2009. XIV. 213 p.
212. Kincaid H. Methodological Individualism/Atomism. The Handbook of Economic Methodology. London, 1998. P. 295
213. Landau D. Government and aconomic growth in the less developed countries: an ampirical study for 1960–1980. *Economic Development and Cultural Change*. 1986. № 35 (1). P. 35–75
214. Lansing K. J. Optimal Fiscal Policy in a Business Cycle Model with Public Capital. *Canadian Journal of Economics*, 1998. Vol. 31. №. 2. P. 337–364.
215. Lee K. Tax Evasion, Monopoly, and Nonneutral Profit Taxes. *National Tax Journal*, 1998. Vol. 51. No. 2.
216. Leibovitz A. H. Government policy and innovation: the Small business administration experience. In: *Technological innovation: Col.*, 1977. 290–298 p.

217. Leontief W. Theoretical Assumptions and Nonobserved Facts. *American Economic Review*. 1971. № 61. P. 1–7.
218. Lerner J. The proposer's opening remarks. *Economist Debates on Industrial Policy. The Economist*, 2010. July 12.
219. Lieberman E. S. Race and Regionalism in the Politics of Taxation in Brazil and South Africa. Cambridge (UK); New York: Cambridge University Press, 2003. XVIII. 323 p.
220. Littré, Émile. Dictionnaire de la langue française. Paris : Hachette, 1872 Vol. 2. No. 2. 1256 p.
221. McConnell K. R. Economics: principles, problems and policies. Bru, 2003. 972 p.
222. McConnell, Kenneth E., and Michael Price. The lay system in commercial fisheries: Origin and implications. *Journal of Environmental Economics and Management*. 51.3. 2006. P. 295–307 p.
223. Musgrave R.A. Schumpeter's Crisis of the Tax State: An Essay in Fiscal Sociology. *Journal of Evolutionary Economics*. 1992. Vol. 2 (2). P. 89–113.
224. Myrdal G. The Political Element in the Development of Economic Theory. London: Routledge & Kegan Paul Ltd, 1965. 248 p.
225. Oberg K. Cultural shock: Adjustment to new cultural environments. *Practical Anthropology*. 1960. P. 177–182.
226. Persky J. Retrospectives: Retrospectives: Pareto's law. *Journal of Economic Perspectives* 6.2, 1992. 181 p.
227. Persky J. Retrospectives: The Ethology of Homo Economicus. *The Journal of Economic Perspectives*, 1995. Vol. 9. No. 2 (Spring). 221–231 p.
228. Phelps Brown E. H. The Underdevelopment of Economics. *Economic Journal*. 1972. P. 1–10.
229. Porter, Michael E. On competition. *Harvard Business Press*, 2008. 608 c.
230. Prinz A. A. Moral Theory of Tax Evasion, Working Paper. University of Munster. URL: <https://editorialexpress.com/download.cgi?...pdf>. (дата звернення

22.11.2023).

231. Rogoff K. Equilibrium Political Business Cycles. *American Economic Review*, 1990. Vol. 80. №. 1. P. 21–36.

232. Samuelson P., Nordhouse V. Economics, 1994. T. 1, T. 2. 740 p.

233. Samuelson, Paul A. Maximum principles in analytical economics. *The American Economic Review* 62.3. 1972. C. 249–262.

234. Sharp, W., Gand Baily Alexander, and Jeffery V. Bailey. «J.Investments». Six Edition». 2001. 759 p.

235. Shim, Soyeon, and Kenneth C. Gehrt. Hispanic and Native American adolescents: An exploratory study of their approach to shopping. *Journal of retailing* 72.3, 1996. P. 307–324.

236. Solow R. M. On Theories of Unemployment. *American Economic Review*, 1980. ВДЦ 70. P. 1–12.

237. Soros G. The Alchemy of Finance. Reading the Mind of the Market. John Wiley & Sons Inc, 1994. 367 p.

238. Surrey S. S. Tax Incentives as a Device for Implementing Government Policy: A Comparison with Direct Government Expenditures. *In Harvard Law Review* 83, 1970. №4. P. 705.

239. Tax Expenditures. Shedding Light on Government Spending through the Tax System. Lessons from Developed and Transition Economies. Washington, DC: *World Bank*. 2004. P. 234.

240. Tcherneva R. P. The Return of Fiscal Policy: Can the New Developments in the New Economic Consensus Be Reconciled with the Post-Keynesian View? The Levy Economics Institute. Working Paper. 2008. № 539. 49 p. URL: <http://hdl.handle.net/10419/31525> (дата звернення 13.03.2023).

241. Tobin J. Inflation and Unemployment. *American Economic Review*, 1972. ВДЦ 62. 1–18 pp.

242. Touraine A. Un nouveau paradigme. Pour comprendre le monde d'aujourd'hui. Paris, 2005. 365 p.

243. Ullmann H. Der deutsche Steuerstaat. URL: https://books.google.de/books?id=5M4gJpNsPZQC&pg=PA3&hl=de&source=gbv_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false.

244. Wahab M. Economic growth and expenditure: evidence from a new test specification. *Applied Economics*, 2004. № 36. P. 2125–2135.

245. Waterman, Anthony MC. Economics as theology: Adam Smith's wealth of nations. *Southern Economic Journal*. 68.4. 2002. C. 516–924.

246. Weston S. F. Principles of Justice in Taxation. English: *HardPress Publishing*, 2013. 316 p.

247. Wicksell K. A New Principle of Just Taxation. In: Musgrave R.A., Peacock A.T. (eds) *Classics in the Theory of Public Finance*. International Economic Association Series. Palgrave Macmillan. London, 1958. P. 72–118.

248. Worswick G. D. N. Is Progress in Economic Science Possible. *Economic Journal*. 1972. № 82. P. 73–86.

249. Wren-Lewis S. Macroeconomic Policy in Light of the Credit Crunch: The Return of Counter-cyclical Fiscal Policy? *Oxford Review of Economic Policy*. 2010. Vol. 26. № 1. P. 71–86.

ДОДАТКИ

Додаток А

№ п/п	Законодавчий і нормативно-правовий акт	Характеристика
1.	Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII, із змінами та доповненнями (ВВР, 1991, № 47, ст. 646)	Встановлює основні правові, економічні та соціальні параметри інвестиційних процесів в Україні. Метою є забезпечення рівноправного захисту прав, інтересів та власності учасників інвестиційних проєктів, незалежно від форми власності, а також сприяння ефективному інвестуванню в економіку України, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції.
2.	Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 05.07.2012 р. № 5080-VI, із змінами та доповненнями (ВВР, 2013, № 29, ст.337)	Встановлює правові та організаційні засади формування, функціонування та відповідальності учасників спільного інвестування, характеристики управління їхніми активами, визначає вимоги до складу, структури та збереження активів, особливості розподілу та обороту цінних паперів інститутів спільного інвестування, процедуру та обсяг розкриття інформації інститутами спільного інвестування з метою приваблення та ефективного розміщення фінансових ресурсів інвесторів.
3.	Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04 липня 2002 року № 40-IV, із змінами і доповненнями (ВВР, 2002, № 36, ст. 266)	Закон встановлює правові, економічні та організаційні принципи державного контролю за інноваційною діяльністю в Україні, визначає форми державного стимулювання інноваційних процесів і має на меті підтримку розвитку економіки України шляхом інновацій. Відповідно до цього Закону, державна підтримка надається суб'єктам господарювання всіх форм власності, які реалізують в Україні інноваційні проєкти, а також підприємствам всіх форм власності, яким присвоєно статус інноваційних.

4.	Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 р. № 3715-VI, із змінами і доповненнями (ВВР, 2012, N 19-20, ст. 166)	Закон встановлює правові, економічні та організаційні принципи створення та впровадження пріоритетних напрямків інноваційної діяльності в Україні. Ціль Закону полягає у формуванні правової основи для зосередження ресурсів держави на ключових напрямках науково-технологічного оновлення виробництва та сектору послуг у країні.
5.	Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» від 16 липня 1999 року № 991- XIV, із змінами і доповненнями (ВВР, 1999, № 40, ст. 363)	Закон встановлює правові та економічні принципи впровадження та дії спеціального режиму інноваційної активності технологічних парків.
6.	Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР, із змінами і доповненнями (ВВР, 1996, № 19, ст. 80)	Встановлює характеристики режиму іноземного інвестування в Україні, враховуючи цілі, принципи та положення українського законодавства.
7.	Закон України «Про захист іноземних інвестицій» від 10 вересня 1991 року № 1540а- XII, із змінами і доповненнями (ВВР, 1991, № 46, ст. 616)	Встановлює закономірні права та інтереси іноземних інвесторів в Україні, а також забезпечує розподіл та перерозподіл доходів та визначає податкові платежі.
8.	Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992 року № 2673- XII, із змінами і доповненнями (ВВР, 1992, № 50, ст. 676)	Встановлює процедуру створення та ліквідації, а також механізм дії спеціальних (вільних) економічних зон в Україні, загальні правові та економічні основи їхнього статусу, а також загальні норми регулювання взаємовідносин суб'єктів економічної діяльності цих зон з місцевими радами народних депутатів, органами державної виконавчої влади та іншими органами.

9.	Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року № 3480-V, із змінами і доповненнями (ВВР, 2006, № 31, ст. 268)	Встановлює умови та процедуру випуску цінних паперів, а також регламентує відносини, що виникають під час розподілу, обороту цінних паперів і здійснення професійної активності на ринку цінних паперів, з метою забезпечення прозорості та ефективності функціонування ринку цінних паперів.
10.	Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII, із змінами і доповненнями (ВВР, 2016, № 3, ст.25)	Встановлює роль держави у просуванні науки та технологій, застосуванні науково-технічних досягнень для трансформації суспільного виробництва та задоволення потреб людства; ключові цілі, напрями та засади державної науково-технічної політики; форми та методики державного управління в науково-технічному секторі; повноваження державних органів у реалізації науково-технічної політики; економічні та юридичні гарантії розвитку науково-технологічної активності.
11.	Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 року № 2623-III, із змінами і доповненнями (ВВР, 2001, № 48, ст. 253)	Встановлює правові та організаційні принципи єдиної системи визначення та впровадження пріоритетних напрямків розвитку науки і технологій в Україні.
12.	Закон України «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій» від 9 квітня 2004 року № 1676- IV, із змінами і доповненнями (ВВР, 1992, № 12, ст. 165)	Державна інтегрована програма розвитку високотехнологічних наук має на меті впровадження моделі стабільного економічного зростання національних підприємств шляхом поліпшення структури їх основного капіталу та інтенсивного інвестування високотехнологічного виробництва.

13.	Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III, із змінами і доповненнями (ВВР, 2001, № 5–6, ст. 30)	Встановлює структуру банківської системи, економічні, організаційні та правові основи заснування, функціонування, реорганізації та ліквідації банків. Цей Закон має на меті юридичне забезпечення стабільного розвитку та діяльності банків в Україні, створення відповідного конкурентного середовища на фінансовому ринку, захист законних інтересів вкладників та клієнтів банків, формування сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки внутрішнього виробника товару.
14.	Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679-XIV, із змінами і доповненнями (ВВР, 1999, № 29, ст. 238)	Встановлює юридичний статус, принципи структури, завдання, ролі та обов'язки Національного банку України, включаючи його ролі та обов'язки у сфері банківського нагляду; забезпечення стабільності грошової одиниці України. Сприяє додержанню стабільності банківської системи, а також в межах своїх повноважень цінової стабільності та інвестиційної активності.
15.	Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16 грудня 1997 року № 723/97- ВР, із змінами і доповненнями (ВВР, 1998, № 16, ст. 68)	Встановлює визначення лізингу, а також загальні правові та економічні принципи його проведення. Лізинг - це бізнес-діяльність, яка має на меті інвестування власних або залучених фінансових ресурсів.

Таблиця Б-1 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу: Сільське господарство, лісове господарство та рибне мн. грн.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Капітальні інвестиції	Розрахункові величини				
			X_i	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	Y_i	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2013	166277,9	18587,4	-192440,7	37033411662,5	-44750,2	2002578090,9	8611753528,0
2014	220163,3	18795,7	-192232,4	36953284268,1	9135,3	83452962,5	-1756092550,4
2015	372,0	30154,7	-180873,4	32715176156,0	-210656,0	44375965984,1	38102067453,9
2016	414,8	50484,0	-160544,1	25774398572,7	-210613,3	44357949751,2	33812711762,8
2017	467,6	64243,3	-146784,8	21545768850,7	-210560,4	44335696517,6	30907065033,8
2018	540,5	66104,1	-144924,0	21002957225,5	-210487,6	44305013389,7	30504693099,6
2019	572,7	59129,5	-151898,6	23073175720,0	-210455,3	44291442655,0	31967862600,9
2020	624,1	50679,7	-160348,4	25711599922,0	624,1	389463,5	-100068628,8
2021	943,5	69950,3	-141077,8	19902937329,3	-210084,6	44135531238,2	29638264325,5
2022	682412,1	51439,5	50971,9	2598130905,3	214776,0	46128727856,4	10947532757,0
Всього	1072788,6	479568,2	-	-	-	-	-
Середнє значення	211028,1	211028,1	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця Б-2 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу: Промисловість млн. грн.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Промисловість	Розрахункові величини				
			X_i	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	Y_i	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2013	1493850,0	97574,1	-56045,0	3141039783,2	784623,2	615633593840,6	-43974192546,6
2014	1567714,0	86242,0	-67377,1	4539670909,3	858487,2	737000282617,1	-57842361147,9
2015	1917,2	87656,0	-65963,1	4351127923,1	-707309,6	500286896496,9	46656320953,3
2016	2343,0	117753,6	-35865,5	1286332655,6	-706883,8	499684711994,7	25352726925,5
2017	2862,3	143300,0	-10319,1	106483412,0	-706364,5	498950800165,3	7289031735,8
2018	3302,5	199896,0	46276,9	2141553324,7	-705924,3	498329061510,6	-32668000527,5
2019	3289,4	254196,2	100577,1	10115757067,5	-705937,4	498347634211,6	-71001152123,4
2020	3524,7	180537,4	26918,3	724595951,6	3524,7	12423323,8	94878291,0
2021	4999,4	242922,9	89303,8	7975172266,6	-704227,4	495936225060,7	-62890196597,7
2022	4008465,5	126112,6	124195,4	15424500959,9	2091279,9	4373451653186,2	259727374804,1
Всього	7092268,0	1536190,8	-	34381733293,7	-	4344181629221,2	-188982945037,5
Середнє значення	709226,8	153619,1	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця Б-3 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу: Будівництво млн. грн.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Будівництво	Розрахункові величини				
			X_i	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	Y_i	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2013	144765,7	40796,2	-5528,2	30561437,5	88148,5	7770150776,6	-487305835,5
2014	154619,0	36056,7	46324,4	2145953741,3	98001,7	9604338599,0	4539875146,9
2015	150,5	43463,7	-2860,7	8183833,3	-56466,7	3188492923,9	161536666,8
2016	181,0	44444,0	-1880,4	3536054,6	-56436,3	3185057737,6	106125105,6
2017	236,5	52176,2	5851,8	34243095,1	-56380,8	3178792918,3	-329926822,5
2018	322,1	55993,9	9669,5	93498456,7	-56295,2	3169147972,5	-544344049,7
2019	394,9	62346,6	16022,2	256709611,1	-56222,4	3160954088,6	-900803693,7
2020	444,8	39614,9	-6709,5	45017927,0	444,8	197806,0	-2984093,9
2021	539,5	55724,6	9400,2	88363008,0	-56077,8	3144717289,7	-527140094,4
2022	264518,8	32627,6	32627,6	1064560281,8	28021,5	785206418,2	914275432,1
Всього	566172,8	463244,4	463244,4	2706067164,6	-	36401850112,0	2015032329,6
Середнє значення	56617,3	46324,4	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця Б-4 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу: Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів млн. грн.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Оптова та роздрібна торгівля	Розрахункові величини				
	Y_i	X_i	$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2013	1782399,6	22190,3	-13846,8	191734147,2	976673,4	953890872136,9	-13523810589,8
2014	1795659,9	20715,7	-15321,4	234745604,4	989933,6	979968600794,5	-15167179087,6
2015	2159,3	20662,9	-15374,2	236366333,1	-803566,9	645719811609,4	12354206736,8
2016	2628,7	29956,8	-6080,3	36970169,7	-803097,6	644965743163,7	4883082323,0
2017	3351,2	33664,8	-2372,3	5627854,7	-802375,1	643805766940,5	1903482423,0
2018	4110,1	51817,6	15780,5	249023864,6	-801616,2	642588484427,5	-12649895958,7
2019	4345,9	44173,7	8136,6	66204096,8	-801380,4	642210566930,4	-6520503857,6
2020	4519,5	41684,8	5647,7	31896402,3	4519,5	20426103,2	25524874,2
2021	5994,8	58785,1	22748,0	517471049,0	-799731,4	639570336202,4	-18192282232,0
2022	4452093,6	36719,4	33368,2	1113437715,8	1100907,8	1211997882817,3	36735325699,3
Всього	8057262,6	360371,1	-	1570039522,0	-	5792740608308,4	-46887375368,7
Середнє значення	805726,3	36037,1	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця Б-5 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу: Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність млн. грн.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Транспорт, складське, господарське	Розрахункові величини				
	Y_i	X_i	$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2013	224523,5	18472,6	190727,5	36376991272,1	125210,6	15677686699,3	23881102826,8
2014	223068,4	15498,2	189272,4	35824057868,5	123755,5	15315419186,2	23423502368,5
2015	322,3	18704,0	-15091,9	227766351,1	-98990,6	9799139049,9	1493959218,2
2016	398,9	25107,8	-8688,1	75483602,9	-98914,0	9783975121,9	859377503,1
2017	479,0	37943,5	4147,6	17202336,9	-98833,9	9768135511,3	-409920428,9
2018	556,0	50078,3	16282,4	265115572,8	-98756,8	9752914369,5	-1607995485,0
2019	603,0	43792,8	9996,9	99937409,8	-98709,9	9743639665,5	-986789800,4
2020	558,4	34884,6	1088,7	1185202,4	558,4	311848,4	607950,2
2021	654,5	43944,6	10148,7	102995502,8	-98658,4	9733477494,3	-1001251421,1
2022	541964,9	49532,9	317441,4	100769045100,5	-223981496,6	50167710834540900,0	-71101000806409,8
Всього	993128,9	337959,3	-	72990735119,2	-	89574698946,3	45652592731,5
Середнє значення	99312,9	33795,9	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця Б-6 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу: Фінансова та страхова діяльність млн. грн.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Фінансова та страхова діяльність	Розрахункові величини				
			X_i	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	Y_i	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2013	196568,942	6646,8	-2146,1	4605530,6	107466,7	11549090433,0	-230628899,8
2014	209425,659	6214,5	8792,9	77314211,1	120323,4	14477723362,0	1057985709,1
2015	236,5	6448,0	-2344,9	5498321,5	-88865,8	7897129087,8	208376953,7
2016	214,4	7678,7	-1114,2	1241330,2	-88887,8	7901044075,1	99034361,7
2017	222,5	8055,3	-737,6	543980,0	-88879,7	7899605670,8	65553241,8
2018	283,6	10652,3	1859,5	3457554,3	-88818,7	7888760748,0	-165153924,2
2019	307,0	11246,3	2453,5	6019416,9	-88795,3	7884604453,3	-217854817,1
2020	341,7	11979,3	3186,5	10153463,6	341,7	116783,4	1088924,1
2021	395,8	10100,5	1307,7	1709948,5	-88706,4	7868829320,0	-115996952,8
2022	483026,4	8906,8	8684,3	75416691,3	260504,8	67862751656,7	2262296221,5
Всього	891022,5	87928,5	-	110543756,8	-	73366903933,4	702404596,5
Середнє значення	89102,2	8792,9	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця Б- 7– Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу: Операції з нерухомим майном млн. грн.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Операції з нерухомим майном	Розрахункові величини				
			$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2013	61518,0	13550,4	-6393,9	40882213,0	36148,5	1306713905,5	-231130604,1
2014	66412,8	11230,2	-8714,1	75935887,4	41043,3	1684552923,9	-357656289,1
2015	90,3	11899,0	-8045,3	64727173,9	-25279,2	639040139,5	203379601,3
2016	103,8	19665,0	-279,3	78019,7	-25265,8	638359173,5	7057235,1
2017	121,2	22505,6	2561,3	6560155,2	-25248,4	637479646,8	-64668117,7
2018	145,2	27556,8	7612,5	57949851,8	-25224,3	636266107,3	-192019599,5
2019	166,4	28147,2	8202,9	67287240,3	-25203,2	635200354,1	-206738672,9
2020	159,1	19940,1	-4,2	17,8	159,1	25309,7	-671,4
2021	192,8	30668,7	10724,4	115012326,4	-25176,8	633869333,4	-270005160,4
2022	124785,8	14280,2	14176,4	200971152,2	21015,3	441641943,0	297921617,4
Всього	253695,4	199443,2	-	428432885,4	-	6811506893,6	-1111782278,6
Середнє значення	25369,5	19944,3	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця Б-8– Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу: Освіта млн. грн.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Освіта	Розрахункові величини				
			X_i	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	Y_i	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2013	2490,4	1030,5	-1770,0	3133006,2	1427,2	2036759,0	-2526099,5
2014	2353,3	820,9	2800,5	7842968,3	1290,0	1664075,4	3612657,0
2015	3,1	1540,1	-1260,4	1588683,8	-1060,2	1123987,3	1336286,1
2016	3,9	2257,3	-543,2	295098,8	-1059,4	1122313,2	575494,0
2017	5,0	3492,5	692,0	478822,5	-1058,3	1119938,4	-732292,1
2018	6,9	4460,0	1659,5	2753840,7	-1056,4	1115926,0	-1753020,9
2019	9,9	4788,7	1988,2	3952819,9	-1053,4	1109606,9	-2094296,1
2020	11,4	3740,2	939,7	882979,7	11,4	129,0	10671,9
2021	16,6	3866,5	1066,0	1136292,0	-1046,6	1095444,2	-1115681,2
2022	5732,3	2008,6	2004,7	4018856,1	1840,8	3388511,9	3690249,5
Всього	10632,8	28005,3	-	22064512,0	-	10388179,2	-2686280,9
Середнє значення	1063,3	2800,5	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця Б-9 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу: Професійна, наукова та технічна діяльність, млн грн.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Професійна, наукова та технічна	Розрахункові величини				
			X_i	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2013	164737,8	3621,3	-4661,2	21727158,3	102404,7	10486718029,5	-477332780,2
2014	159753,4	2921,5	-5361,0	28740749,9	97420,3	9490707053,0	-522273910,5
2015	206,7	4065,2	-4217,3	17785956,7	-62126,5	3859696697,7	262008393,5
2016	274,3	6579,4	-1703,1	2900685,9	-62058,9	3851302732,6	105694935,4
2017	326,3	7965,3	-317,2	100641,2	-62006,8	3844847494,3	19671048,1
2018	379,5	10798,2	2515,7	6328545,2	-61953,7	3838260046,1	-155854426,7
2019	395,4	11912,4	3629,9	13175883,6	-61937,7	3836278273,8	-224825167,8
2020	343,2	11823,6	3541,1	12539105,9	343,2	117782,9	1215274,5
2021	451,8	17125,9	8843,4	78205016,1	-61881,3	3829300217,7	-547238965,3
2022	296463,0	6012,6	5805,9	33708618,6	89775,4	8059626664,6	521228242,8
Всього	623331,4	82825,4	-	181503742,8	-	43037228327,6	-1538935599,0
Середнє значення	62333,1	8282,5	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця Б-10 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу: Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок, млн грн.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Мистецтво, спорт, розваги	Розрахункові величини				
	Y_i	X_i	$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2013	13957,0	2544,5	157,1	24664,7	9995,8	99916517,8	1569844,3
2014	17089,7	508,7	-1878,8	3529701,6	13128,6	172359440,1	-24665307,3
2015	7,0	1044,3	-1343,2	1804051,9	-3954,2	15635616,4	5311069,9
2016	7,7	969,9	-1417,6	2009448,0	-3953,5	15629796,6	5604218,4
2017	10,6	1649,2	-738,3	545013,1	-3950,6	15607183,3	2916525,1
2018	13,1	3663,2	1275,8	1627538,1	-3948,0	15586910,6	-5036694,4
2019	14,9	4146,2	1758,8	3093201,6	-3946,2	15572469,3	-6940373,7
2020	12,2	2772,8	385,4	148494,6	12,2	148,9	4702,6
2021	21,0	4423,1	2035,7	4143870,9	-3940,2	15524988,9	-8020819,8
2022	8478,3	2152,6	2152,6	4633686,8	1522,8	2318845,8	3277927,0
Всього	39611,5	23874,5	-	16925984,4	-	365833072,0	-29256834,7
Середнє значення	3961,1	2387,5	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця Б-11 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу: Тимчасове розміщування й організація харчування, млн грн.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Тимчасове розміщування й організаційна	Розрахункові величини				
	Y_i	X_i	$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2013	30322,5	1476,8	-552,8	305543,6	21160,5	447768409,5	-11696699,5
2014	22684,6	1482,0	-547,6	299822,0	13522,7	182862568,0	-7404472,5
2015	29,1	1393,1	-636,5	405081,3	-9132,9	83409112,1	5812699,4
2016	37,6	1477,9	-551,7	304328,8	-9124,3	83253121,1	5033519,5
2017	49,0	2133,5	103,9	10803,5	-9113,0	83046095,9	-947201,4
2018	63,6	2675,1	645,5	416721,9	-9098,3	82779731,7	-5873340,3
2019	77,9	2832,2	802,6	644231,0	-9084,1	82520238,9	-7291234,0
2020	66,4	1951,2	-78,4	6140,3	66,4	4415,0	-5206,6
2021	107,3	2690,2	660,6	436445,2	-9054,6	81986558,3	-5981859,3
2022	38181,4	2183,6	2146,0	4605258,5	568,0	322608,6	1218891,2
Всього	91619,3	20295,6	-	2829117,5	-19857,5	1127630250,3	-28353794,7
Середнє значення	9161,9	2029,6	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця Б-12 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу: Інформація та телекомунікації, млн грн.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Інформація та телекомунікації	Розрахункові величини				
			X_i	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	Y_i	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2013	94278,2	9864,0	-9047,9	81864313,5	44864,3	2012807486,6	-405927460,3
2014	105689,6	8175,1	-10736,8	115278659,5	56275,8	3166960375,0	-604220942,0
2015	141,5	22975,0	4063,1	16508862,9	-49272,4	2427767801,9	-200199115,2
2016	175,1	15651,2	-3260,7	10632099,3	-49238,8	2424460660,1	160552503,7
2017	216,8	18395,2	-516,7	266968,6	-49197,1	2420350667,4	25419628,7
2018	273,7	29884,9	10973,0	120406948,5	-49140,1	2414751513,4	-539215041,5
2019	334,9	21063,4	2151,5	4628995,3	-49079,0	2408748059,3	-105593955,3
2020	395,4	22381,6	3469,7	12038887,5	395,4	156354,7	1371982,7
2021	528,5	23858,6	4946,7	24469939,8	-48885,4	2389783573,4	-241821959,8
2022	292105,0	16869,9	16694,8	278717987,5	117054,2	13701674523,8	1954201409,4
Всього	494138,6	189118,9	2042,0	386095674,7	-193277,3	19665786491,8	-1909634359,0
Середнє значення	49413,9	18911,9	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Додаток В-1

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2018-
2022 роки

	2018	2019	2020	2021	2022
Усього	578726,4	623978,9	508217,0	673899,3	409660,0
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	66104,1	59129,5	50679,7	69950,3	51439,5
Промисловість	199896,0	254196,2	180537,4	242922,9	126112,6
Будівництво	55993,9	62346,6	39614,9	55724,6	32627,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	51817,6	44173,7	41684,8	58785,1	36719,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	50078,3	43792,8	34884,6	43944,6	49532,9
Фінансова та страхова діяльність	10652,3	11246,3	11979,3	10100,5	8906,8
Операції з нерухомим майном	27556,8	28147,2	19940,1	30668,7	14280,2
Освіта	4460,0	4788,7	3740,2	3866,5	2008,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	10798,2	11912,4	11823,6	17125,9	6012,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	3663,2	4146,2	2772,8	4423,1	2152,6
Тимчасове розміщування й організація харчування	2675,1	2832,2	1951,2	2690,2	2183,6
Інформація та телекомунікації	29884,9	21063,4	22381,6	23858,6	16869,9

Джерело: Сформував автор на основі офіційних даних Державної служби статистики України

Додаток В-2

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання
за видами економічної діяльності у 2018-2022 роках

	2018	2019	2020	2021	2022
Усього	2862,3	236,5	3351,2	479,0	409,7
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	467636,1	467636,1	467636,1	467636,1	467636,1
Промисловість	2862308,9	2862308,9	2862308,9	2862308,9	2862308,9
Будівництво	236497,3	236497,3	236497,3	236497,3	236497,3
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	3351185,8	3351185,8	3351185,8	3351185,8	3351185,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	479013,7	479013,7	479013,7	479013,7	479013,7
Фінансова та страхова діяльність	222521,6	222521,6	222521,6	222521,6	222521,6
Операції з нерухомим майном	121182,0	121182,0	121182,0	121182,0	121182,0
Освіта	5012,9	5012,9	5012,9	5012,9	5012,9
Професійна, наукова та технічна діяльність	326310,7	326310,7	326310,7	326310,7	326310,7
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	10552,5	10552,5	10552,5	10552,5	10552,5
Тимчасове розміщення й організація харчування	48965,2	48965,2	48965,2	48965,2	48965,2
Інформація та телекомунікації	216803,9	216803,9	216803,9	216803,9	216803,9

Джерело: Сформував автор на основі офіційних даних Державної служби статистики України

Таблиця Г-1 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу ДП «Антонов» , операційні витрати.

Роки	Амортизація	Операційні витрати	Розрахункові величини				
	Y_i	X_i	$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2015	225 692,00	4 122 803,00	-6139669,20	37695537885428,60	-1138890,00	50936878864,00	6992407855188,00
2016	192 111,00	4 259 381,00	-6003091,20	36037103955517,40	-1172471,00	36906636321,00	7038450342355,20
2017	165 197,00	6 857 126,00	-3405346,20	11596382741854,40	-1199385,00	27290048809,00	4084321152087,00
2018	589 171,00	8 689 539,00	-1572933,20	2474118851662,24	-775411,00	347122467241,00	1219669705545,20
2019	620 981,00	6 186 878,00	-4075594,20	16610468083073,60	-743601,00	385617402361,00	3030615922714,20
2020	476 295,00	3 470 635,00	-6791837,20	46129052551303,80	-888287,00	226856927025,00	6033100690876,40
2021	4 222 894,00	9 251 324,00	-1011148,20	1022420682363,24	2858312,00	17832833735236,00	-2890177033838,40
2022	330 569,00	8 474 675,00	-1787797,20	3196218828327,84	-1034013,00	109275863761,00	1848605546163,60
Всього	6 822 910,00	51 312 361,00	-	-	-	-	-
Середнє значення	1364582,00	10262472,20	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності ДП «Антонов»

Таблиця Г-2 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу ДП «Антонов», обсяг реалізованої продукції.

Роки	Амортизація	Обсяг реалізованої продукції	Розрахункові величини				
			$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2015	225 692,00	3644954,00	-7344071,40	53935384728298,00	-1138890,00	50936878864,00	8364089476746,00
2016	192 111,00	3637575,00	-7351450,40	54043822983660,20	-1172471,00	36906636321,00	8619362401938,40
2017	165 197,00	6052436,00	-4936589,40	24369914904192,40	-1199385,00	27290048809,00	5920871277519,00
2018	589171,00	8943214,00	-2045811,40	4185344284369,96	-775411,00	347122467241,00	1586344663485,40
2019	620981,00	5 996 142,00	-4992883,40	24928884645995,60	-743601,00	385617402361,00	3712713089123,40
2020	476295,00	7 513 302,00	-3475723,40	12080653153307,60	-888287,00	226856927025,00	3087439911815,80
2021	4222894,00	9 361 477,00	-1627548,40	2648913794342,56	2858312,00	17832833735236,00	-4652041122300,80
2022	330569,00	9 796 027,00	-1192998,40	1423245182402,56	-1034013,00	109275863761,00	1233575854579,20
Всього	6822910,0	54945127,0	-	-	-	-	-
Середнє значення	1364582,0	10989025,4	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності ДП «Антонов»

Таблиця Г-3 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу ДП «Антонов», чистий прибуток.

Роки	Амортизація	Чистий прибуток	Розрахункові величини				
			$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2015	225692,00	42745,00	-1143204,60	1306916757461,16	-1138890,00	50936878864,00	1301984286894,00
2016	192111,00	178081,00	-1007868,60	1015799114865,96	-1172471,00	36906636321,00	1181696705310,60
2017	165197,00	330224,00	-855725,60	732266302495,36	-1199385,00	27290048809,00	1026344448756,00
2018	589171,00	1860579,0	784839,40	615972883792,36	-658811,00	347122467241,00	-517060829953,40
2019	620981,00	738 667,00	-337072,60	113617937670,76	-627001,00	385617402361,00	211344857272,60
2020	476295,00	1 071 816,00	-3923,60	15394636,96	-771687,00	226856927025,00	3027791113,20
2021	4222894,00	450967,0	-624772,60	390340801710,76	2974912,00	17832833735236,00	-1858643505011,20
2022	330569,00	1 256 669,00	180929,40	32735447784,36	-917413,00	109275863761,00	-165986983642,20
Всього	6239910,0	5378698,0	-	-	-	-	-
Середнє значення	1247982,0	1075739,6	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності ДП «Антонов»

Таблиця Г-4 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу ДП «Антонов», власний капітал.

Роки	Амортизація	Власний капітал	Розрахункові величини				
			$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2015	225692,00	3719216,00	-5089176,40	25899716430317,00	-1138890,00	50936878864,00	5796012110196,00
2016	192111,00	3639392,00	-5169000,40	26718565135200,20	-1172471,00	36906636321,00	6060503067988,40
2017	165197,00	3718195,00	-5090197,40	25910109570966,80	-1199385,00	27290048809,00	6105106408599,00
2018	589171,00	7814749,00	-993643,40	987327206363,56	-775411,00	347122467241,00	770482022437,40
2019	620981,00	5493613,00	-3314779,40	10987762470664,40	-743601,00	385617402361,00	2464873276619,40
2020	476295,00	5934797,00	-2873595,40	8257550522901,16	-888287,00	226856927025,00	2552577437079,80
2021	4222894,00	7926403,00	-881989,40	777905301712,36	2858312,00	17832833735236,00	-2521000885892,80
2022	330569,00	5795597,00	-3012795,40	9076936122261,16	-1034013,00	109275863761,00	3115269609940,20
Всього	6822910,00	44041962,00	-	-	-	-	-
Середнє значення	1364582,00	8808392,40	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності ДП «Антонов»

Таблиця Д-1 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)», операційні витрати.

Роки	Амортизація	Операційні витрати	Розрахункові величини				
	Y_i	X_i	$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2015	50 000,00	1 094 000,00	-1508750,00	2276326562500,00	-170125,00	2500000000,00	256676093750,00
2016	98 000,00	1 257 000,00	-1345750,00	1811043062500,00	-122125,00	9604000000,00	164349718750,00
2017	109 000,00	1 222 000,00	-1380750,00	1906470562500,00	-111125,00	11881000000,00	153435843750,00
2018	143 000,00	1 800 000,00	-802750,00	644407562500,00	-77125,00	20449000000,00	61912093750,00
2019	265 000,00	2 420 000,00	-182750,00	33397562500,00	44875,00	7022500000,00	-8200906250,00
2020	277 000,00	3 286 000,00	683250,00	466830562500,00	56875,00	7672900000,00	38859843750,00
2021	323 000,00	5 030 000,00	2427250,00	5891542562500,00	102875,00	104329000000,00	249703343750,00
2022	496 000,00	4 713 000,00	2110250,00	4453155062500,00	275875,00	246016000000,00	582165218750,00
Всього	1 761 000,00	20 822 000,00	-	-	-	-	-
Середнє значення	220125,00	2602750,00	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)»

Таблиця Д-2 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)», обсяг реалізованої продукції.

Роки	Обсяг реалізованої продукції(товарів та послуг)	Капітальні інвестиції	Розрахункові величини				
	Y_i	X_i	$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2015	50000,00	953000,00	-1643500,00	2701092250000,00	-170125,00	25000000000,00	279600437500,00
2016	98000,00	1260000,00	-1336500,00	1786232250000,00	-122125,00	96040000000,00	163220062500,00
2017	109000,00	1195000,00	-1401500,00	1964202250000,00	-111125,00	118810000000,00	155741687500,00
2018	143000,00	1889000,00	-707500,00	500556250000,00	-77125,00	204490000000,00	54565937500,00
2019	265000,00	2366000,00	-230500,00	531302500000,00	44875,00	702250000000,00	-10343687500,00
2020	277000,00	3204000,00	607500,00	369056250000,00	56875,00	767290000000,00	34551562500,00
2021	323000,00	5139000,00	2542500,00	6464306250000,00	102875,00	1043290000000,00	261559687500,00
2022	496000,00	4766000,00	2169500,00	4706730250000,00	275875,00	2460160000000,00	598510812500,00
Всього	1761000,00	20772000,00	-	-	-	-	-
Середнє значення	220125,00	2596500,00	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)»

Таблиця Д-3 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)», чистий прибуток.

Роки	Амортизація	Чистий прибуток	Розрахункові величини				
	Y_i	X_i	$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2015	50000,00	609000,00	342250,00	117135062500,00	-170125,00	2500000000,00	-58225281250,00
2016	98000,00	769000,00	502250,00	252255062500,00	-122125,00	9604000000,00	-61337281250,00
2017	109000,00	435000,00	168250,00	28308062500,00	-111125,00	11881000000,00	-18696781250,00
2018	143000,00	197000,00	-69750,00	4865062500,00	-77125,00	20449000000,00	5379468750,00
2019	265000,00	31000,00	-235750,00	55578062500,00	44875,00	70225000000,00	-10579281250,00
2020	277000,00	30000,00	-236750,00	56050562500,00	56875,00	76729000000,00	-13465156250,00
2021	323000,00	30000,00	-236750,00	56050562500,00	102875,00	104329000000,00	-24355656250,00
2022	496000,00	33000,00	-233750,00	54639062500,00	275875,00	246016000000,00	-64485781250,00
Всього	1761000,00	2134000,00	-	-	-	-	-
Середнє значення	220125,00	266750,00	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)»

Таблиця Д-4 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)», власний капітал.

Роки	Амортизація	Власний капітал	Розрахункові величини				
	Y_i	X_i	$X_i - X_{\text{сер.}}$	$(X_i - X_{\text{сер.}})^2$	$Y_i - Y_{\text{сер.}}$	$(Y_i - Y_{\text{сер.}})^2$	$(X_i - X_{\text{сер.}}) \cdot (Y_i - Y_{\text{сер.}})$
2015	50000,00	1255000,00	17505250,00	306433777562500,00	-170125,00	2500000000,00	2978080656250,00
2016	98000,00	1589000,00	17171250,00	294851826562500,00	-122125,00	9604000000,00	2097038906250,00
2017	109000,00	15901000,00	-2859250,00	8175310562500,00	-111125,00	11881000000,00	317734156250,00
2018	143000,00	16146000,00	-2614250,00	6834303062500,00	-77125,00	20449000000,00	201624031250,00
2019	265000,00	16149000,00	-2611250,00	6818626562500,00	44875,00	70225000000,00	-117179843750,00
2020	277000,00	16155000,00	-2605250,00	6787327562500,00	56875,00	76729000000,00	-148173593750,00
2021	323000,00	41440000,00	22679750,00	514371060062500,00	102875,00	104329000000,00	2333179281250,00
2022	496000,00	41447000,00	22686750,00	514688625562500,00	275875,00	246016000000,00	6258707156250,00
Всього	1761000,0	150082000,00	-	-	-	-	-
Середнє значення	220125,0	18760250,00	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№130)»

**Список публікацій здобувача за темою дисертації:
у наукових фахових виданнях:**

1. Міщенко Р. О. Інвестиційний потенціал України в умовах економічної нестабільності. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. № 1. 2023, с. 135-160. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2022.135-160> (1,08 друк. арк.)

2. Міщенко Р. О., Гордей О. Д. Теоретико-організаційні аспекти бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий погляд: економіка та управління*. № 1 71. 2021, с. 50-54. URL: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-71-9> (0,21 друк. арк.). *Особистий внесок* (0,11 друк. арк.)

3. Hordei O., Patsai B., Hurochkina V., Ovdiienko O., Mishchenko R. Optimization of the investment portfolio in the environment of table processor MS Excel. *Estudios de Economia Aplicada*. 2021. Vol. 39. No. 5, p. 1-15. DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.4983> (Scopus). (0,62 друк. арк.). *Особистий внесок* (0,12 друк. арк.)

4. Міщенко Р. О. Застосування управлінських інформаційних систем для ефективного використання основних засобів на підприємстві. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. № 2. 2019, с. 83-91. (0,38 друк. арк.)

в інших виданнях:

5. Міщенко Р. О. Інтенсифікація кредитної діяльності для стимулювання інноваційно-інвестиційного середовища країни після воєнного стану. *Молодий вчений*. № 5 (117). 2023, с. 154-159. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-5-117-30> (0,25 друк. арк.)

6. Міщенко Р. О. Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні в умовах сучасної глобалізації. *Трансформації особистості, суспільства та ринку праці: виклики майбутнього та вплив на освіту. Міжнародна науково-практична конференція: матеріали наук.-практич. конф.: м. Харків, 2023, с. 343. (0,04 друк. арк.)*

7. Міщенко Р. О., Гордей О. Д. Сучасні міжнародні підходи та інструменти гендерно-орієнтованого бюджетування в Україні. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України. IV Міжнародна науково-практична конференція: матеріали наук.-практич. конф.: м. Ірпінь, 2021, с. 246-248. (0,13 друк. арк.). Особистий внесок* (0,06 друк. арк.)

8. Міщенко Р. О. Податкове регулювання в Україні в період економічної нестабільності *Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки, сільських територій та країн V-4: матеріали наук.-практич. конф.: м. Дубляни, 2022, с. 42-44. (0,13 друк. арк.)*

9. Міщенко Р. О. Сутність інноваційно-інвестиційної діяльності як об'єкта бюджетного стимулювання. III Міжнародної науково-практичної конференції

«Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України» *Фінансові інновації в модернізації Реального сектору економіки: матеріали наук.-практич. конф.:* м. Ірпінь, 2020, с. 211-212. (0,08 друк. арк.)

10. Міщенко Р. О., Овдієнко О. В. Фінансовий контроль бюджету. України. Облік та оподаткування підприємницької діяльності. *Податковий конгрес «Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки»:* матеріали наук.-практич. конф.: м. Ірпінь, 2019, с. 377. (0,04 друк. арк.)

11. Міщенко Р. О., Євтушенко Г. І. Деякі аспекти управління робочим часом працівників на підприємстві. *Міжнародна науково-практична конференція актуальні проблеми менеджменту та фінансів в сучасних глобалізаційних процесах:* матеріали наук. - практич. конф.: м. Ірпінь-Білосток, 2018, с. 71-73. (0,13 друк. арк.)

12. Міщенко Р. О., Христокін Г. В. Особливості інноваційно-інвестиційної політики України. *Серія «податкова та митна справа в Україні»:* матеріали наук.-практич. конф.: м. Ірпінь. 2020, с. 247. (0,04 друк. арк.)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. проректора з наукової роботи
Державного податкового університету,
к.е.н., доцент, с.н.с.

Олександра СМІРНОВА
« 06 » жовтня 2023 року

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження

Комісія у складі: завідувача кафедри публічних фінансів д.е.н., професора Давиденко Н. М., декана факультету фінансів та цифрових технологій д.е.н., професора Корнєєва В. В., начальника відділу організації та супроводження наукової діяльності Новицького С. В. склали цей акт про те, що у ході виконання науково-дослідної роботи на тему «Державні запозичення в системі публічних фінансів» (термін виконання 2021-2025 рр., державний реєстраційний номер № 0121U109588), яка виконується кафедрами фінансових ринків та технологій та публічних фінансів Державного податкового університету, були використані матеріали дисертаційного дослідження Міщенка Рафаеля Олександровича на тему «Інвестиційний потенціал України в умовах економічної нестабільності».

Наукові розробки Міщенка Р. О. були використані для підготовки п. «Державні запозичення в публічних фінансах», який виконувався у 2022 році відповідно до програми НДР.

Комісія вважає, що наукову цінність становлять пропозиції Міщенка Р. О. щодо усунення негативних чинників впливу на збільшення інвестиційного потенціалу України. Також ці пропозиції були опубліковані в електронному науковому фаховому журналі «Збірник наукових праць Державного податкового університету» (2022), № 1 (с. 135-160). DOI 10.33244/2617-5940.1.2022.135-160

Практичну цінність складають рекомендації щодо збільшення інвестиційного потенціалу за рахунок стимулюючої ролі податкової політики в Україні, враховуючи приклади країн Європи.

Завідувач кафедри публічних фінансів,
д.е.н., професор

Надія ДАВИДЕНКО

Декан факультету фінансів та цифрових
технологій, д.е.н., професор

Володимир КОРНЄЄВ

Начальник відділу організації
та супроводження наукової діяльності

Сергій НОВИЦЬКИЙ

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА

«БОРИСПІЛЬСЬКА ВИПРАВНА КОЛОНІЯ (№119)»

вул. Бориспільська, 1, с. Марусівка, Бориспільський район, Київська область, 08343, тел./факс (04745) 5...59...99,
E-mail: «119@kcs.gov.ua, kcs-119@ukr.net, КиївСДПВ07: 08363719

«11» жовтня 2023 року № 5 - 4611 /ВС/сл. на № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів наукового дослідження
Міщенко Рафаеля Олександровича
на тему: «Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної
діяльності в Україні»
на здобуття доктор філософії
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фінансовий ринок»

Результати дисертаційного дослідження Міщенко Рафаеля Олександровича на тему: «Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні» на здобуття доктор філософії за галузь знань 07 «Управління та адміністрування спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фінансовий ринок», освітньо-науковою програмою «Фінанси, банківська справа та страхування» були впроваджені та використані у діяльності державної установи «Бориспільська виправна колонія (№119)», а саме: ідентифікація ключових тенденцій змін в динаміці податкових надходжень до бюджету та систематизація напрямів поліпшення інноваційно-інвестиційної культури в Україні та сформульовані пропозиції із використанням провідного досвіду розвинених країн, використані інвестиції в процесі впровадження методу при підготовці бюджету за програмною структурою, удосконаленні механізму оцінювання ефективності показників бюджетування.

Практичну цінність мають пропозиції автора щодо концептуального обґрунтування методики оцінки ефективності бюджетної політики в Україні в процесі вдосконалення нормативно-правової та методологічної бази для складання та виконання бюджетів.

Виконуючий обов'язки
начальника державної установи
«Бориспільська виправна колонія (№119)»
підполковник внутрішньої служби

Сергій СВЯТЕНКО

11 жовтня 2023 року

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ
ПІВНІЧНО-СХІДНЕ МІЖРЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ З ПИТАНЬ
ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «КОНОТОПСЬКИЙ ВИПРАВНИЙ ЦЕНТР (№ 130)»**

вул. Батуринська, буд. 2, м. Конотоп, Сумська область, 41600 тел./факс (05447) 2-34-60, e-mail: vc130@sm.kys.gov.ua
Код ЄДРПОУ 08565109

24.10 2023 р. №14/4/2274-фр-23

На № _____

До спеціалізованої Вченої ради

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження

Міщенко Рафаеля Олександровича

на тему: «Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Результати дисертаційного дослідження Міщенко Рафаеля Олександровича на тему: «Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», освітньо-науковою програмою «Фінанси, банківська справа та страхування» були впроваджені та використані у діяльності державної установи «Конотопський виправний центр (№ 130)» у частині ідентифікації ключових тенденцій змін у динаміці податкових надходжень до бюджету та систематизації напрямів поліпшення інноваційно-інвестиційної культури в Україні.

Зокрема, практичну цінність мають пропозиції автора щодо концептуального обґрунтування методики оцінки ефективності бюджетної політики в Україні в процесі вдосконалення нормативно-правової та методологічної бази для складання та виконання бюджетів.

Довідка видана для подання до спеціалізованої Вченої ради по захисту дисертацій.

Начальник установи
полковник внутрішньої служби

Олександр ФУРСА

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ З ПИТАНЬ
ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ
ПІВНІЧНО-СХІДНЕ МІЖРЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ З ПИТАНЬ
ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «БОЖКОВСЬКА ВИПРАВНА КОЛОНІЯ (№16)»
вул. Центральна, 5, с. Божківське, Полтавського району, Полтавської області, 38718 Код ЄДРПОУ 08564268
тел./факс (0532) 55-46-50, (0532) 55-44-93 E-mail: yk16@pikcs.gov.ua

«15» 10 2023 р. 15/11-2 / 291 / Дм

До спеціалізованої Вченої ради

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження
Міщенка Рафаеля Олександровича
на тему: «Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в
Україні» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072
«Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Результати дисертаційного дослідження Міщенка Рафаеля Олександровича
на тему: «Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в
Україні» на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 07
«Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок», освітньо-науковою програмою «Фінанси,
банківська справа та страхування» були впроваджені та використанні у діяльності
державної установи «Божковська виправна колонія (№ 16)» у частині ідентифікації
ключових тенденцій змін у динаміці податкових надходжень до бюджету та
систематизації напрямів поліпшення інноваційно-інвестиційної культури в Україні.
Зокрема, практичну цінність мають пропозиції автора щодо концептуального
обґрунтування методики оцінки ефективності бюджетної політики в Україні в
процесі вдосконалення нормативно-правової та методологічної бази для складання
та виконання бюджетів.

Довідка видана для подання до спеціалізованої Вченої ради по захисту
дисертацій.

Начальник установи
полковник внутрішньої служби

Олексій ДОМАШОВ

**Довідка
про впровадження результатів наукового дослідження
Міщенко Рафаеля Олександровича
на тему: «Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної
діяльності в Україні»
на здобуття доктор філософії
спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок"**

Пропозиції Міщенко Рафаеля Олександровича, надані до Товариства з обмеженою відповідальністю «ПАУЕР ПРОДЖЕКТ», за результатами дисертаційного дослідження на тему «Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні» у частині автоматизації методики оцінки ефективності бюджетного стимулювання. На основі статичних, структурних та динамічних характеристик, фінансового та регуляторного потенціалу були апробовані та прийняті до впровадження удосконалення та розширення функціональних можливостей.

Директор: _____
(підпис)

Москаленко Ю.М.

СИСТЕМИ ПОЖЕЖНОГО РАДІОМОНІТОРИНГУ

Україна, 01033, місто Київ, вул. Тарасівська, будинок 4, квартира 11. Код ЄДРПОУ 31030213
 IBAN: UA903226690000026003300872187 в відділенні №10026/0146 АТ «Ощадбанк» МФО 322669 тел: 496-55-22

№ 28-Д/23 від «17» жовтня 2023 р.

Довідка
про впровадження результатів наукового дослідження
Міщенко Рафаеля Олександровича
на тему: «Бюджетне стимулювання інноваційно-інвестиційної
діяльності в Україні»
на здобуття доктор філософії
спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок"

Так, зокрема, в практичній діяльності ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ДОЗОР», враховуються розроблені Міщенко Р.О., науково-методичні засади створення привабливої кон'юнктури, за для залучення інвестицій та використання більш інноваційних форм та методів діяльності.

Для ТОВ «ДОЗОР» врахування цих положень в практичній діяльності створює науковий фундамент для поліпшення механізмів управління підприємством через стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів розвитку та результативності застосування відповідних організаційних заходів.

З повагою
 Директор ТОВ «ДОЗОР»

Олександр НАЙДА

International Historical Biographical Institute
(Dubai - New York - Rome - Burgas - Jerusalem - Beijing)

INTERNATIONAL CERTIFICATE

№ 15 008 / July 22, 2023

issued to **Rafael Mishenko**
and certifies the receipt of the International Scientific Grant № IEG/U/23/05/07
from the International Historical Biographical Institute (Dubai - New York - Rome - Burgas - Jerusalem - Beijing)
within the framework of the International Scientific Project "East-West"
and active participation in the XIII International Scientific Internship Program
"Nobel Laureates: Studying Experience and Professional Achievements
for Forming a Successful Personality and Transforming of the World",
which took place in Dubai, Oslo, Stockholm, New York, Rome, Burgas, Jerusalem and Beijing
June 9 - July 22, 2023
in the amount of 180 hours or 6 ECTS credits
and confirms the receipt of the qualification: "International Lecturer / Senior Researcher".

Director of the XIII International Scientific
Internship Program

Professor Richard Jenkins